การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์

โดย

นางสาวนันทินี สันติธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วารสารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25605907011471MIY

การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์

โดย

นางสาวนันทินี สันติธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วารสารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25605907011471MIY

REPRESENTATION OF IMAGES OF THE THAI ARTS AND CULTURES IN THE THAI SOAP OPERA

BY

MISS NANTINEE SANTITHAM

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN CORPORATE COMMUNICATION MANAGEMENT
FACULTY OF JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2017

COPYRIGTH OF THAMMASAT UNIVERSITY

Ref. code: 25605907011471MIY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

วิทยานิพนธ์

ของ
นางสาวนันทินี สันติธรรม

เรื่อง

การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการสื่อสารองค์กร)

เมื่อ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. 2561

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....
(รองศาสตราจารย์พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ .....
(ดร.สุรัตน์ จงดา)

คณบดี .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ปัณฑรานุวงศ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทย ผ่านละครโทรทัศน์
ชื่อผู้เขียน	นางสาวนันทินี สันติธรรม
ชื่อปริญญา	วารสารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การจัดการการสื่อสารองค์กร วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ คือ โครงเรื่อง (Plot) คุณลักษณะของตัวละคร (Character) และสาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) และวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ กล่าวคือ การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษา และขนบธรรมเนียมกิริยามารยาท โดยวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene) ซึ่งใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) เป็นเครื่องมือช่วย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive analysis) และอภิปรายผลเชิงพรรณนาข้อมูล คัดเลือกละครที่มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยในช่วงการสร้างสรรค์งานละคร 3 ปีย้อนหลัง คือ ปี พ.ศ.2559 , 2560 และ 2561 เป็นละครแนวย้อนยุค (Period) ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยคัดเลือกศึกษาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะละครเรื่องบุพเพสันนิวาส (ทางช่อง 3) และละครเรื่องพิษสวาท (ทางช่อง one) ผลการวิจัย พบว่า

การวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ **ผลการวิจัยพบว่า** ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส และ ละครเรื่อง พิศวาส มีโครงเรื่องที่สอดแทรกคุณลักษณะของตัวละครต่างๆ ไว้อย่างลงตัว เช่น ตัวละครเอก (Protagonist) ตัวละครฝ่ายร้าย (Antagonist) และ ตัวประกอบ (Related Characters) ซึ่งถ่ายทอดบทละครผ่านการแสดงได้อย่างเหมาะสมตามบทประพันธ์ ทั้งหมดนี้ทำให้การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมผ่านละคร ทั้ง 2 เรื่อง มีความแตกต่างกัน ละครบุพเพสันนิวาส มุ่งเน้นการนำเสนอสังคมและวัฒนธรรมของกรุงศรีอยุธยาที่

Ref. code: 25605907011471MIY

เป็นสังคมที่ “สงบสุข” บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง ไม่มีการคอรัปชั่น และไม่เห็นด้วยกับความคิดของฝรั่ง สะท้อนให้เห็นสูตรสำเร็จของละคร และเป็นการนำเสนอประวัติศาสตร์ไทยผ่านละครแนวใหม่ที่มีความเข้ากันของพระนางเป็นตัวชูโรง จนสร้างความน่าสนใจ ความน่าพึงพอใจ เกิดความรู้สึกสนุกในการรับชมละคร และสร้างความสนใจในประวัติศาสตร์ไทยให้คนรุ่นใหม่ได้หันกลับมามองมากขึ้น ผ่านการสร้างภาพอยุธยาในอุดมคติ ทำให้เห็นภาพของกรุงศรีอยุธยาที่มีความเจริญรุ่งเรืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่วน ละครเรื่อง พิษสวาท มุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องราวของนรกสวรรค์ กฎแห่งกรรม ผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความโลภ การละกิเลส การเสียสละ การให้อภัย การระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ คุณงามความดี นำเสนอผ่านภาพความน่ากลัวที่จะทำให้คนดูรู้สึก “หลอน” ต่อตัวคุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ พร้อมทั้งมีเสียงลากโซ่ดังตลอดการเดิน หรือแม้กระทั้งภาพนรกที่บทละครพยายามสอดแทรกโทษแห่งการสร้างกรรมชั่ว เกิดความรู้สึกหวาดกลัวต่อการรับชมภาพดังกล่าว ทั้งนี้การนำเสนอภาพดังกล่าวอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติและแผ่นดิน จนสร้างความตื่นเต้น มีความซับซ้อน มีเงื่อนงำ ชวนให้ติดตาม ที่นำเสนอเช่นนี้ก็เพราะต้องการให้ผู้ชมตระหนักถึงผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วนั้นเอง

วิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ กล่าวคือ การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษา และขนบธรรมเนียม กิริยามารยาท โดยวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene) **ผลการวิจัยพบว่า** การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านกระบวนการสร้างภาพตัวแทนของสื่อมวลชน นั่นคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏบนสื่อมวลชนเป็นโลกที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ที่ต้องการจะสื่อความหมายกับผู้อื่นภายใต้สังคมและวัฒนธรรมในอุดมคติของผู้ประพันธ์และผู้จัดทำละคร ดังนั้น การรับรู้ และการอ่านความหมายของมนุษย์ก็ไม่จำเป็นต้องเข้าสัมผัสโลกความเป็นจริงโดยตรง แต่สามารถรับรู้ความหมายจากประสบการณ์ผ่านสื่อมวลชน ซึ่งเป็นทัศนะบริบทเดียวกันกับเรื่องการสร้าง “ภาพตัวแทน” (Representation) เพื่อใช้สื่อความหมายโดยลักษณะของตัวแทนนั้น ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สื่อ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะนำไปพิจารณาถึงความสำคัญในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของไทยเพื่อสร้างภาพลักษณ์ประเทศผ่านสื่อต่างๆ ต่อไป

คำสำคัญ: การนำเสนอภาพ ศิลปวัฒนธรรมไทย ละครโทรทัศน์

Ref. code: 25605907011471MIY

Thesis Title	REPRESENTATION OF IMAGES OF THE THAI ARTS AND CULTURES IN THE THAI SOAP OPERA
Author	Miss Nantinee Santitham
Degree	Master of Arts
Department/Faculty/University	Corporate Communication Management Journalism and Mass Communication Thammasat University
Thesis Advisor	Associated Professor Porntip Sampathawanit
Academic Year	2017

ABSTRACT

This research aims to study the representation of images of Thai culture evident in the soap opera. The study was a qualitative research which was analysed on two main points. First, the point of view which the images of Thai culture represent in the soap opera was analysed. Secondly, through the content analysis approach, the components of the soap opera which include a plot, a character and a theme were studied. The researcher investigated on the cultural elements including the images of dress, food, language, and traditions evident in the soap opera. In this, the coding sheet was used as an analysed tool in the descriptive analysis. Furthermore, the investigator, through the means of purposive sampling, selected the research samples from the soap operas of the following years: in 2016, 2017, and 2018. All of the soap operas, namely Buphphesanniwas (from channel 3) and Phisswath (from channel 1), were period dramas whose story is central around the utopia of Ayutthaya.

The research findings were as follows: both of these images of idealistic points of view were represented through all the characters including protagonist, antagonist, and other supporting characters. There are some differences between the two soap operas. Buphphesanniwas was focused on the ideal society and the cultural utopia of Ayutthaya during the periods of relative peace, prosperity which

Ref. code: 25605907011471MIY

was a period where the western ideas and influences were regarded as threats. Furthermore, it, in most ways, presents to the audience an idealistic point of views about Thai cultures and livelihood but through modern interpretation of soap opera creators. The drama stood out because of protagonists who were made to be amusing, fanciful and enjoy a positive outlooks towards Thai history through the ideal imagination of Ayuthaya, enlarge the civilized image of Ayuthaya more obviously. For Phis swath, it was focused on the idea of hell and heaven, karmic laws which could be considered a strong influence of religion from the Buddhist teachings in the particular era. It was represented mainly through the protagonist of the drama. It aims to have audience become aware, or even threatened by the notion of karmic laws, especially via the protagonist character, namely Ubon, a Thai classical royal performer or called "Nang Lakorn Luang" in Thai and who later ended up dead. The chain sound that is added as sound effect throughout the Drama aims to threaten and acknowledge the audience of the deeds of bad karma. Moreover, the drama also presents scenes of hell which acknowledge the audiences of the existence of karma laws. Watching the mentioned pictures cause dread. However, the picture presentation was in the way of loyalty and nationalism which generated excitement, mystery and observable. This presentation aims to realize the audience to respect the principle of the law of Karma. Good deeds and bad deeds result in merit or suffering in the future.

The main analysis is placed on the Thai arts and culture's representations through the images of dress, food, language and customs in the culture and lifestyle of people of the particular periods in which stories of those soap operas take place. The impact of mass media was found to have an influence on the point of view of the soap opera creators which then were made visible to the audience, not through the actual experience but through image representations in the television and other virtual media. For further investigation on the subject, the organisations or ministries such as the Ministry of Culture or Ministry of Travel and Sports or Ministry of Education may consider including the images of Thai art and culture in promoting the country's culture and history through the same medium.

Keywords : Presentation of image , Thai Culture , soap opera

Ref. code: 25605907011471MIY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” มีจุดเริ่มต้นจากความสนใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรมของไทยที่ถูกนำเสนอผ่านทางละครโทรทัศน์ นำเสนอออกมาในทัศนะและรูปแบบใด วิจัยเล่มนี้คงประสบความสำเร็จไปมิได้หากขาดผู้มีพระคุณท่านนี้ นั้นคือ รองศาสตราจารย์พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ชี้แนะแนวทางตลอดการทำวิจัยจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ออกมาสมบูรณ์แบบ และผู้ชี้แนะอีก 3 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ และ ดร.สุรัตน์ จงดา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดเห็น ตรวจสอบ และแก้ไขร่างวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

การศึกษาครั้งนี้คงประสบความสำเร็จไปมิได้หากขาดกำลังใจสำคัญจากครอบครัว คุณพ่อนกเขา คุณแม่อ้อย น้องก๋วยจั๊บ ที่เป็นทั้งที่ปรึกษาในการเรียนและอยู่เคียงข้างในวันที่ท้อแท้หรือเหน็ดเหนื่อย ทำให้มีกำลังใจในการมุมานะพากเพียรจนประสบความสำเร็จในวันนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอบคุณเพื่อนพี่น้องร่วมสาขาการจัดการการสื่อสารองค์กร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทุกคน ที่คอยช่วยเหลือกันเสมอมา โดยเฉพาะทีมสี่ยอดกุมารที่คอยเป็นกำลังใจและบอกข่าวสารตารางเวลาในการไปสู่ความสำเร็จในครั้งนี้ และที่ขาดไม่ได้ต้องขอขอบคุณ พี่วันเฉลิม และ พี่ตี๋ สำหรับการสนับสนุนพิมพ์ร่างวิทยานิพนธ์และทุกๆความช่วยเหลือตลอดการเข้าพบที่ปรึกษา ข้าพเจ้าขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ ขอบคุณความมานะ พยายาม และอดทนของตนเอง ที่ทำให้รู้ว่า ไม่มีสิ่งใดยากเกินความสามารถ หากเราลงมือทำและทำสิ่งนั้นด้วยความรักและตั้งใจ

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาบุญแก่ทุกท่านที่ได้กล่าวถึงและมิได้กล่าวถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายผู้ผลักดันให้ข้าพเจ้าพบเจอความสำเร็จในวันนี้ และขอให้บุญกุศลและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้เกิดแก่ปวงชนชาวไทยทุกท่านไม่มากก็น้อย และขอให้ทุกท่านที่เกี่ยวข้องได้รับแต่ความสุขความเจริญด้วยเทอญ

นางสาวนันทินี สันติธรรม

Ref. code: 25605907011471MIY

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาของการศึกษา	7
1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา	8
1.4 ขอบเขตการศึกษา	8
1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 แนวคิดและทฤษฎีทางการสื่อสารมวลชน	11
2.2 แนวคิดการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)	16
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปริทัศน์ศิลปะการละคร	23
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะการแสดง	32
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม	39
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินวิถีชีวิตในสมัยกรุงศรีอยุธยา	45
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	54

Ref. code: 25605907011471MIY

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 59

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย 72

3.1 รูปแบบการวิจัย 72
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 72
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 73
3.4 หน่วยที่ใช้ในการศึกษา (Unit of Analysis) 73
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา 74
3.6 การทดสอบเครื่องมือ 74
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล 75

บทที่ 4 ผลการวิจัย 76

4.1 ผลการวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทย ผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ 76
4.1.1 การนำเสนอโครงเรื่อง (Plot) 77
4.1.2 การนำเสนอคุณลักษณะของตัวละคร (Character) 79
4.1.3 การนำเสนอสาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) 93
4.2 ผลการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทย ผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ 98
4.2.1 การนำเสนอการแต่งกาย 100
4.2.2 การนำเสนอภาษา 107
4.2.3 การนำเสนออาหาร 113
4.2.4 การนำเสนอกิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียมประเพณี) 116

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 122

5.1 สรุปผลการศึกษา 122
5.1.1 ผลการวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ 122

Ref. code: 25605907011471MIY

5.1.2 ผลการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทย 127
ผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์
5.2 อภิปรายผลการศึกษา 133
5.2.1 การวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทย 133
ผ่านองค์ประกอบ ของละครโทรทัศน์
5.2.2 การวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทย 137
ผ่านการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์
5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 142
5.4 ข้อเสนอแนะการศึกษาในอนาคต 144

รายการอ้างอิง 145

ภาคผนวก 152

เครื่องมือการวิจัย 153
บทสัมภาษณ์ 160
1. ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ 160
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พุทธศักราช ๒๕๕๗
2. ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ 165
ราชบัณฑิต สาขานาฏยศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา
3. นายประสาท ทองอร่าม 168
ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรมไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
4. ดร.สุรัตน์ จงดา 171
ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
5. ดร.สมชาย ฟ้อนรำดี 174
ครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลปะลพบุรี
แคว้นสุโขทัย : รัฐในอุดมคติ 178

ประวัติผู้เขียน 184

Ref. code: 25605907011471MIY

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
5.1 ผลการศึกษาโครงเรื่อง (Plot)	123
5.2 ผลการศึกษาคุณลักษณะของตัวละคร (Character)	124
5.3 ผลการศึกษาสาระสำคัญของเรื่อง (Theme)	126
5.4 ผลการศึกษาเครื่องแต่งกาย (Costume)	128
5.5 ผลการศึกษาการใช้ภาษา (Language)	129
5.6 ผลการศึกษาอาหาร (Food)	131
5.7 ผลการศึกษากิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี (manner &tradition)	132

Ref. code: 25605907011471MIY

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แบบจำลองกระบวนการสื่อสารของ Harold Lasswel	12
2.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคมที่สร้างโลกทางสังคม	17
2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโลกแห่งความจริง (world of reality) กับโลกแห่งความหมาย (wold of meaning)	20
2.4 วงจรทางวัฒนธรรม (The Circuit of Culture)	21
2.5 ภาพวาดการแสดง “แขกเต้าเข้ารัง”	23
2.6 ละครสมัยโบราณกาล	31
2.7 การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 1)	46
2.8 การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 2)	47
2.9 การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 3)	48
2.10 การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 4)	49
4.1 ขุนหลวงนารายณ์ และ ออกพระเพทราชา	77
4.2 เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) และ ออกพระวิสูตรสุนทร (ปาน)	78
4.3 หลวงสรศักดิ์ และหลวงศรียศ	78
4.4 เจ้าพระยาวิชเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) และ แม่มะลิ (มารี กีมาร์)	78
4.5 การทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินของคุณอุบล	79
4.6 บทลงโทษสำหรับผู้ที่สัญญาว่าจะปกป้องหวงแหนสมบัติของชาติ แต่กระทำการทรยศคิดจะนำมาเป็นของตนเอง	79
4.7 เกศสุรางค์ช่วยโต้เถียงข้าราชการชาวกรีกเป็นภาษาฝรั่งเศส	80
4.8 เกศสุรางค์ต่อสู้กับชาวกุฎีจีนที่ตลาดตะพานชีกุน	80
4.9 เกศสุรางค์สาธิตการทำเครื่องกรองน้ำ	80
4.10 เกศสุรางค์ซื้อมุ้งกันยุงให้บ่าวไพร่	81
4.11 เกศสุรางค์ทำหมอนรูปทรงเหมือนอย่างในปัจจุบัน	81
4.12 เกศสุรางค์ทำมะม่วงน้ำปลาหวาน	81
4.13 เกศสุรางค์ทำกุ้งแม่น้ำเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด	81
4.14 เกศสุรางค์สั่งทำกระทะร้อน เพื่อทำเมนูหมูกระทะ	82
4.15 เกศสุรางค์ใช้วิธีทางการแพทย์ คือการทำ CPR (Cardiopulmonary Resuscitation) ช่วยชีวิตหมื่นสุนทรเทวาที่จมน้ำหมดสติ	82

Ref. code: 25605907011471MIY

4.16 พระอรรคลงดาบบั่นคอฆ่าคุณอุบล เพื่อมอบหมายหน้าที่ผู้เฝ้าทรัพย์แผ่นดิน 82
4.17 คุณอุบลขออนุญาตจากท่านพระยายมให้เธอได้ลงมาเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารของมนุษย์ 83
4.18 อัคนีนอนในโลงศพเพื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์ 84
4.20 คุณอุบลปกป้องอัคนีจากอุบัติเหตุรถคว่ำ 84
4.21 การทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินของคุณอุบล 84
4.22 บทลงโทษสำหรับผู้ที่ขโมยทรัพย์แผ่นดิน 85
4.23 บทลงโทษสำหรับผู้ที่แอบอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เบียดบังศาสนา ขนสมบัติโบราณ 85
4.24 บทลงโทษสำหรับผู้ที่สัญญาว่าจะปกป้องหวงแหนสมบัติของชาติ แต่กระทำการทรยศคิดจะนำมาเป็นของตนเอง 85
4.25 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ 86
4.26 คุณอุบลในชุดนางรำหลวงร่ายรำในเงามืด และคุณอุบลในชุดนางรำหลวงลอยอยู่กลางอากาศ ไม่มีหัว 86
4.27 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง ใช้เท้าเหยียบคอผู้กระทำผิดคิดชั่ว 86
4.28 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง แปลงกายให้หน้าขาวเหมือนการแต่งหน้านางรำในสมัยกรุงศรีอยุธยา 86
4.29 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง หมุนศีรษะ 360 องศา 87
4.30 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง เลือดไหลบริเวณที่ถูกบั่นคอ 87
4.31 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง ปรากฏในกระจกโดยไม่มีหัว 87
4.32 ภาพคุณอุบลนางรำหลวงแห่งราชสำนัก ถูกพระราชทานให้เป็นภรรยาของพระอรรค 87
4.33 พระอรรคเป็นขุนศึกของกรุงศรีอยุธยา เทิดทูน ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ไว้เหนือทุกสิ่ง 88
4.34 พระอรรคลงโทษผู้ที่ทรยศหน้าที่ต่อบ้านเมือง 88
4.35 ภาพพระอรรคสู้รบกับข้าศึกผู้รุกรานแผ่นดินอย่างไม่รักตัวกลัวตาย 89
4.36 คุณอุบลเห็นคุณค่าของพระอรรคในการเป็นทหารที่อุทิศตนเพื่อชาติ 89
4.37 คุณอุบลรำถวายพระพรในวันที่ข้าศึกรุกรานแผ่นดิน 90
4.38 คุณอุบลรำฉลองชัยวันที่กรุงศรีอยุธยาชนะศึก (คุณอุบลได้รับพระราชทานศิราภรณ์ชุดนางรำหลวงสีทองเนื่องในการทำหน้าที่ของตนเพื่อบ้านเมือง) 90
4.39 การกระทำของพระอรรคต่อคุณอุบล 91
4.40 ความรักของพระอรรคที่มีต่อคุณอุบล 92
4.41 คุณอุบลให้อภัยอัคนี วิญญาณจึงหลุดพ้นจากความผูกพันแห่งวิญญาณอัคนี 92
4.42 อัคนีบวชและปักกลดที่วัดราชบดินทร์ 93
4.43 ภาพกำแพงเมือง หรือ วัดไชยวัฒนาราม 93

Ref. code: 25605907011471MIY

4.44 ป้อมเพชร พระปรางค์สามยอด ประตูฉนวนและพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ พระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท ประตูคลองฉะไกรน้อย วัดพุทไธศวรรย์ 94
4.45 ภาพความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การค้าขาย ของกรุงศรีอยุธยา 95
4.46 เกศสุรางค์ได้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ขนมไทยกับ แม่มะลิ (มารี กีมาร์) 95
4.48 การทำบุญตักบาตร 96
4.49 การเข้าห้องน้ำ หรือสมัยนั้นเรียกว่า “เว็จ” 96
4.50 การแปรงฟันด้วย “ไม้ข่อย” หรือเรียกว่า “ไม้เจีย” 96
4.51 การที่แม่หญิงจะต้อง “ขี่ม้า” เมื่อมีประจำเดือนหรือมีระดู 96
4.52 ภาพการเรียนรู้การแกะสลักผักผลไม้ การกรองมาลัย การเย็บปักถักร้อย หรืองานบ้านงานหรืองานบ้านงานเรือนต่างๆ 97
4.53 การทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินของคุณอุบล 97
4.54 บทลงโทษสำหรับผู้ที่ขโมยทรัพย์แผ่นดิน 98
4.55 บทลงโทษสำหรับผู้ที่แอบอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เบียดบังศาสนา ขนสมบัติโบราณ 98
4.56 บทลงโทษสำหรับผู้ที่สัญญาว่าจะปกป้องหวงแหนสมบัติของชาติ 98
4.57 การแต่งกายของขุนนางผู้ชายสมัยกรุงศรีอยุธยาในการเข้าเฝ้ากษัตริย์ 100
4.58 การแต่งกายของขุนนางผู้ชายสมัยกรุงศรีอยุธยาใส่ออกงานทั่วไป 101
4.59 การแต่งกายของขุนนางผู้ชายสมัยกรุงศรีอยุธยาใส่อยู่บ้านและสำหรับนอน 101
4.60 การแต่งกายของแม่หญิงการะเกดจากพิษณุโลกเมืองสองแคว 102
4.61 การแต่งกายของแม่หญิงชนชั้นสูงในสมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่ถึงกับสูงศักดิ์ที่สุด 102
4.62 การแต่งกายของแม่หญิงสมัยกรุงศรีอยุธยาใส่อยู่บ้านและสำหรับนอน 102
4.63 การแต่งกายของแม่หญิงชนชั้นสูงในสมัยกรุงศรีอยุธยา (แม่หญิงจันทร์วาด) 103
4.64 การแต่งกายของคุณหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา (ด้านซ้ายคุณหญิงจำปา ด้านขวาคุณหญิงนิ่ม) 104
4.65 การแต่งกายของแม่หญิงชนชั้นสูงในสมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่ถึงกับสูงศักดิ์ที่สุด (แม่มะลิ) 104
4.66 ภาพการแต่งกายของบ่าวไพร่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา 104
4.67 ภาพการแต่งกายเพื่อทำพิธีกรรมสวดมนต์กฤษณะกาลี 104
4.68 การแต่งกายของคุณอุบลในขณะอยู่บ้าน 105
4.69 คุณอุบลซ้อมรำอยู่ที่บ้าน 105
4.70 การแต่งกายของคุณอุบลเมื่อออกงาน 106
4.71 การแต่งกายชุดนางรำหลวง 106
4.72 การแต่งกายชุดขุนศึกในสมัยกรุงศรีอยุธยา 107
4.73 การแต่งกายอยู่บ้านของพระอรรค 107

Ref. code: 25605907011471MIY

4.74 หมื่นสุนทรเทวานำไพรมาให้แม่การะเกด 108
4.75 หมื่นสุนทรเทวาเฝ้าแม่การะเกดหลังจากวิญญาณหลุดออกจากร่าง 108
4.76 หมื่นสุนทรเทวาหยอดคำหวานให้แม่การะเกดในขณะชมพระจันทร์ 109
4.77 คุณหญิงจำปาอนุญาตให้แม่การะเกดไปวัดและไปเที่ยวตลาด 110
4.78 หมื่นสุนทรเทวาด่าเกศสุรางค์ 110
4.79 คุณหญิงจำปาพูดกับปริก 111
4.80 ภาพคุณหญิงจำปาพูดกับจวง 112
4.81 การทำหมูสร่ง 113
4.82 การทำหลนเต้าเจี้ยว 113
4.83 การทำมะม่วงน้ำปลาหวาน 113
4.84 การทำกุ้งเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด 114
4.85 การทำหมูกระทะ 114
4.86 การทำทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง 115
4.87 การทำ “แกงชักส้ม” 115
4.88 ขนบธรรมเนียมประเพณีการนับถือความอาวุโส เคารพพ่อแม่ 116
4.90 กิริยาของขุนนางผู้ชายในกรุงศรีอยุธยาที่มีต่อผู้ที่เหนือกว่าหรือมีระดับฐานะที่เท่ากัน 117
4.91 การทำโทษอย่างทารุณด้วยการเฆี่ยน หรือ โบยด้วยหวาย 118
4.92 มูลนายกระทำต่อบ่าวไพร่ แสดงถึงการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน 118
4.93 ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ (การใช้มนต์กฤษณะกาลี) 119
4.94 ชาวกรุงศรีอยุธยาไม่ชอบชาวยุโรป 119
4.95 การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส 120
4.96 การแสดงความเคารพต่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว 120
4.97 การแสดงการกระทำที่มีเล่ห์เหลี่ยม ดูหมิ่นบุคคลอื่น 120
4.98 การกระทำต่อบ่าวไพร่ 121

Ref. code: 25605907011471MIY

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"...คำว่า วัฒนธรรมนี่ จะแปลว่าอะไรก็แล้วแต่จะตีความ ความจริงแปลว่า ความเจริญ ความก้าวหน้า แต่วัฒนธรรมในที่นี้ก็คงจะบ่งถึงว่า มีความเจริญมาช้านาน ไม่ใช่ว่ามีความเจริญก้าวหน้า แต่มีความเจริญมาเป็นเวลาช้านาน ต่อเนื่องมาและจนกระทั่งฝังอยู่ในสายเลือด แต่ถ้าเราไปแสดงตนว่ามีวัฒนธรรม ว่ามีฝีมือ เท่านั้นเองก็ไม่พอ ต้องแสดงว่าวัฒนธรรมของเราอยู่ในเลือด วัฒนธรรมไทยมีความอ่อนโยนก็ต้องเป็นคนอ่อนโยนทั้งในเวลาที่มาแสดงทั้งนอกเวลาแสดง วัฒนธรรมหมายถึงว่าเป็นคนที่มีความคิดสูงด้วย อย่างเราบอกว่าคนนี้มีวัฒนธรรมหรือคนที่ไม่มีวัฒนธรรม หมายความว่า คนนี้หยาบคายหรือคนนี้อ่อนโยน มีความสุภาพเรียบร้อยก็แสดงความสุภาพเหมือนกัน ให้เห็นว่าความสุภาพอ่อนโยนนั้นอยู่ในเลือดของคนไทย..." ความตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่คณะนาฏศิลป์จากกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2513

ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ข้างต้น เปรียบเสมือนพรและกำลังใจอันสูงสุดของพสกนิกรชาวไทยในมิติด้านศิลปวัฒนธรรมในการศึกษา เรียนรู้ อนุรักษ์ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะผู้ที่กำลังศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการธำรงรักษา สืบทอดและเผยแพร่มรดกทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติไทยให้ขจรไกลไปทั่วทุกสารทิศ สู่สังคม สู่เยาวชนและคนในชาติให้เกิดการบูรณาการร่วมกัน เพื่อผดุงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติอันเป็นศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของไทยเราทั้งสิ้น

แนวนโยบายรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา **นโยบายที่ 4** เรื่องการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม (รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบ 1 ปี วันที่ 12 กันยายน 2557-12 กันยายน 2558,น.132) เป็นนโยบายที่รัฐบาลมุ่งส่งเสริมการนำการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ และความเป็นไทย มาใช้สร้างสังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมควบคู่กัน

โดยเฉพาะการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทย ภาษาถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์อันดีกับนานาชาติ เสริมสร้างภาพลักษณ์ประเทศ และนำความเป็นไทยสู่สากล รวมทั้งการเตรียมความพร้อมสู่การเปิดประชาคมอาเซียน ภายใต้กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านต่างประเทศของรัฐบาล ซึ่งมุ่งเน้นการแสวงหา

Ref. code: 25605907011471MIY

ความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกด้าน หนึ่งในการดำเนินงานเพื่อสร้างภาพลักษณ์ประเทศในมิติทางวัฒนธรรม คือ การสร้างภาพยนตร์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันดำเนินการผลิตภาพยนตร์สั้นส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความหลากหลายและความงดงามของศิลปวัฒนธรรม วิถีความเป็นไทย สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมถึงภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยผ่านสื่อภาพยนตร์ เพื่อเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกมาเที่ยวประเทศไทย (รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบ 1 ปี วันที่ 12 กันยายน 2557-12 กันยายน 2558,น.158)

นอกจากนี้ ยังจัดการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม มีการจัดการเรียนการสอนการศึกษาเฉพาะทางศิลปวัฒนธรรม ทั้งในหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) ปริญญาตรี (4 ปี) ปริญญาตรี (5 ปี) จัดการศึกษาระดับพื้นฐานวิชาชีพเฉพาะด้าน และระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ในวิทยาลัยนาฏศิลป จำนวน 12 แห่ง และวิทยาลัยช่างศิลป จำนวน 3 แห่ง โดยเป็นส่วนราชการที่จัดการศึกษาในสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ได้จัดการศึกษาด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ และทัศนศิลป์ ระดับพื้นฐานวิชาชีพจนถึงระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย 3 คณะ คือ คณะศิลปวิจิตร คณะศิลปนาฏดุริยางค์ และคณะศิลปศึกษา และได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนศิลปิน เช่น การประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปินแห่งชาติ บุคคลที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะอันทรงคุณค่าของแผ่นดิน การประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปินศิลปาธร เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปินร่วมสมัยสัญชาติไทย ที่มีผลงานสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องการจัดงานมหกรรมการแสดงพื้นบ้าน รวมทั้งขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน การขึ้นทะเบียนมรดกโลก และการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภาพยนตร์ของชาติ (รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบ 1 ปี วันที่ 12 กันยายน 2557-12 กันยายน 2558,น.132)

นโยบายการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ปีที่ 2 วันที่ 12 กันยายน 2558-12 กันยายน 2559 นโยบายที่ 4 การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รัฐบาลให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เกิดความทั่วถึงและเท่าเทียม ซึ่งนอกจากจะนำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาการเรียนการสอนและส่งเสริมภาคส่วนทางสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต และพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการและรองรับการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในด้านต่างๆ แล้ว การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม นั้น รัฐบาลยังให้การสนับสนุนองค์กรทางศาสนาให้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการเสริมสร้างสันติสุขและความปรองดองในสังคมไทยอย่างยั่งยืนตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยการดำเนินงานที่

Ref. code: 25605907011471MIY

สำคัญเช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 : ชาวประชาเป็นสุข 7,100 หมู่บ้านทั่วประเทศ โรงเรียนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ค่ายครอบครัว ชุมชน สังคม เป็นสุข คลินิกคุณธรรมในสถานศึกษา รวมทั้งการขับเคลื่อน “ชุมชนคุณธรรม” โดยพลัง “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) หรือ “บรม” (บ้าน-โรงเรียน-มัสยิด) การอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน พัฒนา และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ 1) อนุรักษ์ฟื้นฟู มรดกทางศิลปวัฒนธรรม จัดงานมหกรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นล้านนา โครงการเยาวชนรักบ้านเกิด โครงการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีและนาฏศิลป์ จัดการแสดงโขนเฉลิมพระเกียรติทั้งในและต่างประเทศ 2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม เช่น การเปิดศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ การพัฒนาหอสมุดแห่งชาติเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ นำเยาวชนสู่พิพิธภัณฑ์” 3) เพิ่มมูลค่าทางธุรกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้วยการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ ซึ่งสร้างรายได้กว่า 57,000 ล้านบาท จัดตั้งศูนย์บันดาลไทย ๓ แห่ง เพื่อการท่องเที่ยว ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ Creative Fine Arts และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม Cultural Product of Thailand : CPOT) 4) ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนศิลปวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาระบบ National Single Window การให้บริการระบบนำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอัจฉริยะ พิพิธภัณฑ์เสมือนจริง (Virtual Museum) การพัฒนาระบบคลังข้อมูลดิจิทัลทางมรดก และจัดทำโปรแกรม Thai Culture Mobile Application ซึ่งเป็นแผนที่แหล่งท่องเที่ยวบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ 5) นำความเป็นไทยสู่สากลและประชาคมอาเซียน โดยมีการเจรจาความร่วมมือกับ 15 ประเทศ มีการจัดแสดงดนตรีไทย ดนตรีนาฏศิลป์ไทย และศิลปวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ ปี 2558-2559 มีการจัดงาน 115 ครั้ง ใน 47 ประเทศ 6 ทวีปทั่วโลก 6) ส่งเสริมอัตลักษณ์และสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น โครงการวัฒนธรรมเชื่อมใจชายแดนใต้สันติสุข “รักษ์วิถีถิ่น วิถีไทย ก้าวไกลสู่สากล” การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ มรดกวัฒนธรรมอิสลามและศูนย์การเรียนรู้อัลกุรอ่าน ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น (ศูนย์วัฒนธรรม เฉลิมราช) และ 7) พัฒนากฎหมายและกลไกเพื่อส่งเสริมงานวัฒนธรรม โดยการประกาศใช้กฎหมาย จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 รวมทั้งได้กำหนดมาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการบริจาคเงินแก่งานวัฒนธรรมและงานด้านการพัฒนาการเรียนรู้ทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม (รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ปีที่ 2 วันที่ 12 กันยายน 2558-12 กันยายน 2559, น.38-40)

ในอนาคตอีก 20 ปีข้างหน้า สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีแนวโน้มจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง และฉับพลันในหลากหลายมิติ ซึ่งจะส่งผลต่ออนาคตการพัฒนาประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะ **สื่อและสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมของคนในสังคม** โดยส่งเสริมให้สื่อและสื่อมวลชนปฏิบัติตามจรรยาบรรณสื่อ

Ref. code: 25605907011471MIY

อย่างเคร่งครัด การจัดเวลาและพื้นที่ออกอากาศให้แก่สื่อสร้างสรรค์ ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมทั้งการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ นำเสนอตัวอย่างของการมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ (ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ.2560-2579,น.88)

กระทรวงวัฒนธรรมในฐานะหน่วยงานหลัก ที่รับผิดชอบงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม นำมิติทางวัฒนธรรมมาขับเคลื่อนการดำเนินงานตามเจตนารมณ์ และนโยบายของรัฐบาล ได้แก่ 1.การพัฒนาคนและสังคม สร้างคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ภูมิใจในความเป็นไทย สังคมที่มีความเอื้ออาทรและปรองดองสมานฉันท์ 2.สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างสมดุลอันจะนำไปสู่ความมั่งคั่งของประเทศอย่างยั่งยืน 3.นำวัฒนธรรมมาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ ภาพลักษณ์และเกียรติภูมิของไทยในเวทีโลก ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ.2560 กระทรวงวัฒนธรรมจะขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมโดยยึดกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี อาทิ การพัฒนาด้านความมั่นคง ความสามารถทางการแข่งขัน การสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของสังคม ไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” รวมถึงการนำวัฒนธรรมสร้างคนดี สังคมดี สร้างรายได้ สร้างภาพลักษณ์และเกียรติภูมิประเทศไทยในเวทีโลก รวมทั้งการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมสู่ประเทศไทย 4.0 ตามโมเดลของนายกรัฐมนตรี โดยขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วย “ปัญญา” สร้างคนไทยให้เป็น "มนุษย์ที่สมบูรณ์” เป็น “สังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน” และผนึกกำลังสานพลังประชารัฐ รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (วีระ โรจน์พจนรัตน์,นโยบายการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม, 2560)

การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในมิติทางวัฒนธรรม หรือการสร้างภาพยนตร์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ผ่านสื่อภาพยนตร์ และเพื่อเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกมาเที่ยวประเทศไทยนั้น ละครโทรทัศน์ของไทยเราก็เช่นกัน ที่ควรคำนึงถึงการผลิตละครไทยที่สอดแทรกภาพลักษณ์ประเทศในมิติทางศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อให้ภาพของศิลปวัฒนธรรมของไทยที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์นั้น ได้เข้าไปในจิตสำนึกของเยาวชน หรือคนไทย ได้ตระหนัก ซึมซับ และปลูกฝังค่านิยม ความรัก ความหวงแหนศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย เพื่อถ่ายทอดประเพณีและเจตนารมณ์ในการผดุงรักษา และสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ อันเป็นศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของไทยเราไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน

โทรทัศน์นั้น เป็นสื่อบันเทิงที่เกิดขึ้นหลังภาพยนตร์หลายสิบปี (นพมาส แววหงส์ อ้างถึงดังกมล ณ ป้อมเพชร,ปริทัศน์ศิลปการละคร,2550,น.208-212) แต่ในทางตรงกันข้ามกลับค่อยๆ ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เนื่องจากโทรทัศน์นั้นถือเป็นความบันเทิงประจำบ้าน ผู้ชมไม่ต้องออกเดินทางไปไหน ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเป็นค่าบัตรชมการแสดง ไม่ต้องเสี่ยงกับการเลือกชมผิดเช่นเดียวกับการชมภาพยนตร์หรือละคร เพราะผู้ชมโทรทัศน์สามารถเปลี่ยนช่องสถานีเปลี่ยนรายการ

Ref. code: 25605907011471MIY

ไปได้หลากหลายตามแต่รสนิยมของแต่ละคน หรือแม้กระทั่ง “กดรีโมท” ไล่ตามดูดาราชื่อดังที่แต่ละรายการระดมมาประชันกันให้ผู้ชมได้เลือกดูโดยที่เราไม่ต้องลงทุนอะไรเลย นี่คือสิ่งที่ผู้ชมทั้งหลายเชื่อว่าจะได้รับ อีกทั้ง โทรทัศน์ยังถือเป็นสื่อประเภท Edutainment (Education +Entertainment) คือ การให้บริการบันเทิงที่สอดแทรกสาระความรู้ควบคู่หรือให้บริการไปพร้อม ๆ กัน และนี่จึงทำให้รายการโทรทัศน์จัดเป็นมหรสพมหาชนที่ได้รับความนิยมสูงสุดและมีผู้ชมทั่วประเทศ และด้วยเหตุผลนี้เองที่ธุรกิจรายการโทรทัศน์เป็นประดุจอู่ข้าวอู่น้ำของหลายกลุ่มบุคคลนอกเหนือจากเจ้าของสถานีอาทิ ผู้ผลิตรายการก็จะได้ค่าโฆษณาสินค้าและส่วนแบ่งค่า “sms ร่วมสนุกของผู้ชมจากทางบ้าน” ส่วนฝ่ายจัดทำรายการตั้งแต่ฝ่ายแสง เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ตัดต่อ บทกำกับรายการ กำกับการแสดง ไปจนถึงผู้ดำเนินรายการ นักแสดง และดารา ก็จะได้รับค่าตอบแทนมากน้อยตามความนิยมที่ผู้ชมมีต่อรายการประเภทนั้นๆ เมื่อมองในรูปการเช่นนี้ก็อาจเชื่อได้ว่ารายการโทรทัศน์น่าจะเป็นพาณิชย์ศิลป์ที่กำลังเฟื่องฟูขึ้นทุกๆวัน

ในยุคที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยมีอิทธิพลน้อยลง บุคลากรเดิมๆ ส่วนหนึ่งทั้งผู้สร้างและผู้แสดงจึงหันมาสู่ละครโทรทัศน์ เกิดความหลากหลายทางการแข่งขันและมีบุคลากรหน้าใหม่ๆ มากขึ้น ทำให้ละครโทรทัศน์มีการพัฒนาทั้งในแง่คุณภาพและปริมาณ จนเลื่อนขั้นขึ้นเป็นความบันเทิงอันดับหนึ่งของมหาชน จากนั้นละครโทรทัศน์ไทยก็ได้รับความนิยมอย่างสูงสุดมาโดยตลอดแม้ว่าในช่วงห้าปีมานี้ในบางสถานีโทรทัศน์ละครไทยอาจจะเสียอันดับให้กับ “เอเชียนซีรี่ส์” จากญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน และฮ่องกง ไปบ้างโดยผู้ชมกลุ่มนี้จะเป็นวัยรุ่นวัยเรียนและวัยทำงานที่ต้องการชมเนื้อหาที่แปลกใหม่เข้ากับชีวิตที่ทันสมัยของพวกเขา

หากจะพิจารณาลักษณะหลักๆ ของละครโทรทัศน์จะเห็นว่าแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ตามวาระของการออกอากาศที่ตอบสนองผู้ชมกลุ่มเป้าหมายได้ 5 กลุ่ม คือ ในวันธรรมดาประกอบด้วย

1) ละครตลกจำอวดสั้นๆ หลังอาหารเที่ยงสำหรับคนทำงานทั่วไป

2) ละครเก่านำมาออกอากาศใหม่หรือละคร “รีรัน” (rerun) ช่วงบ่ายแก่เพื่อผู้ชมกลุ่มแม่บ้าน

3) ละครช่วงค่ำซึ่งแต่เดิมเคยเป็นละครครอบครัวแต่ต่อมาเพื่อแย่งส่วนแบ่งในตลาดผู้ชมกลุ่มแม่บ้านจากสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ละครช่วงค่ำก็มักมีรูปแบบคล้ายละครหลังข่าว

4) ละครหลังข่าวซึ่งเป็นเวลาทองหรือที่เรียกว่า “ไพรม์ไทม์” (prime time) ผู้ผลิตแต่ละรายจะทุ่มเทดารานักแสดงและงบประมาณถ่ายทำอย่างมากมายเพื่อดึงดูดผู้ชมวัยทำงานที่มีกำลังซื้อมากที่สุดหรือในอีกกรณีหนึ่งคือกลุ่มผู้ชมหญิงทำงานในทุกระดับให้มาชมรายการของตนซึ่งเมื่อเรทติ้ง (rating) ความนิยมขึ้นสูงค่าโฆษณาก็จะขึ้นสูงไปด้วย

Ref. code: 25605907011471MIY

ส่วนในวันเสาร์-อาทิตย์ก็จะเพิ่ม

5) ละครช่วงเช้าซึ่งมักเป็นละครเยาวชนละครวัยรุ่น และละครเบาสมองตามลำดับคือละครช่วงค่ำและละครหลังข่าว

ทั้งนี้ หากมองในแง่ของการนำเสนอละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหา แก่นเรื่อง หรือภาพในมิติด้านศิลปวัฒนธรรม ละครโทรทัศน์ส่วนใหญ่มักจะนำเสนอในแง่มุมของความน่ากลัว เช่น ละครโทรทัศน์ เรื่อง “นางชฎา” บทประพันธ์โดย ภาคินัย (ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2558) ที่มีเนื้อหาแก่นเรื่องเป็นละครแนวสยองขวัญ โดยนางเอกรับบทบาทเป็นนักศึกษานาฏศิลปรำเก่งจนชนะการประกวดรำไทย แต่ด้วยความที่หน้าตาสวย โดดเด่นเป็นที่หมั่นไส้ของเพื่อนๆ จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ทำให้นางเอกต้องตายและเป็นวิญญาณตามหลอกหลอนคนที่มีส่วนฆาตกรรมเธอด้วยชุดไทยโบราณ หรือ ละครโทรทัศน์ เรื่อง “พิษสวาท” บทประพันธ์ โดย ทมยันตี (ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง one 31 เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2559) ที่มีเนื้อหาแก่นเรื่องเป็นละครแนวลึกลับ กับเรื่องราวของ คุณอุบล นางรำหลวงในราชสำนัก ที่ถูกสามีผู้เป็นทหารเอก หลอกให้มาเป็นผีเฝ้าสมบัติของแผ่นดิน บั่นคอเธอ และจองจำวิญญาณไว้นานกว่า 200 ปี จนกระทั่งปัจจุบัน คุณอุบลได้มีโอกาสกลับมาทวงแค้น และหาทางทำให้เขายอมมาเป็นตัวตายตัวแทนของเธอ อีกมุมหนึ่งละครโทรทัศน์มักจะนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมในแง่มุมของความยากจนความเป็นอาชีพที่ “เต้นกินรำกิน” เช่น ละครโทรทัศน์เรื่อง “รักหลงโรง” บทประพันธ์โดย ญนันทร (ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2560) ที่มีเนื้อหาแก่นเรื่องเป็นละครแนวดราม่า ที่ชีวิตของนางเอกต้องพลิกผันจากดาราชื่อดัง โดนใส่ร้ายด้วยคดียาเสพติด ต้องหลบจากวงการบันเทิง ไปดูแลคณะลิเกที่เป็นมรดกชิ้นเดียวที่ยายของเธอได้ทิ้งไว้ให้ก่อนจะสิ้นใจ ในขณะที่คณะลิเกประสบปัญหาไม่มีงานจ้าง เธอต้องแก้ปัญหาและบริหารคณะลิเกด้วยความยากลำบากกว่าจะประสบความสำเร็จกู้ชื่อเสียงคณะลิเกกลับมาโด่งดังได้ เป็นต้น

ละครโทรทัศน์ดังตัวอย่างข้างต้น สะท้อนภาพของศิลปวัฒนธรรมในแนวลึกลับ น่ากลัว ความยากจน เต้นกินรำกิน ฯลฯ ซึ่งเป็นการประกอบสร้างองค์ประกอบละครในมิติต่างๆ ขึ้นมาเพื่อการพาณิชย์ศิลป์ ทั้งนี้ นักแสดงถือว่าเป็นหัวใจหลักของละครโทรทัศน์ที่สามารถเป็นต้นแบบ (Role Model) ของผู้ชมได้ ทั้งในการแสดงและในชีวิตจริง เช่น การนำเสนอภาพของนักแสดงหญิงที่แย่งผู้ชายในละครย้อนยุคหลาย ๆ เรื่องจนทำให้เป็นเรื่องปกติ เกิดการสั่งสมพฤติกรรมเลียนแบบโดยไม่รู้ตัว ละครโทรทัศน์จึงอาจนำเสนอให้ผู้ชมเห็นถึงบทบาทอื่นๆ ของศิลปวัฒนธรรม ให้มีพื้นที่ในละครโทรทัศน์มากขึ้น เช่น หากละครโทรทัศน์มีการนำเสนอเนื้อหาหรือภาพของตัวละครในรูปแบบของการดำเนินชีวิตในวิถีความเป็นไทยที่ราบเรียบ สงบ ปราศจากความทุกข์ทางด้านการเป็นหนี้ เมื่อผู้ชมรับชมละครโทรทัศน์เรื่องนี้ จะทำให้รู้สึกตระหนักและคล้อยตามกับการใช้ชีวิตอย่างรู้คุณค่า รู้หน้าที่และรู้จักพอเพียง หรือ การนำเสนอการแต่งกายของตัวละครต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น นางเอก พระเอก

Ref. code: 25605907011471MIY

ตัวร้าย ที่มีเอกลักษณ์เครื่องแต่งกายของไทยโบราณที่สวยงาม เช่น ซีรีย์ศรีอโยธยา บทประพันธ์โดย หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล (ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง True4U เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2560) เมื่อผู้ชมรับชมละครเรื่องนี้แล้ว ก็อาจจะมีความรู้สึกสนใจในศิลปะการแต่งกายแบบไทยโบราณที่ทรงคุณค่าและคู่ควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอด หรือ การนำเสนอเนื้อเรื่องหรือการแต่งกายของตัวละครที่สวยงามและอิงประวัติศาสตร์ชาติไทย เช่น ละครเรื่อง บุพเพสันนิวาส บทประพันธ์โดย รอม แพง (ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561) เมื่อผู้ชมรับชมละครเรื่องนี้แล้ว ก็อาจจะรู้สึกสนใจประวัติศาสตร์ชาติไทย และหันมาให้ความสนใจกับการแต่งกายแบบไทยหรือการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยมากขึ้น

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ละครมีบทบาทสำคัญต่อผู้ชม **ดังนั้น** ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” โดยผู้วิจัยสนใจจะศึกษาการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนผ่านการดำเนินชีวิตของชาวสยามในสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ว่าจะเป็น การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษา และกิริยามารยาท ที่สอดแทรกไว้ในละครว่ามีการนำเสนออย่างไรผ่านทางองค์ประกอบของละคร และนำมาอภิปรายการประกอบสร้างภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นพื้นฐานในการพิจารณาถึงบทบาทของสื่อต่อการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไทยในการสร้างภาพลักษณ์ประเทศผ่านละครโทรทัศน์ และไปปรับใช้กับนโยบายของรัฐบาลที่ว่า “รัฐบาลจะนำการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ และความเป็นไทยมาใช้สร้างสังคมให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพและคุณธรรมควบคู่กัน” เพื่อมุ่งสู่ประเทศที่มีความ “มั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน” ต่อไป

1.2 ปัญหาของการศึกษา

1. ละครโทรทัศน์นำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยออกมาเป็นภาพที่สะท้อนทัศนะเชิงบวกหรือเชิงลบอย่างไร

2. ละครโทรทัศน์นำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครอย่างไร

3. การประกอบสร้างภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์เป็นอย่างไร

Ref. code: 25605907011471MIY

1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

2. เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษา “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละคร คือ โครงเรื่อง (Plot) คุณลักษณะของตัวละคร (Character) และ สาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme)

2. ศึกษาการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทย คือ ศึกษาการดำเนินชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาในเรื่อง การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษา และขนบธรรมเนียม กิริยามารยาท ที่นำเสนอผ่านละครโทรทัศน์ ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene)

3. ละครที่นำมาศึกษาเป็นละครที่มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยในช่วงการสร้างสรรค์งานละคร 3 ปีย้อนหลัง คือ ปี พ.ศ.2559 , 2560 และ 2561 เป็นละครแนวย้อนยุค (Period) ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ออกอากาศทางช่อง Free TV (ช่อง 3 , ช่อง one , ช่อง 7 , ช่อง 9 และ ช่อง Treu4U) โดยคัดเลือกศึกษาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะละครเรื่องบุพเพสันนิวาส (ทางช่อง 3) และละครเรื่องพิษสวาท (ทางช่อง ONE)

4. ระยะเวลาการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ.2561 – พฤษภาคม พ.ศ.2561

1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” ดังนี้

ศิลปะ หมายถึง การถ่ายทอดความรู้สึกหรือการแสดงความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติ โดยใช้สัดส่วน รูปทรงความกลมกลืนองค์ประกอบเป็นส่วนช่วยด้านต่างๆ การแสดงออกทางความงาม การแสดงออกทางความเชื่อ ความชำนาญในการถ่ายทอดประสบการณ์และจินตนาการ ให้เป็นวัตถุที่

Ref. code: 25605907011471MIY

มีสุนทรียภาพ การรับรู้ทางการเห็นด้วยตา สัมผัสด้วยใจ ศิลปะ เป็นภาษาชนิดหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดให้ความรู้สึกได้อย่างซาบซึ้ง

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นการละเล่น การแสดง การร้องเพลง พฤติกรรม และบรรดาผลงานทั้งมวลที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ความรู้ ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม แสดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

ประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียม แบบแผน เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ ฯลฯ ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม รับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต จึงเรียกได้ว่าเป็น วิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม

ลักษณะทางวัฒนธรรมไทยอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ตามรูปแบบของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่แตกต่างกันของผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมไทย คือ

ประเพณีหลวง วัฒนธรรมของคนในระดับชนชั้นผู้นำ ชนชั้นสูง หรือชนชั้นปกครอง ได้แก่ พระมหากษัตริย์ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ และขุนนาง ซึ่งมีราชสำนักหรือวังเป็นจุดศูนย์กลางสร้างสรรค์เผยแพร่ออกมา

ประเพณีราษฎร์ ลักษณะของวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของไพร่ฟ้าประชาชนหรือชนชั้นที่ถูกปกครอง ที่ประกอบไปด้วย ชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา สามัญชนทั่วประเทศ ซึ่งจะมีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน มีหมู่บ้านหรือวัดเป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรค์เผยแพร่

ศิลปวัฒนธรรมไทย หมายถึง ศิลปะทุกแขนงที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย โดยในงานวิจัยนี้ศึกษาวัฒนธรรมไทยตามประเพณีหลวง ซึ่งแบ่งตามประเภทของวัฒนธรรม กล่าวคือ

วัฒนธรรมทางวัตถุ (เชิงรูปธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย คือ การแต่งกาย การแต่งหน้า และอาหาร

วัฒนธรรมทางจิตใจ (เชิงนามธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย คือ ภาษา และ กิริยามารยาท

Ref. code: 25605907011471MIY

การนำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละคร หมายถึง ภาพในละคร หรือสิ่งที่คนดูมองเห็นทั้งหมดในระหว่างการดูละคร เช่น ฉาก เครื่องประกอบฉาก เครื่องแต่งกาย ตลอดไปจนถึงคุณลักษณะของตัวละคร ท่าทาง และสิ่งที่นักแสดงทำในละคร ซึ่งพิจารณาจากประเภทของวัฒนธรรม สะท้อนผ่านวัฒนธรรมทางวัตถุ (เชิงรูปธรรม) และวัฒนธรรมทางจิตใจ (เชิงนามธรรม)

ละครโทรทัศน์ หมายถึง รายการทางโทรทัศน์ หรือการมหรสพอย่างหนึ่ง เล่นเป็นเรื่องเป็นราวต่างๆ การแสดงที่ผูกเป็นเรื่องและมีองค์ประกอบในการดำเนินการ

องค์ประกอบของละคร ในการวิจัยนี้ศึกษา 4 องค์ประกอบ คือ 1.โครงเรื่อง (Plot) 2.คุณลักษณะของตัวละคร (Character) 3.สาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) และ 4.ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene)

ทัศนะ ในงานวิจัยนี้คือ ภาพการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์เป็นทัศนะจากการวิเคราะห์องค์ประกอบละครในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็นทัศนะเชิงบวก และ ทัศนะเชิงลบ

ทัศนะเชิงบวก คือ ภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยที่นำเสนอผ่านละครที่สะท้อนถึงความน่าพึงพอใจและเกิดความรู้สึกที่ดี เช่น การแต่งกายแบบไทยที่สวยงามดูสูงศักดิ์ การดำรงวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบไทย เป็นต้น

ทัศนะเชิงลบ คือ ภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยที่นำเสนอผ่านละครที่สะท้อนถึงความไม่น่าพึงพอใจและเกิดความรู้สึกที่ไม่ดี เช่น ภาพของนางละครที่ได้รับบทบาทเป็นผีนางรำ ภาพของอาชีพทางศิลปะการแสดงของไทยที่แสดงออกมาในแบบ “เต้นกินรำกิน” เป็นต้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ ซึ่งหมายถึงการเข้าใจถึงมุมมองและการสะท้อนศิลปวัฒนธรรมของสื่อ ข้อมูลที่ได้นี้จะเป็นพื้นฐานในการนำมาพิจารณาถึงบทบาทของสื่อต่อการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไทย

2. ทราบถึงการประกอบสร้างภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ที่ส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทย ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สื่อ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะนำไปพิจารณาถึงความสำคัญในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของไทยผ่านสื่อต่างๆ ต่อไป

Ref. code: 25605907011471MIY

บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นกรอบและแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีทางการสื่อสารมวลชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)
3. แนวคิดเกี่ยวกับปริทัศน์ศิลปการละคร
4. แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะการแสดง
5. แนวคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม
6. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินวิถีชีวิตในสมัยกรุงศรีอยุธยา
7. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีทางการสื่อสารมวลชน

การสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ในสังคม และมักจะใช้การสื่อสารเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ และความรู้สึก ของคนหนึ่งไปยังคนอีกคนหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ดังความหมายของการสื่อสาร คือ การแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) ด้วยการใช้สัญลักษณ์และระบบสาร (message system) โดยทั่วไปการสื่อสารจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งถ่ายทอดหรือส่งข่าวสารไปยังบุคคลอีกคนหนึ่ง ดังนั้น จึงเกิดเป็นกระบวนการของการสื่อสารซึ่งมีองค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ลักษณะการสื่อสารแบบนี้เป็นการสื่อสารแบบทาง เดียว (One-Way Communication) ซึ่งเมื่อผู้ส่งสารถ่ายทอดสารไปยังผู้รับสารแล้ว ผู้รับสารจะมีความเข้าใจตามที่ผู้ส่งสารต้องการหรือไม่นั้นยังไม่สามารถสรุปได้ อาจจะต้องมีขั้นตอนกระบวนการของการวัดและประเมินผลการสื่อสารต่อไป

การสื่อสารมีรูปแบบ ลักษณะ หรือกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงและมีความต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การที่จะอธิบายภาพหรือปรากฏการณ์ของการสื่อสารที่เกิดขึ้นให้ชัดเจนและเข้าใจง่ายต้องอธิบายผ่านแบบจำลอง โดยแบบจำลองการสื่อสารที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ คือ แบบจำลองของ ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell,1953) นักรัฐศาสตร์ชาว

Ref. code: 25605907011471MIY

อเมริกันได้อธิบายกระบวนการสื่อสารที่มีคนรู้จักอย่างแพร่หลาย โดยนำเสนอว่า การสื่อสารจะต้องตอบคำถามต่างๆ ดังต่อไปนี้ให้ได้ คือ

1. ใคร (who)
2. กล่าวอะไร (says what)
3. ผ่านช่องทางใด (in which channel)
4. ถึงใคร (to whom)
5. เกิดผลอะไร (with what effect)

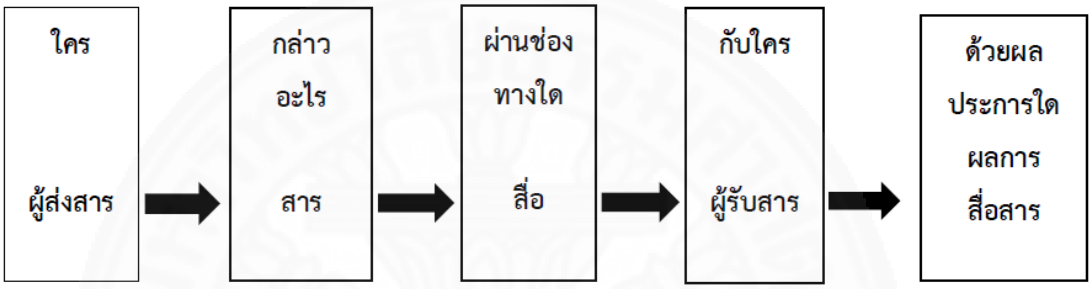

ภาพที่ 2.1 แบบจำลองกระบวนการสื่อสารของ Harold Lasswel
(ที่มา : วราพร ตราชู (2560) การวิเคราะห์การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้พ้นโทษของหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน)

แบบจำลองการสื่อสารของ แฮโรลด์ ดี ลาสเวล (Harold D. Lasswel,1953) มุ่งอธิบายกระบวนการสื่อสารความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการสื่อสารจากคำถามที่ว่า ใคร กล่าวอะไร ผ่านช่องทางใด กับใคร และด้วยผลประการใด เป็นกระบวนการสื่อสารแบบง่ายระหว่างบุคคลซึ่งต้องกระทำต่อหน้า และมีการคาดหวังผลจากการสื่อสารในเวลาเดียวกัน แต่ในแบบจำลองนี้ไม่ได้มีการตรวจสอบผลสะท้อนกลับ (Feedback) และในการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารนั้นโดยหลักการแล้วการพิจารณาองค์ประกอบ (elements) ก็สามารถตอบคำถามให้ได้ครบถ้วนว่า “ใคร กล่าวอะไร ผ่านช่องทางใด กับใคร ด้วยผลกระทบอะไร” ได้เช่นกัน

จากกระบวนการสื่อสารในขั้นตอน ใคร กล่าวอะไร อาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ข้อหนึ่งของ “ทฤษฎีการสื่อสารเชิงปฏิสัมพันธ์” ในเรื่องของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาข่าวสารกับบุคคลนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งทางการสื่อสาร กระบวนการสื่อสารของแฮโรลด์ ลาสเวลล์ ไม่ได้อธิบายถึงสภาพแวดล้อมหรือบริบททางสังคมว่าจะมีอิทธิพลต่อการสื่อสารตามแนวคิดของเขาแต่อย่างใด ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมอาจจะมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร

Ref. code: 25605907011471MIY

แบบจำลองของ แฮโรลด์ ดี ลาสเวล (Harold D. Lasswel,1953) ที่กล่าวไว้นำมาอธิบายโครงสร้างและแบ่งประเภทของงานวิจัยทางการสื่อสาร โดยการจำแนกและวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารไว้ 5 ประเภท ดังนี้

(1) การวิเคราะห์แหล่งสาร (Control Studies Analysis)

(2) การวิเคราะห์เนื้อหาของสาร (Content Analysis)

(3) การวิเคราะห์สื่อที่ใช้เป็นช่องทางในการส่งสาร (Media Analysis)

(4) การวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience Analysis)

(5) การวิเคราะห์ผลของการสื่อสาร (Effect Analysis)

ลักษณะของการสื่อสารมวลชนโดยทั่วไปผู้รับสารไม่มีโอกาสแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Charles R. Wright กล่าวว่า “การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารที่มุ่งไปสู่ผู้รับสารเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความแตกต่างกันและไม่เป็นที่รู้จักของผู้ส่งสาร ซึ่งสารนั้นจะถูกส่งผ่านสื่อมวลชนเพื่อไปสู่ผู้รับสารได้อย่างรวดเร็ว สารที่ส่งไปนั้นจะมีอายุจำกัดไม่ยั่งยืน โดยที่ผู้ส่งสารเป็นองค์กรที่ดำเนินงานภายใต้โครงสร้างที่สลับซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายมหาศาล” (อ้างใน วราพร ตราชู,2560)

สรุปได้ว่า การสื่อสารมวลชนเป็นกระบวนการของการสื่อสาร ที่ผู้ส่งสารมีลักษณะการทำงานโดยส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่ทำการสื่อสารที่มีเนื้อหาเดียวกัน โดยอาศัยสื่อสารมวลชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนไปยังผู้รับสารจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสื่อสารอย่างสมบูรณ์ คือ ให้ผู้รับสารมีความรู้ ความเข้าใจ หรือมีความรู้สึกนึกคิดตามที่ผู้ส่งสารต้องการนั้น จำเป็นต้องนึกถึงองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สภาพแวดล้อมหรือบริบททางสังคม ในกระบวนการของการสื่อสารด้วย

จากการศึกษาถึงกระบวนการและองค์ประกอบดังกล่าวจะเห็นได้ว่า “สาร” (message) นับเป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสาร ดังนั้น สิ่งที่ผู้ส่งสารส่งไปให้ผู้รับสารในรูปของ “รหัส” หมายถึง สัญญาณ (signal) หรือสัญลักษณ์ (symbol) หรือกลุ่มของสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในลักษณะที่มีความหมายต่อผู้รับสาร ซึ่งผู้รับสารจะเข้าใจความหมายของมันได้ก็ต่อเมื่อมีการถอดความหมายของสัญญาณหรือสัญลักษณ์ออกมา ซึ่งในที่นี้อาจเป็นคำพูด ตัวหนังสือ รูปภาพ เครื่องหมาย หรือกิริยาท่าทางต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงหรือถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ หรือวัตถุประสงค์ของผู้รับสาร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วสารก็คือ ภาษา (language) นั่นเอง

ข้อความดังกล่าวข้างต้นสามารถแบ่งเนื้อหาของสารออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. รหัสของสารที่ใช้คำ (Verbal Message Codes) เป็นภาษาอันเป็นระบบของสัญลักษณ์ และหรือระบบของสัญญาณ ที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อซึ่งกันและกัน มนุษย์ได้สร้างและพัฒนาสืบทอดกันมา โดยลำดับภาษาจะมีโครงสร้าง (Structure) ที่ทำให้ส่วนประกอบต่างๆ

Ref. code: 25605907011471MIY

(Elements) รวมเข้าไปด้วยกันอย่างมีความหมาย ส่วนประกอบของภาษา เช่น เสียง (Sound) ตัวอักษร (Letters) คำ (Words) คำสะกดการันต์ เครื่องหมายต่างๆ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำมาเรียบเรียงเข้าเป็นถ้อยคำ เป็นวลี และประโยคที่มีความหมาย โดยอาศัยระเบียบและกฎเกณฑ์ของภาษานั้นๆ เป็นหลัก เช่น โครงสร้างประโยคตามหลักการเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

2. รหัสของสารที่ไม่ใช้คำ (Nonverbal Message Codes) เป็นระบบสัญลักษณ์สัญญาณหรือเครื่องหมายใดๆ ก็ตามที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ถ้อยคำ เช่น ดนตรี การเต้นระบา อากัปกริยาท่าทาง (Gesture) การแสดงทางหน้าตา (Facial Expression) สี ธง สัญญาณไฟ ควัน สัญญาณและการวาดภาพ ฯลฯ ซึ่งแต่ละอย่างมีส่วนประกอบย่อย เมื่อรวมเข้าด้วยกันตามแบบที่กำหนดก็ทำให้มีความหมายมากขึ้น เนื่องจากเนื้อหาสารที่ผู้ส่งสารสื่อไปยังผู้รับสาร จะส่งผลกระทบในด้านต่างๆ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

ลาสเวลล์ (Lasswell, 1948, 1960 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น.213) ได้กล่าวในเรื่องของหน้าที่นิยมของสื่อมวลชนว่า การทำหน้าที่ของสื่อต่อสังคมเป็นหน้าที่หลักเพื่อจรรโลงและรักษาเสถียรภาพและความสมดุลของสังคมให้คงอยู่และต่อเนื่อง มีด้วยกันดังนี้ 1. การสอดส่องดูแลสังคม ระวังสิ่งแวดล้อมให้กับสังคม 2. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสังคม หรือประสานเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ในการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่น และ 3. สืบทอดวัฒนธรรมของสังคมให้กับสมาชิกจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งสืบต่อไป เป็นการถ่ายทอดมรดกทางสังคมและวัฒนธรรม (cultural transmission) ให้กับสมาชิกรุ่นหลัง ต่อมา ไรท์ (Wright, 1959, อ้างใน พีระ จิรโสภณ, 2551, น.140) ได้เพิ่มหน้าที่อันสำคัญที่สื่อมวลชนมีต่อสังคม คือ การให้ความบันเทิงจรรโลงใจ เป็นการสร้างสุนทรี ความบันเทิงเริงใจ ซึ่งเป็นการสร้างสมดุล

ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน (2556) ได้ให้ความหมายการสืบทอดทางวัฒนธรรม (Cultural inheritance) เป็นกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and development) ของมนุษย์เพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ของแบบแผนของความคิด ความเชื่อ วิถีทาง และแนวปฏิบัติของตนเองไว้ โดยอาศัยกระบวนการในการสืบทอดทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นการไหลเวียนอย่างต่อเนื่องกันไปอย่างไม่รู้จบ การสืบทอดทางวัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงการสืบทอดในสิ่งที่ประกอบด้วยแนวคิด (Concept) รูปแบบ (Form) และเนื้อหา (Content) และวิธีการ (Method) ที่ใช้ในการสืบทอดวัฒนธรรม การสืบทอดทางวัฒนธรรมพิจารณาได้เป็น 3 มิติ คือ มิติบุคคล (Human) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากบุคคลกลุ่มหนึ่งไปยังบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง มิติพื้นที่ (Space) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานอีกที่หนึ่ง มิติเวลา (Time) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากห้วงเวลาหนึ่งไปยังอีกห้วงเวลาหนึ่ง กระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีความเป็นไปได้ในการสืบทอดและมีความสอดคล้องกับยุคสมัย จึงจะทำให้การสืบทอดทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ การสืบทอดทางวัฒนธรรมไม่ใช่เพียง

Ref. code: 25605907011471MIY

แค่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเท่านั้น แต่มันเป็นกระบวนของการเรียนรู้ (Learning) กระบวนการพัฒนาโดยการเปลี่ยนแปลง (Change) การปรับแต่ง (Adaptation) การตีความหมายใหม่ (Re-interpretation) การสร้างสรรค์ใหม่ (Re-creation) การถ่ายทอด (Transmit) การสืบทอด (Inherit) ทางวัฒนธรรม เหตุเพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดมาจากการเรียนรู้ของมนุษย์ และความพยายามของมนุษย์ที่จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ให้อยู่รอด เมื่อต้องการอยู่รอดจึงต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องเข้ากันได้กับยุคสมัย วัฒนธรรมจึงมีความเป็นพลวัตร (Dynamic) ยืดหยุ่นได้ มีความคงที่เพียงบางส่วน มีการเปลี่ยนแปลงได้ในบางส่วน มิติของการสืบทอดวัฒนธรรมแบ่งการพิจารณาได้เป็นสามมิติ คือ มิติบุคคล (Human) เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมจากบุคคลกลุ่มหนึ่งไปยังบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง มิติพื้นที่ (Space) เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และมิติเวลา (Time) เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมจากห้วงเวลาหนึ่งไปยังอีกห้วงเวลาหนึ่งโดยมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

มุมมองของผู้สืบทอดทางวัฒนธรรม หากมองในแง่มุมของการถ่ายทอด (Transmit) ทางวัฒนธรรมจะเน้นการมองจากมุมมองของผู้ถ่ายทอดหรือผู้ส่งสาร หมายถึง การส่งผ่านรูปแบบและเนื้อหาของวัฒนธรรม (Form and content of culture) จากผู้ถ่ายทอดหรือผู้ส่งสารไปยังผู้รับการถ่ายทอดหรือผู้รับสาร ในลักษณะที่ว่าได้รับอะไรมาก็ส่งผ่านไปอย่างนั้น มีอย่างไรก็ส่งไปอย่างนั้น แต่หากมองในแง่มุมของการสืบทอด (Inherit) ทางวัฒนธรรมจะเน้นการมองจากมุมมองของผู้รับการถ่ายทอดหรือผู้รับสารเป็นหลัก โดยผู้รับสารจะพยายามรักษาวัฒนธรรมนั้นไว้มิให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือต่อสู้ดิ้นรนให้มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ในลักษณะที่ว่าได้รับมาอย่างไรก็พยายามนำไปปฏิบัติอย่างนั้นให้มากที่สุด และได้รับมาอย่างไรก็ลองพยามนำไปถ่ายทอดให้เหมือนต้นแบบมากที่สุด

เมื่อเรานิยามวัฒนธรรมว่าเป็นสิ่งที่ไม่คงที่ไม่ตายตัว แต่สามารถเปลี่ยนแปลง ปรับแต่งวัฒนธรรมให้เข้ากับยุคสมัยได้ การสืบทอดทางวัฒนธรรมจึงเป็นมากกว่าการรับไว้ (Recieve) การรักษา (Maintain) และการส่งผ่าน (Transmit) วัฒนธรรม แต่เป็นการเรียนรู้ที่จะรับ (Recieve) เรียนรู้ที่จะเลือก (Select) เรียนรู้ที่จะใช้ (Using) และเรียนรู้ที่จะพัฒนา (Develop) วัฒนธรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของมนุษย์ ภายใต้บริบททางสังคมของพื้นที่และเวลาแห่งยุคสมัยนั้น การสืบทอดทางวัฒนธรรมทำได้โดยอาศัยการทำงานในลักษณะกระบวนการประกอบด้วย กระบวนการผลิต (Production) ทางวัฒนธรรม กระบวนการเผยแพร่ (Distribution) ทางวัฒนธรรม กระบวนการบริโภค (Consumption) ทางวัฒนธรรม และกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อเผยแพร่ขยายผลสืบต่อ (Reproduction) ทางวัฒนธรรม (ชนาวี ดลรุ้ง,สุจริต เพียรชอบ,อัจฉรา ภาณุรัตน์,เบญจวรรณ วงษาวดี,การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมบุญสงกรานต์เพื่อพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา,2560)

Ref. code: 25605907011471MIY

การวิจัยนี้ศึกษาการวิเคราะห์การนำเสนอสาร หรืออีกนัยหนึ่งคือ ศึกษาปรากฏการณ์การนำเสนอภาพด้านศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีการนำเสนอผ่านละครโทรทัศน์ โดยเป็นการสื่อสารมวลชนที่เกิดขึ้นในสังคมและเข้าถึงสังคมได้ง่ายที่สุด ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อนำไปอธิบายปรากฏการณ์การนำเสนอภาพด้านศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีการนำเสนอผ่านละครโทรทัศน์ว่ามีการนำเสนอภาพอย่างไร สื่อมวลชนมีส่วนสืบทอดวัฒนธรรมของสังคมให้กับสมาชิกจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดมรดกทางสังคมและวัฒนธรรม (cultural transmission) ให้กับสมาชิกรุ่นหลังได้อย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปอธิบายประกอบกับการวิเคราะห์การประกอบสร้างภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ต่อไป

2.2 แนวคิดการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)

ตามทัศนะการประกอบสร้าง (Constructionist Approach) มองว่าความเป็นจริงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาได้ภายใต้กระบวนการทางสังคม สจ๊วร์ต ฮอลล์ (Hall,1997) กล่าวว่า ในโลกทางกายภาพจะมีข้อเท็จจริงอยู่หรือไม่ก็ตาม แต่เราสามารถสร้างความเป็นจริงให้เกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกับกาญจนา แก้วเทพ (2544, น. 238) กล่าวว่า ความเป็นจริงทางสังคม (social reality) ในโลกนี้เกิดจากการทำงานของสถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ที่ทำงาน รัฐ และสื่อมวลชน อย่างในกรณีการนำเสนอเนื้อหาและภาพด้านศิลปวัฒนธรรมในละครโทรทัศน์ก็เช่นกัน ในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นอย่างไรนั้นไม่สำคัญเท่ากับว่ามันถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร และมีกลวิธีในการประกอบสร้างความเป็นจริงได้ด้วยวิธีใด ซึ่งในประเด็นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยถือได้ว่าเป็นประเด็นหลักในการศึกษา เพราะเนื่องจากภาพของศิลปวัฒนธรรม ได้ถูกสร้างขึ้นไม่ว่าจะในลักษณะใดก็ตามย่อมต้องมีผลต่อมุมมองที่สังคมหรือเยาวชนมีต่อศิลปวัฒนธรรมไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อว่าผู้ประกอบอาชีพหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม มีลักษณะแบบเดียวกับที่ปรากฏอยู่ในละครโทรทัศน์ ทำให้ภาพแทนของผู้ประกอบอาชีพหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในลักษณะดังกล่าวถูกมองแบบเดียวกันกับในละคร (Overgeneralization)

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 2.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคมที่สร้างโลกทางสังคม
(ที่มา : สิริวัฒน์ มาเทศ (2553) อิสตรีที่มีความพยาบาทในละครโทรทัศน์ไทย)

เช่นเดียวกับแนวคิดของนักปรัชญาสังคมชื่อ Alfred Schulz (1992,p.174-175) กล่าวไว้ว่า การสร้างความเป็นจริงทางสังคมหมายถึง ในชีวิตประจำวันมิได้มีความหมายจากโลกส่วนตัว (private world) แต่เป็นชุดความหมายที่เกิดจากภายนอกที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (intersubjective) ดังนั้น การให้ความหมายและความเข้าใจจึงเกิดขึ้นจากการสื่อสารกับผู้อื่นที่มีประสบการณ์ร่วมกัน และขณะที่สาระสำคัญในสิ่งเดียวกันของความเป็นจริง (reality) ทางสังคมต้องกระทำผ่าน “ตัวกลาง” คือ การสื่อสารและกระบวนการรับรู้ทางจิตของมนุษย์ซึ่งถูกหล่อหลอมโดยกระบวนการทางสังคมมาก่อน

จากทัศนะของนักวิชาการข้างต้นที่ได้ให้ความหมายของการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมไว้นั้น จะเห็นได้ว่าการประกอบสร้างความจริงทางสังคมล้วนถูกประกอบสร้างผ่านสถาบันทางสังคมที่รายล้อมอยู่รอบตัวซึ่งผ่านการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง (historical process) ซึ่งในขณะเดียวกันก็มี “อำนาจ” ในการควบคุมทางสังคม (Social Control) โดยผ่านกระบวนการสร้างความหมาย และกระบวนการกลั่นกรองที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานผ่านกรอบความคิดของสื่อมวลชนและเพื่อยึดเป็นระเบียบแบบแผนความจริงสำเร็จรูปข้างต้นโดยมิได้ เปิดโอกาสให้ตั้งคำถาม หรือพิสูจน์ความสัมพันธ์ดังกล่าว มนุษย์จึงมีหน้าที่ทำตามกันไป (บงกช เศวตร์, 2533)

Ref. code: 25605907011471MIY

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2541) ยังได้อธิบายแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายทางสังคมให้แก่ความเป็นจริงโดยแยกออกเป็น 3 ทัศนะ ดังนี้

1. การอธิบายแบบภาษาศาสตร์ (linguistic) นักภาษาศาสตร์ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของภาษากับความเป็นจริงว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแนวคิด (concept) เกี่ยวกับความเป็นจริง เพราะเราใช้ภาษาในการเรียกความเป็นจริงต่างๆ ซึ่งการ ใช้ภาษาที่แตกต่างกันอาจทำให้คนมีประสบการณ์และความเป็นจริงที่แตกต่างกัน ดังนั้น ภาษา จึงทำหน้าที่เป็นกุญแจไขประตูไปสู่ความเป็นจริง ภาษาต่างๆ ที่เราใช้กันในชีวิตประจาวัน ล้วนเกิดมาจากสื่อมวลชน ดังนั้น สื่อมวลชนจึงเป็นตัวสร้างความหมายของโลกทางสังคม โดยผ่านกลไกทางภาษา

2. การอธิบายแบบทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม คนเรามี “คลังแห่งความรู้ทางสังคม” (Stock of Social Knowledge) ทาให้เราสามารถทำนายสิ่งที่เกิดในชีวิตประจาวันได้อย่างอัตโนมัติ และสามารถสร้างความหมายให้กับสิ่งรอบตัวได้ซึ่งคลังความรู้ดังกล่าว ทาให้เรา สามารถจัดระบบทุกอย่างในโลก และช่วยตีความประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับเราด้วย โดยจะเก็บ สิ่งที่จัดระบบจัดหมวดหมู่แล้วอยู่ในรูปของภาษา และการเรียนรู้ระหว่างภาษากับความเป็นจริง จะเกิดในลักษณะเชื่อมโยงกัน (Correspondence) ซึ่งทุกวันนี้เราจะพบการประยุกต์การใช้ภาษาและคลังความรู้ในวงการสื่อสารมวลชนตลอดเวลา

3. การอธิบายแบบทฤษฎีสื่อมวลชนแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายทางสังคม ได้อธิบายด้านสื่อสารมวลชนว่า การสร้างความหมายเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาวอย่างหนึ่ง ทุกครั้งที่สื่อมวลชนเผยแพร่ผลงานของตนก็จะสร้างผลกระทบได้ในหลายๆ ระยะ ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ซึ่งผลในระยะยาวที่เกิดขึ้นจากการค่อยๆ สั่งสม จนตกตะกอนกลายเป็นผลึกทางวัฒนธรรมของคนจนกลายเป็นโลกแห่งความเป็นจริงในที่สุด

ดังนั้น สื่อมวลชนกับการประกอบสร้างความจริงทางสังคมในสังคมบริโภคนิยม ดังเช่นทุกวันนี้เราทุกคนต่างได้รับปริมาณเนื้อหา และข่าวสารต่างๆ อย่างมากมายจากสื่อที่หลากหลายชนิด ทั้งสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเตอร์เน็ต นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ และสื่อบุคคล ดังนั้น เนื้อหา และข่าวสารเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบทั้งต่อตัวของเรา และสังคมอยู่เสมอ

สื่อมวลชนจึงเปรียบเสมือนช่องทางหนึ่งที่นำเอาภาพแทนความจริง (representation) มานำเสนอให้ทุกคนในสังคมได้เข้าถึง ดังนั้น สถาบันที่มีบทบาทในการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของมนุษย์นั้น ก็คือ “สถาบันสื่อมวลชน” ดังที่ Walter Lippman (อ้างใน พรพรรณ สมบูรณ์บัติ, 2549,น.41) ที่กล่าวไว้ในหนังสือ Public Opinion ในปี 1992 ว่าสื่อมวลชนนั้นได้ก่อให้เกิดภาพในหัวของมนุษย์ (The Picture in Our Head) ซึ่งเป็นภาพที่เกี่ยวกับโลกแห่งความจริงภายนอกเพราะเนื่องจากโลกนี้มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นมากมายซึ่งมนุษย์ไม่สามารถที่จะเข้าไปมีประสบการณ์ หรือสัมผัสกับความจริงที่เกิดขึ้นได้ทุกเหตุการณ์

Ref. code: 25605907011471MIY

จากการศึกษาข้างต้นเห็นได้ว่า กระบวนการสร้างภาพตัวแทนของสื่อมวลชนนั่น คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏบนสื่อมวลชนเป็นโลกที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ที่เรามีความต้องการที่จะสื่อความหมายกับผู้อื่นภายใต้สังคม ดังนั้น การรับรู้ และการอ่านความหมายของมนุษย์ก็ไม่จำเป็นต้องเข้าสัมผัสโลกความเป็นจริงโดยตรงแต่สามารถรับรู้ความหมายจากประสบการณ์ผ่านสื่อมวลชน ซึ่งเป็นทัศนะบริบทเดียวกันกับเรื่องการสร้าง “ภาพตัวแทน” (Representation) เพื่อใช้สื่อความหมายโดยลักษณะของตัวแทนนั้น

ทั้งนี้ วิลาสินี พิพิธกุล (อ้างถึงใน อฎวี คอทอง, 2552, น.12) กล่าวว่า ภาพตัวแทน (representation) เป็นผลผลิตของความหมายในกระบวนการคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และอุดมการณ์ของเราผ่านการสื่อสารโดยเป็นการเชื่อมโยงความคิดเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริง หรือโลกแห่งจินตนาการร่วมวัฒนธรรมเดียวกันทาให้เรารับรู้ความหมายจากภาพตัวแทนที่มีความหมายเหมือนกัน นอกจากนั้น การที่ภาพตัวแทนมีความหมายก็เพราะมีความสอดคลองกับบรรทัดฐานและคุ้ณค่าที่คงอยู่แล้วในวัฒนธรรมนั้น ทั้งนี้การเป็นภาพตัวแทน ไม่ใช่เป็นเพียงภาพสะท้อนของสิ่งที่มีอยู่ในโลกของความเป็นไปได้เท่านั้นการเน้นหนักเรื่องการสร้างตัวตนที่ไม่ใช่การค้นพบใหม่ของการเป็นตัวตนพื้นฐานและไม่ใช่ตัวตนภายนอกแต่จะอยู่ในรูปของ “ตัวแทน” เช่นเดียวกับภาพยนตร์ที่ไม่ใช่กระจกสะท้อนทุกอย่างที่มีแต่จะเลือกเอาบางอย่างในในรูปแบบของ “ตัวแทน” ซึ่งสามารถบอกถึงสิ่งใหม่หรือเป็นการตอกย้ำสิ่งเก่า

เช่นเดียวกับ สจ๊วร์ต ฮอลล์ (Hall,1997) อธิบายไว้ว่า “ภาพตัวแทน” คือ ภาพที่เกิดจากการให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ ในโลกแห่งความเป็นจริงไม่ว่าสิ่งนั้นเป็นรูปธรรม หรือนามธรรมก็ตาม โดยการใช้ภาษาที่ให้ความหมาย และสะท้อนภาพสิ่งต่างๆ นั้นไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นข้อตกลงของสมาชิกในสังคม และวัฒนธรรมเดียวกันมักจะมีภาพของสรรพสิ่งร่วมกัน อย่างไม่รู้ตัว สจ๊วร์ต ฮอลล์ (Hall,1998, อ้างถึงใน ธาม เชื้อสถาปนศิริ, 2550, น. 28) แบ่งกรรมวิธีที่ทำให้เกิดภาพตัวแทนออกเป็น 3 ลักษณะตามการให้ความหมายของสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. การสะท้อน (reflective approach) เป็นกระบวนการให้ความหมายที่เกิดจากความคิดที่ขึ้นอยู่กับวัตถุ บุคคล แนวความคิด หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกความเป็นจริง และการทำงานของภาษาเปรียบเสมือนกระจกหรือการเลียบแบบที่สะท้อนความหมายแท้จริง ที่ปรากฏในโลก เราสามารถใช้ถ้อยคำเพื่อแทนสิ่งๆ หนึ่งได้เนื่องมาจากการเชื่อมโยงสัญลักษณ์ ที่เรามองเห็นด้วยตา (visual sign) กับรูปร่าง (shape and texture) ว่ามีความสัมพันธ์กับ สิ่งที่เราใช้เป็นภาพตัวแทน เช่น กุหลาบ หมายถึง ดอกไม้สีแดงที่ปลูกไว้ในสวน เป็นต้น

2. เจตนา (intentional approach) เป็นกระบวนการให้ความหมายที่เกิดจากความประสงค์ของผู้พูด หรือนักประพันธ์ว่าจะสื่อสารความหมายอย่างมีเอกลักษณ์ของตัวเอง ผ่านทางภาษา ซึ่งก็ยังเป็นข้อถกถียงกันว่าเราไม่สามารถเป็นหนึ่งเดียวกันกับกระบวนการให้ความหมายทาง

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาษาที่มีเอกลักษณ์เพราะเราต่างมีการแสดงความคิดผ่านภาษาอย่างเฉพาะตัว แต่อย่างไรก็ตามหัวใจของภาษาคือ การสื่อสารที่มีการแลกเปลี่ยนการสนทนาและรหัส (codes) ระหว่างกันในสังคม

3. การประกอบสร้าง (construction approach) แนวคิดเชื่อว่า ความหมายไม่ได้เกิดขึ้นมาด้วยตัวของมันเอง หรือถูกกำหนดโดยผู้พูด หรือผู้เขียน แต่เชื่อว่าความหมายถูกประกอบสร้างโดยการใช้ระบบภาพตัวแทน (representational system) กับแนวคิด (concepts) และสัญลักษณ์ (signs) เพื่อใช้อ้างอิง ถึงโลกความเป็นจริงให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจกันได้ ดังนั้นสัญญะจึงเป็นรหัสที่ใช้เป็นข้อตกลงทางความหมายร่วมกันของคนในสังคมหนึ่งๆ โดยมิได้สะท้อนความจริงแต่อย่างใด

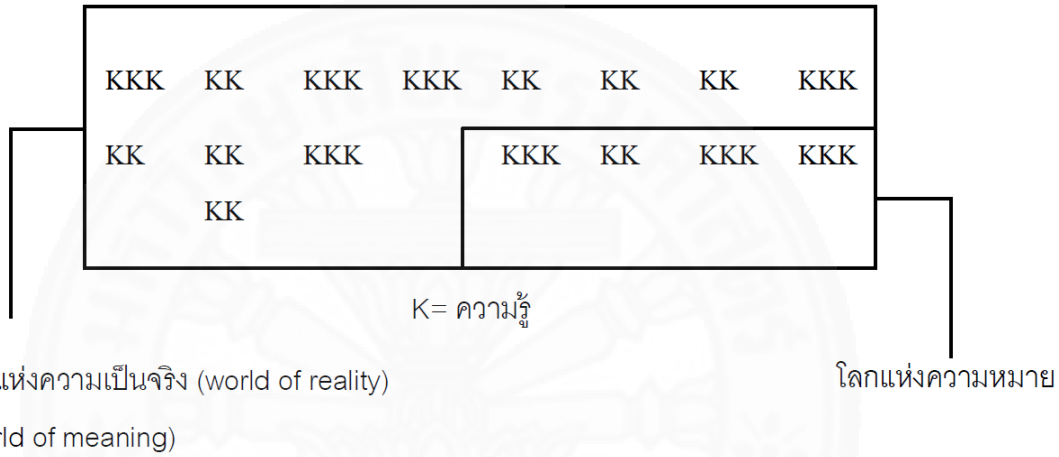

ภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโลกแห่งความจริง (world of reality) กับโลกแห่งความหมาย (wold of meaning)
(ที่มา : สิริวัฒน์ มาเทศ (2553) อิสตรีที่มีความพยาบาทในละครโทรทัศน์ไทย)

นอกจากนี้ สจ๊วร์ต ฮอลล์ (Hall.1997.p.1) ยังได้อธิบายถึงภาพตัวแทนว่า ภาพตัวแทนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม ซึ่งเรียกว่า “วงจรทางวัฒนธรรม” (The circuit of culture) โดยที่วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะมีการแลกเปลี่ยนและให้ความหมายร่วมกันโดยผ่านกระบวนการทางภาษา ดังนั้น ภาษาจึงเป็นศูนย์กลางในการให้ความหมายและวัฒนธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่าภาษาเป็นส่วนสำคัญของคุณค่าทางวัฒนธรรม และการให้ความหมาย โดยวงจรทางวัฒนธรรมสามารถแสดงให้เห็นได้ดังภาพที่ 2.4 ดังนี้

Ref. code: 25605907011471MIY

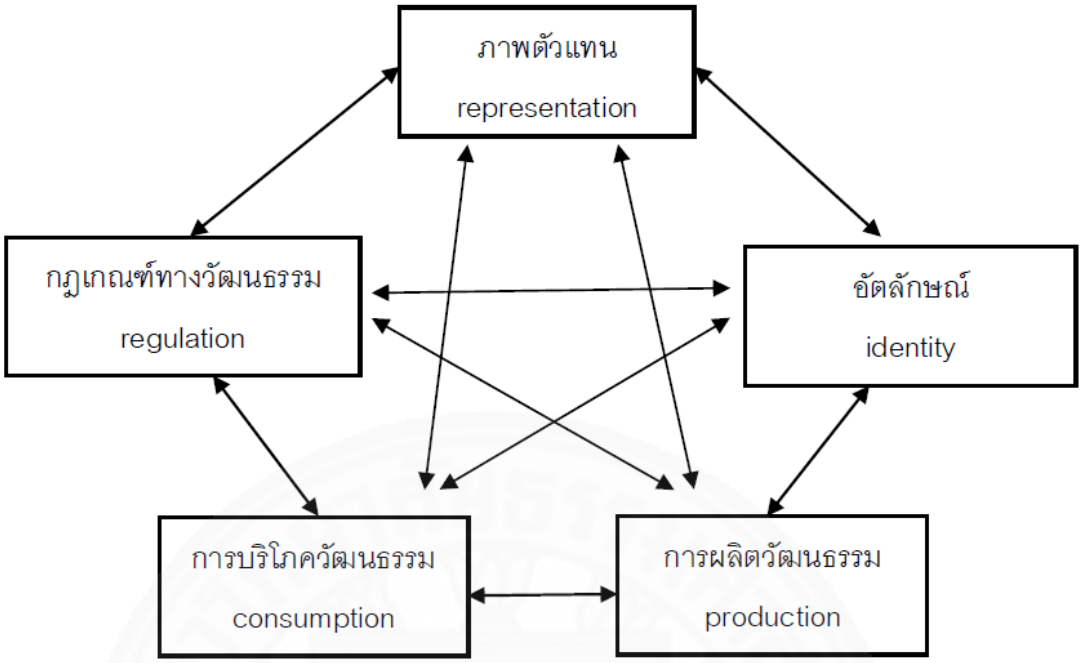

ภาพที่ 2.4 วงจรทางวัฒนธรรม (The Circuit of Culture)
(ที่มา : Introduction Representation : Cultural Representations and Signifying Practices (p.1) by S. Hall,1997 : London : Sage Publications.)

จากภาพดังกล่าว Hall (อ้างถึงใน ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์,2551,น.24-25) ได้แสดงรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของวงจรทางวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1. การผลิตวัฒนธรรม แต่ละบุคคลสร้างความหมายและแลกเปลี่ยนความหมายจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยความหมายจะถูกผลิตขึ้นจากสื่อที่มีทั้งความหลากหลายและแตกต่างกัน

2. การบริโภควัฒนธรรมการบริโภควัฒนธรรมจะก่อให้เกิดความหลากหลายของความหมายโดยมีความหมายจากการตีความหรือเป็นภาพตัวแทนได้มากกว่าหนึ่งความหมาย

3. อัตลักษณ์เป็นการสื่อสารเพื่อแสดงออกต่อตนเองเกี่ยวกับคำถามว่า “เราเป็นใคร” และ “เรารู้สึกอย่างไร”

4. กฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมความหมายทางวัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่ฝังอยู่ในความคิดแต่ก่อรูปเป็นปฏิบัติการของกฎระเบียบในสังคมที่มีความสำคัญในการให้ความหมายต่อโลกมนุษย์และให้วิธีการให้ความหมายนั้นในการปฏิบัติการประจำวัน

5.ภาพตัวแทนเป็นการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษาโดยใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อสารอย่างมีความหมายกับผู้อื่น และสามารถใช้สัญลักษณ์เพื่อการอ้างอิงถึงโลกความเป็นจริงรวมถึงสิ่งที่เป็นจินตนาการและความคิดนามธรรมที่ไม่ปรากฏในโลกวัตถุ

Ref. code: 25605907011471MIY

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ภาพตัวแทนในแนวทางวัฒนธรรมศึกษา จึงเป็นการประกอบสร้างความจริงทางสังคม ภาพตัวแทนจึงไม่ใช่กระบวนการสะท้อนความหมายที่จะอ้างอิงไปยังโลกความเป็นจริง แต่ภาพตัวแทนเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยให้ความหมายผ่านทางสัญลักษณ์ เช่น ภาพตัวแทนของนางรำในละครโทรทัศน์ที่มักจะถูกประกอบสร้างขึ้นแทนวิญญาณหรือความน่ากลัว มีความหมายว่าอย่างไร และเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ซึ่งเป็นแนวทางในมุมมองของสำนักวัฒนธรรมศึกษา

ดังนั้น ภาพตัวแทนจะมีความหมายต่อคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ต่อเมื่อความหมายของภาพตัวแทนนั้นสอดคล้องกันกับความเชื่อบรรทัดฐาน และคุณค่าที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมวัฒนธรรมนั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. ภาพเหมารวม (stereotype) กล่าวคือ การลดลักษณะของบุคคลนั้นลงเป็นเพียงลักษณะธรรมดา และติดยึดลักษณะนั้นไว้อย่างถาวรตายตัว เช่น เมื่อกล่าวถึงคนอีสาน ภาพตัวแทนที่ถูกนาเสนอ คือ คนจน ไร้การศึกษา เป็นต้น

2. ภาพคู่ตรงข้าม (dualism) กล่าวคือ เป็นการแบ่งคุณลักษณะออกเป็นสองฝ่ายแล้วสร้างเป็นข้อตรงข้ามเพื่อสร้างเส้นแบ่งเขตอย่างชัดเจน เช่น ขาว-ดา, พระเอก-ผู้ร้าย, ผู้ชนะ-ผู้แพ้, วีรบุรุษ-คนเลว เป็นต้น

3. ภาพจากกรอบโดยมีการล้อมกรอบถึงคุณสมบัติของกลุ่มนั้นๆ ไว้แล้วเช่น คุณลักษณะของวีรบุรุษถูกสร้างกรอบไว้แล้วนากรอบนั้นมาใช้กับคนอื่นว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน

Richard Dyer,1998 (อ้างถึงใน ธาม เชื้อสถาปนศิริ,2550,น.25) ได้อธิบายความหมายของ “ภาพตัวแทน” ไว้ว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญของภาษาในสื่อที่มีแบบแผน เพื่อใช้ใน การเสนอภาพของโลกสู่ผู้รับสาร และเป็นเครื่องมือที่แสดงถึงภาพลักษณะ หรือเสนอภาพของกลุ่มคนในสังคมแบบภาพสรุปเหมารวม (stereotype) เราสร้างความหมายกับสิ่งต่างๆ โดยให้ภาพที่เป็นตัวแทนสำหรับสิ่งเหล่านั้น สมาชิกของวัฒนธรรมเดียวกันมักจะมีความคิด การรับรู้แนวคิด และ ภาพในใจที่ทำให้พวกเขาคิดและรู้สึกเกี่ยวกับโลก และตีความโลกโดยผ่าน รหัสวัฒนธรรม (cultural codes) ร่วมกันซึ่งความคิด และความรู้สึกของพวกเขาก็คือ ระบบแห่งภาพตัวแทน (system of representation) ที่อารมณ์แนวคิด และภาพในใจจะถูกแสดงเป็นภาพตัวแทนออกมา

“ภาพเหมารวม” มาจากคำว่า “stereotypes” ใช้ในความหมายกว้างๆ ครอบคลุมถึงการตัดสินบุคคล และเหตุการณ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยการตัดสินนั้นอาศัยการประเมินผิวเผินจากกลุ่มที่สังกัดอยู่ หรือสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ชัดเท่านั้นและอีกหนึ่งคำที่มีความคล้ายคลึง และเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันกับคำว่า ภาพเหมารวม คือ คำว่า “อคติ” (prejudice) ที่เป็นการตัดสินเอาจากความระแวงสงสัยโดยมิได้ใช้สติสัมปชัญญะมากนักในการตัดสิน เช่น เชื้อชาติ ศาสนา หรือเพศสภาพ เป็นต้น ซึ่งนำมาจากอคติที่มีทำให้เกิดภาพเหมารวมขึ้นได้ง่ายๆ

Ref. code: 25605907011471MIY

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวเมื่อนำมาอภิปรายกับละครโทรทัศน์ จะเห็นได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏบนละครโทรทัศน์นั่นคือ โลกที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ที่เราอาจเรียกว่าเป็นโลกของละคร แนวคิดนี้จะช่วยเป็นกรอบในการวิเคราะห์ว่าผู้ผลิตละครในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งที่ทำหน้าที่ประกอบสร้าง “ความเป็นจริง” ของสถาบันสื่อมวลชน ได้ประกอบสร้างความหมายของ “ความเป็นจริง” ในละครโทรทัศน์ ที่เกี่ยวกับการนำเสนอภาพด้านศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ในแง่มุมใดบ้าง ประกอบสร้างในลักษณะใด เป็นทัศนะเชิงบวกหรือทัศนะเชิงลบ และมีการนำเสนอความจริงที่ประกอบสร้างขึ้นสะท้อนผ่านองค์ประกอบละครอย่างไรบ้าง

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปริทัศน์ศิลปการละคร

ประวัติความเป็นมาของละคร

ละครเป็นกระบวนการหนึ่งที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้เรื่องราวความเป็นไปต่างๆของประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม โดยธรรมชาติเอื้ออำนวยให้มนุษย์ใช้ร่างกายประกอบการเล่าเรื่อง เช่น ต่อสู้ผจญภัย การดำเนินชีวิตของคนในสังคมสามารถถ่ายทอดการเล่าเรื่องนั้นๆ ผ่านการแสดงได้อย่างสนุกสนาน เพลิดเพลิน ละครได้รับการพัฒนาต่อมาโดยการที่มนุษย์เลือกสรรและสร้างสรรค์รูปแบบการถ่ายทอดจินตนาการต่างๆ ผ่านทางกระบวนการสื่อสาร โดยสื่อให้มีความหมายเฉพาะ ทำให้เกิดการเข้าใจกันได้ในกลุ่มชนนั้นๆ และยังเป็นรูปแบบของความบันเทิงที่สะท้อนความโลดโผน ความสนุกสนาน ความประณีตของศิลปะและวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงามดังกล่าวสมควรสืบทอดเป็นสมบัติอยู่คู่วิถีชีวิตของประชาชนทั่วไปอีกด้วย

ภาพที่ 2.5 ภาพวาดการแสดง “แขกเต้าเข้ารัง”
(ที่มา : www.kanchanapisek.or.th)

Ref. code: 25605907011471MIY

มีผู้กล่าวกันว่า ศิลปะการละครนั้นมีมานานหลายสมัยสืบต่อๆกันมาและมีแบบต่างๆ กัน เช่น ละครนอก ละครใน ละครพันทาง ละครเสภา ละครร้อง ละครรำ ตลอดจนถึงละครสั้นๆ ที่มีบทตลกขบขันเป็นที่สนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งแพร่หลายอยู่ทั่วไป จากละครต่างๆ เหล่านี้ ต่อมาได้ถูกดัดแปลงสร้างเป็นภาพยนต์ ผลิตเป็นอุตสาหกรรมได้ด้วย

จากการบรรยายของอาจารย์มนตรี ตราโมท ในรายการ การละเล่นของไทย ซึ่งออกรายการโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2509 ได้อธิบายว่า

“ละคร” หมายถึง การแสดงที่ดำเนินเป็นเรื่องราว เข้าใจว่าได้รับวัฒนธรรมมาจากอินเดีย เพราะมีวิธีการแสดงและท่ารำที่คล้ายคลึงกับของอินเดีย ทั้งนี้ในสมัยโบราณ อินเดียเป็นประเทศที่มีความเจริญทางวัฒนธรรมและอารยธรรมสูงมาก และได้เผยแพร่วิทยาการไปยังประเทศต่างๆ เช่น การแพทย์ กฎหมาย อักษรศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งการละครด้วย ประเทศไทยได้รับความเจริญทางการละครมาจากอินเดียเช่นเดียวกับที่ได้รับวัฒนธรรมการร้องเพลงตามแบบชาวตะวันตก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า “ละคร” นั้นแต่เดิมมีในกรุงศรีอยุธยา ขุนศรัทธานำไปเผยแพร่ (มีปรากฏในคำไหว้ครูของโนราบางคณะ) ที่นครศรีธรรมราช ซึ่งเขารักษาไว้อย่างยืนยง ส่วนทางกรุงศรีอยุธยารักษาไว้ไม่ได้ จึงมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นเรื่อยๆ

คำว่า “ละคร” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแปลว่า “การมหรสพอย่างหนึ่ง เล่นเป็นเรื่องเป็นราวต่างๆ” เมื่อเพิ่มคำว่า “การ” เข้ามากลายเป็น “การละคร” การละครเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ ทุกเชื้อชาติ ละคร หมายถึงการแสดงที่ผูกเป็นเรื่อง มีองค์ประกอบ คือ เนื้อเรื่อง เนื้อหา สรุป มีบทบาทในประวัติศาสตร์การศึกษาทั่วโลก เป็นเวลานานแล้ว

ลักษณะและประเภทของละคร แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ละครรำ หมายถึง ละครประเภทที่ใช้ศิลปะในการร่ายรำดำเนินเรื่อง ได้แก่ ละครโนราห์ชาตรี เป็นต้น (วิมลศรี อุปรมัย,นาฏกรรมและการละคร,2555,น.109)

2. ละครร้อง หมายถึง ละครประเภทที่ใช้ศิลปะในการร้องดำเนินเรื่อง ได้แก่ ละครเรื่องสาวเครือ ฟ้า เป็นต้น (วิมลศรี อุปรมัย,นาฏกรรมและการละคร,2555,น.164)

3. ละครพูด หมายถึง ละครประเภทที่ใช้ศิลปะในการพูดดำเนินเรื่อง ได้แก่ ละครเรื่องหัวใจนักรบ เป็นต้น (วิมลศรี อุปรมัย,นาฏกรรมและการละคร,2555,น.169)

อิทธิพลตะวันตกทำให้รูปแบบการละครและบทละครของไทยเปลี่ยนแปลงไป 2 ประการด้วยกัน คือ

1. ละครซึ่งปรับปรุงจากละครรำเดิม ตั้งแต่สมัยรัชการที่ 5 เป็นต้นมา ละครตะวันตกทำให้ละครไทยเดิมเสื่อมความนิยมลง เกิดละครชนิดใหม่ขึ้นโดยได้แนวคิดจากการแสดง โอเปร่า (OPERA) ของตะวันตก เจ้าพระยาเทเวศร์ฯ ได้สร้าง “โรงละครดึกดำบรรพ์” ขึ้นประจวบกับละคร

Ref. code: 25605907011471MIY

ของท่านปรับปรุงขึ้นเป็นนาฏศิลป์อย่างใหม่จึงทำให้คนดูเรียกชื่อละครตามชื่อของโรงละครว่า “ละครดึกดำบรรพ์” (วิมลศรี อุปรมัย,นาฏกรรมและการละคร,2555,น.145)

2. ละครพูดสมัยใหม่ (Modern) เป็นรูปแบบของวรรณกรรมที่พัฒนามาจาก ละครพูดสมัยโบราณแต่มีการศึกษาแบบแผนการแสดงละครจากตะวันตก และนำมาปรับปรุงเทคนิคการแสดง บทที่ใช้ ตลอดจนปรัชญาในการแสดงให้สอดคล้องกับเรื่องที่นำมาแสดง ต่อมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิทยาการใหม่ๆ ได้แก่ละครวิทยุ และละครโทรทัศน์ ละครทั้ง 2 ประเภท ก็จัดเป็นละครเวที และยังมีละครที่ในปัจจุบันนี้ยังคงเป็นที่สนใจเป็นอย่างมากได้แก่

2.1 ละครวิทยุ คำว่า “วิทยุ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่าหมายถึง กระแสคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าชนิดที่เคลื่อนไปตามอากาศได้ โดยไม่ต้องใช้สาย และอาจเปลี่ยนเป็นเสียงหรือรูปได้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลมากในปัจจุบัน เพราะวิทยุสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกชั้น ทุกวัย ทุกสภาพของท้องถิ่น วิทยุเข้าถึงประชาชนได้ทั่วถึงและมากกว่าโทรทัศน์ เพราะราคาของเครื่องรับถูกกว่าโทรทัศน์มาก ประกอบกับรัศมีกำลังส่งของวิทยุแพร่กระจายไปได้ไกลกว่าโทรทัศน์ จึงมีผู้นิยมจัดละครวิทยุกันมาก และเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป

ละครวิทยุกำเนิดหลังละครเวที เป็นการนำการแสดงที่มีอยู่มาออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง ดังนั้น ลักษณะของบทละครวิทยุจึงแตกต่างจากบทละครทั่วไป ผู้ประพันธ์จะต้องหาวิธีสร้างจินตนาการให้แก่ผู้ฟัง ให้สามารถเข้าใจและนึกถึงภาพความเป็นไปของเรื่องได้ นับตั้งแต่บุคลิกลักษณะ กิริยาท่าทาง อุปนิสัยใจคอของตัวละคร อารมณ์และความรู้สึกต่างๆ จะต้องแสดงออกทางคำพูดของตัวละคร ใส่ความรู้สึกทางคำพูด การเจรจาบทต้องใส่อารมณ์เป็นพิเศษ เพราะผู้ฟังมองไม่เห็นภาพตัวละคร จึงไม่สามารถสังเกตกิริยาท่าทางและสีหน้าของตัวละครได้

บทละครวิทยุต้องมีบทบรรยายแทรกเพื่อช่วยให้การดำเนินเรื่องกระชับ เล่าประวัติเหตุการณ์ต่างๆซึ่งผู้ฟังละครวิทยุไม่สามารถจะมองภาพได้เหมือนละครเวที ผู้ประพันธ์อาจใช้วิธีบรรยายโดยสอดแทรกไว้ในบทสนทนาของตัวละคร

ผู้ควบคุมการแสดงจะต้องมีความสามารถเข้าใจ ตอนไหนจะให้ตัวละครใช้เสียงอย่างไร เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของเรื่อง เช่นบรรยายว่า ตัวละครวิ่งมาอย่างกระหืดกระหอบพอมาถึงต้องพูดด้วยสำเนียงที่ละล่ำละลัก พูดแกมหอบ หายใจแรงๆ เป็นต้น

ตัวละครสำหรับบทละครวิทยุต้องมีตัวสำคัญประมาณ 3-4 ตัวและต้องเลือกผู้แสดงที่มีเสียงแตกต่างกันมากๆ มิฉะนั้นผู้ฟังจะแยกเสียงไม่ออกว่าเป็นบทของตัวละครตัวไหน ขณะแสดงผู้แสดงทุกคนจะยืนอ่านบทอยู่ตรงหน้าไมโครโฟนในห้องส่งวิทยุกระจายเสียง แต่ปัจจุบัน คณะละครวิทยุใช้วิธีบันทึกเสียงครั้งละประมาณ 5 ตอน ออกอากาศไปได้ทั้งสัปดาห์ ถ้ามีการผิดพลาดก็แก้ไขได้

เสียงประกอบ ได้แก่ ดนตรี เสียงสัตว์ เสียงคลื่นลมตามธรรมชาติ เสียงประกอบบทอื่นๆ เช่น เสียงชกต่อย ทะเลาะวิวาทกัน เสียงฟันดาบ ม้าวิ่ง เสียงปืน ฯลฯ

Ref. code: 25605907011471MIY

การแต่งกาย ผู้แสดงละครวิทยุแต่งกายแบบสามัญชนธรรมดา เพราะออกอากาศแต่เสียง ผู้ฟังไม่เห็นตัว

2.2 ละครโทรทัศน์ คำว่า “โทร” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่าเป็นศัพท์ที่ใช้ประกอบหน้าศัพท์อื่นหมายถึง ไกล เช่น โทรศัพท์ คือเสียงไกล เครื่องที่พูดกันด้วยกระแสไฟฟ้า “ทัศน์” หมายถึง สิ่งที่เห็นการแสดง ตามพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 ให้คำนิยาม “วิทยุโทรทัศน์” ว่า การส่งหรือการรับภาพนิ่ง หรือภาพเคลื่อนไหวในลักษณะไม่ถาวร ด้วยคลื่นแฮรตเซียน (คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีความถี่ระหว่าง 10 กิโลไซเกิลต่อวินาที และ 3,000,000 เมกะไซเกิลต่อวินาที)

ความหมายของละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์ คือ รายการทางโทรทัศน์ที่มีบทละครและเรื่องราว ไม่รวมถึงรายการจำพวก กีฬา ข่าว เรียลลิตี้โชว์ เกมโชว์ สแตนอัพคอเมดี้ และวาไรตี้โชว์

กล่าวคือ รูปแบบรายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิง ละครโทรทัศน์เรื่องแรกคือ สุยานีไม่ยอมแต่งงาน ออกอากาศทางช่อง 4 บางขุนพรหม นักแสดงที่แสดงในละครโทรทัศน์จะใช้หลายมุมกล้อง บางครั้งนักแสดงจะไม่ทราบว่าเมื่อไรกล้องจะจับภาพ ทางด้านบทละครโทรทัศน์ ต้องมีความละเอียดทุกขั้นตอนกว่าละครเวที เพราะบทโทรทัศน์เป็นตัวกำหนดมุมกล้อง กำหนดฉาก การแต่งกายของผู้แสดง ดนตรี เสียงประกอบ และบางเรื่องยังมีคอมพิวเตอร์กราฟิกเข้ามาเพื่อความสมจริงอีกด้วย

สื่อโทรทัศน์นับว่าเป็นอีกสื่อหนึ่งที่มีอิทธิพลสูงต่อมวลชน เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากการเผยแพร่ออกอากาศแล้วนั้น โทรทัศน์ได้รับความนิยมมากกว่าสื่อมวลชนอื่นๆ ทั้งนี้เพราะโทรทัศน์เปรียบเสมือน วิทยุ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์รวมกัน ผู้ชมได้เห็นทั้งภาพ ได้ยินทั้งเสียง โดยเฉพาะภาคบันเทิง ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ ผู้ชมจะติดตามชมอยู่ตลอดเวลา เพราะเป็นการหาความบันเทิงที่มีความสุขอยู่ภายในเคหสถาน ไม่ต้องไปเบียดกับประชาชน ไปซื้อบัตรเข้าชมในโรงภาพยนตร์ หรือโรงละคร หลีกเลี่ยงสิ่งกวนใจต่างๆได้ ปลอดภัย มีโอกาสหาทางบันเทิงได้พร้อมๆกันภายในครอบครัว อีกทั้งสื่อโทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่ให้บริการบันเทิงควบคู่กับสาระความรู้ (Edutainment : education + entertainment) หรือการบันเทิงที่สอดแทรกสาระความรู้ไปพร้อม ๆ กัน

การแสดงละครโทรทัศน์ มีลักษณะการแสดงแตกต่างจากละครวิทยุมาก เพราะละครโทรทัศน์คล้ายละครเวที แต่แสดงยากกว่าละครเวที ซึ่งผู้ชมดูภาพบนเวทีเพียงด้านเดียว แต่โทรทัศน์ขณะแสดงผู้แสดงต้องระวังตัวทุกอิริยาบถ เพราะไม่ทราบว่าเมื่อไรกล้องจะจับภาพ เช่น ผู้แสดงเป็นตัวประกอบต่างๆ ทั้งที่เป็นตัวประกอบสำคัญและตัวเสริมลักษณะเรื่อง อันได้แก่ พวกที่แสดงเป็นประชาชน ทหาร ตำรวจ พวกโจร ถ้าไม่ระมัดระวังตัวมัวยืนคุยหรือเล่นกันอยู่ กล้องอาจจะจับภาพออกมาให้ผู้ชมทางบ้านเห็นบ้าง แต่ถ้าเป็นละครเวที ผู้ชมอาจมองไม่เห็นตัวประกอบที่ยืนคุย

Ref. code: 25605907011471MIY

อยู่บนเวที ละครโทรทัศน์ผู้แสดงต้องใช้รูปร่างลักษณะท่าทางประกอบการแสดง ถ้าเป็นละครรำ ผู้แสดงต้องมีความสามารถใช้ลีลาท่าทางได้อย่างถูกต้อง จึงจะแสดงละครรำทางโทรทัศน์ได้

ประเภทของละครโทรทัศน์

การจะสร้างสรรค์บทละครเรื่องใดๆ จำเป็นต้องทราบเสียก่อนว่า เรื่องราวที่มีอยู่น่าจะเป็นละครประเภทใด มิฉะนั้นอาจจะนำขนบหรือคุณสมบัติของละครประเภทหนึ่งไปใช้กับละครอีกประเภทหนึ่งซึ่งย่อมทำให้เกิดข้อบกพร่องหรือผิดพลาดได้

นพมาส แววหงส์ (อ้างถึงใน สดใส พันธุมโกมล,ปริทัศน์ศิลปะการละคร,2550,น.14-61) ได้กล่าวถึงประเภทของละครแบ่งตามลักษณะแนวคิดและเนื้อหาของเรื่อง ได้ดังนี้

1.ละครโศกนาฏกรรม (Tragedy) มักจะเสนอเรื่องราวจริงจัง และการกระทำของมนุษย์ ที่แสดงการต่อสู้เพื่อความหมายในชีวิต เน้นความทุกข์ต่างๆของมนุษย์ และเป็นการต่อต้านพลังที่อยู่เหนือมนุษย์ หรืออยู่เหนือธรรมชาติ เช่นชะตากรรม หรือพรหมลิขิตที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ มักจะจบลงด้วยความเศร้า ปัจจุบัน Tragedy ถึงจะจบด้วยความโศกเศร้า แต่มักจะนำมาซึ่งความสุขบางอย่าง เช่นเรื่อง โรมิโอกับจูเลียต ถึงทั้งคู่จะตาย แต่ความตายนั้นก็ทำให้สองตระกูลดีกัน

2.ละครสุขนาฏกรรม (Comedy) จะแสดงความบกพร่องของมนุษย์ ที่ไม่ใช่ความพิการ แต่จะเป็นความผิดพลาดที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้ชีวิตยุ่งยากมากขึ้น แต่จะนำเสนอแบบไม่จริงจังเหมือน Tragedy แสดงให้เห็นถึงความไร้สาระของมนุษย์ และมักสะท้อนให้ผู้ชมเห็นชีวิตตัวเองอย่างขบขัน และต่างจาก Tragedy ตรงที่ตัวเอกจะได้สิ่งที่สูญเสียคืนมา หรือได้ในสิ่งที่ตามหา ชนะอุปสรรคทุกอย่าง ทำให้สังคมและโลกเจริญขึ้น จบแบบ happy ending ละครสุขนาฏกรรมมีหลายชนิด เช่น

2.1. ละครตลกสุขนาฏกรรม Romantic comedy เช่น ตกกระไดหัวใจพลอยโจร หรือ Notting Hill

2.2. ละครตลกสถาการณ์ (Sit-com หรือ Situation-comedy) พวกตลกสถานการณ์

2.3. ละครตลกโครมคราม Slapstick comedy พวกตลกที่เล่นกับความเจ็บปวดของร่างกาย พวกตลกคาเฟ่

2.4. ละครตลกร้าย (Black comedy) พวกตลกร้าย เช่น ตลก69 หรืออย่าง Death becomes hers อย่างที่ตอนที่นางเอกถูกยิงท้องโหว่ แต่ยังเดินได้

2.5. ละครตลกผู้ดี (Comedy of Manner or High comedy) คือการเอาลักษณะท่าทางของพวกผู้ดีมาล้อเลียน

2.6. ละครตลกเสียดสี (Satiric comedy)

2.7. ละครตลกความคิด (Comedy of ideas)

Ref. code: 25605907011471MIY

2.8. ละครตลกรักกระจุ๋มกระจิ๋ม (Sentimental comedy)

2.9. ละครตลกโปกฮา (Farce) พวกตลกตีหัว มักจะเป็นตลกที่เอะอะ ตึงตัง ตลกท่าทาง เน้นความเจ็บปวด ความพิกลพิการเช่น ระเบิดเถิดเทิง สามเกลอหัวแข็ง (บางตำราแยกเป็นคนละพวกกับ Comedy)

2.10. ละครตลกเศร้าเคล้าน้ำตา (บางคนเอาไปรวมกับพวกรักกระจุ๋มกระจิ๋ม)

3.ละครอิงนิยาย (Romance) ละครประเภทนี้มักจะมี Heroที่ทุกคนใฝ่ฝัน อยู่ในอุดมคติของทุกคน แต่อาจไม่ค่อยเห็นในโลกแห่งความจริง เช่นพระเอกเป็นนักรบที่เก่ง หล่อ รวย มีชาติตระกูล แต่มีรักเดียวใจเดียว

4.ละครเริงรมย์ (Melodrama) เป็นละครประกอบเพลง เกิดขึ้นและนิยมมากในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม จะเน้นเนื้อหาสะเทือนอารมณ์เป็นใหญ่ ขยายอารมณ์จนเกินจริง เช่น ผู้ชายสูงศักดิ์รักกับหมอนวดหรือโสเภณี หรือประเภทนางเอกที่ตกระกำลำบาก ทำอะไรก็มีอุปสรรคไปหมดจนเว่อ แล้วตัวละครก็ไม่มีทางต่อสู้อะไรได้เลย ฯลฯ ใกล้เคียงกับละครโทรทัศน์ในปัจจุบัน

5.ละครสมัยใหม่ (Modern Drama) แบ่งออกเป็น 2 ชนิดใหญ่ๆ ได้แก่ ละครสัจจนิยม (realism) และ ธรรมชาตินิยม (naturalism) ทั้งสองแนวถือเป็นละครที่เกิดขึ้นมาต้านกระแส Romance และ Melodrama จะเน้นความเป็น Realistic คือความสมจริง ซึ่งได้อิทธิพลจากลัทธิสัจจนิยม (Realism) ซึ่งหลังๆจะกลายเป็นลัทธิธรรมชาตินิยม (Naturalism) คือเน้นความเป็นธรรมชาติที่ไม่ต้องการแต่งเติมอะไรทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นหน้าตา หรือลักษณะการดำเนินชีวิต แต่สำหรับละครจะเน้น Realistic

นอกจากนี้ยังมีละครอีกหลายแนวที่ถือเป็นละครสมัยใหม่ ได้แก่

- ละครต่อต้านสัจจนิยม (anti-realism)
- ละครแนวสัญลักษณ์ (symbolism)
- ละครแนวโรแมนติก (romantic)
- ละครแนวเอ็กซ์เพรสชั่นนิสม์ (expressionism)
- ละครแนวเอพพิค (epic)
- ละครแนวแอบเสิร์ด (absurd)

6.ละครร่วมสมัย (contemporary drama) หรือละครกระแสหลัก (main stream) ในปัจจุบันมีหลายประเภท เช่น ละครเพลง (musical)

7.ละครพวกแนวหน้า (avant-garde) และละครสกุลหลังสมัยใหม่ (postmodern drama)

Ref. code: 25605907011471MIY

องค์ประกอบของละคร

อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ชาวกรีกได้กล่าวถึงองค์ประกอบของละครไว้ในหนังสือโพเอทติกส์ (Poetics) ซึ่งถือเป็นตำราเกี่ยวกับทฤษฎีการละครเล่มแรกของโลก โดยได้จำแนกองค์ประกอบของละครไว้ 6 ส่วน (อ้างอิงจาก Geraldine Brain Siks, 1983, p.170) ดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot)
2. ตัวละคร (Character)
3. สาระของเรื่อง (Theme)
4. ภาษา (Diction)
5. เสียง (Sound)
6. ภาพ (Spectacle)

1. โครงเรื่อง (Plot) หมายถึง โครงสร้างของการกระทำที่ปรากฏอยู่ในละคร การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีเหตุผล และจุดหมายปลายทาง โดยให้มีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง นั่นคือ มีจุดเริ่มต้น ตอนกลาง และจุดจบของเรื่อง เหตุการณ์ทุกตอนที่ประกอบเข้าด้วยกันจะต้องมีความสมเหตุสมผล ซึ่งเรื่องราวที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่ง จะต้องมีความสัมพันธ์ หรือสืบเนื่องมาจากฉากอื่น การวางโครงเรื่องเป็นการวางแผน หรือการกำหนดชะตาชีวิตของตัวละครแต่ละตัวให้มีเรื่องราว การกระทำ อุปสรรค ปัญหา และบทสรุปของชีวิต หรืออาจเป็นการจัดลำดับสารให้อยู่ในรูปของการแสดงที่มีความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอก (Protagonist) และตัวละคร ฝ่ายร้าย (Antagonist) การจัดลำดับสารดังกล่าวจะทำให้เชื่อมโยงเห็นสาระสำคัญของเรื่อง (Theme) ในที่สุด

2. ตัวละคร (Character) หมายถึง ตัวบุคคลที่ถูกสมมุติให้มีความสำคัญในการดำเนินเรื่อง หรือ ผู้กระทำ หรือผู้แสดงเรื่องราวต่าง ๆ และได้รับผลจากการกระทำเหล่านั้นในบทละคร ซึ่งตัวละครโดยหลักใหญ่แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

2.1.ตัวเอก (Protagonist) เป็นตัวละครที่มีความสำคัญของเรื่อง ซึ่งจะมีความคิดอุดมการณ์อย่างแน่วแน่ที่จะเอาชนะอุปสรรค และข้อขัดแย้ง ลักษณะเช่นนี้ทำให้ตัวเอกเป็นวีรบุรุษวีรสตรีในสายตาของผู้ชม

2.2.ตัวร้าย (Antagonist) เป็นตัวละครที่ขัดขวางการกระทำของตัวเอก และทำให้เกิดข้อขัดแย้งและพัฒนาข้อขัดแย้งนั้นให้ลุกลามออกไป ลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้ชมมองเห็นตัวละครนี้เป็นตัวเลวร้าย และเห็นแก่ตัว

2.3.ตัวประกอบ (Related Characters) เป็นตัวละครที่ช่วยสนับสนุนให้โครงเรื่องพัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง (Climax) มีหน้าที่ช่วยพัฒนาตัวละครสำคัญในเรื่อง

บุคลิกตัวละครที่ดีจะต้องมีพัฒนาการ คือ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดอุปนิสัยใจคอ ตลอดจนทัศนคติต่อเรื่องราวต่าง ๆ แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล

Ref. code: 25605907011471MIY

3. สาระของเรื่อง (Theme) หมายถึง ความคิดรวบยอด หรือแก่นของเรื่อง เป็นข้อคิดสาระสำคัญ หรือแนวปรัชญาที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระทั้งหมดของละคร ที่บทละครแต่ละเรื่องนำมาเสนอต่อผู้ชม ความคิดสำคัญหรือสระสำคัญนี้ จะพัฒนาตามสถานการณ์ในละคร ซึ่งจะแสดงออกมาทางการวางโครงเรื่อง และลักษณะตัวละคร ความคิดสำคัญหรือสาระของละครจะบอกให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายของ บทละคร และเป็นข้อคิดที่ผู้ชมจะนำมาเก็บไว้ใช้ประโยชน์แก่ตนได้ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับเงื่อนไข ของความเป็นมนุษย์ สาระของละคร จึงเป็นความคิดที่เป็นสากล ที่สามารถปรับใช้กับสภาพทั่วไปได้

4. ภาษา (Diction) หมายถึง ภาษาในละคร ได้แก่ คำพูดที่ใช้ในละคร ชื่อเรื่อง ชื่อตัวละคร และบทสนทนา ตลอดจนการกำหนดทิศทางบนเวที (Stage direction) ภาษาในละครจะสื่อสารข้อมูล ข่าสาร ความรู้ไปยังผู้ชม บทสนทนาจะเป็นทางที่ตัวละครแสดงออกถึงความคิด และความรู้สึกออกมาเป็น “วัจนสาร” ซึ่งเป็นศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวหรือความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละคร หรือบทเจรจาโดยภาษาพูดเพื่อการแสดงให้ผู้ชมดูไม่ใช่สำหรับการอ่าน ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมสร้างอาการแสดง และช่วยในการพัฒนาตัวละคร โครงเรื่อง ตลอดจนสาระของเรื่อง

ศิลปะการใช้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การเขียนบทละครที่ดี แม้ว่าจะมีโครงเรื่อง ตัวละคร และความคิดที่ดี หากไม่มีศิลปะในการใช้ภาษาก็ไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดสู่ผู้ชมได้อย่างชัดเจนและน่าฟัง บทสนทนาที่ดีต้องให้เหมาะสมกับประเภทของเนื้อหาในแต่ละเรื่อง บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละครที่จะพูด ความคิดอ่าน และอารมณ์ของผู้พูด ซึ่งทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงตัวละครได้เป็นอย่างดี

5. เสียง (Sound) หมายถึง เสียงในละครทั้งหมด ได้แก่ เสียงพูดสนทนา (Verbal) เสียงเพลง หรือดนตรี (Song) และเสียงประกอบ (Sound Effect) หรือเสียงจากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เป็นอวัจนสาร (Verbal) ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาโครงเรื่อง และสาระของเรื่อง เสียงที่นำเสนอในละครจะต้องถูกเลือกสรรเพื่อก่อให้เกิดการกระตุ้นอารมณ์ และสร้างจินตนาการของคนดู

6. ภาพ (Spectacle) หมายถึง ภาพในละคร หรือสิ่งที่คนดูมองเห็นทั้งหมดในระหว่างการดูละครรวมทั้งฉาก แสง เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า เครื่องประกอบฉาก ตลอดไปจนถึงท่าทางและสิ่งที่นักแสดงทำบนเวที เช่น ดื่มน้ำ สวมเสื้อ สูบบุหรี่ กระแอม เช็ดเหงื่อ ฯลฯ

เช่นเดียวกับเสียงภาพเป็นองค์ประกอบที่มักไม่ปรากฏอยู่ในบทเขียนภาพจึงเป็นหน้าที่ของศิลปินการละครด้านต่างๆที่จะเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยการวิเคราะห์โครงเรื่อง ตัวละคร ความคิด และภาษา

Ref. code: 25605907011471MIY

ละครกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ระว่างละครกับประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า นาฏศิลป์เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชุมชนของตน ที่โดดเด่นและแตกต่างไปจากชุมชนอื่นอย่างไร ดนตรีและนาฏศิลป์ในสมัยต่างๆมีความแตกต่างกัน ทั้งขนบและวิธีการแสดงยังทำให้เข้าใจศิลปะในสมัยต่างๆได้เช่น ละครรำที่ใช้ผู้หญิงแสดงเป็นเครื่องราชูปโภคสำหรับพระเจ้าแผ่นดินไทย ห้ามผู้อื่นมีผู้หญิงแสดงละครจนสมัยรัชการที่ 5 จึงทรงยกเลิก และยังทำให้รู้จักวรรณคดีไทยและภาษาที่ใช้ในวรรณคดีนั้นๆ ทำให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ ศาสนา และประเทศชาติมากขึ้นทำให้เข้าใจ และเห็นคุณค่าของละครในฐานะที่เป็นที่รวมศิลปะแขนงอื่นๆด้วย

การรักษาเอกลักษณ์ของชาติหรือชุมชนนั้น ในชุมชนหนึ่งมักมีการสืบทอดศิลปะการฟ้อนรำของตนเอาไว้มิให้สูญหาย จึงมักจะมีผู้ที่ถูกเรียกว่าพ่อครู แม่ครู เป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมให้เยาวชนรุ่นหลังสืบไป การกระทำเหล่านี้จะเห็นได้ชัดเจนมากในกรณีที่ชุมชนหนึ่งอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ในชุมชนอื่น ที่ต่างวัฒนธรรมครั้นตั้งหลักปักฐานได้แล้ว ก็จะจัดตั้งวงดนตรีและนาฏศิลป์ขึ้นเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของตนในสังคมใหม่ มีการสอนมีการแสดงเป็นประจำ

ดังนั้น การละครตั้งแต่เดิมจนถึงปัจจุบันจะมีลักษณะเลียนแบบบุคคลจริงๆในสังคมหรือบุคคลในความคิดคำนึงของผู้ประพันธ์ถ่ายทอดประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่นต่างๆแสดงออกผ่านละครตั้งแต่สมัยโบราณกาล ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความเป็นอยู่ของคนไทย วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีของคนทุกชนชั้น ดังจะเห็นได้จากพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเอกอัครอุปถัมภกของศิลปะนานาชนิด

ภาพที่ 2.6 ละครสมัยโบราณกาล
(ที่มา : www.kanchanapisek.or.th)

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการสร้างสรรค์การละครโทรทัศน์ในที่นี้ คือ การใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษา การแยกประเภทละคร และ

Ref. code: 25605907011471MIY

องค์ประกอบของการสร้างสรรค์ละคร รวมถึงทัศนะในการนำเสนอที่อาจเป็นทัศนะเชิงบวกหรือเชิงลบ นำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ ซึ่งเนื้อหา หรือ เทคนิคต่างๆที่ใช้นั้นเป็นกระบวนการหลักในการนำมาวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะการแสดง

นักแสดงกับคนบ้านั้นคล้ายกัน มีเพียงเส้นบางๆ ที่แบ่งนักแสดงออกจากคนบ้า เส้นบางๆ ที่ว่านั้น คือ สติหรือจิตสำนึกที่บริบูรณ์ครบถ้วน จากคำกล่าวข้างต้นนั้น ตีความได้ว่า นักแสดงกับคนบ้านั้นน่าจะเป็นพวกที่ใช้จินตนาการ เชื่อกับสิ่งสมมุติหรือโลกสมมติที่สร้างขึ้นมา หากความเชื่อของนักแสดงนั้นยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของสติหรือการมีจิตสำนึกที่รู้ว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ ซึ่งต่างจากคนบ้าที่ใช้จินตนาการความรู้สึกไปกับเหตุการณ์รอบตัวโดยแยกไม่ออกว่าสิ่งใดจริงสิ่งใดปลอม

เราทุกคนสามารถที่จะแสดงได้หรือเป็นนักแสดงได้ เพราะในชีวิตประจำวันเราเกี่ยวข้องกับการสร้างสิ่งสมมุติหรือโลกสมมติตั้งแต่เล็กจนโต ในวัยเด็กเรามักเล่นสมมติเป็นโจรกับตำรวจ เป็นพ่อแม่ลูก แม่ค้ากับลูกค้า เพื่อสร้างความสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งประสบการณ์เช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ที่ต้องการหลบหนีจากความเป็นจริงเข้าไปสู่ในโลกแห่งจินตนาการที่เกิดขึ้นจากความต้องการภายใน หรือแม้กระทั่งเมื่อเราโตเป็นผู้ใหญ่เราก็กลายเป็นนักแสดง เมื่อเราต้องการสวมบทบาทเป็นคนอื่นหรือคิดอย่างคนอื่นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์บางสิ่งบางอย่างเช่น การสวมบทบาทเป็นคุณครูใจร้ายเมื่อเด็กทำผิด เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกศิษย์ตระหนักถึงผลลัพธ์ของการทำผิดกฎระเบียบ หรือสวมบทบาทเป็นภรรยาที่แสนจะเข้าใจ เพื่อให้สามีเชื่อใจและเปิดเผยความลับ หรือเป็นลูกที่น่ารักของแม่เพื่อจะได้ประจบขอเงินไปเที่ยว เป็นต้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับนักแสดงที่สวมบทบาทเป็นตัวละครหรือคิดอย่างตัวละครที่กระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตนต้องการ หากการแสดงในชีวิตต่างจากการแสดงในละครตรงที่ ในละครนั้นมีผู้ชมเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้ชมมักจะประเมินการแสดงของนักแสดงอย่างตั้งใจหรือไม่ตั้งใจอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับว่านักแสดงคนนี้ทำให้เขาเชื่อในตัวละครและเรื่องราวในละครมากน้อยแค่ไหน ซึ่งยังไม่นับรวมถึงเรานักวิจารณ์และนักการละครทั้งหลาย ที่มักจะเข้าสังเกตพฤติกรรมและการแสดงของนักแสดง วิพากษ์วิจารณ์ว่าการแสดงสมจริงน่าเชื่อถือหรือไม่ตามความเห็นหรือตามทฤษฎีการแสดงของแต่ละคน จึงเป็นหน้าที่และความจำเป็นของนักแสดงอาชีพที่จะต้องฝึกฝนทักษะต่างๆเพื่อให้ได้การแสดงที่น่าเชื่อและสมจริงสำหรับผู้ชม

นักแสดงคือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ชมมากที่สุด ผลงานการสร้างสรรค์ของฝ่ายต่างๆไม่ว่าจะเป็นการเขียนบท การกำกับการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า ฯลฯ จะได้รับการถ่ายทอดมาสู่ผู้ชมโดยผ่านทางนักแสดงโดยตรง ดังนั้น จึงมักมีผู้กล่าวกันอยู่เสมอว่าในการจัดแสดงละคร เราสามารถตัดทุกสิ่งทุกอย่างออกได้เว้นไว้แต่นักแสดงและผู้ชม (สดใส พันธุมโกมล,2524,น.34)

Ref. code: 25605907011471MIY

การแสดงเกิดขึ้นได้อย่างไร

จากทฤษฎีของนักมนุษยวิทยาช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 เชื่อว่าการแสดงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีกำเนิดจากตำนานและพิธีกรรมทางศาสนา และในบางทฤษฎียังเชื่อว่าละครเกิดจากความพยายามในการสื่อสารของมนุษย์โดยใช้สัญชาตญาณการเลียนแบบ

ด้วยสัญชาตญาณในการเรียนแบบที่มีในตัวมนุษย์เมื่อต้องการให้เรื่องราวดูสมจริงมากยิ่งขึ้นจึงพัฒนาการแต่งหน้า แต่งตัว หาอุปกรณ์มาประกอบการเล่าเรื่อง รวมไปถึงการตกแต่งสถานที่ให้ดูสมจริง เป็นที่มาของการออกแบบของฝ่ายต่างๆ ในสมัยต่อมา (สดใส พันธุมโกมล ,2524.น.5)

ตามบันทึกของ อริสโตเติ้ล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกในช่วงศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตศักราช กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีสัญชาตญาณของการเลียนแบบ มีความสุขที่ได้เลียนแบบ และเขายังกล่าวด้วยว่าการเลียนแบบนี้ เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์เข้าใจโลกนี้ เช่น เด็กที่เลียนแบบการพูดจาจากผู้ใหญ่ หรือการที่ผู้ใหญ่ส่วนมากมีความปรารถนาที่จะรู้สึกเป็นคนอื่น หรือความเข้าใจในเหตุผลในการกระทำของคนอื่น ดังนั้น การเลียนแบบจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความเข้าใจ ความรู้ และความสุข (Oscar G. Brockett,1964,p.51) ไม่ว่าการเลียนแบบที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นด้วยสาเหตุใดก็ตามก็ได้ส่งผลให้เกิดเป็นการแสดงขึ้น เป็นที่ยอมรับกันว่า การแสดงในละครเกิดขึ้นครั้งแรกในงาน City Dionysia จากการบวงสรวงเทพเจ้าไดโอนิซุส (Dionysus) ซึ่งถือเป็นเทพเจ้าแห่งเหล้าองุ่น เป็นบุตรของซุส (Zeus) เทพเจ้าที่ยิ่งใหญ่ของกรีก และต่อมาได้พัฒนาจากการร้องรำทำเพลงเป็นการแข่งขันประกวดประชันบทละครขึ้น และจากเทศกาลนี้เองได้เกิดนักแสดงคนแรกขึ้นเขาคือ เธสพิส (Thespis) เป็นชาวเมืองอัตติกะ (Attica) เขาได้พัฒนาการขับร้องเพลงดิธีแรมบ์ (Dithyramb) ซึ่งเป็นการแต่งบทขับร้องขึ้นเพื่อให้กลุ่มนักร้องหรือคอรัส (Chorus) ใช้ร้องบูชาเทพเจ้า ไดโอนิซุส (Dionysus) แทนการร้องกลอนสด (Improvisation) ที่เคยทำมาแต่เดิมและกลายมาเป็นการแสดงเมื่อมีนักร้องคนหนึ่งก้าวออกมาร้องโต้ตอบกลับกลุ่มคอรัส (Chorus) เกิดเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ มีบทพูดบ้างซึ่งนอกจากเค้าจะพัฒนาให้เกิดเนื้อเรื่องขึ้นแล้ว เขายังได้นำหน้ากากมาใส่เพื่อที่จะได้แสดงเป็นตัวละครหลายๆ ตัว มีหลักฐานปรากฏว่าในปี 534 ก่อนคริสตกาล เขาได้รับรางวัลในการประกวด tragedy ที่จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในงาน City Dionysia ด้วย (สดใส พันธุมโกมล,2524,น.42)

หลังจากที่เธสพิส (Thespis) ได้พัฒนาบทร้องดิธีแรมบ์ (Dithyramb) จนกลายเป็นบทละครที่มีบทเจรจาและพัฒนาเป็น Tragedy ขึ้นแล้ว เอสคิลุส (Aeschylus) ก็ได้พัฒนาบทละครให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วยการเพิ่มนักแสดงจาก 1 คนเป็น 2 คน และใส่หน้ากากแบบต่างๆ กันโดยนักแสดงทั้ง 2 คนสามารถพูดจาโต้ตอบปะทะคารมกัน เกิดการเผชิญหน้า ทำให้บทละครของเขามี action และ conflict เป็นครั้งแรก บทบาทของคอรัสเริ่มลดลงและมีตัวละครที่ไม่จำเป็นมากขึ้น (Oscar G. Brockett,1994,p.18)

Ref. code: 25605907011471MIY

ส่วนโซโฟคลิส (Sophocles) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นนักการละครที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของกรีก ได้เพิ่มจำนวนนักแสดงเป็น 3 คน ทำให้ละครของเขาซับซ้อนและเข้มข้นมากขึ้น มีความสมจริงมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดเป็นประเพณีนิยม Convention ของละครกรีกโบราณว่าในฉากหนึ่งๆ จะมีคอรัสตัวละครโต้ตอบกันได้ไม่เกิน 3 คน แม้ว่าจะมีตัวละครทั้งหมดและเลือกมากกว่านั้นก็ตามโดยให้นักแสดงหนึ่งคนสามารถแสดงเป็นตัวละครกี่ตัวก็ได้ตามความเหมาะสม โดยการเปลี่ยนหน้ากาก เสื้อผ้าและลีลาของตน (Oscar G. Brockett,1994,p.19)

การแสดงคืออะไร

มีผู้พยายามให้คำนิยามเกี่ยวกับความหมายของการแสดงไว้มากมายซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

การแสดง คือ การไม่พยายามแสดงอะไรแต่เน้นที่การกระทำ (Acting is Doing) เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่นักแสดงพยายามจะแสดงอะไรออกมา สิ่งที่ปรากฏมักกลายเป็นความพยายามของนักแสดงที่จะแสดงมากเสียกว่าความจริงหรือความน่าเชื่อถือของตัวละครที่กระทำบนเวที กลายเป็นการแสดงที่มากเกินไป (แปลว่าไม่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง) หรือการเสแสร้งแกล้งทำเรามักได้ยินคนพูดอยู่บ่อยๆ ว่า “การแสดงที่ดีที่สุดคือการแสดงน้อยที่สุด” ซึ่งหมายถึงว่าการแสดงที่ดีที่สุดพอเหมาะพอเจาะจนกระทั่งเหมือนไม่ใช่การแสดงเลย (นพมาส ศิริกายะ,แปล 2525,น.190)

จึงมีนักการละครและครูสอนการแสดงหลายคนให้คำนิยามของการแสดงว่าเป็นการกระทำและให้นักแสดงค้นหาเป้าหมายของตัวละครหรือความต้องการของตัวละคร objective เพื่อให้สนใจที่จะกระทำตามความต้องการของตัวละครมากกว่าความพยายามที่จะแสดงอะไร

การแสดง คือ การไม่แสดงเป็นตัวละคร แต่เป็นตัวละครนั้นเอง ดังคำกล่าวว่า if you want to be an actor , Don't Act. Be (David Garfield ,1980,p.285) กล่าวคือ การไม่พยายามแสดงความเป็นตัวละครใดๆ ออกมา แต่ให้เชื่อว่าเราเป็นตัวละครนั้นซึ่งเกิดขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์การกระทำและการฝึกฝนทักษะการแสดงเพื่อถ่ายทอดความเป็นตัวละครนั้นๆ ออกมาหรืออาจเรียกอีกอย่างว่าการแสดงหรือการสวมบทบาท คือ การนำเอาบุคลิกและลักษณะนิสัยของตัวละครมาสวมใส่ตัวเราเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้สึกนึกคิดที่มีอยู่ในบทละครมาสู่ผู้ชมสิ่งที่อธิบายคำกล่าวนี้ได้ชัดเจนให้สังเกตนักแสดงที่มีความสามารถในภาพยนตร์หรือละครที่สามารถเปลี่ยนบุคลิกการพูดจาไปได้หลายหลายแนว จนเราจำเกือบไม่ได้ว่าคนที่เราเห็นอยู่นั้นเป็นนักแสดงคนเดิม

การแสดง คือ การแสดงออก (To Express) บ่อยครั้งที่นักแสดงมักจะนึกถึงความหมายของการแสดงว่า เป็นการเสแสร้งแกล้งทำ เพราะคำว่าแสดงในภาษาไทยนั้นให้ความรู้สึกถึงการพยายามโชว์บางสิ่งบางอย่างซึ่งเมื่อคิดว่าการแสดง คือ การพยายามโชว์ (To Perform) นั้นจะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในเรื่องของการแสดงขึ้น จึงให้นักแสดงนึกถึงการแสดงเป็น “การแสดงออก” กล่าวคือ ให้นึกเสียว่าการแสดงเป็นการนำความรู้สึกที่มีข้างในแสดงออกมาให้ประจักษ์ภายนอกให้เกิดการความรู้สึกร่วมระหว่างผู้แสดงกับผู้แสดง และผู้แสดงกับผู้ชม (สดใส พันธุมโกมล ,2537,น.19)

Ref. code: 25605907011471MIY

การแสดง คือ การเล่นสมมติ (นพมาส ศิริกายะ ,แปล 2525,น.191) ซึ่งไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การเล่นสมมติของเด็กหรือการเล่นสมมติในการสาธิตสินค้าต่างๆ (presentation) แต่หมายถึงการแสดงของนักแสดงในโลกสมมติของละครที่ได้รับการฝึกฝนทักษะต่างๆเพื่อให้สามารถจำบทพูดสร้างบุคลิกของตัวละครที่สอดคล้องกลมกลืนกับนักแสดงคนอื่นๆเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของตัวละครตามการกำกับการแสดงของผู้กำกับการแสดงและยังตระหนักถึงปฏิกิริยาตอบสนองของผู้ชมที่แปลเปลี่ยนไปเรื่อยๆ โดยไม่รู้ล่วงหน้า ทั้งยังไม่ปล่อยให้ผู้ชมรู้ว่าเค้าเองก็รู้อยู่แก่ใจว่ามีผู้ชมกำลังจ้องดูและมีปฏิกิริยาสนองตอบการแสดงของพวกเขาอยู่

การแสดง คือ การนำเอาสิ่งที่ผู้คนทำกันอยู่เป็นปกติประจำวันโดยไม่รู้ตัว มาทำกันบนเวทีโดยรู้สึกตัวอยู่ (นพมาส ศิริกายะ ,แปล 2525,น.191) ซึ่งก็คือ การที่นักแสดงนำเรื่องราวชีวิตของตัวละครที่นักเขียนสร้างขึ้นในแต่ละยุคแต่ละสมัย มาถ่ายทอดให้ปรากฏขึ้นจริงเป็นความจริง ณ ปัจจุบัน กล่าวคือ ไม่ว่าตัวละครที่นักแสดงกำลังถ่ายทอดออกสู่สายตาของผู้ชมขณะนั้นจะเป็นตัวละครที่สร้างขึ้นจากชีวิตของคนในยุคใดก็ตาม นักแสดงจะต้องค้นหาความจริงในตัวละครนั้นๆ และนำมาถ่ายทอดให้ปรากฏแก่สายตาผู้ชมด้วยความจริง

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีผู้พยายามให้คำนิยามความหมายของคำว่าการแสดงมากมายเพียงใดการจะตัดสินว่านักแสดงคนไหนแสดงได้ดีนั้นก็เป็นเรื่องที่ไม่อาจสรุปกันได้ชัดเจน เนื่องจากการแสดงเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมเกินกว่าที่จะมีสูตรตายตัว ที่พิสูจน์ให้เห็นได้ว่าการแสดงของนักแสดงคนไหนยอดเยี่ยมหรือดีเลิศเพราะการแสดงมีเรื่องราวของความรู้สึกส่วนตัว ทัศนคติ รสนิยม และอารมณ์ของผู้ชมในขณะที่ชมการแสดงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น การจะตัดสินว่าการแสดงของใครยอดเยี่ยมนั้นคงต้องใช้เกณฑ์การตัดสินว่าใครสามารถถ่ายทอดศิลปะการแสดงออกมาได้ดีเยี่ยมจนสามารถโน้มน้าวให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมได้สำเร็จ (Richard Hornby,1995,p.73)

เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง

ความหมายของเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง

เครื่องแต่งกาย คือ สิ่งที่มนุษย์นำมาประกอบกันเพื่อปกปิดหรือห่มร่างกาย ซึ่งเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกสรรมาเพื่อประดับร่างกายให้สวยงามตามที่นิยมปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งเหตุผลสำคัญของเครื่องแต่งกายจะขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมเป็นสำคัญ เช่น สภาพอากาศ สภาพร่างกาย สภาพสิ่งทอที่ผลิตได้ในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันนั้นก็แฝงสภาพสังคมในช่วงเวลานั้นอย่างเช่น ศาสนา ความนิยม เป็นต้น

เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง หมายรวมถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่นักแสดงหรือตัวละครสวมใส่อยู่บนเวทีแสดงถือเป็นเครื่องแต่งกาย (Costume) ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าที่สวมซ้อนกันอยู่หลายต่อหลายชั้น หรือไม่มีเสื้อผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว คำว่าเครื่องแต่งกายหรือ “Costume”ในทางเทคนิคจะหมายถึงเสื้อผ้าโดยทั่วไป ซึ่งจะรวมไปถึงเครื่องประดับต่างๆ กระทั่งเครื่องประดับศีรษะ การแต่งหน้า

Ref. code: 25605907011471MIY

(Makeup) และอาจรวมไปถึงชุดชั้นในด้วยในบางครั้ง เครื่องแต่งกายในการแสดงจะเป็นสิ่งที่สามารถแยกแยะกลุ่มคน รสนิยมของบุคคลแต่ละคนรวมทั้งระดับชั้น (Class) ถิ่นฐานที่อยู่ ภูมิลำเนา หรือแม้แต่ยุคสมัย (Period)

พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ (2545,น.24) ได้กล่าวถึงเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง ไว้ว่า

“เครื่องแต่งกายนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของการละคร เมื่อเราดูการแสดงเราจะเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพอันงดงามบนเวที ไม่ว่าจะเป็นฉากหรือความตระการตาของเครื่องแต่งกายของตัวละครที่นักออกแบบเครื่องแต่งกายออกแบบไว้ นอกจากนี้แล้วในบางครั้งผู้ดูจะถูกกระตุ้นให้รับรู้สารบางประการจากจิตวิทยาการใช้สี และลักษณะของเสื้อผ้าที่สื่อถึงความคิดความรู้สึกบางประการอันเกี่ยวข้องกับเรื่อง...”

พันธ์ชนะ สุนทรพิพิธ (2545,น.24) ยังกล่าวถึงเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงไว้ว่า

“องค์ประกอบที่มีความสำคัญต่องานด้านออกแบบเพื่อการแสดงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการสร้างสรรค์งานละครเวทีนั้น นอกเหนือจากงานออกแบบด้านฉาก เวที หรือไฟแล้ว เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงยังนับเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันเลย เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเครื่องแต่งกายที่ใช้ในงานแสดง นอกเหนือจากบทบาทของการเป็นส่วนที่ช่วยเสริมภาพที่ปรากฏบนเวทีแล้ว ยังได้ทำหน้าที่อันเปรียบเสมือนกับเครื่องมือในการช่วยส่งสารซึ่งสามารถบอกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวัย อาชีพ บุคลิกและภูมิหลังของตัวละครรวมไปจนถึงสถานที่ และยุคสมัยของเรื่องราวสู่ผู้ชมได้อีกด้วย...”

โฮลท์ (Michael Holt;1993,p.7) ได้เสนอความคิดของเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงไว้ว่า

“เครื่องแต่งกายมีหน้าที่ทางละครหน้าที่หนึ่งนั้นคือช่วยเล่าหรือบอกถึงเรื่องราวในละครได้ กล่าวคือ เครื่องแต่งกายในละครจะบอกผู้ชมละครให้ทราบในทันทีว่าละครเรื่องนั้นมีเรื่องราวเกิดขึ้น ณ สถานที่แห่งหนใด นาฏการในเรื่องที่เกิดขึ้นในดินแดนใด ทั้งนี้เพราะเครื่องแต่งกายของตัวละครเป็นตัวกำหนดหรือจัดวางละครในประวัติศาสตร์ยุคใดยุคหนึ่งและเป็นสิ่งที่กำหนดบริบทสังคมแห่งใดแห่งหนึ่งให้กับเรื่อง นอกจากนี้แล้วเครื่องแต่งกายยังสามารถบอกผู้คนถึงพัฒนาของตัวละครในเรื่องว่าเป็นเช่นไร รวมทั้งระดับทางสังคมที่แวดล้อมตัวละครว่าเป็นเช่นใด ในขณะที่ละครพัฒนาไป...”

ซึ่งจากข้อความทั้งสามข้างต้นจะเห็นได้ว่าเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงจัดได้ว่าเป็นงานฝ่ายหนึ่งในด้านงานละครที่มีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งเครื่องแต่งกายที่ปรากฏล้วนแต่ผ่านการเลือกสรร จัดวาง และออกแบบอย่างพิถีพิถันซึ่งทั้งหมดนั้นเพื่อเป้าประสงค์บางประการ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มข้อมูลหรือบอกรายละเอียดของละคร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงเทคนิคและรูปแบบของละครเป็นสำคัญ

ยุคสมัยของเสื้อผ้าที่แต่งในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนั้น จะสื่อให้เห็นถึงลักษณะบางประการของผู้สวมใส่ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบเสื้อผ้าย้อนยุคหรือเสื้อผ้าสมัยใหม่ก็สามารถสื่อสารข้อมูลบางอย่าง หรือทำให้ผู้ที่พบเห็นสามารถตีความบางอย่างได้ โดยตัวเสื้อผ้าเองนั้นปกติก็จะให้ข้อมูลบาง

Ref. code: 25605907011471MIY

ประการเช่น เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพทางสังคม สภาพทางภูมิศาสตร์ ฤดูกาล ช่วงเวลาของแต่ละวัน กิจกรรม และยุคสมัย หากพิจารณาเสื้อผ้าสัมพันธ์กับผู้สวมใส่แล้วเราก็อาจจะทราบถึงบุคลิกลักษณะ ทัศนคติและรสนิยมของผู้ที่สวมใส่ จนกล่าวได้ว่าไม่มีการแสดงใดที่ปราศจากเครื่องแต่งกายการแสดง ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจเลือกให้นักแสดงใส่สิ่งใดขณะแสดงที่แสดง ชุดหรือเครื่องแต่งกายเหล่านั้นจะสร้างความรู้สึกและผลต่างๆ ต่อผู้ชมละครหรือการแสดงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ (2545,น.25) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การแสดงและการออกแบบไว้ว่า

“ ...ไม่มีการแสดงใดที่ไม่มี “เครื่องแต่งกาย” ทุกสิ่งที่สวมใส่บนตัวนักแสดงบนเวทีคือเครื่องแต่งกาย (Costume) อันจะมีความเหมาะสมและมีความหมายต่อละครเรื่องนั้นมากเท่าที่จะเป็นไปได้”

เครื่องแต่งกายช่วยให้นักแสดงสวมบทบาทให้สมบทบาทมากยิ่งขึ้นและเครื่องแต่งกายสามารถสื่อให้ท่านผู้ชมรับสารได้เป็นอย่างดี ในงานละครองค์ประกอบด้านภาพ หรือทัศนองค์ประกอบของภาพบางครั้งจำเป็นมากพอกับถ้อยคำในบท หรืออาจจะมีความสำคัญมากกว่าด้วย จนกล่าวได้ว่าองค์ประกอบที่เป็นเครื่องแต่งกายของนักแสดงนั้น บางครั้งสามารถให้สารต่างๆ ในละคร ซึ่งบางครั้งถ้อยคำไม่สามารถสื่อข้อมูลเหล่านั้นได้ หรือแม้แต่สามารถสร้างสรรค์เอฟเฟ็คบางอย่างให้ละครได้มากเกินกว่าบทในละคร หรือถ้อยคำจะสร้างสรรค์ออกมาได้ สีสันและรูปแบบของเครื่องแต่งกายจะสามารถสร้างความตื่นเต้น ความตระการตาให้แก่ผู้ชมการแสดงไม่ว่าจะเป็นชุดของของบรรดาคนในราชสำนักที่อลังการ หรือสีสันสดใสของเครื่องแต่งกายสำหรับตัวตลกก็ตาม ซึ่งถือว่าเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงเป็นองค์ประกอบศิลป์ด้านหนึ่งที่มีความสำคัญในงานละคร

จิตวิทยาของเครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงหลายๆเรื่องอาจจะเป็นเสื้อผ้าที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่การแสดงหลายๆเรื่องก็ใช้เครื่องแต่งกายที่ไม่ใช่เสื้อผ้าปกติในชีวิตประจำวัน ความรู้เรื่องจิตวิทยาในการใช้เครื่องแต่งกายนับเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักออกแบบเครื่องแต่งกายสรรหาแนวโน้ม หรือรูปแบบของเครื่องแต่งกายซึ่งช่วยพัฒนาตัวละครในเรื่อง ตลอดจนช่วยนำเสนอสารในบทละครได้

เจมส์ ลาเวอร์ (2545,น.27) ได้เสนอความคิดว่ามนุษย์เลือกสวมใส่เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในหนังสือชื่อ Cloth ซึ่งมีด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก เหตุผลในด้านประโยชน์ใช้สอย มนุษย์เลือกใช้เสื้อผ้าเพื่อป้องกันร่างกายสภาพภูมิอากาศรอบๆตัว ไม่ว่าจะเป็นความหนาว ชื้น หรือฝุ่นละออง เหตุผลนี้ดูจะเป็นเหตุผลที่มีความสำคัญน้อยที่สุดทางจิตวิทยา

ประการที่สอง ซึ่งนับเป็นแรงจูงใจที่สำคัญมากกว่าเหตุผลประการแรก ก็คือ เหตุผลในด้านสถานภาพสังคม นักวิชาการเชื่อว่า มนุษย์เลือกสรรเครื่องแต่งกายมาใช้ก็เพราะความต้องการใน

Ref. code: 25605907011471MIY

อันที่จะแสดงสถานภาพทางสังคมของตนเอง ด้วยเหตุนี้กลุ่มของชนชั้นสูงจึงพยายามแสวงหารูปแบบเครื่องแต่งกายที่แสดงความเป็นเลิศมากเป็นพิเศษ สังคมดูจะเป็นแรงผลักดันที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการแต่งกายของมนุษย์ มนุษย์อาศัยเครื่องแต่งกายเป็นตัวแสดงถึงความสูงส่งทางสังคมในหลายๆลักษณะ เครื่องแต่งกายเป็น “ภาษา” ที่ส่งสารประเภทอวันจสาร

ในหนังสือการแสดงและการออกแบบ กล่าวไว้ถึงเรื่องนี้ว่านักวิชาการบางกลุ่มเชื่อว่าลักษณะการแต่งกายของมนุษย์ทั้งหลายจะเป็นไปใน 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรกแต่งในแบบที่เขาเหล่านั้นเป็นอยู่ กล่าวคือ ลักษณะเครื่องแต่งกายที่บุคคลกลุ่มนี้เลือกสวมใส่จะเป็นไปตามลักษณะนิสัย ความเคยชิน ภูมิหลังวิถีชีวิตและประสบการณ์ของคนเหล่านั้นจริงๆ

ลักษณะที่สองพวกที่แต่งกายในแบบที่เขาคิดว่าเขาเป็นเช่นนั้น

ลักษณะที่สามพวกที่แต่งกายในรูปแบบที่พวกเขาต้องการจะเป็น” (การแสดงและการออกแบบ,2545)

หนังสือ The Language of clothes ของ Alison Lurie (การแสดงและการออกแบบ,2545, น.177-181) แสดงความคิดเห็นในเรื่องจิตวิทยาเครื่องแต่งกายไว้ว่า

“...ความเด่นของผู้สวมใส่ว่าลักษณะการแสดงความสูงส่งของมนุษย์โดยอาศัยเสื้อผ้าที่แสดงว่าตนเหนือคนอื่นนั้น มิได้มีเฉพาะการใช้เสื้อผ้าราคาแพงเท่านั้น แต่รวมถึงการใช้เสื้อผ้านั้นมากมายด้วย ขณะที่ชาวนาชาวไร่และบ่าวไพร่ ใช้เสื้อผ้าเพื่อให้ความอบอุ่นเพียงน้อยชิ้น และมีอยู่ไม่กี่ตัว แต่บุคคลที่มีสภาพทางสังคมสูงมักจะสวมใส่เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายจำนวนชิ้นมากกว่า ลักษณะการเพิ่มจำนวนชิ้นของเครื่องแต่งกายนั้นบุรุษที่มั่งคั่งอาจอาศัยเสื้อผ้า เพิ่มความใหญ่ของสรีระ ความหนาของร่างกายหรือพุงของบุรุษอาจเกี่ยวพันกับความมั่งคั่ง สถานภาพทางสังคมและอำนาจ”

นอกจากนี้ แอนเดอร์สัน (Barbara & Cletus Anderson,1984,p.35) กล่าวถึงจิตวิทยาเครื่องแต่งกายว่า 15

“เสื้อผ้าแสดงออกถึงทัศนคติของคนทั่วๆไป ต่อตัวของเขาเองและสังคมที่แวดล้อมเขาอยู่ ทั้งนี้ดูได้จากสิ่งต่างๆ ที่พวกเขาสวมใส่อยู่บนร่างกาย ตลอดจนวิธีที่พวกเขาใช้เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายเหล่านั้น เราสามารถใช้เสื้อผ้าเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมได้ บุคคลใดที่ต้องการยกระดับสถานภาพทางสังคมก็จะพยายามแต่งกายให้แตกต่างไปจากกลุ่มเพื่อนฝูงที่เป็นอยู่ ในระดับอารมณ์บุคคลที่จิตใจเศร้าโศก ก็มักจะเลือกเสื้อผ้าที่ช่วยเพิ่มความสดใสแช่มชื่น ขณะที่บางคนอาจเลือกเสื้อผ้าที่ยิ่งเน้นความเศร้าและพยายามประกาศให้โลกรอบตัวล่วงรู้ว่าตนเองเศร้าโศกก็เช่นเดียวกัน บางท่านเชื่อว่าบุคคลที่เปิดเผยกล้าแสดงออกก็มักจะชอบสวมใส่เสื้อผ้าที่โดดเด่น แปลกเท่ห์เพราะไม่หวั่นต่อการเป็นจุดเด่น ขณะที่คนขี้อายชอบเก็บตัวมักจะเลือกแต่งกายเสื้อผ้าที่สร้างความสบายใจให้ไม่โดดเด่นและมักจะมีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มหรือฝูงชนทั่วๆไป...”

Ref. code: 25605907011471MIY

จากบทความที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าจิตวิทยาของเครื่องแต่งกายจะมีความเกี่ยวพันกับตัวละคร เพราะหากนำจิตวิทยาเครื่องแต่งกายมาใช้ในการสร้างสรรค์งานเครื่องแต่งกายแล้วก็จะสามารถบ่งบอกภูมิหลังจิตวิทยาของตัวละคร บุคลิกลักษณะทั้งภายในและภายนอกของตัวละครได้เป็นอย่างดี บางครั้งลักษณะของภาพจากเครื่องแต่งกายสามารถบอกเรื่องราวต่างๆได้ไม่ต่างไปจากบทสนทนาของตัวละครเลย

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวเมื่อนำมาวิเคราะห์กับงานวิจัย จะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดของนักแสดงในละครมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการนำมาพิจารณาถึงการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ ซึ่งการถ่ายทอดของตัวละครไม่ว่าจะเป็น การพูด การสื่ออารมณ์ การจินตนาการให้เป็นตัวละครนั้นๆ การแต่งกาย หรือการแสดงละครให้เกิดความสมจริงที่สุด มีผลโดยตรงต่อผู้รับชมให้เกิดการรับรู้และบรรลุวัตถุประสงค์ของละครเรื่องนั้นๆ ทำให้ผู้ที่รับชมเชื่อว่า ตัวละครที่กำลังรับบทบาทอยู่นั้น มีนิสัย รูปแบบ ลักษณะ แบบอย่างในละครจริงๆ ซึ่งในความเป็นจริงทางสังคมอาจจะไม่เป็นอย่างนั้นก็เป็นได้

ดังนั้น ผู้วิจัยใช้ศึกษาว่าภาพของนักแสดงที่มีการถ่ายทอดบทละครที่ตนได้รับ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการนำมาวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ มีผลทำให้ภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยมีทัศนะเป็นไปในทิศทางใด

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม

ศิลปะ เป็นสิ่งที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ แสดงออกทางความรู้สึก ความคิด และอารมณ์จากภาพที่ได้จากความจริงหรือจินตนาการที่คิดฝันขึ้นอย่างมีเจตนา โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจในเจตนานั้น งานศิลปะที่มีคุณค่าจึงสร้างสรรค์ขึ้นจากการแก้ปัญหาที่ต้องใช้ปัญญา มีความเชื่อกันว่ามนุษย์เท่านั้น เป็นผู้มีสติปัญญา จนถึงขั้นที่สามารถแก้ปัญหาสร้างสรรค์งานศิลปะได้

การแสดงออกของมนุษย์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะจึงเกิดจากมูลเหตุที่ว่ามนุษย์ได้รับรู้ในความงามของธรรมชาติที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปแบบต่างๆ เช่นลักษณะพื้นผิว สีและสัดส่วนมนุษย์จะมีความชื่นชมในความงามที่ตนสร้างขึ้นจนเกิดความพอใจและประทับใจในสิ่งที่ตนสร้างขึ้นมา เช่น ศิลปินจะแสดงความรู้สึกพอใจเมื่อสามารถสร้างผลงานได้สำเร็จ จะมีคนชื่นชมต่อผลงานนั้นของตนหรือไม่ เป็นสิ่งที่รองลงมา

ปราชญ์ชาวกรีกได้ให้นิยามความหมายของศิลปะว่า “งานศิลปะเป็นการลอกเลียนแบบธรรมชาติ” (The imitation of nature) ต่อมาบรรดาพวกนักปรัชญา กวี ศิลปิน และนักการศึกษาหลายท่านได้ให้นิยามตามแนวคิดเห็นของแต่ละท่านซึ่งความคิดเห็นนั้นล้วนถูกต้องด้วยกันทั้งสิ้น

Ref. code: 25605907011471MIY

เฮอเบิร์ต รีด (Herbert Read,1893) นักวิจารณ์ศิลปะชั้นนำชาวอังกฤษได้ให้นิยามความหมายของศิลปะไว้ว่า “ศิลปะคือการแสดงออก” (Art is Expression) โดยยึดหลักว่า อารมณ์และความรู้สึกเป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการแสดงออกมาทางศิลปะ

เฮนรี่ มัวร์ (Henry Moore,1989) ประติมากรรมสมัยใหม่ชาวอังกฤษได้ให้ความหมายของศิลปะว่า “ศิลปะ คือ กิจกรรมอันต่อเนื่องแห่งสากลที่ปราศจากการแบ่งแยกระหว่างอดีตและปัจจุบัน”

ท่านศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี (C. Feroei, พ.ศ.2435-2505) ได้ให้ความหมายของศิลปะไว้ว่า “ศิลปะ หมายถึง งานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งจะต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิด”

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้อธิบายไว้ว่า “ศิลปะเป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง งานฝีมือทางการช่าง การแสดงออกมาให้ปรากฏขึ้นได้อย่างงดงามน่าฟัง น่าชม และเกิดอารมณ์สะเทือนใจ”ภาษาบาลี ศิลปะ หมายถึง ศิลปะสาขาหรือการช่าง คำว่า ศิลป (Art) มาจากภาษาละติน แปลว่า ความชำนาญหรือทักษะในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาของอิตาลี คำว่า “art” นั้นหมายถึง สมาคมช่าง Craft guilds และคำว่า “อาเต” ARTE หมายถึง ฝีมือช่าง ทักษะ และการประดิษฐ์ทางการช่าง

สรุป ศิลปะ คือ การถ่ายทอดความรู้สึกหรือการแสดง ความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติ โดยใช้สัดส่วน รูปทรงความกลมกลืนองค์ประกอบเป็นส่วนช่วยด้านต่างๆ การแสดงออกทางความงาม การแสดงออกทางความเชื่อ ความชำนาญในการถ่ายทอดประสบการณ์และจินตนาการ ให้เป็นวัตถุที่มีสุนทรียภาพ การรับรู้ทางการเห็นด้วยตา สัมผัส ด้วยใจ ศิลปะ เป็นภาษาชนิดหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดให้ความรู้สึกได้อย่างซาบซึ้ง

ขอบข่ายของงานศิลปะแขนงต่างๆ มีด้วยกันดังนี้ ศิลปะวิจิตรศิลป์ (Fine Art) เป็นศิลปะเพื่อประเภทความงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ อารมณ์เพื่อสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์เป็นการสื่อสารได้มวลหมู่มนุษย์ให้โลกนี้เล็กลงโดยอาศัยความเข้าใจซึ่งกันและกัน

ยังมีศิลปะอีกแขนงหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยมักจะมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์เรียกว่าศิลปะประยุกต์ (Applied Arts) ได้แก่ มัณฑนศิลป์ (Decorative Art) หรือการตกแต่งภายใน การออกแบบนิเทศศิลป์ (Communication) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Product Design) อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial Art) การออกแบบเครื่องประดับ (Jewelry Design) และงานเลขศิลป์ (Graphic Design) แล้วก็ต้องยอมรับว่าศิลปะการแสดงซึ่งต้องอาศัยการเคลื่อนไหวในรูปแบบรำไทยสามารถนำไปเป็นฐานให้กับผู้ที่ต้องการประสบความสำเร็จให้ก้าวเข้าสู่วงการแสดงได้อย่างมั่นคงเป็นความภาคภูมิใจให้กับทั้งบุคคลในครอบครัวและ

Ref. code: 25605907011471MIY

สถาบันการศึกษาและสิ่งที่ตามมาก็คืองานการแสดงและงานอื่นๆก็มีมาสร้างความประทับใจให้เด็กและแต่ละวัยอยากได้ใกล้ชิดดารานักแสดงเพราะมีทั้งเกียรติและเงินซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา สำหรับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

วัฒนธรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2542 ได้นิยามความหมาย “วัฒนธรรม” ว่าคือ สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ, วิถีชีวิตของหมู่คณะ, ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน, ทางวิทยาการหมายถึงพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม (2548) วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคมเช่น การกิน การอยู่ การแต่งกาย และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต ซึ่งคนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมา สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา

ประเวศ วะสี (2548,น.20) วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ สิ่งแวดล้อมในแต่ละแห่งแตกต่างกัน วัฒนธรรมจึงแตกต่างหลากหลายไปตามชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ที่เรียกว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตร่วมกันมีความหมายกว้างและครอบคลุมมาก

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2544) แบ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ สิ่งก่อสร้าง หรือสถานที่ หมายถึง วัตถุหรือสถานที่ที่เกิดขึ้นจากฝีมือ การประดิษฐ์คิดค้น การดัดแปลง การอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์จากมนุษย์ สามารถเห็นและจับต้องได้ สิ่งต่างๆ ดังกล่าวอาจจะใช้ประโยชน์เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วทิ้งร้างไปหรือใช้ประโยชน์มาจนกระทั่งปัจจุบัน มรดกศิลปวัฒนธรรมประเภทนี้ มีทั้งชนิดที่เคลื่อนที่ได้ เรียกว่า “โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ” และชนิดที่ติดที่เรียกว่า“โบราณสถาน” และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อประเพณี ขนบธรรมเนียมแบบแผนข้อปฏิบัติในกลุ่ม หรือสังคม ซึ่งยอมรับปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่นศาสนา จารีตหรือฮีต ความรู้ สื่อต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่จะสัมผัสได้ทางประสาทสัมผัสอื่นๆ เมื่อได้นำเอาสิ่งที่มองไม่เห็นดังกล่าวมาแสดงออกในรูปของการปฏิบัติ ได้แก่ พิธีกรรมทางศาสนา การพูดหรือสื่อภาษา การเขียนหรือจารึก การร้อง-เล่นดนตรีเป็นการสื่อทำนองออกมาเป็นเสียง ฯลฯ ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเภทที่เป็นนามธรรมเหล่านี้แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาและวรรณกรรม และศิลปะการแสดง

โดยทั่วไปหมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้าง

Ref. code: 25605907011471MIY

ขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย และ ความเหมาะสม แต่ถ้าเป็นในวิชาหน้าที่พลเมืองจะแปลว่าสิ่งที่มนุษย์ เปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญงอกงาม และสืบต่อกันมา

การนิยามที่หลากหลายนี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของทฤษฎีที่จะทำให้เกิดความเข้าใจ หรือทำให้เกิดเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมินกิจกรรมของมนุษย์ โดยในปี พ.ศ. 2414 เอ็ดเวิร์ด เบอร์เนต ไทเลอร์ ได้พรรณนาถึงวัฒนธรรมในมุมมองด้านมานุษยวิทยาสังคม ไว้ว่า “วัฒนธรรม หรือ อารยธรรม หากมองในเชิงชาติพันธุ์วรรณนาอย่างกว้าง ๆ ก็คือ ความทับซ้อนกันระหว่างความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและสมรรถนะอื่นที่มนุษย์ต้องการแสวงหาเพื่อการเป็นสมาชิกของสังคม”

เมื่อปี พ.ศ. 2543 ยูเนสโก ได้พรรณนาถึงวัฒนธรรมไว้ว่า “...วัฒนธรรมควรได้รับการยอมรับว่าเป็นชุดที่เด่นชัดของจิตวิญญาณ เรื่องราว สติปัญญาและรูปโฉมทางอารมณ์ของสังคม หรือกลุ่มสังคม ซึ่งได้หลอมรวมเพิ่มเติมจากศิลปะ วรรณคดี การดำเนินชีวิต วิถีชีวิตของการอยู่ร่วมกัน ระบบคุณค่า ประเพณีและความเชื่อ”

ถึงแม้ว่าการนิยามความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ของทั้งสองจะครอบคลุมแล้ว แต่ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับคำว่า “วัฒนธรรม” ที่มีการใช้กันอยู่ ในปี พ.ศ. 2495 อัลเฟรด ครูเบอร์ และไคลด์ คลักคอห์น ได้รวบรวมนิยามของคำ “วัฒนธรรม” ได้ถึง 164 ความหมาย ซึ่งได้ตีพิมพ์ลงในหนังสือเรื่อง “วัฒนธรรม: การทบทวนเชิงวิกฤติว่าด้วยมโนทัศน์และนิยาม” (Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions)

นิยามดังกล่าวนี้ และอีกหลายนิยามช่วยทำให้เกิดองค์ประกอบของรายการวัฒนธรรม เช่น กฎหมาย เครื่องมือสมัยหิน การแต่งงาน ฯลฯ แต่ละอย่างนี้มีการเกิดและมีความไปเป็นชุดของมันเอง ซึ่งจะเกิดเป็นช่วงเวลาในชุดหนึ่งที่หลอมประสานกันแล้วก็ผ่านออกไปเป็นชุดอย่างอื่น ในขณะที่ยังเป็นชุด มันก็จะเปลี่ยนแปลงไปทำให้เราสามารถพรรณนาได้ถึงวิวัฒนาการของกฎหมาย เครื่องมือฯ และการแต่งงานดังกล่าวได้

ดังนั้น โดยนิยามแล้ว วัฒนธรรมก็คือชุดของเรื่องราวทางวัฒนธรรมนั่นเอง นักมานุษยวิทยา เลสลี ไวท์ ตั้งคำถามไว้ว่า “เรื่องราวเหล่านั้นคืออะไรกันแน่” เป็นเรื่องราวทางกายภาพหรือเป็นเรื่องราวทางจิตใจทั้งสองอย่าง หรือเป็นอุปลักษณ์ ในหนังสือเรื่อง “วิทยาศาสตร์แห่งวัฒนธรรม” (Science Of Culture 2492) ไวท์ สรุปว่ามันคือเรื่องราว “sui generis” นั่นคือการเป็นชนิดของมันเอง ในการนิยามคำว่า “ชนิด” ไวท์มุ่งไปที่ "การสร้างสัญลักษณ์ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่มีผู้ใดตระหนักถึงมาก่อน ซึ่งเขาเรียกว่า “ซิมโบเลท” (the symbolate) คือ เรื่องราวที่เกิดจากการกระทำที่สร้างสัญลักษณ์ ดังนั้น ไวท์จึงนิยามว่า “วัฒนธรรม คือ ซิมโบเลทในเชิงของบริบทนอกกาย” คำสำคัญของนิยามนี้จึงได้แก่การค้นพบซิมโบเลทนั่นเอง

Ref. code: 25605907011471MIY

ในการใฝ่หานิยามที่ใช้การได้ นักทฤษฎีสังคมชื่อ ปีเตอร์ วอลเตอร์ กล่าวง่าย ๆ ว่า วัฒนธรรมเป็น “การแลกเปลี่ยนเค้าร่างของประสบการณ์” ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเฉพาะ ภาษาศาสตร์ ศิลปะ ศาสนาและอื่น ๆ รวมทั้ง นิยามก่อน ๆ

วัฒนธรรมส่วนหนึ่งสามารถแสดงออกผ่าน ดนตรี วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม การละครและภาพยนตร์ แม้บางครั้งอาจมีผู้กล่าวว่าวัฒนธรรมคือเรื่องที่ว่าด้วยการบริโภคและสินค้าบริโภค เช่น วัฒนธรรมระดับสูง วัฒนธรรมระดับต่ำ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมนิยม เป็นต้น แต่นักมานุษยวิทยาโดยทั่วไปมักกล่าวถึงวัฒนธรรมว่า มิได้เป็นเพียงสินค้าบริโภค แต่หมายรวมถึงกระบวนการในการผลิตสินค้าและการให้ความหมายแก่สินค้านั้น ๆ ด้วย ทั้งยังรวมไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวการปฏิบัติที่ทำให้วัตถุและกระบวนการผลิตหลอมรวมอยู่ด้วยกัน ในสายตาของนักมานุษยวิทยาจึงรวมไปถึงเทคโนโลยี ศิลปะ วิทยาศาสตร์รวมทั้งระบบศีลธรรมวัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ อาจได้รับอิทธิพลจากการติดต่อกับภูมิภาคอื่น เช่น การเป็นอาณานิคม การค้าขาย การย้ายถิ่นฐาน การสื่อสารมวลชนและศาสนา อีกทั้งระบบความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาสนามีบทบาทในวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติมาโดยตลอด

สรุป วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการละเล่น การแสดง การร้องเพลง พฤติกรรม และบรรดาผลงานทั้งมวลที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานด้านจิตกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ความรู้ ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ซึ่งวัฒนธรรมของคนแต่ละภาคในประเทศไทยก็มีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างตามแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย รวมทั้งการสืบทอดหรืออาจมีการดัดแปลงบ้างเพื่อให้มีความเป็นสมัยนิยมมากขึ้น รวมทั้งสามารถประพฤติปฏิบัติกันได้อย่างทั่วถึงด้วยนั้นเอง

ประเภทของวัฒนธรรม วัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

วัฒนธรรมทางวัตถุ คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุขทางกาย อันได้แก่ ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง

วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม อันได้แก่ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณีนักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่มักใช้คำ “วัฒนธรรม” ไปในเชิงของวิสัยสามารถของคนทั่วไปในการบ่งชี้ จัดหมวดหมู่และสื่อถึงประสบการณ์ของตนในลักษณะเชิงสัญลักษณ์ คนเราใช้วิสัยสามารถดังกล่าวสำหรับบ่งชี้เรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดในหมู่มนุษย์ด้วยกันมานานมากแล้ว อย่างไรก็ตาม นักวานรวิทยาหรือไพรเมตวิทยาก็ได้บ่งชี้

Ref. code: 25605907011471MIY

ลักษณะวัฒนธรรมดังกล่าวในวานรหรือไพรเมตซึ่งเป็นกลุ่มสัตว์ที่มีสายพันธุ์ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุดมานานแล้วเช่นกัน และโดยนักโบราณคดีจะมุ่งเฉพาะไปที่วัฒนธรรมที่เป็นเรื่องราวเท่านั้น (ซากเรื่องราวที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์) ขณะเดียวกัน นักมานุษยวิทยาสังคมก็มองไปที่ปฏิสัมพันธ์ของสังคม สถานภาพและสถาบัน ส่วนนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมก็เน้นที่บรรทัดฐานและคุณค่า การแบ่งแยกแนวกันนี้ แสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขที่แตกต่างกันที่ขึ้นอยู่กับงานที่ต่างกันของนักมานุษยวิทยา และความจำเป็นที่จะต้องมุ่งเน้นจุดการวิจัยที่ต้องชัดเจน จึงไม่จำเป็นว่าจะเป็นการสะท้อนถึงทฤษฎีของวัฒนธรรมซึ่งย่อมแตกต่างไปตามเชิงของเรื่องราว เชิงสังคม และเชิงบรรทัดฐาน (norm) รวมทั้งไม่จำเป็นต้องสะท้อนถึงการแข่งขันกันเองในระหว่างทฤษฎีต่าง ๆ ของวัฒนธรรม

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ศิลปวัฒนธรรมไทย จึงหมายถึง ศิลปะทุกแขนงที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย โดยแบ่งตามประเภทของวัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (เชิงรูปธรรม) และ วัฒนธรรมทางจิตใจ (เชิงนามธรรม)

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวเมื่อนำมาวิเคราะห์กับงานวิจัยในที่นี้คือ “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” จะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจความหมายของคำว่าศิลปะและวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อประโยชน์และความชัดเจนในการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลในละคร โดยพิจารณาจากประเภทของวัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (เชิงรูปธรรม) ในงานวิจัยนี้คือ ศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย คือ การแต่งกาย การแต่งหน้า และอาหาร และวัฒนธรรมทางจิตใจ (เชิงนามธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย ศาสนา ความเชื่อ ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี คือ ภาษา และ กิริยามารยาท ผ่านองค์ประกอบของละคร เพื่อนำไปอภิปรายกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมไทยในยุคสมัยกรุงศรีอยุธยาว่าการดำเนินวิถีชีวิตของชาวสยามในสมัยกรุงศรีอยุธยาในความเป็นจริงนั้นเป็นอย่างไร และละครโทรทัศน์นำมาประกอบสร้างให้มีภาพของการดำเนินวิถีชีวิตของชาวสยามในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นแบบใด

Ref. code: 25605907011471MIY

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินวิถีชีวิตในสมัยกรุงศรีอยุธยา

การแต่งกายสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.1893 ถึง พ.ศ.2310)

สมัย พ.ศ.1893 สมัยพระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา ชาวบ้านปลดกางเกง หรือ สนับเพลาออกบ้างแล้ว คงใช้เฉพาะขุนนางข้าราชสำนัก แบบขัดเขมรจึงถูกปล่อยให้ยาวลงมาถึงใต้เข่าเป็น “นุ่งโจงกระเบน” เสื้อคอกลมแขนกรอมศอก สตรีนุ่งผ้าและผ้ายกห่มสไบเฉียง สวมเสื้อบ้างโดยมากเป็นแขนกระบอก

การแต่งกายของสมัยอยุธยามีการเปลี่ยนแปลงตามเหตุการณ์บ้านเมือง ซึ่งมี 3 แบบ ดังนี้

1. การแต่งกายตามกฎมณเฑียรบาล เป็นแบบของเจ้านาย ข้าราชการชั้น ผู้ใหญ่ ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ตลอดจนพวกมีฐานะจะแต่งตามไปด้วย ผู้หญิงยังมีการเกล้ามวย

2. การแต่งกายแบบชาวบ้าน (ระยะกลางของสมัยอยุธยา) มีการนุ่งโจงกระเบนทางแถบเมืองเหนือ ผู้ชายอาจไว้ผมยาว ส่วนทางใต้ลงมาตัดผมสั้นลง ครั้นสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มีการไว้ผมมหาดไทย ผู้หญิงยังคงไว้ผมยาวนิยมห่มสไบ

3. ยุคสงคราม (สมัยอยุธยาตอนปลาย) ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องช่วยกันต่อสู้กับศัตรู ผู้หญิงตัดผมสั้นลงเพื่อปลอมเป็นผู้ชาย และสะดวกในการหลบหนี เสื้อผ้าอาภรณ์จึงตัดทอนไม่ให้รุ่มร่ามเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนที่และเคลื่อนไหว มีการห่มผ้าตะเบงมาน คือ ห่มไขว้กันบริเวณหน้าอกแล้วรวบไปผูกไว้หลังคอ ส่วนผู้ชายไม่มีการเปลี่ยนแปลง (อภิโชค แซ่โค้ว, 2542,น.22)

การแต่งกายยุคกรุงศรีอยุธยา จึงแบ่งออกเป็น 4 สมัย ดังนี้ (สมภพ จันทรประภา,2526,น.28)

สมัยที่ 1 พ.ศ.1893 ถึง พ.ศ.2031

<u>หญิง</u>

ผม ยังคงเกล้าผม การเกล้ามี 2 แบบ คือ เกล้าไว้ท้ายทอย และเกล้าสูงบน (หนูนหยิก) ศีรษะมีเครื่องประดับเรียกว่า เกี้ยว เป็นเครื่องรัดมวยผม

เครื่องแต่งกาย นุ่งชิ้นจีบหน้า สวมเสื้อแขนกระบอก คอกลม ผ่าหน้า เสื้อ ยาวเข้ารูป มีผ้าคลุมสะโพกไว้ด้านในของตัวเสื้อ แต่ปล่อยชายออกด้านนอก ต่อมาได้ต่อเข้ากับตัวเสื้อ เป็นชายเสื้อลงมาอีกทีหนึ่ง

เครื่องประดับ สร้อยตัว สร้อยข้อมือ กำไล ต่างหู

<u>ชาย</u>

ผม มหาดเล็กและคนรับใช้ตัดผมสั้น ชายยังคงเกล้าผมกลางกระหม่อมเช่นเดียวกับหญิง

เครื่องแต่งกาย นุ่งกางเกงยาวลงมาแค่หน้าแข้ง ปลายขาเรียวเล็กกว่าเดิม นุ่งผ้าหยักรั้งแบบเขมรซ้อนทับกางเกง ชายผ้ายาวเสมอเข่า ใช้ผ้าคาดเอว สวมเสื้อคอแหลม แขนยาวจรดข้อมือ ผ่าอก สาบซ้ายทับสาบขวา มีผ้ากุ๊นตรงปลายแหลม คอ สาบหน้า และชายเสื้อ

Ref. code: 25605907011471MIY

เครื่องประดับ จากหลักฐานการขุดกรุใต้พระปรางค์วัดราชบูรณะพบว่า ส่วนบนของมงกุฎที่ครอบมวยพระเศียรของกษัตริย์ พาหุรัด หรือทองกร เครื่องประดับศีรษะถักด้วยลวดทองคำ

การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 1)

***ภาพที่ 2.7* การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 1)**

(ที่มา : ภาพเขียนเลียนแบบจากพวงผกา คุโรวาท,2535,น.55)

สมัยที่ 2 พ.ศ. 2034-2171

หญิง

ผม ตัดผมสั้น หวีเสยขึ้นไปเป็นผมปีก บ้างก็ยังไว้ผมยาวเกล้าบนศีรษะ เลิกเกล้าเมื่อ พ.ศ.2112 เพราะต้องทำงานหนักไม่มีเวลาเกล้าผม

เครื่องแต่งกาย นุ่งกางเกงหรือโจงกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอก คอกลมผ่าอก ไม่นิยมสไบ ผู้หญิงชั้นสูงสวมเสื้อคอแหลม มีผ้าคล้องไหล่ 2 ข้าง

การห่มสไบมีหลายแบบ

1. พันรอบตัวเหน็บทิ้งชาย
2. ห่มแบบสไบเฉียง คือ พันรอบอก 1 รอบ แล้วเฉวียงขึ้นบ่าปล่อยชายไว้ข้างหลังเพียงขาพับ
3. แบบสะพัก สองบ่า ใช้ผ้าพันรอบตัวทับกันที่อกแล้วจึงสะพักไหล่ทั้งสองปล่อยชายไปข้างหลัง ทั้ง 2 ข้าง
4. แบบคล้องไหล่ เอาชายไว้ข้างหลังทั้งสองชาย
5. แบบคล้องคอห้อยชายไว้ข้างหน้า
6. แบบห่มคลุม

Ref. code: 25605907011471MIY

ชาย

ผม ตัดผมสั้น แสกกลาง

เครื่องแต่งกาย นุ่งโจงกระเบน ไม่สวมเสื้อ มีผ้าคล้องไหล่

การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 2)

ภาพที่ 2.8 การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 2)
(ที่มา : ภาพเขียนเลียนแบบจากพวงผกา กุโรวาท,2535,น.56)

สมัยที่ 3 พ.ศ. 2173 - พ.ศ. 2275

หญิง

ผม สตรีในสำนักไว้ผมแบบหญิงพม่าและล้านนาไทย คือ เกล้าไว้บนกระหม่อมแล้วคล้องด้วยมาลัย ถัดลงมาปล่อยผมสยายยาว ส่วนหญิงชาวบ้านตัดผมสั้นตอนบนแล้วถอนไรผมรอบ ๆ ผมตอนที่ถัดลงมาไว้ยาวประบ่า เรียกว่า “ผมปีก” บางคนโกนท้ายทอย คนรุ่นสาวไว้ผมดอกกระทุ่มไม่โกนท้ายทอยปล่อยยาวเป็นรากไทร

การแต่งกาย หญิงในราชสำนักนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อผ่าอก คอแหลม (เดิมนิยมคอกลม) แขนกระบอกยาวจรดข้อมือ หญิงชาวบ้านนุ่งผ้าจีบห่มสไบ มี 3 แบบ คือ รัดอก สไบเฉียง และห่มตะเบงมาน (ห่มไขว้กันแล้วรวบไปผูกไว้หลังคอ) เหมาะสำหรับเวลาทำงาน บุกป่า ออกรบ

เครื่องประดับ ปักปิ่นทองที่มวยผม สวมแหวนหลายวง สร้อยคอ สร้อยข้อมือ

การแต่งหน้า หญิงชาววัง ผัดหน้า ย้อมฟัน และเล็บเป็นสีดำ ไว้เล็บยาวทาปากแดง หญิงชาวบ้านชอบประแป้งลายพร้อย ไม่ไว้เล็บ ไม่ทาแก้ม ไม่ทาปาก

Ref. code: 25605907011471MIY

<u>ชาย</u>

ผม ตัดสั้น ทรงมหาดไทย (คงไว้ตอนบนศีรษะ รอบๆ ตัดสั้น และโกนท้ายทอย)

การแต่งกาย นุ่งโจงกระเบน ใช้ผ้าขาวม้าคล้องคอ แล้วตลบไปห้อยชายไว้ทางด้านหลัง สวมเสื้อคอกลม ผ่าอกแขนยาวจรดข้อมือ ในงานพิธีสวมเสื้อ ยาวถึงหัวเข่า ติดกระดุม ด้านหน้า 8 – 10 เม็ด แขนเสื้อกว้างและสั้นมากไม่ถึงศอก นิยมสวมหมวกแบบต่าง ๆ ขุนนางจะสวม ลอมพอกยอดแหลม ไปงานพิธีจะสวมรองเท้าแตะปลายแหลมแบบแขกมัวร์

การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 3)

ภาพที่ 2.9 การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 3)

(ที่มา : ภาพเขียนเลียนแบบจากพวงผกา คุโรวาท,2535: 58,น.60)

สมัยที่ 4 พ.ศ. 2275 ถึง พ.ศ. 2310

หลักฐานจากวัดใหญ่สุวรรณารามจังหวัดเพชรบุรีเป็นลักษณะเครื่องทรงในพระมหากษัตริย์และคนชั้นสูง

<u>หญิง</u> การแต่งผม มี 4 แบบ คือ

1. ทรงผมมวยกลางศีรษะ

2. ทรงผมปีกมีจอนผม

3. ทรงหนูนหยิกรักแครง (เกล้าพับสองแล้วเกี้ยว กระหวัดไว้ที่โคนรักแครง เกล้าผมมวยกลมเฉียงไว้ด้านซ้ายหรือขวา)

4. ทรงผมประบ่า มักจะรวมผมปีกและผมประป่าอยู่ในทรงเดียวกัน และผมปีกทำ เป็นมวย

Ref. code: 25605907011471MIY

เครื่องประดับ นิยมสวมเทริด สวมกำไลข้อมือหลายอัน มีสร้อยข้อมือที่ใหญ่กว่าสมัยใด สร้อยตัวสวมเฉียงบ่ามีลวดลายดอกไม้ สิ่งที่ใหม่กว่าสมัยใดคือ สวมแหวนก้อยชนิดต่าง ๆ และ แหวนงูรัดต้นแขน

การแต่งหน้าแต่งตัว ทาขมิ้นให้ตัวเหลืองดังทอง ผัดหน้าขาว ย้อมฟันดำ ย้อมนิ้ว และเล็บด้วยดอกกรรณิการ์ให้สีแดง

การแต่งกาย ของคนชั้นสูงนุ่งซิ่นยก จีบหน้า ห่มตาด สวมเสื้อริ้วทอง (ทำด้วยผ้าไหมสลับด้วยเส้นทองแดง) ห่มสไบ ชาวบ้านท่อนบนคาดผ้าแถบหรือห่มสไบ นุ่งโจงกระเบนหรือผ้าถุง

การห่มสไบมี 2 แบบ คือ

1. ห่มคล้องคอตลบชายไปข้างหลังทั้ง 2 ข้าง กันบนเสื้อริ้วทอง และใช้เจียระบาด (ผ้าคาดพุง) คาดทับเสื้อปล่อยชายลงตรงด้านหน้า

2. ห่มสไบเฉียงไม่ใส่เสื้อเมื่ออยู่กับบ้าน

<u>ชาย</u> ไว้ทรงมหาดไทย ทาน้ำมันหอม

การแต่งกาย สวมเสื้อคอกลมสวมศีรษะ แขนยาวเกือบจรดศอก มีผ้าห่มคล้องคอแล้วตลบชายทั้งสองไปข้างหลัง นุ่งโจงกระเบน ส่วนเจ้านายจะทรงสนับเพลาก่อน แล้วทรงภูษา จีบโจงมีไหมถักรัดพระองค์ แล้วจึงทรงฉลองพระองค์ คาดผ้าทิพย์ทับฉลองพระองค์อีกที

การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 4)

ภาพที่ 2.10 การแต่งกายสมัยอยุธยา (สมัยที่ 4)

(ที่มา : ภาพเขียนเลียนแบบจากพวงผกา คุโรวาท,2535:น.62)

Ref. code: 25605907011471MIY

เครื่องนุ่งห่มของไทยตั้งแต่อดีตเป็นการใช้ประโยชน์ทั้งในด้านความเหมาะสม ประหยัด และความคล่องตัวในการดัดแปลง เช่น ในสมัยอยุธยาการแต่งกายของสตรีไทยตามปกติจะแสดงออกซึ่งความนุ่มนวลและความเป็นผู้หญิง แต่เมื่อถึงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อไทยจะทำสงครามกับพม่า เป็นเวลาที่สตรีไทยต้องออกต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย การแต่งกายของสตรีจึงเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับบทบาทใหม่ คือ แต่งกายให้รัดกุม ไม่รุ่มร่าม สะดวกในการเคลื่อนไหว เป็นการห่มผ้าแบบ “ตะเบงมาน” ผมตัดสั้น เพื่อสะดวกในการรบ หนีภัย และการปลอมแปลงเป็นผู้ชาย

สำหรับเครื่องแต่งกายที่ใช้สำหรับทำงานกลางแจ้ง หรือทำไร่ทำนาของคนไทยนั้น จะใช้สีเข้ม เพื่อไม่ให้สกปรกง่าย ตัวเสื้อของสตรีเป็นเสื้อผ่าอก แขนกระบอกเพื่อกันแดด (นฤมล ปราชญ์โยธิน,2525,น.1,7)

อาหารสมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยนี้ถือว่าเป็นยุคทองของไทย ได้มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมากขึ้นทั้งชาวตะวันตกและตะวันออก จากบันทึกเอกสารของชาวต่างประเทศ พบว่าคนไทยกินอาหารแบบเรียบง่าย ยังคงมีปลาเป็นหลัก มีต้ม แกง และคาดว่ามีการใช้น้ำมันในการประกอบอาหารแต่เป็นน้ำมันจากมะพร้าวและกะทิมากกว่าไขมันหรือน้ำมันจากสัตว์มาทำอาหารอยุธยา เช่น หนอนกะทิ วิธีทำคือ ตัดต้นมะพร้าว แล้วเอาหนอนที่อยู่ในต้นนั้นมาให้กินกะทิแล้วก็นำมาทอดก็กลายเป็นอาหารชาววังขึ้น คนไทยสมัยนี้มีการถนอมอาหาร เช่นการนำไปตากแห้ง หรือทำเป็นปลาเค็ม มีอาหารประเภทเครื่องจิ้ม เช่นน้ำพริกกะปิ นิยมบริโภคสัตว์น้ำมากกว่าสัตว์บก โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ ไม่นิยมนำมาฆ่าเพื่อใช้เป็นอาหาร ได้มีการกล่าวถึงแกงปลาต่างๆ ที่ใช้เครื่องเทศ เช่น แกงที่ใส่หัวหอม กระเทียม สมุนไพรหวาน และเครื่องเทศแรงๆ ที่คาดว่านำมาใช้ประกอบอาหารเพื่อดับกลิ่นคาวของเนื้อปลา หลักฐานจากการบันทึกของบาทหลวงชาวต่างชาติที่แสดงให้เห็นว่าอาหารของชาติต่าง ๆ เริ่มเข้ามามากขึ้นในสมเด็จพระนารายณ์ เช่น ญี่ปุ่นโปรตุเกส เหล้าองุ่นจากสเปนเปอร์เซีย และฝรั่งเศส สำหรับอิทธิพลของอาหารจีนนั้นคาดว่าเริ่มมีมากขึ้นในช่วงยุคกรุงศรีอยุธยาตอนปลายที่ไทยตัดสัมพันธ์กับชาติตะวันตก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอาหารไทยในสมัยอยุธยา ได้รับเอาวัฒนธรรมจากอาหารต่างชาติ โดยผ่านทางการมีสัมพันธไมตรีทั้งทางการทูตและทางการค้ากับประเทศต่างๆ และจากหลักฐานที่ปรากฏทางประวัติศาสตร์ว่าอาหารต่างชาติส่วนใหญ่แพร่หลายอยู่ในราชสำนัก ต่อมาจึงกระจายสู่ประชาชน และกลมกลืนกลายเป็นอาหารไทยไป ในที่สุด (วิกิพิเดีย สาราณุกรมเสรี, อาหารไทย)

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา

มองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ ได้กล่าวถึง สรรพนามที่คนอยุธยายุคนั้นใช้ไว้อย่างละเอียด (อ้างใน สันต์ ท. โกมลบุตร,จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม,2548)

สรรพนามบุรุษที่ 1 มีดังต่อไปนี้

“กู (cou), ข้า (câ), เรา (râou), อาตมาภาพ (átamapapp), ข้าเจ้า (câ-tchéou), ข้าพเจ้า (câ-ppa-tchéou), อตนุ (atanou) เป็นคำ 8 คำที่มีหมายความว่า ฉัน (je) หรือ เรา (nous) ไม่มีความแตกต่างกัน ระหว่างพหูพจน์กับเอกพจน์

กู เป็นคำที่นายเจรจากับบ่าวทาสของตน

ข้า เป็นคำแสดงความเคารพของผู้น้อยต่อผู้ใหญ่ และในทางมารยาทระหว่างบุคคลที่มีฐานะเสมอบ่าเสมอไหล่กัน พระภิกษุไม่ใช้คำๆ นี้เป็นอันขาด ด้วยเชื่อว่าตนมีศักดิ์เหนือกว่าคนทั้งปวง

เรา แสดงความเป็นใหญ่เป็นโต หรือสูงศักดิ์กว่า ดังที่เราใช้ในบทเจรจาในบทละครว่า เราผู้นั้น เราผู้นี้ (Nous tel) เป็นต้น

รูป (roup) มีความอย่างธรรมดาว่า ร่างกาย (corps) คล้ายกับจะพูดว่า ร่างกายของฉัน (mon corps) ฉะนั้น มีแต่พระภิกษุเท่านั้นที่ใช้คำนี้เป็นบางครั้งบางคราว

อาตมาภาพ เป็นคำภาษาบาลีที่พระภิกษุใช้เรียกตัวเองยิ่งกว่าคำอื่นๆ

ข้าเจ้า ประกอบด้วยคำว่า ข้า อันหมายความว่า ฉัน, กระผม (moy) กับคำว่า เจ้า อันหมายความว่า เจ้านาย (seigneur) ดังจะกล่าวว่า กระผมของเจ้านาย (moy-du Seigneur) หรือ กระผมผู้ขึ้นอยู่กับเจ้านาย (moy qui appartiens à vous Monseigneur) หมายความว่า กระผมผู้เป็นบ่าวทาสของพระเดชพระคุณ เป็นคำที่บ่าวทาสใช้กับเจ้าขุนมูลนายของตน ราษฎรสามัญใช้กับขุนนางผู้ใหญ่ และคนทั่วๆ ไปใช้กับพระภิกษุ

ข้าพเจ้า เป็นคำที่มีลักษณะแสดงความอ่อนน้อมกว่า

อตนุ เป็นคำภาษาบาลี นำมาใช้ในภาษาสยามเมื่อ 3 หรือ 4 ปีมานี้เอง ใช้เรียกตัวเองเป็นคำกลาง ๆ คือไม่ยกตนหรือว่าอ่อนน้อมถ่อมต้นจนเกินไปนัก” ผู้แปลเข้าใจว่าคงพยายามถอดเสียงให้ใกล้เคียงกับภาษาฝรั่งเศสมากที่สุด แต่จริงๆ แล้วคำนี้พบหลักฐานร่วมสมัยสะกดว่า “อัตโน” มาจากภาษาบาลีคือ “อตฺตโน” แปลว่า แห่งตน, เป็นของตน คำว่า “อัตโน” พบในหลักฐานจดหมายที่เขียนในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและสมเด็จพระมหาบุรุษ (พระเพทราชา) หลายฉบับ โดยเป็นคำที่คณะทูตกรุงศรีอยุธยาของออกพระวิสุทสุนธร (ปาน) ใช้เป็นสรรพนามแทนตัวในจดหมาย 2 ฉบับ ที่เขียนถึงข้าราชการชาวฝรั่งเศส ได้แก่ มาร์กีส์ เดอ เซนเญอเลย์ (Jean-Baptiste Colbert, Marquis de Seignelay) เสนาบดีกระทรวงทหารเรือฝรั่งเศส และ เมอร์ซิเออร์ลาญยี (Monsieur Lagny) ผู้ว่าการบริษัทการค้าของฝรั่งเศสในบุรพทิศ ในขณะที่คณะทูตพำนักอยู่ที่เมืองกาบ หรือแหลมกู๊ดโฮป (Cap de Bonne-Espérance) ระหว่างเดินทางกลับจากฝรั่งเศส และเมื่อออกพระ

Ref. code: 25605907011471MIY

วิสุทสุนธรได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระญาศรีธรรมราช เสนาบดีกรมพระคลังในรัชกาลสมเด็จพระมหาบุรุษแล้ว ก็ยังพบว่าท่านใช้คำว่า “อัตโน” เป็นสรรพนามแทนตัวในจดหมาย 2 ฉบับ ที่ส่งถึงชาวฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ.2237 (นับตามศักราชลังกา) ฉบับหนึ่งส่งถึงบาทหลวง เดอ ลาแชส (François de la Chaise) ผู้อภัยบาป (confessor) ประจำพระองค์พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV) อีกฉบับส่งถึง มองซิเออร์ เดอ ปงต์ชาร์แตรง (Jérôme Phélypeaux, comte de Pontchartrain) เสนาบดีกระทรวงทหารเรือฝรั่งเศส มีข้อควรสังเกตคือ บันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนธร (บางตอนพบว่าออกหลวงกัลยาราชไมตรี อุปทูต และออกขุนวิสารวาจา ตรีทูต ได้ร่วมบันทึกด้วย) ที่จดบันทึกเหตุการณ์ระหว่างที่คณะทูตพำนักอยู่ในเมืองแบรสต์ (Brest) ประเทศฝรั่งเศส ในพ.ศ.2229 ในเนื้อหาที่บรรยายเหตุการณ์ทั่วไป ผู้บันทึกจะแทนตัวเองว่า “ข้าพเจ้า” แต่หากเป็นบันทึกบทสนทนาที่มีกับชาวฝรั่งเศส ผู้บันทึกจะแทนตัวว่า “อัตโน” และเรียกคู่สนทนาว่า “ท่าน” จึงเข้าใจได้ว่าสองคำหลังนี้เป็นคำกลางๆ ที่ใช้สนทนากับชาวต่างประเทศในเวลานั้น หลังจากรัชกาลสมเด็จ พระมหาบุรุษเป็นต้นมา เท่าที่ทราบยังไม่พบหลักฐานว่ามีการใช้คำว่า “อัตโน” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 อีกในภาษาไทย เข้าใจว่าคงจะเสื่อมความนิยมลงไป

สรรพนามบุรุษที่ 2 และ สรรรพนามบุรุษที่ 3 มีดังต่อไปนี้

“เธอ (teu), ท่าน (tan), เอ็ง (eng), มัน (man), ออเจ้า (otcháou) ใช้เป็นทั้งสรรพนามบุรุษที่ 2 และบุรุษที่ ๓ ทั้งที่เป็นเอกพจน์และพหูพจน์ แต่มักใช้เรียกชื่อหรือตำแหน่งหน้าที่การงานของบุคคลที่ตนเจรจาด้วยมากกว่า

เธอ เป็นคำที่ใช้ยกย่องมาก แต่ใช้เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 หรือใช้ต่อพระภิกษุ เป็นสรรพนามบุรุษที่ 2 เมื่อเจรจาด้วยกัน

ท่าน เป็นคำแสดงมารยาท สำหรับบุคคลที่มีฐานะเสมอกัน ชาวฝรั่งเศสนำเอาไปแปลว่า เมอสิเออร์ (Monsieur)

เอ็ง ใช้แก่บุคคลที่มีฐานะที่ต่ำกว่า.(เอกสารโบราณมักสะกด เอง)

มัน ใช้พูดด้วยความดูถูกดูหมิ่น

ออเจ้า ใช้พูดแก่บุคคลที่มีฐานะต่ำกว่า และซึ่งผู้พูดไม่รู้จักชื่อเสียงเรียงนามมาก่อน คำว่า “ออเจ้า” นั้น อาจไม่ได้ใช้เฉพาะพูดกับผู้ที่ไม่รู้จักมาก่อนอย่างที่ ลาลูแบร์ ระบุ เพราะยังปรากฏในวรรณคดีหลายเรื่อง เช่น ขุนช้างขุนแผน ใช้เป็นสรรพนามเมื่อพูดกับผู้ที่รู้จักอยู่บ่อยครั้ง ความหมายไม่แตกต่างจากคำว่า “เจ้า” ที่ใช้พูดกับผู้ที่เสมอกันหรืออาวุโสน้อยกว่า อย่างสามีกล่าวกับภรรยา บิดามารดากล่าวกับบุตร ผู้ใหญ่กล่าวกับผู้น้อย หรือเพื่อนพูดกับเพื่อน หลายครั้งพบการใช้คำว่า “ออ” นำหน้าชื่อผู้เรียกด้วยทั้งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 2 และ บุรุษที่ 3 เช่นในขุนช้างขุนแผน นางศรีประจันเรียกนางพิมพิลาไลยบุตรสาวว่า “ออพิมพิลาไลย” หรือเรียกย่อว่า “ออพิม” เรียกพลายแก้วลูกเขยว่า “ออพลายแก้ว” “ออพลาย” หรือ “ออแก้ว” นอกจาก “ออเจ้า” แล้ว สรรพนาม

Ref. code: 25605907011471MIY

คำอื่นๆ อาจไม่ได้บังคับใช้ตายตัวจากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างที่ ลูลาแบร์ ระบุ แต่พบหลักฐานว่าสามารถใช้พูดกับคนได้หลายระดับ จึงยังไม่ควรด่วนสรุปว่าการใช้งานต้องเป็นไปตามที่ ลาลูแบร์ ระบุเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีสรรพนามอีกหลายคำที่มีหลักฐานว่าเคยใช้งานอยู่ในสังคมไทยสมัยโบราณ ซึ่ง ลาลูแบร์ ไม่ได้จดมา เช่น ฉัน ดีฉัน กระผม เกล้า ตู สู มึง เขา เขือ เผือ ฯลฯ เนื่องจากเป็นการตกหล่นของผู้บันทึก เพราะ ลาลูแบร์ อาศัยอยู่ในเมืองไทยแค่เวลาสั้นๆ เท่านั้น

กิริยามารยาทในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ฟรังซัวส์ อังรี ตุรแปง (อ้างใน สมศรี เอี่ยมธรรม,ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา โดย ฟรังซัวส์ อังรี ตุรแปง (2522) ได้จดบันทึกเหตุการณ์ช่วงก่อนกรุงศรีอยุธยาจะแตกถึงสมัยต้นกรุงธนบุรี ความว่า

นิสัยใจคอของชาวสยาม

ชาวสยามเป็นคนภาคภูมิใจในชาติและรักขนบธรรมเนียมอย่างเหนียวแน่น มีกิริยามารยาทอ่อนโยนสุภาพ มีเมตตา ซ่อนความรู้สึก ไม่ชอบพูดมาก มัธยัสถ์ ไม่ชอบหรูหราฟุ่มเฟือย ไม่เห็นแก่ตัว มีความรู้จักพอ ไม่ติดใจอยากได้สมบัติสิ่งของต่างๆ เหมือนคนยุโรป แต่ของที่มีอยู่จะรักษาอย่างหวงแหน ชอบฝังสมบัติมากกว่าจะนำออกมาใช้ นับถืออาวุโส เคารพพ่อแม่ คำสบประมาทของชาวสยามที่เจ็บแสบที่สุด คือ เป็นคนขี้ปด

จุดอ่อนของชาวสยาม คือเป็นคนเฉื่อยชาเกียจคร้าน อันแก้ไม่หาย ย่อท้อ ไม่ชอบทำอะไรที่ลำบากยากเย็น ไม่ชอบทำของยาก ไม่ยินดียินร้าย ไม่ลุกลี้ลุกลน ไม่ออกกำลังบริหารร่างกาย เพราะทำให้เหน็ดเหนื่อย ชาวสยามเป็นศัตรูกับความเหน็ดเหนื่อย และความยากลำบาก ดูเหมือนจะมีชีวิตอยู่เพื่อจะกินและสืบเผ่าพันธุ์เท่านั้น คนสยามมักจะเหลาะแหละไม่ยอมรับหลักการและผลที่เกิดจากหลักการ จิตใจไม่ค่อยได้รับการฝึกฝน จึงไม่เคยแยกว่าอะไรดีและอะไรดีที่สุด แล้วก็ประพฤติโดยไม่นึกจะคิดไตร่ตรองหาเหตุผล มักเป็นนายที่แข็งกระด้างไม่ค่อยรู้วิธีบังคับบัญชาคน

ชาวสยามมีความเจ็บแค้นสูงเมื่ออับอาย บ้าคลั่งอย่างไม่รู้จักชั่งใจเมื่อโมโห บางครั้งโหดเหี้ยมทารุณทำร้ายกันถึงตาย โดยเฉพาะวิธีประหารชีวิตของสยามแบบต่าง ๆ นั้น สยดสยองทรมานยิ่ง การปฏิวัติที่มีบ่อย ๆ ทำให้คนมั่งมีหลายคนถูกริบทรัพย์จนหมดตัว

คนสยาม มักยอมอ่อนน้อมต่อผู้อยู่เหนือกว่า แต่จะหยิ่งดูหมิ่นคนที่ต่ำกว่าและคนที่แสดงความยกย่องเขา บางคนช่างพูดอย่างมีเล่ห์เหลี่ยม อ้างเหตุผลผิดๆมาตบตาคน เชื่อถือไสยศาสตร์ โชคลาง หมอดู เข้าทรงและคาถาอาคม

ครอบครัว

สตรีสยามมีความเหนียมอายสงบเสงี่ยม ผู้หญิงสยามทำงานหนัก ทำไร่ไถนาตัดไม้และเก็บเกี่ยวข้าว ขณะที่ผู้ชายชาวสยามบางคนนอนซึมอยู่บนที่นอน ผู้ชายสยามชอบมีภรรยาหลายคน

Ref. code: 25605907011471MIY

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวเมื่อนำมาวิเคราะห์กับงานวิจัยในที่นี้คือ “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นกรอบในการอภิปรายผลจากการศึกษาการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ ในที่นี้คือ ศึกษาภาพการดำเนินวิถีชีวิตของชาวสยามในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อง การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษา และกิริยามารยาท เพื่อหาข้อสรุปว่าแท้ที่จริงแล้วนั้น สมัยกรุงศรีอยุธยามีการดำเนินวิถีชีวิตในเรื่องดังกล่าวข้างต้นอย่างไร อภิปรายกับการสร้างสรรค์ละครโทรทัศน์ว่ามีการนำเสนอภาพการดำเนินวิถีชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาออกมาในแง่มุมใด เพื่อหาข้อสรุปว่าสื่อละครโทรทัศน์ควรสร้างสรรค์หรือผลิตละครที่มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมออกมาในรูปแบบใด

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

นักวิชาการให้นิยามการวิเคราะห์เนื้อหาแตกต่างกันไปอย่างมากมายตามกรอบแนวความคิดของแต่ละคน มีดังต่อไปนี้

คลิพเพ็นดอร์ฟ (Krippenndorff,2004) ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นเทคนิควิธีการวิจัยที่สร้างเนื้อหาหรือข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ และมีข้อสรุปที่มีความเที่ยงตรงจากเนื้อหาไปสู่บริบทของเนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2507) ได้ให้นิยามว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการวิจัยสื่อสารมวลชนชนิดหนึ่งที่มุ่งศึกษาเฉพาะตัวเนื้อหาของสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวโน้มของเนื้อหา

อรนุช เลิศจรรยารักษ์ (2544) นิยามการวิเคราะห์เนื้อหา คือ การวิเคราะห์ให้เห็นประจักษ์ และการสำรวจเนื้อหาซึ่งแฝงอยู่กับเครื่องมือสื่อสารโดยวิธีการจัดประเภทจัดตาราง และหาค่าจากสัญลักษณ์และใจความเพื่อที่จะให้ทราบซึ่งความหมายและผลกระทบ

ดังนั้น สรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นเทคนิควิธีวิจัยที่ใช้วิเคราะห์เนื้อหาของสารโดยเนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์เป็นเรื่องราวต่างๆ ที่ปรากฏตาม เอกสาร สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ วารสาร บทความ บทละคร ฯลฯ ซึ่งมีลักษณะเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อตอบปัญหาการวิจัยได้อย่างมีความเป็นปรนัย (Objectivity) คือได้ค่าตรงกันวัดได้เป็นนัยเดียวและชัดเจน ไม่กำกวม หน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถอธิบายได้ในเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น

Ref. code: 25605907011471MIY

1) หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ได้แก่ การใช้คำ (Words) แนวคิดหลัก (Theme) คุณลักษณะ (Character) รายเรื่อง (Item) และการวัดเนื้อที่และเวลา (Space and Time) การวิเคราะห์เนื้อหานั้นสามารถใช้หน่วยการวิเคราะห์หลายๆ ประเภทรวมกันได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นๆ

2) หน่วยในการระบุจำนวน (Unit of Enumeration) ได้แก่ เนื้อที่ (Space) การปรากฏ (Appearance) ความถี่ (Frequency) และความเข้ม (Intensity)

ในอดีตมีผู้เสนอแนวคิดในการแบ่งประเภทของการวิเคราะห์ไว้หลายท่าน เช่น

Janis (1943) ได้จำแนกการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ 3 แบบ ดังนี้

1. แบบอิงการปฏิบัติทั่วไป
2. แบบอิงภาษา
3. แบบอิงสัญลักษณ์

Holsti (1969) จำแนกไว้ 3 แบบเช่นกัน ดังนี้

1. การวิเคราะห์หาลักษณะของการสื่อความหมาย
2. การวิเคราะห์เชิงเหตุผล
3. การวิเคราะห์ผล

Krippendorff (2004) ได้จำแนกไว้ 6 แบบ ซึ่งแบ่งประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

1. วิเคราะห์เนื้อหาระบบ
2. วิเคราะห์เพื่อหามาตรฐาน
3. วิเคราะห์เนื้อหาดัชนีบางอย่าง
4. วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหากลุ่มคำแบบต่างๆ
5. วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาความหมาย
6. วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหากระบวนการภายใน

ประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา

หน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหาผู้วิเคราะห์ต้องมีความกระจ่างในเรื่องหน่วยที่วิเคราะห์ว่าเป็นหน่วยแบบใดโดยปกติหน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหามี 3 ประการ คือ

1. หน่วยจากการสุ่มซึ่งได้มาจากการสังเกต หรือการสัมผัสแต่ละหน่วยนั้นมีลักษณะที่เป็นอิสระต่อกัน เช่น ประโยคแต่ละประโยคถือเป็น 1 หน่วย

2. หน่วยจากการบันทึก ซึ่งเป็นการจัดทำข้อมูลจากการสุ่ม มาย่อยเป็นกลุ่ม

3. หน่วยจากเนื้อหา ซึ่งเป็นการรวบรวมหน่วยจากการบันทึกมาจัดกลุ่มอีกทีหนึ่ง

การสุ่มตัวอย่างและประชากรในการวิเคราะห์เอกสารนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับปริมาณของสิ่งที่นำมาวิเคราะห์มากมาย ดังนั้น นักวิเคราะห์ต้องรู้จักการสุ่มเอกสารออกมาวิเคราะห์ โดยใช้

Ref. code: 25605907011471MIY

ความรู้ความสามารถจำแนกสิ่งที่เกี่ยวข้องที่จะทำการวิเคราะห์ออกจากสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง และหลังจากได้ปริมาณสิ่งที่จะวิเคราะห์ออกมาแล้วทำการสุ่มเนื้อหาสาระสิ่งที่จะวิเคราะห์เท่าที่เวลาและงบประมาณอำนวยให้

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2530) ได้สรุปขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็น 5 ขั้นตอนใหญ่ๆ ภายหลังจากที่ได้กำหนดปัญหาและสมมติฐานแล้ว ดังนี้

1. ศึกษางานที่ต้องการวิเคราะห์ขั้นต้น กำหนด หรือสร้างกลุ่มการวิเคราะห์และหาตัวบ่งชี้ (Indicators) ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มการวิเคราะห์และเหมาะกับเนื้อหา

2. กำหนดกลุ่มที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เช่น ถ้าต้องการศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาจะวิเคราะห์ได้ตามกลุ่มต่อไปนี้ คือ รูปแบบและประเภทของงานสื่อสาร รูปแบบของข้อความ และกลุ่มที่เกี่ยวกับอารมณ์

3. กำหนดดรรชนีสำหรับแต่ละกลุ่มจากกลุ่มกว้างๆ ที่จะวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะหาดรรชนีเป็นเครื่องชี้ว่าจะวิเคราะห์อะไรโดยผู้วิจัยต้องให้คำจำกัดความดรรชนีที่กำหนดขึ้นในการกำหนดกลุ่มและกำหนดดรรชนี ขั้นตอนอาจจะสลับกันได้ บางครั้งผู้วิจัยอาจสร้างดรรชนีก่อน และหลังจากนั้นจึงจะนำไปสร้างกลุ่มการวิเคราะห์

4. กำหนดหน่วยที่จะใช้ในการวิเคราะห์หน่วยของการวิเคราะห์ ได้แก่ คำ ประโยค ตัวละคร รายการ การวัดเนื้อที่-เวลา

5. วิเคราะห์เนื้อหา โดยการเปรียบเทียบหน่วยของการวิเคราะห์ให้ตรงกับดรรชนี และกลุ่มเนื้อหาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะทำการแจกแจงความถี่โดยการขีดรอยคะแนนและนำผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณโดยหาค่าร้อยละ

Krippendorff (1980) กล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแนวคิดการวิเคราะห์ เป็นแนวทางให้ผู้อื่นตรวจสอบผลการวิเคราะห์ และเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงวิธีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ข้อมูล หมายถึง สื่อที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ เป็นต้น สื่อที่ตีพิมพ์ หรือสื่อโสตทัศน์ เช่น ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุเป็นต้น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ข้อมูลบนเว็บไซต์ เป็นต้น

1.2 ความรู้ของผู้วิเคราะห์ ผู้วิเคราะห์ต้องมีความรู้ในแหล่งข้อมูลที่วิเคราะห์

1.3 การหาข้อสรุป เป็นการหาข้อสรุปจากข้อมูลที่มีอยู่เชื่อมโยงกับบริบทของข้อมูลเป็นกระบวนการแปลงเนื้อหาให้มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ รหัส มาตรฐาน หรือแปลความหมายใน

Ref. code: 25605907011471MIY

สิ่งที่ผู้วิเคราะห์กำหนด การหาข้อสรุปของการวิเคราะห์เนื้อหาต้องมีการสร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลกับบริบทของข้อมูล และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.4 ความตรงข้อสรุปของการวิเคราะห์เนื้อหา จะต้องมีเหตุมีผลมีความสอดคล้องกัน เพื่อให้ข้อสรุปมีความน่าเชื่อถือ ดังนั้น การวิเคราะห์เนื้อหาต้องระบุกลุ่มประเภทของข้อมูล และเกณฑ์ที่สร้างขึ้นให้ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้อื่นสามารถรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม และนำไปสู่ข้อสรุปที่ใกล้เคียงมีความสอดคล้องและเป็นเหตุเป็นผลกัน

2. การกำหนดรหัส เป็นกระบวนการทำให้เนื้อหามีมาตรฐานเป็นรูปแบบเดียวกัน ข้อมูลจะมีการกำหนดเป็นรหัสจัดหมวดหมู่ หรือจัดกลุ่มประเภท และให้ความหมาย รายละเอียด และการสร้างเกณฑ์ในการพิจารณาทั่วไปมี 3 ประเด็น คือ การกำหนดนิยามกลุ่มประเภท การกำหนดหน่วยการวิเคราะห์ และการกำหนดรายละเอียดของเนื้อหา มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การกำหนดนิยามกลุ่มประเภท หรือกลุ่มเนื้อหา มีขั้นตอนการดำเนินงานเริ่มจากระบุความหมาย หรือแจกแจงรายละเอียดของเนื้อหาอย่างชัดเจนกลุ่มเนื้อหาอาจจำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ สาระ และรูปแบบการนำเสนอกลุ่มสาระที่นิยมกำหนด ได้แก่ หัวข้อ เรื่องทิศทาง มาตรฐาน และคุณค่า (พรทิพย์ ดีสมโชค,2547) จากนั้นระบุตัวชี้วัด หรือดรรชนี เพื่อเป็นการกำหนดว่าเนื้อหาดังกล่าวจัดอยู่ในกลุ่มประเภทใด หรือเป็นการให้นิยามเชิงปฏิบัติการคำที่ใช้เป็นตัวแทนซึ่งคำที่ใช้เป็นตัวแทนที่ดีควรเป็นการกำหนดรหัสให้ผู้อื่นสามารถพิจารณาตัดสินหรือทำการวิเคราะห์และได้ผลสรุปใกล้เคียงกัน การกำหนดนิยามกลุ่มประเภททำได้ หลายลักษณะ เช่น กำหนดตามหัวข้อวิชา หรือกำหนดตามมาตรฐาน เป็นต้น ในขั้นตอนนี้ ผู้วิเคราะห์อาจกำหนดดัชนีก่อนแล้วจึงสร้างกลุ่มประเภทก็ได้

2.2 การกำหนดหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Unit of analysis) Holsti (1969) ได้แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

2.2.1 หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of analysis) ซึ่งแบ่งแยกย่อยได้เป็น 2 หน่วย ดังนี้

1) หน่วยบันทึกการใช้คำ (Words) เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่ใช้ในการวิเคราะห์คำ อาจหมายถึง กลุ่มคำ (Word-compound) บางครั้งเรียกว่าหน่วยสัญลักษณ์ (Unit of Symbol) หรือสัญลักษณ์ (Symbol) หรือใช้คำว่าถ้อยคำ (Term)

2) หน่วยบันทึกหลัก (Theme) เป็นหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ เนื้อหาที่ใหญ่กว่าคำ ซึ่งอาจจะปรากฏอยู่ในประโยค หรือข้อความอาจอยู่ในประโยคเดียว (Simple Sentence) หรือสังกรประโยค (Sentence-compound) ที่แสดงแนวคิดหลัก 1 แนวคิด หน่วยในการวิเคราะห์การใช้แนวคิดหลักการนี้นับว่าเป็นหน่วยที่มีประโยชน์สูงสุดในการ วิเคราะห์ เนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์สำหรับการศึกษาผลกระทบการสื่อสารมวลชนต่อสาธารณมติ

Ref. code: 25605907011471MIY

2.2.2 หน่วยในการวิเคราะห์คุณลักษณะ (Character) เป็นการกำหนดหน่วยโดยพิจารณาจากคุณลักษณะที่ปรากฏอยู่ในสาร เช่น บทละคร เรื่องราว การตัดสินใจพิจารณาลงรหัสของหน่วยนี้ จำเป็นต้องพิจารณาทั้งเรื่อง จึงจะสามารถแยกแยะคุณสมบัติออกมาได้เช่น การแยกแยะคุณสมบัติด้านการศึกษา สถานภาพทางการเงิน ศาสนา เชื้อชาติ เป็นต้น

1) รายเรื่อง (Item) เป็นหน่วยที่ใช้บ่อยที่สุดในการวิเคราะห์เนื้อหารายเรื่องของสื่อที่ต่างกันจะไม่เหมือนกัน เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ บทความ สุนทรพจน์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ จดหมาย เป็นต้น รายเรื่อง คือ การจัดเรื่องอย่างกว้างๆ โดยวิเคราะห์เรื่องทั้งหมดและภายในเรื่องแต่ละเรื่องนั้น ยังสามารถจัดแบ่งแยกย่อยออกไป ได้อีก เช่น ข่าว สามารถจัดกลุ่มเนื้อหารายเรื่องได้อีก เช่น ข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง ข่าวอาชญากรรม ข่าววัฒนธรรมเป็นต้น

2) การวัดเนื้อที่และเวลา เป็นการวิเคราะห์ที่ใช้วัดลักษณะทางกายภาพของงานสื่อสาร ความกว้างของคอลัมน์ จำนวนหน้า ความยาวของบรรทัด สำหรับรายการวิทยุอาจวัดเป็นนาที และวัดเป็นคอลัมน์นิ้วสำหรับหนังสือพิมพ์

การวิเคราะห์เนื้อหานั้นสามารถใช้หน่วยการวิเคราะห์หลายๆ ประเภทรวมกันได้ตามความเหมาะสมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นๆ

3. การกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาเป็นการวัดเชิงปริมาณที่ผู้วิเคราะห์ต้องกำหนดวิธีการหลักเกณฑ์ในการกำหนด เช่น ความถี่ เนื้อที่ เวลาหน่วยในการระบุจำนวน (Unit of enumeration) เป็นหน่วยที่ผู้วิเคราะห์ใช้เพื่อระบุจำนวนหน่วยการวิเคราะห์แบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ คือ

3.1 การปรากฏ (Appearance) คือ การวัดว่าหน่วยในการวิเคราะห์นั้นปรากฏหรือไม่ เช่น ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งมีการปรากฏของรายเรื่องที่วิเคราะห์หรือไม่

3.2 ความถี่ (Frequency) คือ การวัดว่าหน่วยในการวิเคราะห์นั้นปรากฏอยู่ในหน่วยบริบทจำนวนความถี่เท่าไร เช่น ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งมีการปรากฏของรายเรื่องที่วิเคราะห์จำนวนเท่าไร

3.3 เนื้อที่ (Space) คือ การวัดว่าหน่วยในการวิเคราะห์นั้นมีเนื้อที่เท่าไรในหน่วยบริบท เช่น ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งมีเนื้อที่ของรายเรื่องที่วิเคราะห์เท่าใด

3.4 ความเข้ม (Intensity) เป็นหน่วยในการระบุจำนวนที่ใช้ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม และทัศนคติที่ปรากฏในเนื้อหาของสาร แล้วจัดทำเป็นสเกล (Scale) เรียงลำดับข้อความที่แสดงความเข้มในเรื่องค่านิยม และทัศนคติในเรื่องที่มีแนวคิดหลักเดียวกัน แต่มีการใช้คำและส่วนประกอบของประโยคต่างกันซึ่งจะใช้เป็นตัวชี้ถึงความเข้มที่ต่างกัน

Ref. code: 25605907011471MIY

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และการกำหนดหน่วยในการวิเคราะห์แม้ว่าจะแตกต่างกันไปตามแนวคิดแต่สิ่งที่เหมือนตรงกัน และจัดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญในการวิเคราะห์เนื้อหาก็คือ การจัดประเภทเนื้อหาและการทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้

จากแนวคิดการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการศึกษาการวิเคราะห์ “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษาถึงวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาของสาร โดยเนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์เป็นเรื่องราวที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ เพื่อศึกษาความหมายของเนื้อหาละครเกี่ยวกับการนำเสนอภาพด้านศิลปวัฒนธรรมไทย

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมจากการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์งานวิจัย พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหลายมิติดังต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศไทย

นฤบดี วรรธนาคม (2543) ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาเรื่อง ผลทางสังคมของภาพยนตร์จีนชุดทางโทรทัศน์เรื่อง “เปาบุ้นจิ้น” ต่อผู้ชมในกรุงเทพมหานคร การศึกษาพบว่า ผู้ชมมีการเรียนรู้ค่านิยมส่งเสริมสังคม โดยที่ค่านิยมส่งเสริมสังคมที่ผู้ชมเรียนรู้มากที่สุด คือ ความกตัญญูกตเวที นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ชมมีความเข้าใจในวัฒนธรรมที่นำเสนอ มีการมองเปาปุ้นจิ้นในฐานะตัวแบบในการดำเนินชีวิต และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกึ่งความจริงกับเปาบุ้นจิ้นระดับปานกลาง และพบว่าระดับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกึ่งความจริงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเรียนรู้ค่านิยมส่งเสริมสังคมของผู้ชม รวมทั้งค้นพบว่า ระดับความเหมาะสมของวัฒนธรรมที่นำเสนอ การเรียนรู้ค่านิยมส่งเสริมสังคม การมองเปาบุ้นจิ้นจะแตกต่างกันตามเพศและเชื้อชาติของผู้ชม

พัลลภา วิชิตะกุล (2546) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางวัฒนธรรมของละครไต้หวันทางโทรทัศน์ เรื่อง “รักใสใสหัวใจ 4 ดวง” ที่มีต่อวัยรุ่นไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจร่วมกันทางวัฒนธรรมที่นำเสนอในละครไต้หวันทางโทรทัศน์ เรื่อง “รักใสใสหัวใจ 4 ดวง” ในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุด คือ ในด้านของความเหมาะสมต่อการออกอากาศในประเทศไทย ในเรื่องการเรียนรู้ค่านิยมส่งเสริมสังคมที่ปรากฏในละครไต้หวันทางโทรทัศน์เรื่อง “รักใสใสหัวใจ 4 ดวง” พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเรียนรู้ในระดับปานกลาง โดยค่านิยมเรื่องความสนุกสนานร่าเริง เป็นค่านิยมที่กลุ่มตัวอย่างมีการเรียนรู้มากที่สุด เรื่องการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกึ่งความจริง พบว่า ตัวอย่างมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกึ่งความจริงกับกลุ่ม F4 ในระดับกลาง โดยประเด็นที่ กลุ่ม

Ref. code: 25605907011471MIY

ตัวอย่างมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกึ่งความจริงมากที่สุด คือ เมื่อกลุ่ม F4 ประสบกับปัญหาคับขัน กลุ่มตัวอย่างมักจะลุ้นให้กลุ่ม F4 สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นลุล่วงไปด้วยดี นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังมีระดับการมองกลุ่ม F4 ในฐานะแม่แบบในการดำเนินชีวิตในระดับกลาง โดยประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด คือ กลุ่ม F4 เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของความรักเพื่อน ผลการศึกษายังพบอีกว่า ระดับการเรียนรู้ค่านิยมส่งเสริมสังคมของผู้ชมจะแตกต่างกันตามเพศและอายุ ระดับความเข้าใจร่วมกันทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ค่านิยมส่งเสริมสังคมของผู้ชม ระดับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกึ่งความจริงกับกลุ่ม F4 มีความสัมพันธ์กับระดับการมองกลุ่ม F4 ในฐานะแม่แบบในการดำเนินชีวิตของผู้ชม รวมถึงระดับความเข้าใจร่วมกันทางวัฒนธรรมของผู้ชม ระดับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกึ่งความจริงกับ F4 และ ระดับการมอง F4 ในฐานะแม่แบบในการดำเนินชีวิตของผู้ชมไม่มีความแตกต่างกันตามเพศและอายุ

ดุษฎี พิทักษ์ชัชวาล (2547) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับชมละครโทรทัศน์เกาหลีของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 15-25 ปีโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีรายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000.00 บาท ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา หรือพนักงานเอกชน สื่อที่ทำให้ผู้ชมรู้จักละครโทรทัศน์เกาหลี คือ โฆษณาทางโทรทัศน์ จะชมละครในช่วงวันศุกร์-อาทิตย์ เวลา 21.30-22.30 น. ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ความถี่ที่พบส่วนใหญ่จะชม 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ชม.ครั้งละ 46-60 นาที/ครั้ง และติดตามชมเป็นแฟนละครเป็นเวลา 1-4 เดือน พฤติกรรมการรับชมละครเกาหลีทางสถานีโทรทัศน์ พบว่า จะชมกับ สมาชิกในครอบครัว โดยชมเรื่องเดียวตลอดจนจบเรื่อง และตั้งใจชมละครพอสมควร ปัจจัยด้าน ประเภทเนื้อหาของละครเกาหลี พบผู้ชมจะชื่นชอบละครเกาหลีประเภทละครชีวิตรักและเป็นละครเรื่องยาวหลายตอนจบ ปัจจัยด้านองค์ประกอบของละครที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับชม พบว่า มีระดับอิทธิพลโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีผลต่อผู้ชมในการชมละครมากที่สุด คือ บทละครเนื้อเรื่อง ตัวละคร พระเอก นางเอก ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับชม พบว่า มีระดับอิทธิพลโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยการรับรู้ประโยชน์ที่มีผลต่อผู้ชมในการชมละครมากที่สุด คือ เรื่องมุมมองความรัก การดำเนินชีวิต และการใช้ชีวิตในครอบครัว เรื่อง ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ปัจจัยด้านการจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับชม พบว่า มีระดับอิทธิพลโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยการจูงใจที่มีผลมากที่สุด คือ เพื่อความเพลิดเพลินบันเทิง ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับชม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อผู้ชมในการชมละครมากที่สุด คือการโปรโมท และรายการแนะนำหนังท้ายรายการ ละคร และการฉายละครตัวอย่างทางภาพยนตร์ก่อนฉายจริงทางโทรทัศน์

Ref. code: 25605907011471MIY

อลิสา วิทวัสกุล (2549) ศึกษาเรื่อง การประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีผ่านละครโทรทัศน์แดจังกึม จอมนางแห่งวังหลวง ผลการศึกษาพบว่า การนำละคร โทรทัศน์มาเป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ประเทศได้รับความสำเร็จอย่างมาก ละครโทรทัศน์ สามารถส่งเสริมหรือสร้างสรรค์ภาพลักษณ์ของประเทศโดยนำเสนอสินค้าเชิงภาพลักษณ์ (Cultural Products) ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม คุณธรรม วิถีชีวิต และสถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ ทำให้ผู้ชมละครเกิดความรู้สึกที่ดีและให้ความสนใจกับประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมากขึ้น นอกจากละครเรื่องดังกล่าวแล้ว ผู้ชมก็หันมาให้ความสนใจกับประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเรื่องอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้จะต้องมีกลยุทธ์การส่งเสริม (Promote) ละครโทรทัศน์โดยจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ละครอย่างมีแผนและเลือกสาระทางศิลปวัฒนธรรมมาเป็นประเด็นการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระแสนิยมการบริโภคค่านิยมต่าง ๆ จากละครนี้คือ ความสามารถของนักแสดงและความเหมาะสมในบทบาทที่ได้รับ เนื้อเรื่องมีความสนุกสนาน และสาระที่ให้แง่คิดและความบันเทิง รวมถึงการมีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม ระหว่างประเทศสาธารณรัฐเกาหลีและประเทศไทย ซึ่งผลจากกระแสนิยมที่เกิดขึ้นทำให้เกิดทัวร์รูปแบบใหม่คือ ทัวร์ตามรอยละคร

ปุรินทร์ นาคสิงห์,ธาตรี ใต้ฟ้าพูล (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การประกอบสร้างตัวตนเกย์ในภาพยนตร์ไทย การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์เกย์ในภาพยนตร์และกลวิธีในการประกอบสร้างความเป็นจริงให้สมจริง ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวบทภาพยนตร์เกย์ 8 เรื่องที่เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ระหว่าง พ.ศ. 2547–2552 ภายใต้กรอบทฤษฎีการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมตัวละครเกย์ถูกสร้างให้มีลักษณะที่หลากหลายทั้งสอดคล้องและแตกต่างจากความเป็นจริงทางสังคม โดยอิทธิพลของความเป็นจริงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีส่วนสำคัญในการกำหนดการประกอบสร้างนั้น นอกจากนี้ภาพยนตร์ในฐานะสถาบันทางสังคมก็มีแนวโน้มที่จะผลิตและผลิตซ้ำอัตลักษณ์เกย์ให้สอดรับกับบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคมสำหรับการประกอบสร้างความเป็นจริงให้สมจริง ภาพยนตร์ที่ศึกษาใช้กลวิธีดังนี้ 1) การผสมกันระหว่างความจริงกับจินตนาการ 2) การทำให้ดูเป็นเรื่องปกติ 3) การให้คุณให้โทษ 4) การสร้างข้อยกเว้น และ 5) การใช้เสียงประกอบ

ภาณุพงศ์ เลี้ยงประเสริฐ,พรจิต สมบัติพานิช (2556) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการเปิดรับ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์ ของประชาชนกลุ่มทำงานในเขตกรุงเทพมหานครต่อละครโทรทัศน์ประเภทพีเรียดที่ผลิตโดย บริษัท เอ็กแซ็กท์ จำกัด ในปี พ.ศ. 2556” มุ่งเน้นศึกษาถึงเนื้อหาของละครโทรทัศน์ประเภทพีเรียด หรือละครย้อนยุค ในด้านของพฤติกรรมการเปิดรับ และความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์ จากละครพีเรียดในด้านต่างๆ โดยเลือกศึกษาเฉพาะละครของบริษัท เอ็กแซ็กท์ จำกัด ที่ออกอากาศในปี 2556 ซึ่งออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ในปี พ.ศ. 2556 จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ คู่กรรม เรือนเสน่หา สุดสายป่าน บ่วงวันวาร ภาพอาถรรพณ์

Ref. code: 25605907011471MIY

อีสา-รวีช่วงโชติ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ร่วมกับการใช้วิธีทางสถิติตามระเบียบวิธีการวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา เป็นประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุระหว่าง 25-55 ปีจำนวน 400 คน จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descripitive Statistics) ได้แก่ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการประมวลผลข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษา ประกอบไปด้วย แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร (Media exposure) แนวคิดทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratification Approach) องค์ความรู้เกี่ยวกับละครโทรทัศน์ ผลการศึกษาทางด้านประชากรศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุอยู่ในช่วง 25-35 ปี มีการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน มีเงินเดือนเฉลี่ย 15,000-2,000 บาท ผลการศึกษาด้านการเปิดรับสื่อพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับชมละครโทรทัศน์ประเภทพีเรียดที่ผลิตโดยบริษัท เอ็กแซ็กท์ จำกัด น้อยครั้ง (ดูบางครั้งไม่ต่อเนื่อง) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับชมละครโทรทัศน์เรื่อง “คู่กรรม” มากที่สุด ผลการศึกษาด้านความพึงพอใจต่อองค์ประกอบทางด้านละครพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ด้านเสียง ประเด็น ใช้ดนตรีประกอบในขณะดำเนินเรื่องได้อย่างเหมาะสมมากที่สุด ส่วนความพึงพอใจด้านการสื่อสารผ่านทางสถานีโทรทัศน์พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุดในประเด็น วันที่ออกอากาศมีความเหมาะสม (จันทร์-อังคาร และพุธ-พฤหัสบดี) ผลการศึกษาด้านการใช้ประโยชน์ของผู้รับสารต่อสื่อสารมวลชนพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์ ด้านความต้องการของผู้รับสารต่อสื่อสารมวลชนด้านสารสนเทศมากที่สุด ในประเด็นได้รับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ผ่านละคร ผลการศึกษาพบว่า หากกลุ่มผู้ชมเปิดรับละครโทรทัศน์ประเภทพีเรียดของบริษัท เอ็กแซ็กท์ เพิ่มขึ้น ผู้ชมก็จะมีความพึงพอใจที่มีต่อละครพีเรียดเพิ่มขึ้นในองค์ประกอบละครโทรทัศน์ และด้านการสื่อสารผ่านสถานีโทรทัศน์ของละครโทรทัศน์ประเภทพีเรียดเรื่องนั้นๆ มากขึ้นตามไปด้วย

ปรวัน แพทยานนท์ (2556) ศึกษาเรื่อง ตัวละครและสไตล์การแสดงในบริบทและวัฒนธรรมไทย : กรณีศึกษาภาพยนตร์ไทยที่ได้รับรางวัลแห่งชาติสุพรรณหงส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะตัวละครที่พบในภาพยนตร์ไทยที่ได้รับรางวัลแห่งชาติสุพรรณหงส์ วิเคราะห์สไตล์การแสดงที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยที่ได้รับรางวัลภาพยนตร์แห่งชาติสุพรรณหงส์ รวมถึงการศึกษาทัศนะของนักวิชาการ นักแสดง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงต่อลักษณะอันพึงประสงค์ของนักแสดง และสไตล์การแสดงที่ดี โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาตัวละครและสไตล์การแสดงภาพยนตร์ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย กรณีศึกษาบทบาทการแสดงของนักแสดงที่ได้รับรางวัลภาพยนตร์แห่งชาติ

Ref. code: 25605907011471MIY

สุพรรณหงส์ ครั้งที่ 12-21 (ปีพ.ศ. 2545-2554) ในบทบาทของตัวละครหลัก (Main Character) ทั้งชายและหญิง ผลการศึกษาพบว่า นักแสดงนำที่ได้รับรางวัลภาพยนตร์แห่งชาติสุพรรณหงส์มีลักษณะทางกายภาพ ภูมิหลังสภาพแวดล้อมมุมมองและทัศนคติของตัวละคร ที่มีภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ชัดเจน ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และความเชื่อ มีสไตล์การแสดงที่ค่อนข้างสมจริงและเป็นธรรมชาติ ยกเว้นละครแนวตลกอีกทั้งยังพบข้อบกพร่องในเรื่องของการพูด การแสดงออกทางอวัจนภาษา และการสวมบทบาทเป็นตัวละครในบางเรื่อง สำหรับทัศนะของผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการแสดงที่ดี พบว่า การแสดงที่ดี คือการแสดงที่เป็นธรรมชาติ มีความสมจริง และมีความสมดุล ดังนั้นในการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงการการแสดงไทยในการตระหนักถึงการแสดงที่ถูกต้อง และตระหนักถึงสิ่งที่ได้ปฏิบัติอยู่เพื่อพัฒนาการแสดงไทยสู่ความเป็นสากลต่อไป

ญาณิศา บุญประสิทธิ์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง นาฏศิลป์ สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในเวทีประชาคมอาเซียน เป็นการนำนาฏศิลป์มาวิเคราะห์ในบทบาทของการเป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทย โดยเป็นการศึกษาและเปรียบเทียบถึงแนวทางในการใช้สื่อนาฏศิลป์เพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยไปสู่ประชาคมอาเซียนของกระทรวงวัฒนธรรมและวิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี และยังเป็นการศึกษาถึงเหตุผลที่กระทรวงวัฒนธรรมและวิทยาลัยนาฏศิลปเลือกใช้นาฏศิลป์เป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยไปสู่อาเซียน โดยผลการศึกษาพบว่า การใช้นาฏศิลป์เป็นสื่อเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมไทยในเวทีประชาคมอาเซียนนั้น จะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาเลือกสรรชุดการแสดงให้มีความหลากหลาย กล่าวคือ มีทั้งนาฏศิลป์แบบดั้งเดิม นาฏศิลป์พื้นบ้าน และชุดการแสดงที่ได้รับการสร้างสรรค์ใหม่ และจะต้องเหมาะสมตามวาระโอกาสของงาน โดยเป็นการพิจารณาเลือกสรรโดยทีมผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านนาฏศิลป์ จากกรณีศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ทีมผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาเลือกสรรชุดการแสดง คือ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และวิทยาลัยนาฏศิลป กลุ่มชุดการแสดงที่ได้รับการเลือกสรรมาจัดแสดงในงานจะต้องสามารถถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมความเป็นไทยออกไปได้ อันเป็นการสื่อสารผ่านองค์ประกอบทางการแสดงต่างๆ อาทิ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง ดนตรีและลีลาท่าทาง การแสดง โดยในแต่ละชุดการแสดงจะมีเอกลักษณ์ที่เป็นของตัวเองจึงสามารถเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ วัฒนธรรมไทยในแง่มุมที่ต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้นาฏศิลป์ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมบนเวทีอาเซียนนั้น มีนัยยะที่สามารถสร้างอำนาจในการต่อรองในระดับชาติ ให้เกิดขึ้นได้ ส่งผลให้ชุดการแสดงนาฏศิลป์ที่ถูกคัดสรรมาจัดแสดงจะต้องมีองค์ประกอบในการแสดง อาทิ เครื่องแต่งกาย เสียงดนตรี ที่สามารถสะท้อนถึงความวิจิตรงดงามมีความหรูหรา สามารถส่งเสริม ภาพลักษณ์ของชาติไทยให้มีความโดดเด่นและน่าภาคภูมิใจ และในขณะเดียวกันจะต้องมีการผสมผสาน ชุดการแสดงที่นาเสนอความเป็นพื้นบ้านเพื่อสร้างบรรยากาศ

Ref. code: 25605907011471MIY

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ มีความใกล้เคียงกันระหว่างประเทศสมาชิก อันจะนำมาซึ่งความรู้สึกเป็นกันเองและช่วยสร้างสัมพันธภาพ ที่ดีระหว่างชาติ ให้เกิดขึ้นได้

ในขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นได้ว่าบทบาทและความสำคัญของนาฏศิลป์นั้นยังคงอยู่แม้ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยมาสู่ยุคสังคมออนไลน์ ด้วยเอกลักษณ์และคุณสมบัติเฉพาะตัวของสื่อนาฏศิลป์ที่มีส่วนสำคัญในการเป็นแรงผลักดันที่ช่วยขับเคลื่อนความเป็นชาติให้ยังคงอยู่ในสังคมไทย และนาฏศิลป์ยังจัดเป็นสื่อที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมอย่างยิ่ง สำหรับการใช้เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมไปสู่นานาประเทศ ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะตัว และความสุนทรียะที่สอดแทรกอยู่ในการแสดง ประกอบกับประเทศของเรา จัดเป็นกลุ่มประเทศที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม (High Context Culture) และมีกระบวนการส่งผ่านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น บริบทเหล่านี้ยิ่งส่งผลทำให้คนในสังคมให้คุณค่ากับวัฒนธรรม ประเพณีที่ได้รับการสืบทอดต่อๆกันมา ซึ่งในกระบวนการส่งผ่านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านชุดการแสดงนาฏศิลป์ ที่พบเห็นในงานวิจัยชิ้นนี้นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 เป็นการอนุรักษ์สืบทอด ชุดการแสดงแบบดั้งเดิมที่นำเสนอรูปแบบการแสดงชั้นสูง มีความวิจิตรงดงามแบบราชสำนัก

รูปแบบที่ 2 เป็นการดัดแปลงรูปแบบการละเล่นพื้นบ้าน โดยมีกระบวนการเลือกสรรชุดการแสดงพื้นบ้านที่ได้รับความนิยม มีเอกลักษณ์ และนำมาดัดแปลงยกระดับให้มีความงดงาม และมีแบบแผนในการแสดงออก

รูปแบบที่ 3 เป็นชุดการแสดงที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งในกระบวนการสร้างสรรค์ชุดการแสดงขึ้นมาใหม่นี้ต้องผ่านกระบวนการออกแบบและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยองค์ประกอบในการแสดงต้องสามารถถ่ายทอดความงดงาม และเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้ ชุดที่ประดิษฐ์ขึ้นต้องมีความวิจิตร ท่าทางการร่ายราต้องอ่อนช้อยตามแบบฉบับนาฏศิลป์ไทย

จากกระบวนการบันทึกและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมทั้ง 3 รูปแบบนี้ทำให้เห็นว่าวัฒนธรรม ประเพณี เป็นสิ่งที่ถูกประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ได้เรื่อยๆ หาใช่จะหยุดนิ่งแล้วถูกบันทึกสืบทอดต่อๆกันมาเพียงอย่างเดียว ซึ่งกระบวนการคิดและสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่นี้ทำขึ้นเพื่อให้นาฏศิลป์ มีความสร้างสรรค์ แปลกใหม่ และน่าสนใจสำหรับผู้ดูผู้ชมในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ดังนั้น หากพิจารณานาฏศิลป์ในบทบาทของการเป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมไทยในเวทีอาเซียน สามารถนับได้ว่านาฏศิลป์เป็นสื่ออีกหนึ่งชนิดที่สามารถถ่ายทอดและประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมของชาติได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า นาฏศิลป์เป็นสื่อที่ต้องผ่านการออกแบบและสร้างสรรค์ไม่ต่างจากสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทอื่นๆ โดย กระบวนการสร้างสรรค์และปรับปรุงชุดการแสดงนาฏศิลป์ นี้จัดได้ว่าเป็นกระบวนการออกแบบและ ปรับปรุงสาร (Message) ให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ในขณะที่กระบวนการคัดสรรชุดการแสดง เพื่อนำมาจัดแสดงภายในงานนั้นเป็นการ

Ref. code: 25605907011471MIY

พิจารณาแง่มุมและประเด็นเนื้อหาสารที่ต้องการจะนำเสนอกระบวนการเหล่านี้เป็นหนึ่งกระบวนการสำคัญในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ที่นักประชาสัมพันธ์ จะต้องมีการวางแผนและให้ความสำคัญ รวมทั้งการศึกษาทำความเข้าใจในพฤติกรรมและความสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนไป เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนากระบวนการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วัฒนาพร นนลือชา,อุมารินทร์ ตุลารักษ์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง อุดมการณ์ในละครโทรทัศน์แนวผีของไทย เป็นการศึกษาอุดมการณ์ในละครโทรทัศน์แนวผีของไทยที่ออกอากาศในช่วงปี พ.ศ. 2550-2555 จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ ปี่แก้วนางหงส์ สาปภูษา วายุภัคมนตรารอยไหม บ่วง ปู่โสม เฝ้าทรัพย์ ภูตแม่น้ำโขง มือนาง และปางเสน่หา เก็บข้อมูลประเภทลายลักษณ์จากหนังสือบทละครโทรทัศน์เป็นหลัก พร้อมทั้งเก็บข้อมูลละครโทรทัศน์จากเว็บไซต์ที่นำละครโทรทัศน์มาเผยแพร่ประกอบกัน โดยใช้แนวคิดอุดมการณ์ของหลุยส์ อัลธูแซร์ ประกอบกับการจำแนกประเภทของอุดมการณ์ในละครโทรทัศน์ของกาญจนา แก้วเทพ ผลการศึกษาพบว่า มีอุดมการณ์ตามแนวคิดของกาญจนา แก้วเทพ ปรากฏอยู่ในละครโทรทัศน์แนวผีทั้งหมด 6 ประเภท ได้แก่อุดมการณ์ศักดินา อุดมการณ์ทุนนิยม อุดมการณ์เรื่องคุณค่าของแต่ละเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อุดมการณ์ชาตินิยม อุดมการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงอุดมการณ์ทางไสยศาสตร์ และพบอุดมการณ์อื่นๆ เพิ่มอีก 3 ประเภท ได้แก่อุดมการณ์พุทธศาสนา อุดมการณ์วิทยาศาสตร์ และอุดมการณ์เรื่องความรัก การนำเสนออุดมการณ์ในละครโทรทัศน์แนวผีเป็นการพยายามแสดงให้เห็นความเชื่อแต่ละอุดมการณ์ผ่านการแสดงให้เห็นข้อเสียของอุดมการณ์ และแสดงให้เห็นถึงข้อดี รวมไปถึงประโยชน์ที่ควรรักษาความเชื่อเหล่านั้นไว้ ทั้งนี้อุดมการณ์ทั้ง 9 ประเภทยังได้แสดงให้เห็นว่าละครโทรทัศน์แนวผีได้พยายามแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทย ลักษณะความสัมพันธ์ของแต่ละอุดมการณ์มีความเชื่อมโยงกันทั้งในแบบที่ขัดแย้งและส่งเสริมกัน โดยมีอุดมการณ์เรื่องความรักเป็นอุดมการณ์หลักของเรื่อง และใช้อุดมการณ์พุทธศาสนาเข้ามากำหนดคุณค่าเรื่องความรักด้วยการนำเสนอให้เห็นว่าความรักที่อยู่ในศีลธรรมและความถูกต้องเป็นสิ่งที่ดี และแม้ว่าในละครโทรทัศน์ได้ตอกย้ำความเชื่อที่ว่าไสยศาสตร์มีจริง แต่ในท้ายที่สุดพลังอำนาจของไสยศาสตร์ที่ชั่วร้ายย่อมตกเป็นรองและพ่ายแพ้ให้กับพลังอำนาจพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนา คือ ความเชื่อที่สำคัญที่สุดของคนในสังคมละครโทรทัศน์แนวผีจึงเป็นสื่อสำคัญในการนำเสนอความเป็นพุทธศาสนาออกมาสู่ผู้ชมอีกทางหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตามอุดมการณ์อื่นๆ ที่อยู่นอกเหนืออุดมการณ์พุทธศาสนา และอุดมการณ์ไสยศาสตร์ คือ อุดมการณ์ศักดินา อุดมการณ์ทุนนิยม อุดมการณ์เรื่องคุณค่าของแต่ละเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อุดมการณ์ชาตินิยม อุดมการณ์เกี่ยวกับความรุนแรง อุดมการณ์วิทยาศาสตร์ และอุดมการณ์เรื่องความรัก เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ตัวบททางวรรณกรรมเป็นตัวบททางวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยการให้ความหมาย และคุณค่าในเรื่องต่างๆ การนำเสนออุดมการณ์ที่

Ref. code: 25605907011471MIY

หลากหลายยังคงอยู่ในสังคมไทย และอุดมการณ์เหล่านี้ยังคงอยู่ต่อไปตราบเท่าที่มีการผลิตซ้ำความหมายเหล่านี้ผ่านตัวบทและผ่านปฏิบัติการอื่นๆ ในสังคม

ปฏิพัฒน์ ชื่นใจ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การออกแบบเครื่องแต่งกายตัวละครหลักในละครโทรทัศน์ เรื่อง “พิษสวาท” ของบริษัทแอ็กแซ็กท์ จำกัด มหาชน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและสร้างสรรค์การออกแบบเครื่องแต่งกายของละครโทรทัศน์ เรื่อง “พิษสวาท” ของบริษัท เอ็กแซ็กท์ จำกัด และเทคนิคการทำงานฝ่ายเครื่องแต่งกายสำหรับละครโทรทัศน์ โดยการออกแบบเครื่องแต่งกายตัวละครหลักในละครโทรทัศน์ เรื่อง พิษสวาท ของบริษัทแอ็กแซ็กท์ จำกัด มหาชน ระหว่างเดือน สิงหาคม -ธันวาคม พ.ศ. 2558 ได้ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายอันละเอียดอ่อนและประณีต ภาพผลงานที่ปรากฏบนจอโทรทัศน์ที่นักออกแบบเครื่องแต่งกาย (Costume Designer) โดยเฉพาะชุดรำในสมัยอยุธยาและเครื่องแต่งกายในยุคปัจจุบันเพื่อสื่อคุณลักษณะของตัวละครและโลกของละครออกมาอย่างชัดเจน ซึ่งละครโทรทัศน์เรื่อง พิษสวาท เป็นนวนิยาย บทประพันธ์ของ ทมยันตี แนวลึกลับสยองขวัญและดราม่า นวนิยายเรื่องนี้ลงตีพิมพ์นิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์ในเวลานั้น เป็นเรื่องราวของความรักข้ามภพ วิญญาณและอาถรรพ์ ซึ่งสุดท้ายลงเอยด้วยปรัชญาที่ว่า “รักแท้..ต้องเสียสละ” เคยถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์,ละครวิทยุละครโทรทัศน์แล้วอีก 3 ครั้ง ถูกทำเป็นละครโทรทัศน์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2514 สร้างโดย เทิ่ง สติเฟื่อง แสดงโดย เสาวนีย์ สกุลทอง รับบทเป็น อุบล ออกอากาศทองช่อง 7 ขาวดำ (ช่อง 5) และต่อมาในปี พ.ศ. 2517 ได้ถูกนำมาสร้างเป็นละครวิทยุ โดยคณะละครวิทยุอัชชาวดี และสร้างเป็นภาพยนตร์ในปีเดียวกัน ฉบับภาพยนตร์ เป็นภาพยนตร์ 35 มม. พากย์เสียงในฟิล์ม สร้างโดย รณภพฟิล์ม กำกับการแสดงและอำนวยการสร้างโดย รุจน์ รณภพ นำแสดงโดย สมบัติ เมทะนี, อรัญญา นามวงษ์, มยุรฉัตร เหมือนประสิทธิเวช, รุจน์ รณภพ ร่วมด้วย สมชาย, เสริมพันธ์, เทพ เทียนชัย, ทานทัต, เปี๊ยก ปัตตานี ออกฉายครั้งแรกเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2517 ที่โรงหนังเพชรรามา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2558 ทางเอ็กแซ็กท์ และ ช่องวัน ได้รื้อแผนงานละครเรื่องนี้กลับมาทำอีกครั้งเพื่อออกอากาศทางช่องวัน โดยที่ได้นักแสดงบท อุบล เป็น วรนุช ภิรมย์ภักดี “พิษสวาท” ถือเป็นละครโทรทัศน์ที่มีจุดเด่นคือเรื่องของความรัก ความอาฆาตแค้น ความรักชาติ และเรื่องของวิญญาณ เป็นละครที่มีการเล่าเรื่องใน 2 ยุคสมัย คือ ยุคอยุธยา และ ยุคปัจจุบัน ทางบริษัท เอ็กแซ็กท์ และช่องวัน จึงสร้างสรรค์ขั้นตอนทุกอย่างของการผลิตให้ดูสมจริงมากที่สุด โดยให้ความสำคัญในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสรรค์เนื้อเรื่อง การกำกับการแสดง การกำกับภาพ การออกแบบสรรสร้างองค์ประกอบศิลป์โดยเฉพาะในส่วนของเครื่องแต่งกายที่เข้ามามีบทบาทสำคัญด้านการสื่อความหมาย นักออกแบบเครื่องแต่งกายและทีมงานได้เล็งเห็นความสำคัญของเครื่องแต่งกายละครโทรทัศน์จึงได้พิถีพิถันและทุ่มเท คำนึงถึงภาพรวมเพื่อให้เสื้อผ้าหรือเครื่องแต่งกาย ทั้งทรงผมและการแต่งหน้าให้ออกมาสมจริงมากที่สุด นอกจากเครื่องแต่งกายของนักแสดงที่สวมใส่ในสถานการณ์ปกติตามเนื้อเรื่อง

Ref. code: 25605907011471MIY

แล้วยังมีชุดนางรำในวัง ชุดรำศิราภรณ์ และชุดแต่งงานที่ฝ่ายออกแบบต้องค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อให้ภาพที่ปรากฏในละครเป็นไปตามที่ผู้กำกับการแสดงต้องการและไม่ผิดเพี้ยนจากยุคสมัยเครื่องแต่งกายของคนในสมัยอยุธยา รวมถึงการจัดเตรียมเสื้อผ้าสำหรับละครโทรทัศน์ที่ต้องคำนึงถึงความต่อเนื่อง ทุกรายละเอียดดังกล่าว ล้วนสนับสนุนให้ภาพรวมของละครเป็นไปอย่างมีเอกภาพ จึงถือได้ว่าเครื่องแต่งกายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทรงพลังอย่างยิ่งในการส่งสารด้านคุณลักษณะของตัวละคร (Character) และสร้างโลกของละครไปสู่ผู้ชมได้อย่างสมบูรณ์ ครบถ้วนและมีอรรถรส ด้วยเหตุข้างต้นนี้ จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ศึกษามีความสนใจและต้องการเรียนรู้กระบวนการทำงาน ขั้นตอนการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายละครโทรทัศน์เรื่อง “พิษสวาท” เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน รวมทั้งเพื่อศึกษาทำความเข้าใจหลักการจัดสร้างเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงละครโทรทัศน์ตั้งแต่ต้นจนจบ อันก่อให้เกิดคุณประโยชน์ความชำนาญในวิชาชีพในฐานะนักออกแบบเครื่องแต่งกายละครโทรทัศน์ต่อไปในอนาคต ผู้ศึกษาได้ศึกษาการออกแบบเครื่องแต่งกายตัวละครหลัก ได้แก่ 1) พระอรรค ทหารหลวงฝีมือดีจนได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระอรรค 2) อัคนี หนุ่มโบราณคดีที่มีภูมิเมื่อชาติที่แล้ว เป็นทหารหลวง คือ พระอรรค 3) อุบล นางราหลวงที่โตมาในวัง และพระราชทานให้เป็นเมียของพระอรรค 4) สโรชินี ร่างเสมือนของอุบลที่ตามมาแก้แค้นอัคนีในยุคปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ในงานละครองค์ประกอบด้านภาพ หรือทัศนองค์ประกอบของภาพบางครั้งจำเป็นมากพอกับถ้อยคำในบท หรืออาจจะมีความสำคัญมากกว่าด้วย จนกล่าวได้ว่าองค์ประกอบที่เป็นเครื่องแต่งกายของนักแสดงนั้น บางครั้งสามารถให้สารต่างๆ ในละครซึ่งบางครั้งถ้อยคำไม่สามารถสื่อข้อมูลเหล่านั้นได้ หรือแม้แต่สามารถสร้างสรรค์เอฟเฟ็คบางอย่างให้ละครได้มากเกินกว่าบทในละครหรือถ้อยคำจะสร้างสรรค์ออกมาได้ สีสันและรูปแบบของเครื่องแต่งกายจะสามารถสร้างความตื้นเต้น ความตระการตาให้แก่ผู้ชมการแสดงไม่ว่าจะเป็นชุดของของบรรดาคนในราชสำนักที่อลังการ หรือสีสันสดใสของเครื่องแต่งกายสำหรับตัวตลกก็ตาม ซึ่งถือว่าเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงเป็นองค์ประกอบศิลป์ด้านหนึ่งที่มีความสำคัญในงานละคร กล่าวคือ เครื่องแต่งกายช่วยให้นักแสดงสวมบทบาทให้สมบทบาทมากยิ่งขึ้นและเครื่องแต่งกายสามารถสื่อให้ท่านผู้ชมรับสารได้เป็นอย่างดี

พรทิพย์ เย็นจะบก (2558) ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ไทยของนักศึกษาจีน : กรณีศึกษานักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง การศึกษาการเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ไทยของนักศึกษาจีน: กรณีศึกษานักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยจากละครโทรทัศน์ไทย (2) เพื่อศึกษาการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ไทยของนักศึกษาจีนการศึกษาครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

Ref. code: 25605907011471MIY

ซึ่งส่วนของการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยจากละครโทรทัศน์ชุด “สุภาพบุรุษจุฑาเทพ” ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ดังกล่าวใน 2 ด้าน ได้แก่ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่มีต่อวัฒนธรรมไทยของนักศึกษาจีนหลังจากได้ดูละครโทรทัศน์ไทย ผลการศึกษาพบว่า ละครโทรทัศน์ชุดดังกล่าวมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทยใน 7 ด้าน ได้แก่สถาปัตยกรรม การแต่งกาย อาหาร ค่านิยม ดนตรี ภาษา และอุปนิสัยตัวละคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่รับชมละครโทรทัศน์ชุดนี้ เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในระดับที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐานของแต่ละคน ซึ่งการรับรู้วัฒนธรรมไทยที่ปรากฏอยู่ในละครชุดนี้มีอิทธิพลทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดทัศนคติใน 4 ด้าน ได้แก่ มีความเข้าใจและชื่นชอบวัฒนธรรมไทยเพิ่มขึ้น มีความสนใจเรียนภาษาไทยมากขึ้น เกิดการเปรียบเทียบวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมจีน และเกิดความสนใจอยากไปสัมผัสวัฒนธรรมไทยด้วยตนเอง ทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวกนี้ได้นำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในรูปแบบที่แตกต่างกันตามมา เช่น มีการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม มีการวิพากษ์วิจารณ์ละครโทรทัศน์ และเกิดการเลียนแบบการกระทำ

พลอยพรรณ มาคะผล (2558) ศึกษาเรื่อง ละครรีเมกกับการถ่ายโยงเนื้อหาในละครโทรทัศน์ไทย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะสัมพันธบทที่ปรากฏในละคร รีเมก และเปรียบเทียบการรับรู้ความหมายระหว่างผู้ชมละครโทรทัศน์ที่มีประสบการณ์การรับชมละครเวอร์ชันเดิมมาก่อนและผู้รับสารที่ไม่มีประสบการณ์ในการรับชมละครเวอร์ชันเดิมต่อละครรีเมก ผลการศึกษาพบว่า มีการเชื่อมโยงจากละครโทรทัศน์เวอร์ชันเดิมมาสู่ละครโทรทัศน์เวอร์ชันรีเมกใน 4 ลักษณะด้วยกัน คือ การคงเดิม ขยายความ เปลี่ยนแปลง และตัดทอน เพื่อให้ละครในเวอร์ชันรีเมกมีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน และในส่วนของการศึกษาผู้รับสารพบว่าผู้รับสารที่มีประสบการณ์ในการชมละครเวอร์ชันเดิมก่อนมาชมละครในเวอร์ชันรีเมก และกลุ่มผู้รับสารที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการชมละครในเวอร์ชันเดิมมาก่อน มีลักษณะของการถอดรหัสความหมายด้วยจุดยืนที่ต้องต่อรองความหมายเสียใหม่เหมือนกัน แต่มีการเปรียบเทียบและต่อรองความหมายในลักษณะที่แตกต่างกันโดยมีประสบการณ์ในการรับชมละครและประสบการณ์ด้านอื่นๆ ในชีวิตเป็นตัวแปรสำคัญต่อมุมมองที่มีต่อละครรีเมก

วริศา จันทร์ขำ,ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบความหมายผีในรายการโทรทัศน์ “คนอวดผี” กับความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายผีในรายการโทรทัศน์ “คนอวดผี” กับความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาวิเคราะห์ตัวบท ผู้วิจัยได้แบ่งข้อค้นพบจากความหมายผีออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ ประการแรก การสืบทอดความหมายผีดั้งเดิมได้แก่ 1) ผีร้ายคือวิญญาณที่ทำให้คนตกใจหวาดกลัว 2) ผีดีคือผีเจ้าที่ที่คอยคุ้มครองและตักเตือนคน และ 3) ผีที่มาปรากฏตัวเพื่อต้องการขอส่วนบุญ ประเด็นที่สอง การต่อรอง

Ref. code: 25605907011471MIY

ความหมายผีดั้งเดิมกับความหมายผีในรายการคนอวดผี ได้แก่ 1) ผีคือวิญญาณที่แสดงถึงความเป็นตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคลเพิ่มขึ้น 2) ผีคือวิญญาณที่ถูกเรียกด้วยลักษณะคำนิยามใหม่ 3) ผีมีความรู้สึกและอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวผี 4) ผีคือวิญญาณทำให้คนมีความทุกข์ใจ 5) ผีมาปรากฏตัวเมื่อคนท้าทายผีด้วยการติดต่อสื่อสารผ่านพิธีกรรม 6) ผีมาเข้าสิงร่างคนเพื่อขอให้ช่วยเหลือค้นหาศพหรือมาร้องขอความเป็นธรรม 7) ผีเจ้ากรรมนายเวรสามารถมาทำร้ายและอาฆาตคนได้ 8) ผีเป็นวิญญาณที่โกรธแค้นอาฆาตและรอคอยทวงหนี้จากคนที่ฆ่า และ 9) ผีที่ไม่ไปผุดไปเกิดหรือไม่สงบสุขเพราะยังจับคนร้ายไม่ได้ และประการสุดท้าย ความหมายผีใหม่หรือการปฏิเสธความหมายผีดั้งเดิม ในที่นี้พบการนำเสนอความหมายผีเกิดขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม ส่งผลให้ความหมายผีดีถูกปฏิเสธหรือไม่ถูกนำเสนอในรายการโทรทัศน์ ได้แก่1) ผีดีหรือเทพารักษ์ที่ปกป้องและดูแลธรรมชาติ 2) ผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษที่คอยคุ้มครองชุมชนและบ้านเมือง 3) ผีดีที่มาช่วยเหลือและรักษาอาการเจ็บป่วยให้หาย ผลการศึกษาพบว่า การเลือกนำเสนอผีดีเพียงบางส่วนและให้คุณค่ากับผีร้ายเป็นส่วนมาก คือกลวิธีในการเล่าเรื่องที่ถูกนำมาใช้เพื่อแปรรูปผีให้กลายเป็นสินค้าของรายการนัยนี้จึงทำให้ผีดีส่วนหนึ่งกลายเป็นเพียงตำนานหรือคำบอกเล่าของกลุ่มคนที่ยังยึดถือความเชื่อดั้งเดิมไว้ แต่สำหรับผีร้ายเป็นผีที่ถูกนำเสนอและผ่านกระบวนการประกอบสร้างเชิงสังคมด้วยรูปแบบรายการโทรทัศน์ที่เน้นอารมณ์ความน่าสนใจให้คนดูมีความรู้สึกและส่วนร่วมในประสบการณ์เรื่องผี ในการเลือกนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนความหมายผีแบบกระแสของสังคมหรือกรณีข่าวประจำวันที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในสังคมเข้าใจได้ง่ายจึงก่อให้เกิดลักษณะความหมายผีแบบปัจเจกหรือผีร้ายขึ้น โดยความหมายผีที่ปรากฏสะท้อนจากปัญหาต่างๆ ในประเด็นร่วมกัน (common issues) ของสังคมโดยรวม ดังนั้น คุณลักษณะรูปแบบรายการวาไรตี้ทอล์กโชว์ที่มุ่งเน้นรูปแบบความบันเทิงและต้องการตอบสนองต่อกลุ่มผู้รับสารและมีแนวโน้มที่เจาะกลุ่มผู้ชมที่เจาะจงขึ้น ผีดีเหล่านี้จึงเป็นเพียงความเชื่อของคนเฉพาะกลุ่มหรือภูมิภาคในสังคมไทยอีกทั้งสื่อโทรทัศน์ก็มีลักษณะนำการเสนอเนื้อหาที่เป็นแบบมวลชน จึงไม่จำเป็นต้องมีผีดีมาสิงอยู่รายการโทรทัศน์ก็เป็นได้ ในที่นี้จึงเปิดโอกาสให้ผีร้ายยังคงอยู่และปรากฏตัวมากขึ้นในสังคมไทย

ประภาภรณ์ รัตโน,หยกขาว สมหวัง (2560) ศึกษาเรื่อง อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมและการสื่อสารในยุคดิจิทัล กรณีศึกษาอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเป็นกระบวนการปฏิวัติอุตสาหกรรมจากแง่มุมด้านเศรษฐศาสตร์มาสู่มุมมองเชิงสังคมวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าและถูกป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตอย่างมีระบบส่งผลให้เกิดพลังอำนาจในรูปแบบใหม่ต่างจากอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมแบบเดิมที่สร้างผู้คนมีมิติเดียว ทั้งนี้นิยามใหม่ของอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมเป็นการใช้อำนาจละมุน (soft power) เพื่อครอบงำทางความคิด รวมถึงการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยีเป็นพลังขับเคลื่อนทำให้เกิดสังคมเครือข่ายที่ส่งผลให้อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมได้แพร่กระจายในวงกว้างอย่างรวดเร็ว เกิด

Ref. code: 25605907011471MIY

ผู้ส่งสารในระดับมวลชน (mass self-communication) ที่สามารถสร้างเนื้อหาด้วยตนเอง (self-content generated) และมีอำนาจในการเลือกในประเด็นที่ตนเองสนใจ (self-selected) เกิดการผสมผสานวัฒนธรรม (hybrid cultural) สำหรับกรณีอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนผ่านสื่อบันเทิงมีปัจจัยที่ส่งผลต่ออุตสาหกรรมดังกล่าวได้แก่ ความใกล้ชิดบริบทสังคมและวัฒนธรรม ความโดดเด่นด้านเนื้อหา การสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ข้อจำกัดด้านนโยบายสื่อบันเทิงของจีน ส่งผลในมิติสังคม คือ การเกิดเครือข่ายทางสังคมและพื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural sphere) การประกอบสร้างความเป็นไทยผ่านการผลิตสื่อบันเทิงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นไทย มิติเศรษฐกิจ คือ อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีนช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารในยุคดิจิทัลส่งผลต่อทัศนคติ พฤติกรรมนำมาสู่การสร้างอาณานิคมทางวัฒนธรรมแบบใหม่

งานวิจัยในต่างประเทศ

สิงฮาล์ และโรเจอร์ (สมฤทัย กล่อมน้อย,2547,น.19-20) ศึกษาเรื่อง รายการละครโทรทัศน์สามารถทำหน้าที่และมีศักยภาพสูงสุดในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชม และวิเคราะห์คุณลักษณะละครโทรทัศน์ที่สามารถกระตุ้นใจผู้ชมได้ พบลักษณะดังนี้คือ

1. ละครโทรทัศน์ช่วยให้ผู้ชมปลดปล่อยอารมณ์ (Emotional Release) โดยผ่านการดำเนินเรื่องและการกระทำของตัวละคร ทำให้ผู้ชมได้หัวเราะ ร้องไห้ แปลกใจ ตื่นเต้นกับเหตุการณ์ที่พลิกผันอย่างเหนือความคาดหมาย

2. ละครโทรทัศน์ให้โอกาสผู้ชมได้เติมเต็มจินตนาการ (Fantasy Fulfillment) ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (ตามหลักจิตวิเคราะห์เรียกว่า Wishful Thinking) ในขณะที่โลกที่เป็นจริงในชีวิตประจำวันนั้นซ้ำซาก ขาดสีสัน การนั่งดูละครโทรทัศน์จึงเป็นเสมือนการเปิดโลกที่มีสีสันสดใสแห่งจินตนาการให้ผู้ชมได้สัมผัสด้วยประสบการณ์

3. ละครโทรทัศน์เปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ค้นหาข้อมูลและคำแนะนำตัวละครที่ตนชื่นชอบว่าตัวละครในบทบาทที่ชื่นชอบนั้นจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไร เพื่อจะได้นำมาพิจารณาปรับใช้กับชีวิตจริงของตนเอง

สรุปผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” ผู้วิจัยได้อาศัยความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้ สามารถอธิบายได้ว่า

1. การวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ และการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็น

Ref. code: 25605907011471MIY

เรื่องราวในละครโทรทัศน์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 คือ การเข้าใจถึงมุมมองและการสะท้อนศิลปวัฒนธรรมของสื่อ ข้อมูลที่ได้นี้จะเป็นพื้นฐานในการนำมาพิจารณาถึงบทบาทของสื่อต่อการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไทย (cultural transmission) ต่อไป

2. การอภิปรายการประกอบสร้างภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ กล่าวคือ ละครโทรทัศน์สามารถทำหน้าที่และมีศักยภาพสูงสุดในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชม โดยผ่านการดำเนินเรื่องและการกระทำของตัวละคร ทำให้ผู้ชมได้หัวเราะ ร้องไห้ แปลกใจ ตื่นเต้นกับเหตุการณ์ที่พลิกผันอย่างเหนือความคาดหมาย ละครโทรทัศน์ให้โอกาสผู้ชมได้เติมเต็มจินตนาการ (Fantasy Fulfillment) ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (ตามหลักจิตวิเคราะห์เรียกว่า Wishful Thinking) ในขณะที่โลกที่เป็นจริงในชีวิตประจำวันนั้นซ้ำซาก ขาดสีสัน การนั่งดูละครโทรทัศน์จึงเป็นเสมือนการเปิดโลกที่มีสีสันสดใสแห่งจินตนาการให้ผู้ชมได้สัมผัสด้วยประสบการณ์ ละครโทรทัศน์เปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ค้นหาข้อมูลและคำแนะนำตัวละครที่ตนชื่นชอบว่าตัวละครในบทบาทที่ชื่นชอบนั้นจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไร เกิดพฤติกรรมเลียนแบบทั้งตัวละครที่ชื่นชอบ ศิลปวัฒนธรรม คุณธรรม วิถีชีวิต ค่านิยม หรือแม้กระทั่งความเชื่อ เพื่อจะได้นำมาพิจารณาปรับใช้กับชีวิตจริงของตนเองได้ หรือกล่าวได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏบนละครโทรทัศน์นั้น เป็นการนำเสนอโลกที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ที่เราอาจเรียกว่าเป็นโลกของละคร แนวคิดนี้จะช่วยเป็นกรอบในการวิเคราะห์ว่าผู้ผลิตละครในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งที่ทำหน้าที่ประกอบสร้าง “ความเป็นจริง” ของสถาบันสื่อมวลชน ได้ประกอบสร้างความหมายของ “ความเป็นจริง” ซึ่งเป็นผลจากการประกอบสร้าง “ตัวแทน” ของละครโทรทัศน์ ในการนำเสนอภาพด้านศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ในแง่มุมใด และสะท้อนออกมาอย่างไรบ้าง

ดังนั้น “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” ส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ของประเทศไทย ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สื่อ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะนำไปพิจารณาถึงความสำคัญในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของไทยผ่านสื่อต่างๆ ต่อไป

Ref. code: 25605907011471MIY

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

2. เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ โครงเรื่อง (Plot) คุณลักษณะของตัวละคร (Character) และสาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) และ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ กล่าวคือ การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษาและขนบธรรมเนียม กิริยามารยาท ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ คือ ละครที่มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยในช่วงการสร้างสรรค์งานละคร 3 ปีย้อนหลัง คือ ปี พ.ศ.2559 , 2560 และ 2561 เป็นละครแนวย้อนยุค (Period) ในสมัยกรุงศรีอยุธยาออกอากาศทางช่อง Free TV (ช่อง 3 , ช่อง one , ช่อง 7 , ช่อง 9 และ ช่อง Treu4U) จากการสำรวจมีละครจำนวน 5 เรื่อง คือ 1.ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส (ทางช่อง 3) 2.ละครเรื่องหนึ่งด้าวฟ้าเดียว (ทางช่อง 3) 3.ละครเรื่องอตีตา (ทางช่อง 7) 4.ละครเรื่องพิษสวาท (ทางช่อง one) และ 5.ละครเรื่องศรีอโยธยา (ทางช่อง true4u)

Ref. code: 25605907011471MIY

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คัดเลือกจากละครที่มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นละครแนวย้อนยุค (Period) โดยคัดเลือกศึกษาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะละครเรื่องบุพเพสันนิวาส (ทางช่อง 3) และละครเรื่องพิษสวาท (ทางช่อง ONE) ซึ่งเหตุที่เลือกละครทั้งสองเรื่องนี้ เนื่องจากมีการนำเสนอภาพการดำเนินวิถีชีวิตในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในเรื่อง การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษา และกิริยามารยาท ที่มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยแตกต่างกัน และนำมาวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบของละคร กล่าวคือ โครงเรื่อง (Plot) คุณลักษณะของตัวละคร (Character) สาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) และ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ และการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ ผู้วิจัยออกแบบเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากละครโทรทัศน์ โดยใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) เป็นเครื่องมือช่วย เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถบันทึกการนำเสนอวิถีชีวิตผ่านองค์ประกอบของละคร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ คือ โครงเรื่อง (Plot) คุณลักษณะของตัวละคร (Character) และ สาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) โดยการใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) เพื่อบันทึกภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยในเชิงพรรณนา

2. การวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ ในเรื่อง การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษา และขนบธรรมเนียม กิริยามารยาท ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene) โดยการใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) เพื่อบันทึกภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยในเชิงพรรณนา

3.4 หน่วยที่ใช้ในการศึกษา (Unit of Analysis)

หน่วยที่ใช้ในการศึกษาเพื่อหาความหมายครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ หน่วยในการวิเคราะห์ ในประเด็นหน่วยบันทึกหลัก (Theme) และหน่วยในการวิเคราะห์คุณลักษณะ (Character) เป็นรายเรื่อง (Item) เช่น วิจัยครั้งนี้ศึกษา “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” โดยละครที่ศึกษามีหน่วยบันทึกหลัก (Theme) คือ ต้องเป็นแนวย้อนยุค (Period) ในสมัย

Ref. code: 25605907011471MIY

กรุงศรีอยุธยา และมีคุณลักษณะ (Character) เป็นละครโทรทัศน์ เรื่อง (Item) บุพเพสันนิวาส เป็นต้น ซึ่งมาจากการรวบรวมสาระสำคัญตามที่ได้ศึกษาไว้ในบทที่ 1 และบทที่ 2 ผู้วิจัยได้นำมาบันทึกข้อมูลเป็นภาพและรายละเอียดเนื้อหาของศิลปวัฒนธรรมไทยในละครโทรทัศน์ในเชิงพรรณนา

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ และการบันทึกข้อมูลการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในข้อที่ 1 และ 2 ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ ใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) เพื่อให้สามารถมองภาพองก์รวมได้อย่างชัดเจน และวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ในประเด็นต่างๆ ต่อไป

3.6 การทดสอบเครื่องมือ

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ และการบันทึกข้อมูลการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ การใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) ซึ่งสามารถบันทึกเรื่องราว (Story) และภาพละครในแต่ละฉาก (Scene) ให้สามารถมองภาพองก์รวมได้อย่างชัดเจน และวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ในประเด็นต่างๆ ต่อไป แบ่งการทดสอบได้ดังนี้

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงรูปแบบ คือ ตรวจสอบเครื่องมือ การใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) โดยตรวจสอบจากเอกสารอ้างอิง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆ และ ตรวจสอบโดยผู้วิจัยพิจารณารูปแบบเครื่องมือการใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) แบบต่างๆ ให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมถูกต้องที่สุด
2. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา คือ ตรวจสอบเนื้อหาที่บันทึกในตารางลงรหัส (Coding Sheet) โดยผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเนื้อหาในการบันทึกข้อมูลให้ครอบคลุมเนื้อหา ครบถ้วน ถูกต้องเหมาะสม ตรงตามประเด็นวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย

Ref. code: 25605907011471MIY

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ และการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive analysis) เพื่อนำมาอภิปรายผลเชิงพรรณนาข้อมูล

2. การอภิปรายการประกอบสร้างภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ อภิปรายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive analysis) และนำมาอภิปรายผลเชิงพรรณนาข้อมูล

Ref. code: 25605907011471MIY

บทที่ 4
ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” จากละครที่มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยในช่วงการสร้างสรรค์งานละคร 3 ปีย้อนหลัง คือ ปี พ.ศ.2559 , 2560 และ 2561 เป็นละครแนวย้อนยุค (Period) ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยคัดเลือกศึกษาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะละครเรื่องบุพเพสันนิวาส (ทางช่อง 3) และละครเรื่องพิษสวาท (ทางช่อง one) ผู้วิจัยได้แบ่งการรายงานผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์
2. เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

4.1 ผลการวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

วิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ คือ โครงเรื่อง (Plot) คุณลักษณะของตัวละคร (Character) และสาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) **ผลการศึกษา พบว่า** ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส และ ละครเรื่อง พิษสวาท มีโครงเรื่องที่สอดแทรกคุณลักษณะของตัวละคร ทั้งตัวละครเอก (Protagonist) ตัวละครฝ่ายร้าย (Antagonist) และ ตัวประกอบ (Related Characters) ผ่านการแสดงตามบทโทรทัศน์ แต่ทั้ง 2 เรื่องมีโครงเรื่องที่แตกต่างกัน ละครบุพเพสันนิวาส มุ่งเน้นการนำเสนอสังคมและวัฒนธรรมของกรุงศรีอยุธยาที่เป็นสังคมที่ “สงบสุข” บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง ไม่มีการคอรัปชั่น และไม่เห็นด้วยกับความคิดของฝรั่ง และเป็นการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครแนวใหม่ ตัวอย่างเช่น การนำนวัตกรรมในยุคปัจจุบันมาประยุกต์ใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น เครื่องกรองน้ำ การทำอาหารในยุคปัจจุบัน เช่น มะม่วงน้ำปลาหวาน กุ้งแม่น้ำเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด หมูกระทะ หรือ วิธีทางการแพทย์ เช่น การทำ CPR (Cardiopulmonary Resuscitation) จึงสร้างความสนใจในประวัติศาสตร์ไทยให้คนรุ่นใหม่ผ่านการสร้างภาพอยุธยาในอุดมคติ ทำให้เห็นภาพของกรุงศรีอยุธยาที่มีความเจริญรุ่งเรืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่วนละครเรื่อง พิษสวาท มุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องราวของนรกสวรรค์ กฎแห่งกรรม ผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความโลภ การละกิเลส การเสียสละ การให้อภัย การระลึกถึงคำ

Ref. code: 25605907011471MIY

สอนของพระพุทธเจ้า คือ คุณงามความดี นำเสนอผ่านภาพความน่ากลัวของคุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ พร้อมทั้งมีเสียงลากโซ่ดังตลอดการเดิน หรือแม้กระทั้งภาพนรกที่บทละครพยายามสอดแทรกโทษแห่งการสร้างกรรมชั่ว เกิดความรู้สึก เกิดความรู้สึกหวาดกลัวและตระหนักในผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วจากการรับชมภาพดังกล่าว ซึ่งการนำเสนอภาพดังกล่าวอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติ และแผ่นดิน จนสร้างความตื่นเต้น มีความซับซ้อน มีเงื่อนงำ ชวนให้ติดตาม

วิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ ได้ดังนี้

4.1.1 การนำเสนอโครงเรื่อง (Plot)

การศึกษาการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ คือ โครงเรื่อง (Plot) พบว่า **ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส** มีโครงเรื่องหลักที่นำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยที่มองได้ว่าเป็นการนำเสนอใน**ทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจากการเป็นละครรักที่อิงประวัติศาสตร์ช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่กรุงศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรือง มีการดำรงชีวิตที่ร่มเย็นและสงบสุขที่สุด ทำให้ละครเรื่องนี้นำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมออกมาได้สวยงาม น่าชม เป็นละครที่โดดเด่นในเรื่องของความสนุกสนาน เป็นละครรักข้ามภพที่ไม่เหมือนละครใด ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรักแบบโรแมนติก การได้เจอประวัติศาสตร์มีชีวิตผ่านการใช้ชีวิตกับบุคคลในประวัติศาสตร์ยุคนั้น อาทิเช่น ขุนหลวงนารายณ์ ออกพระเพทราชา หลวงสรศักดิ์ หลวงศรียศ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ออกพระวิสูตรสุนทร (ปาน) เจ้าพระยาวิชเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) แม่มะลิ (มารี กีมาร์) เป็นต้น

ภาพที่ 4.1 ขุนหลวงนารายณ์ และ ออกพระเพทราชา

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.2 เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) และ ออกพระวิสูตรสุนทร (ปาน)

ภาพที่ 4.3 หลวงสรศักดิ์ และหลวงศรียศ

ภาพที่ 4.4 เจ้าพระยาวิชเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) และ แม่มะลิ (มารี กีมาร์)

Ref. code: 25605907011471MIY

ในขณะที่ **ละครเรื่องพิษสวาท** พบว่า ในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยค่อนข้างเป็น **ทัศนะเชิงลบ** ทั้งนี้เนื่องจากโครงเรื่องหลักเป็นยุคของกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2303 หลังจากศึกอลองพญาสิ้นสุดลง และเกิดขึ้นในยุคของการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 เป็นยุคที่กรุงศรีอยุธยากำลังจะล่มสลาย ทำให้การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมเป็นไปในแนวทางของการหวงแหนชาติบ้านเมือง การเสียสละเพื่อปกป้องแผ่นดิน ซึ่งละครเรื่องนี้เป็นละครแนวลึกลับสยองขวัญ สืบสวนสอบสวน และดราม่า เป็นเรื่องราวความรักข้ามภพของวิญญาณผู้เฝ้าสมบัติแผ่นดิน ผู้เปี่ยมด้วยความรักและหน้าที่ ซึ่งเกิดขึ้นในยุคของกรุงศรีอยุธยาที่กำลังจะล่มสลาย ทำให้เกิดอาถรรพณ์ต่างๆ ตามมาด้วยแรงของกฎแห่งกรรม และผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติ และแผ่นดิน

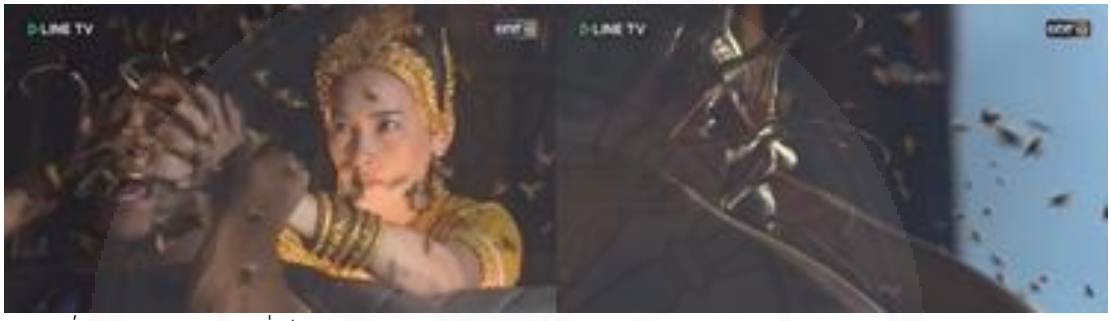

ภาพที่ 4.5 การทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินของคุณอุบล

ภาพที่ 4.6 บทลงโทษสำหรับผู้ที่สัญญาว่าจะปกป้องหวงแหนสมบัติของชาติ แต่กระทำการทรยศคิดจะนำมาเป็นของตนเอง

4.1.2 การนำเสนอคุณลักษณะของตัวละคร (Character)

ศึกษาการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ คือ คุณลักษณะของตัวละคร (Character) พบว่า **ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส** มีการกำหนดคุณลักษณะของตัวละคร (Character) **เป็นทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจากการกำหนดคาแรกเตอร์ตัวละครโดยเฉพาะการดำเนินเรื่องของนางเอก กล่าวคือ เกศสุรางค์ ในร่างการะเกด ที่มีความร่าเริงสดใส ทโมน ฉลาด เก่ง และเป็นคนที่มีจิตใจงดงาม เป็นตัวดำเนินเรื่องและสร้างวีรกรรมไว้มากมาย เช่น

Ref. code: 25605907011471MIY

เกศสุรางค์ช่วยโต้เถียงข้าราชการชาวกรีกเป็นภาษาฝรั่งเศส ต่อสู้กับชาวกุฎีจีนที่ตลาดตะพานชีกุนโดยใช้วิชาคาราเต้ เทควันโด ยูยิตสู และศิลปะป้องกันตัว จนเป็นที่เรื่องรือฮือฮาไปทั้งพระนคร

ภาพที่ 4.7 เกศสุรางค์ช่วยโต้เถียงข้าราชการชาวกรีกเป็นภาษาฝรั่งเศส

ภาพที่ 4.8 เกศสุรางค์ต่อสู้กับชาวกุฎีจีนที่ตลาดตะพานชีกุน

กระทำหลายสิ่งหลายอย่างจนเป็นที่โจษจันในหมู่ชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการนำนวัตกรรมในยุคปัจจุบันมาประยุกต์ใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น เครื่องกรองน้ำ การซื้อมุ้งกันยุงให้บ่าวไพร่ จนบ่าวเรือนอื่นรักและอยากจะมาเป็นบ่าวในเรือนที่มีแม่การะเกดอยู่ การทำหมอนรูปทรงเหมือนอย่างในปัจจุบัน การทำอาหารในยุคปัจจุบัน เช่น มะม่วงน้ำปลาหวาน กุ้งแม่น้ำเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด หมูกระทะ หรือ วิธีทางการแพทย์ เช่น การทำ CPR (Cardiopulmonary Resuscitation) คือ การปฐมพยาบาลเพื่อช่วยเหลือผู้ที่หยุดหายใจหรือหัวใจหยุดเต้นให้กลับมาหายใจ และให้มีการไหลเวียนออกซิเจนรวมทั้งเลือดกลับคืนสู่สภาพเดิม พร้อมทั้งป้องกันเนื้อเยื่อไม่ให้ได้รับอันตรายจากการขาดออกซิเจนอย่างถาวร เพื่อช่วยชีวิตหมื่นสุนทรเทวาที่จมน้ำหมดสติ

ภาพที่ 4.9 เกศสุรางค์สาธิตการทำเครื่องกรองน้ำ

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.10 เกศสุรางค์ซื้อมุ้งกันยุงให้บ่าวไพร่

ภาพที่ 4.11 เกศสุรางค์ทำหมอนรูปทรงเหมือนอย่างในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.12 เกศสุรางค์ทำมะม่วงน้ำปลาหวาน

ภาพที่ 4.13 เกศสุรางค์ทำกุ้งแม่น้ำเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.14 เกศสุรางค์สั่งทำกระทะร้อน เพื่อทำเมนูหมูกระทะ

ภาพที่ 4.15 เกศสุรางค์ใช้วิธีทางการแพทย์ คือการทำ CPR (Cardiopulmonary Resuscitation) ช่วยชีวิตหมื่นสุนทรเทวาที่จมน้ำหมดสติ

ในขณะที่ **ละครเรื่องพิษสวาท** พบว่า มีการกำหนดคุณลักษณะของตัวละคร (Character) **เป็นทัศนะเชิงลบ** โดยพิจารณาจากการดำเนินเรื่องของนางเอก “คุณอุบล” นางรำหลวงแห่งราชสำนัก นำเสนอผ่านภาพความน่ากลัวของคุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ พร้อมทั้งมีเสียงลากโซ่ดังตลอดการเดิน เพื่อทำหน้าที่เฝ้าทรัพย์แผ่นดินและทวงความยุติธรรมคืนให้กับตน

ภาพที่ 4.16 พระอรรคลงดาบบั่นคอฆ่าคุณอุบล เพื่อมอบหมายหน้าที่ผู้เฝ้าทรัพย์แผ่นดิน

Ref. code: 25605907011471MIY

ในขณะที่ คุณอุบลต้องแบกรับภาระหน้าที่อันทรงเกียรติด้วยความทุกข์ทรมาน รักแท้จึงแปรเปลี่ยนเป็นอาฆาต พระอรรคจะต้องเป็นผู้ปลดเปลื้องพิษสวาทนี้ให้แก่เธอ อุบลจึงขออนุญาตจากท่านพระยายมให้เธอได้ลงมาเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารของมนุษย์ เพียงเพื่อต้องการจัดการกับอัคนี เธอต้องทำให้เขาจดจำอดีต และสำนึกในสิ่งที่เขาเคยทำต่อเธอให้ได้ เพราะถ้าหากเธอมิอาจทำให้เขาจดจำและสำนึกในสิ่งที่เขาทำกับเธอไว้ เธอก็จะต้องโดนจองจำให้เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินนานต่อไปจนชั่วกัปชั่วกัลป์

ภาพที่ 4.17 คุณอุบลขออนุญาตจากท่านพระยายมให้เธอได้ลงมาเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารของมนุษย์

ภาพความน่ากลัวของความรักที่เปี่ยมไปด้วยความอาฆาตพยาบาทของคุณอุบล ไม่ว่าจะเป็นฉากที่อัคนีนอนในโลงศพเพื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์ คุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ หมายจะเอาชีวิตอัคนีด้วยการปิดฝาโลงศพ โดยการนอนทับฝาโลงไว้ให้หายใจไม่ออกจนหมดลมหายใจ หรือฉากปกป้องจากผีสัมภเวสี สะท้อนให้เห็นถึงความอาฆาตแค้นแต่ยังแฝงไปด้วยความรัก เพียงแต่การแสดงออกมานั้น สะท้อนภาพของความพยาบาทอาฆาตจากการที่เธอถูกทรยศความรักความภักดีนั่นเอง หรือแม้กระทั้งการทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินของเธอต่อผู้ที่คิดทรยศต่อทรัพย์สินของแผ่นดินนำมาเป็นของตน คุณอุบลมีบทลงโทษสำหรับคนเหล่านั้นได้อย่างสาสมตามกฎของยมโลก เช่น ผู้ที่ขโมยทรัพย์แผ่นดิน จะต้องได้รับบทลงโทษโดยการทำให้อวัยวะภายในสุกหมดจนตาย หรือผู้ที่แอบอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เบียดบังศาสนา พวกที่ขนสมบัติโบราณ จะต้องได้รับบทลงโทษโดยถูกผึ้งพิษต่อยจนตาย หรือแม้กระทั้งผู้ที่สัญญาว่าจะปกป้องหวงแหนสมบัติของชาติ แต่กระทำการทรยศคิดจะนำมาเป็นของตนเอง จะได้รับบทลงโทษโดยการมาเฝ้าทรัพย์แผ่นดินกับคุณอุบลไปจนชั่วกัปชั่วกัลป์

Ref. code: 25605907011471MIY

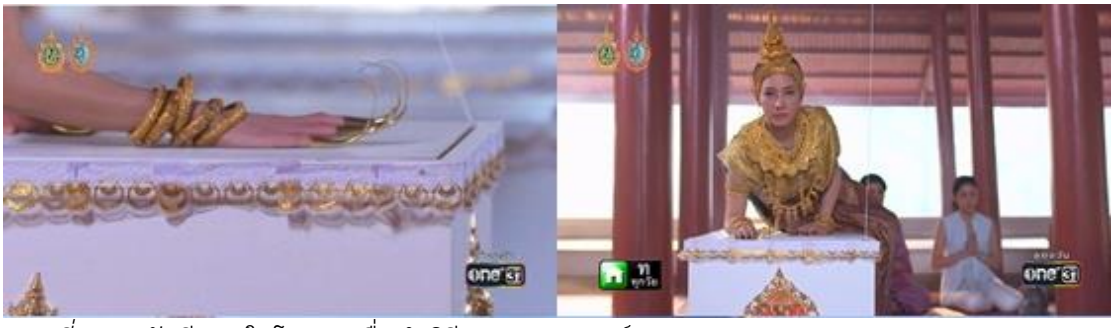

ภาพที่ 4.18 อัคนีนอนในโลงศพเพื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์

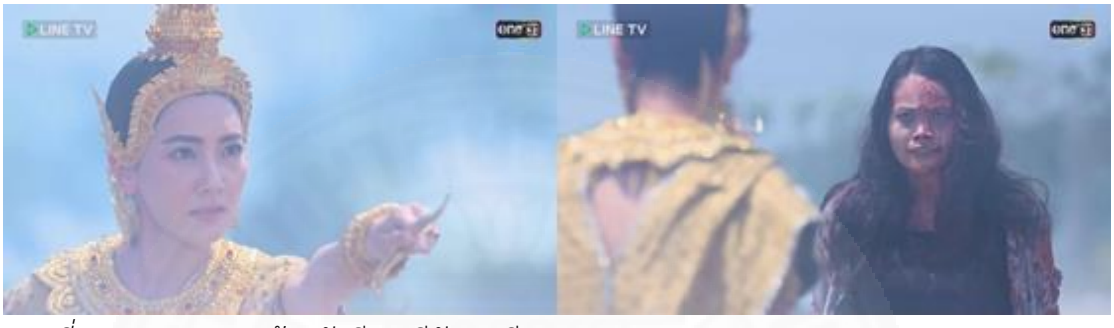

ภาพที่ 4.19 คุณอุบลปกป้องอัคนีจากผีสัมภเวสี

ภาพที่ 4.20 คุณอุบลปกป้องอัคนีจากอุบัติเหตุรถคว่ำ

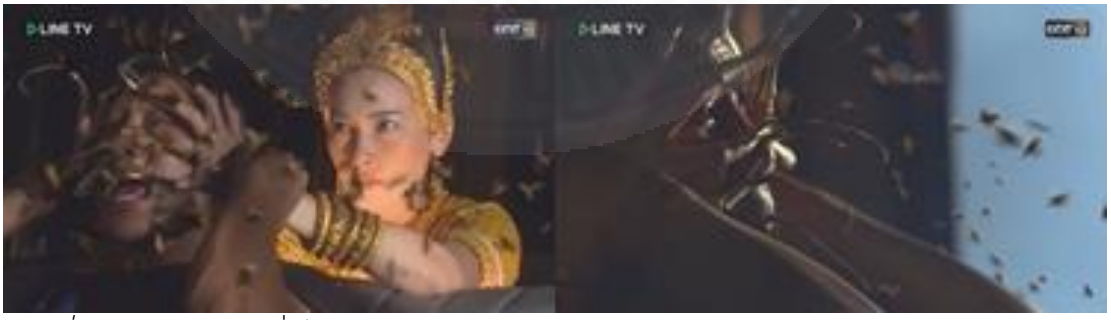

ภาพที่ 4.21 การทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินของคุณอุบล

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.22 บทลงโทษสำหรับผู้ที่ขโมยทรัพย์แผ่นดิน

ภาพที่ 4.23 บทลงโทษสำหรับผู้ที่แอบอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เบียดบังศาสนา ขนสมบัติโบราณ

ภาพที่ 4.24 บทลงโทษสำหรับผู้ที่สัญญาว่าจะปกป้องหวงแหนสมบัติของชาติ แต่กระทำการทรยศคิดจะนำมาเป็นของตนเอง

อีกทั้งภาพความน่ากลัวที่มาหลอกหลอนพวกที่ทำผิดคิดทำชั่วทรยศต่อแผ่นดิน เช่น คุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ มีเสียงลากโซ่ดังตลอดการเดิน บ้างก็มาร่ายรำในเงามืด บ้างก็ลอยอยู่กลางอากาศ ใช้เท้าเหยียบคอผู้กระทำผิดคิดชั่ว บ้างก็แปลงกายให้หน้าขาวเหมือนการแต่งหน้านางรำในสมัยกรุงศรีอยุธยา บ้างก็หมุนศีรษะ 360 องศา บ้างก็เลือดไหลบริเวณที่ถูกบั่นคอหรือ แม้กระทั้งมาปรากฏในกระจกโดยไม่มีหัว ภาพทั้งหมดนี้ เป็นภาพของคุณอุบลที่ทำหน้าที่ต่อแผ่นดินของเธออย่างดีที่สุดแล้วด้วยหัวใจและวิญญาณ

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.25 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้

ภาพที่ 4.26 คุณอุบลในชุดนางรำหลวงร่ายรำในเงามืด และคุณอุบลในชุดนางรำหลวง ลอยอยู่กลางอากาศ ไม่มีหัว

ภาพที่ 4.27 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง ใช้เท้าเหยียบคอผู้กระทำผิดคิดชั่ว

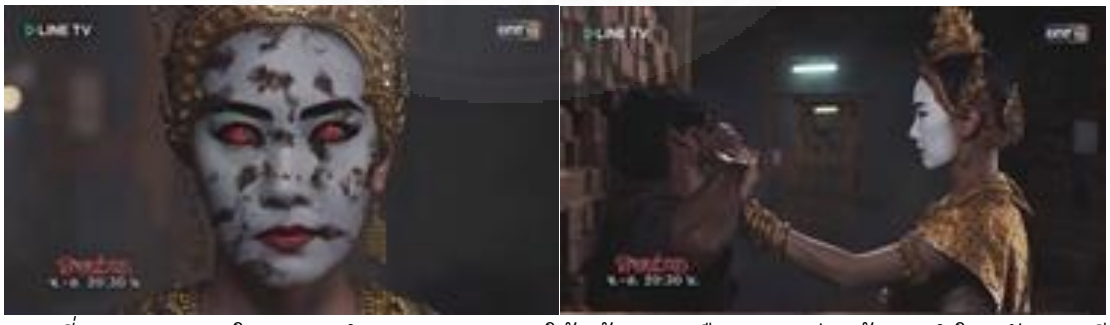

ภาพที่ 4.28 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง แปลงกายให้หน้าขาวเหมือนการแต่งหน้านางรำในสมัยกรุงศรีอยุธยา

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.29 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง หมุนศีรษะ 360 องศา

ภาพที่ 4.30 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง เลือดไหลบริเวณที่ถูกบั่นคอ

ภาพที่ 4.31 คุณอุบลในชุดนางรำหลวง ปรากฏในกระจกโดยไม่มีหัว

นอกจากการกำหนดคุณลักษณะของตัวละคร (Character) **เป็นทัศนะเชิงลบ**แล้ว ยังมีการกำหนดคุณลักษณะของตัวละคร (Character) **เป็นทัศนะเชิงบวก โดยพิจารณาจาก** เมื่อครั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยา อุบลได้ถูกพระราชทานให้เป็นภรรยาของ “พระอรรค” ทหารเอกมากฝีมือแห่งกรุงศรีอยุธยาในปีพุทธศักราช ๒๓๐๓ หลังจากศึกอลองพญาสิ้นสุดลง พระอรรคและคุณอุบลต่างจงรักและภักดีต่อแผ่นดินยิ่งชีพ

ภาพที่ 4.32 ภาพคุณอุบลนางรำหลวงแห่งราชสำนัก ถูกพระราชทานให้เป็นภรรยาของพระอรรค

Ref. code: 25605907011471MIY

ในขณะที่พระอรรค เป็นขุนศึกของกรุงศรีอยุธยา มีความรักชาติยิ่งกว่าชีวิตของตน ในข้อนี้บทละครได้สอดแทรกแทบจะทำให้เป็นตัวตนที่มั่นคงของพระอรรค ที่เทิดทูน ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ไว้เหนือทุกสิ่ง ภาพการสู้รบกับข้าศึกผู้รุกรานแผ่นดิน พระอรรคก็แสดงออกมาได้อย่างสมจริง สมกับการเป็นชายชาติทหาร ปกป้องแผ่นดินโดยไม่รักตัวกลัวตาย พระอรรคนั้นนิยมชมชอบคุณอุบล รักตั้งแต่ครั้งแรกที่เจอ ก็เพราะคุณอุบลเห็นคุณค่าของพระอรรคในการเป็นทหารที่อุทิศตนเพื่อชาติ โดยไม่คำนึงถึงตัวเอง ไม่สนใจว่าใครจะว่าอย่างไร คุณอุบลถึงได้ผูกใจพระอรรคไว้ได้และ ทำให้รักตลอดมา พระอรรครักคุณอุบลเพราะคุณอุบลมีจิตอันเดียวกับพระอรรคคือ ความภักดีต่อชาติ ในลำดับต่อมาจึงเป็นความรักที่คุณอุบลมอบให้หมดทั้งหัวใจ ที่ทำให้วิญญาณยิ่งผูกพันกันแน่นแฟ้นมากขึ้น

ภาพที่ 4.33 พระอรรคเป็นขุนศึกของกรุงศรีอยุธยา เทิดทูน ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ไว้เหนือทุกสิ่ง

ภาพที่ 4.34 พระอรรคลงโทษผู้ที่ทรยศหน้าที่ต่อบ้านเมือง

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.34 พระอรรคลงโทษผู้ที่ทรยศหน้าที่ต่อบ้านเมือง (ต่อ)

ภาพที่ 4.35 ภาพพระอรรคสู้รบกับข้าศึกผู้รุกรานแผ่นดินอย่างไม่รักตัวกลัวตาย

ภาพที่ 4.36 คุณอุบลเห็นคุณค่าของพระอรรคในการเป็นทหารที่อุทิศตนเพื่อชาติ

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.37 คุณอุบลรำถวายพระพรในวันที่ข้าศึกรุกรานแผ่นดิน

ภาพที่ 4.38 คุณอุบลรำฉลองชัยวันที่กรุงศรีอยุธยาชนะศึก (คุณอุบลได้รับพระราชทานศิราภรณ์ชุดนางรำหลวงสีทองเนื่องในการทำหน้าที่ของตนเพื่อบ้านเมือง)

บทละครวางคาแร็กเตอร์ของพระอรรคให้ผู้ชมรู้สึกว่าพระอรรคใจร้ายกับภรรยาแทบจะดูไม่ออกว่ารักหรือเกลียด ในขณะที่แสดงออกด้วยดีกับผู้หญิงอีกคนหนึ่ง จนถูกเข้าใจผิดว่าเป็นผู้ชายเลวคนหนึ่งที่ลวงภรรยามาฆ่าทิ้งแล้วไปเสวยสุขกับผู้หญิงอื่น ทำให้พระอรรคเป็นผู้ร้ายในสายตาคนดู ทั้งหมดนี้ทำให้อุบลมีความชอบธรรมทุกประการ ที่จะเป็นวิญญาณที่อาฆาตพยาบาทขอโอกาสจากพระยายมให้มีกายทิพย์เป็นมนุษย์ในนามสโรชินี เพื่อมาฟื้นความทรงจำให้กับอัคนี

Ref. code: 25605907011471MIY

ให้สำนึกรู้ในความผิดที่ทำต่อเธอเอาไว้ในอดีต พร้อมกับแก้แค้นทิพอาภาไปพร้อมๆกัน บทละครให้อัคนีเฉลยความจริงในตอนท้ายว่าคุณอุบลเข้าใจผิดเรื่องพระอรรคกับทิพย์ คุณอุบลก็อ่อนลง ไฟแห่งความพยาบาทอาฆาตสิ้นสุดลง เนื่องจาก คุณอุบลยอมที่จะเสียสละให้อภัย และยินดีจะทำหน้าที่ของตนสืบไปจนชั่วกัปชั่วกัลป์ วิญญาณของอุบลหลุดพ้นจากความผูกพันแห่งวิญญาณอัคนี สายใยแห่งความอาฆาตแค้นเคืองขาดลง บัดนี้อุบลได้กลับไปสู่ภาวะความเป็นทิพย์อันไม่รู้จักตาย จิตอันขมขื่นเคียดแค้นสงบลง สุดท้ายก็ลงเอยด้วยปรัชญาที่ว่า รักที่แท้จริง คือ การเสียสละและให้อภัย ภายหลังอัคนีก็ได้บวชและปักกลดที่วัดราชบดินทร์จุดเริ่มของเรื่องทั้งหมด

ภาพที่ 4.39 การกระทำของพระอรรคต่อคุณอุบล

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.40 ความรักของพระอรรคที่มีต่อคุณอุบล

ภาพที่ 4.41 คุณอุบลให้อภัยอัคนี วิญญาณจึงหลุดพ้นจากความผูกพันแห่งวิญญาณอัคนี

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.42 อัคนีบวชและปักกลดที่วัดราชบดินทร์

4.1.3 การนำเสนอสาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme)

การศึกษาการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ คือ สาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) พบว่า **ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส** มีสาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) **เป็นทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจากการเป็นละครรักที่อิงประวัติศาสตร์ มุ่งนำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมผ่านประวัติศาสตร์ในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ สร้างความสนใจในประวัติศาสตร์ไทยให้คนรุ่นใหม่ ผ่านการสร้างภาพอยุธยาในอุดมคติ ทำให้เห็นภาพของกรุงศรีอยุธยาที่มีความเจริญรุ่งเรืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น กำแพงเมือง หรือ วัดไชยวัฒนาราม ป้อมเพชร พระปรางค์สามยอด ประตูฉนวนและพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ พระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท วัดพุทไธศวรรย์ ประตูคลองฉะไกรน้อย สถานที่ตามประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาอีกมากมาย อีกทั้งยังอยู่ในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เช่น ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การค้าขาย การได้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ขนมไทยกับ แม่มะลิ (มารี กีมาร์) เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เป็นต้น และเหตุการณ์ที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงโน้มกายรับพระราชสาสน์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จากเชอวาเลีย เดอ โชมองต์ ราชทูตฝรั่งเศส ณ พระที่นั่งสรรเพชญ์ มหาปราสาท กรุงศรีอยุธยา ปี พ.ศ.2228 (ค.ศ.1685)

ภาพที่ 4.43 ภาพกำแพงเมือง หรือ วัดไชยวัฒนาราม

Ref. code: 25605907011471MIY

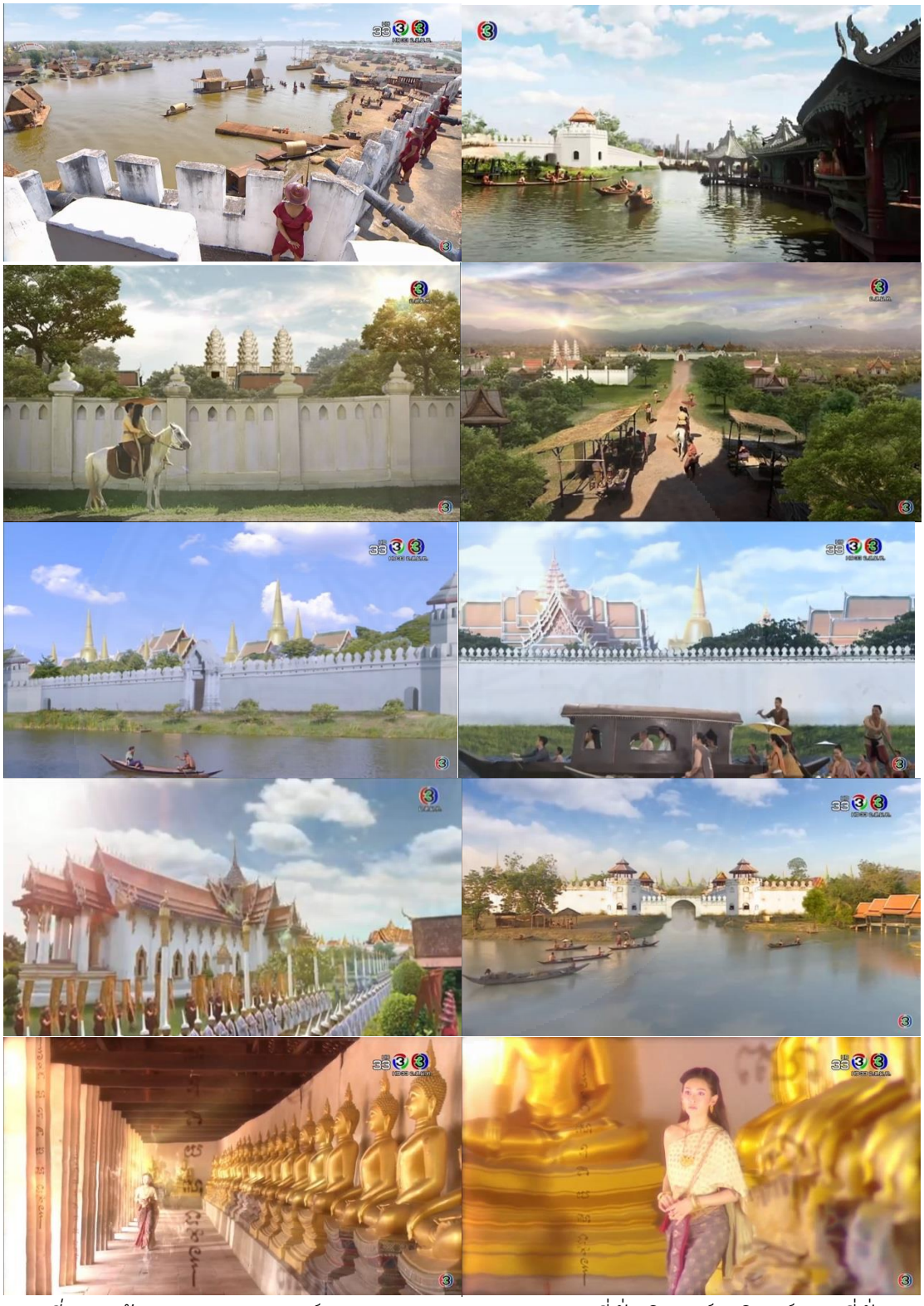

ภาพที่ 4.44 ป้อมเพชร พระปรางค์สามยอด ประตูฉนวนและพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ พระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท ประตูคลองฉะไกรน้อย วัดพุทไธศวรรย์

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.45 ภาพความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การค้าขาย ของกรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 4.46 เกศสุรางค์ได้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ขนมไทยกับ แม่มะลิ (มารี กีมาร์)

ภาพที่ 4.47 สมเด็จพระนารายณ์ทรงโน้มกายรับพระราชสาสน์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จากเชอวาเลีย เดอ โชมองต์ ราชทูตฝรั่งเศส ณ พระที่นั่งสรรเพชญ์มหาปราสาท กรุงศรีอยุธยา ปี พ.ศ.2228 (ค.ศ.1685)

นำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาไม่ว่าจะเป็นการทำบุญตักบาตร การเข้าห้องน้ำ หรือสมัยนั้นเรียกว่า “เว็จ” การแปรงฟันด้วยไม้ข่อย ไม้โสน ไม้รากลำพู ไม้สะเดา ไม้คนทา ในเรื่องคือใช้ “ไม้ข่อย” มาทุบปลายให้เป็นพู่ หรือเรียกว่า “ไม้เจีย” ใช้เกลือขัดฟัน หรือสีฟัน ซึ่งมีคุณสมบัติช่วยให้ฟันแข็งแรง ป้องกันฟันผุ ส่วนข่อย มีสารลินาโลออล (Linalool) โนนานาล (Nonanal) ดีคาลนาล (Decanal) วิตามินซี เปลือกข่อยมีสารแทนนิน

Ref. code: 25605907011471MIY

ซึ่งสรรพคุณของกิ่งข่อยสดและเปลือกต้น ช่วยทำให้ฟันแข็งแรง ป้องกันฟันผุ ลดอาการปวดฟัน หรือการที่แม่หญิงมีประจำเดือน หรือมีระดู จะต้อง “ขี่ม้า” คือการนำผ้ามาทำเป็นถุง แล้วใส่กากมะพร้าวทุบให้ละเอียดลงในถุง ใช้เชือกผ้ารัดรอบเอวอีกครั้งแทนผ้าอนามัยในปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งการเรียนรู้การแกะสลักผักผลไม้ การกรองมาลัย การเย็บปักถักร้อย หรืองานบ้านงานเรือนต่างๆ อีกด้วย

ภาพที่ 4.48 การทำบุญตักบาตร

ภาพที่ 4.49 การเข้าห้องน้ำ หรือสมัยนั้นเรียกว่า “เว็จ”

ภาพที่ 4.50 การแปรงฟันด้วย “ไม้ข่อย” หรือเรียกว่า “ไม้เจีย”

ภาพที่ 4.51 การที่แม่หญิงจะต้อง “ขี่ม้า” เมื่อมีประจำเดือนหรือมีระดู

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.52 ภาพการเรียนรู้การแกะสลักผักผลไม้ การกรองมาลัย การเย็บปักถักร้อย หรืองานบ้านงานเรือนต่างๆ

ในขณะที่ **ละครเรื่องพิษสวาท** มีสาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) **เป็นทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจากบทละครที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวของนรกสวรรค์ กฎแห่งกรรม ผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความโลภ การละกิเลส การเสียสละ การให้อภัย การระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ คุณงามความดี “ความดีไม่เคยสูญหาย ความดีแม้จะไม่ปรากฏแก่สายตามนุษย์ หากย่อมปรากฏอยู่ในสายตาสวรรค์เสมอ...” หรือแม้กระทั้งภาพนรกที่บทละครพยายามสอดแทรกโทษแห่งการสร้างกรรมชั่ว เกิดความรู้สึกหวาดกลัวและตระหนักในผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว จากการรับชมภาพดังกล่าว ซึ่งการนำเสนอภาพดังกล่าวอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติและแผ่นดิน จนสร้างความตื่นเต้น มีความซับซ้อน มีเงื่อนงำ ชวนให้ติดตาม ถึงแม้ว่าภาพที่นำเสนอนั้นจะเป็นภาพที่ดูน่ากลัว **เป็นทัศนะเชิงลบ** ก็ตาม

ภาพที่ 4.53 การทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินของคุณอุบล

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.54 บทลงโทษสำหรับผู้ที่ขโมยทรัพย์แผ่นดิน

ภาพที่ 4.55 บทลงโทษสำหรับผู้ที่แอบอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เบียดบังศาสนา ขนสมบัติโบราณ

ภาพที่ 4.56 บทลงโทษสำหรับผู้ที่สัญญาว่าจะปกป้องหวงแหนสมบัติของชาติ

4.2 ผลการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

การวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ พิจารณาจากประเภทของวัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (เชิงรูปธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย คือ การแต่งกาย การแต่งหน้า และอาหาร และวัฒนธรรมทางจิตใจ (เชิงนามธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คือ ภาษา และ กิริยามารยาท ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene) เหตุที่ยกเอาเรื่องของการดำเนินชีวิตมาวิเคราะห์ภาพการนำเสนอศิลปวัฒนธรรม เนื่องจาก

Ref. code: 25605907011471MIY

การดำเนินชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาสามารถแสดงภาพของการรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทยได้อย่างชัดเจน ซึ่งปัจจุบันการสร้างสรรค์ละครดังกล่าว จะสร้างสรรค์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และจินตนาการ **จากการศึกษาพบว่า**

เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่นักแสดงหรือตัวละครสวมใส่แสดง ถือเป็นเครื่องแต่งกาย (Costume) ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าที่สวมซ้อนกันอยู่หลายชั้น หรือไม่มีเสื้อผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว คำว่าเครื่องแต่งกายหรือ “Costume” ในทางเทคนิคจะหมายถึงเสื้อผ้าโดยทั่วไป ซึ่งจะรวมไปถึงเครื่องประดับต่างๆ รวมไปถึงเครื่องประดับศีรษะ การแต่งหน้า (Makeup) และอาจรวมไปถึงชุดชั้นในด้วยในบางครั้ง เครื่องแต่งกายในการแสดงจะเป็นสิ่งที่สามารถแยกแยะกลุ่มคน รสนิยมของบุคคลแต่ละคน รวมทั้งระดับชั้น (Class) ถิ่นฐานที่อยู่ ภูมิลำเนา หรือแม้แต่ยุคสมัย (Period) ได้

ในขณะที่**ภาษา**ในละคร คือ คำพูดที่ใช้ในละคร ชื่อเรื่อง ชื่อตัวละคร และ บทสนทนา ภาษาในละครจะสื่อสารข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ไปยังผู้ชม บทสนทนาจะทำให้ตัวละครแสดงออกถึงความคิด และความรู้สึกออกมาเป็น “วัจนสาร” ซึ่งเป็นศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวหรือความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละคร หรือบทเจรจา โดยภาษาพูดเพื่อการแสดงนั้นให้ผู้ชมดู ไม่ใช่สำหรับการอ่าน ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมสร้างอาการแสดง และช่วยในการพัฒนาตัวละคร โครงเรื่องตลอดจนสาระของเรื่องให้สมบูรณ์แบบตามบทประพันธ์ที่มีการใช้ศิลปะในการประพันธ์มาแล้วเป็นอย่างดี ศิลปะการใช้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การเขียนบทละครที่ดี แม้ว่าจะมีโครงเรื่องตัวละคร และความคิดที่ดี หากไม่มีศิลปะในการใช้ภาษาก็ไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดสู่ผู้ชมได้อย่างชัดเจนและน่าฟัง บทสนทนาที่ดีต้องให้เหมาะสมกับประเภทของเนื้อหาในแต่ละเรื่อง บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละครที่จะพูด ความคิดความอ่าน อารมณ์ของผู้พูด ซึ่งสามารถแยกแยะกลุ่มคน รสนิยมของบุคคลแต่ละคน รวมทั้งระดับชั้น (Class) ถิ่นฐานที่อยู่ ภูมิลำเนา หรือแม้แต่ยุคสมัย (Period) ทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงตัวละครได้เป็นอย่างดี

รวมไปถึง การ**ทำอาหาร** หรือแม้กระทั่ง**กิริยามารยาท** ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ก็สามารถแยกแยะกลุ่มคน รสนิยมของบุคคลแต่ละคน รวมทั้งระดับชั้น (Class) ถิ่นฐานที่อยู่ ภูมิลำเนา หรือแม้แต่ยุคสมัย (Period) ได้เช่นกัน

วิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละคร แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 เรื่อง คือ การแต่งกาย อาหาร ภาษา และกิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียมประเพณี) ได้ดังนี้

Ref. code: 25605907011471MIY

4.2.1 การนำเสนอการแต่งกาย

การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครเรื่อง **บุพเพสันนิวาส** พบว่า การแต่งกายของตัวละครทุกตัว ผู้ผลิตละครมีความใส่ใจในรายละเอียดให้เหมือนกับภาพวาดในจดหมายเหตุของราชอาณาจักรสยามต่างๆ เนื่องจากละครเรื่องนี้เป็นละครรักข้ามภพอิงประวัติศาสตร์ และ โครงเรื่องส่วนใหญ่ก็มีการนำเสนอเหตุการณ์และศิลปวัฒนธรรมของไทยสมัยอยุธยา ซึ่งเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หลายเหตุการณ์ที่ได้จารึกไว้ในพงศาวดารของไทย เพราะฉะนั้นผู้ผลิตละครจึงมีความตั้งใจสูงที่จะสร้างสรรค์งานละครแนวนี้ให้ได้สมจริงที่สุด และผลที่ได้คือ การแต่งกายของทุกตัวละครมีความสง่าสวยงาม และทรงคุณค่าของตัวละครนั้นๆ ได้อย่างเหมาะสมที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายของขุนนางผู้ชาย เช่น หมื่นสุนทรเทวา ขุนหลวงนารายณ์ ออกพระเพทราชา หลวงสรศักดิ์ หลวงศรียศ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ออกพระวิสูตรสุนทร (ปาน) เจ้าพระยาวิชเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) ล้วนเป็นการแต่งกายแบบไทยโบราณย้อนยุคตามแบบฉบับของกรุงศรีอยุธยา โดยชุดที่ใส่สำหรับเข้าเฝ้าจะสวมลอมพอก (หมวกทรงสูงมียอดแหลม) ไม่สวมเสื้อ สวมเสื้อครุยที่ไม่มีคอเสื้อตั้งขึ้น แหวกเปิดทางด้านหน้า มีผ้าคาดเอว และเหน็บอาวุธแสดงฐานะ ชุดที่ใส่สำหรับออกงานทั่วไปจะใส่เสื้อแขนกระบอกคอตั้ง นุ่งโจงกระเบน หรือมีกางเกงยาวคลุมเข่าข้างใน มีผ้าคาดเอว หรือมีเข็มขัดคาดอีกครั้ง เหน็บอาวุธแสดงฐานะ และชุดสำหรับอยู่บ้านจะแต่งกายแบบเรียบง่าย ใส่เสื้อแขนสั้นหรือแขนยาว ผ้าบาง นุ่งโจงกระเบน หรือนุ่งโสร่ง คาดผ้าที่เอว หรือแม้กระทั่งชุดนอนจะนุ่งโสร่ง ใส่เสื้อหรือไม่ใส่เสื้อ มีผ้าพาดบ่า 1 ผืน เท่านั้น

ภาพที่ 4.57 การแต่งกายของขุนนางผู้ชายสมัยกรุงศรีอยุธยาในการเข้าเฝ้ากษัตริย์

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.58 การแต่งกายของขุนนางผู้ชายสมัยกรุงศรีอยุธยาใส่ออกงานทั่วไป

ภาพที่ 4.59 การแต่งกายของขุนนางผู้ชายสมัยกรุงศรีอยุธยาใส่อยู่บ้านและสำหรับนอน

นอกจากการแต่งกายของขุนนางผู้ชายแล้ว การแต่งกายของแม่หญิงในกรุงศรีอยุธยาก็มีความสง่างามไม่แพ้กัน เช่น แม่หญิงการะเกด แม่หญิงจันทร์วาด คุณหญิงจำปา คุณหญิงนิ่ม แม่มะลิ (มารี กีมาร์) เป็นต้น สำหรับแม่หญิงการะเกดนั้น เป็นลูกของพระยาจากพิษณุโลกเมืองสองแคว (ในสมัยนั้นคล้ายว่าเป็นเมืองรองของอยุธยา) การแต่งกายในช่วงแรกที่มาบ้านหมื่นสุนทรเทวาได้รับอิทธิพลการแต่งกายมาจากละโว้ทางลพบุรี โดยจะเป็นการแต่งกายด้วยการห่มผ้า นุ่งผ้าซิ่น ใส่ตุ้มหู สวมแหวน สวมกำไล สวมเข็มขัด เกล้าผม มีสร้อยหรือสังวาลย์ เกล้าผม และมีปิ่นปัก ทรงเกล้ามวยทัดดอกไม้ การแต่งกายและทรงผมได้รับอิทธิพลมาจากพม่าและล้านนา ต่อมาแม่การะเกดจึงได้

Ref. code: 25605907011471MIY

ปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย มาแต่งกายตามแบบชาวอยุธยา คือ นุ่งผ้าฝ้ายพิมพ์ลาย นุ่งจีบหน้านาง มีชายพก สวมเสื้อแขนกระบอกยาวจรดข้อมือ ห่มสไบ และใส่สังวาลย์ ทำผมทรงมหาดไทยแบบอยุธยา ปล่อยผมยาว (ซึ่งทรงนี้ภายหลังที่แม่การะเกดออกเรือนไปแล้วจะตัดสั้นปลายผมงอน) ผมด้านบนแสกกลางและตั้งกระบังขึ้นสูง แม่การะเกดเป็นลูกพระยาจากเมืองสองแคว ซึ่งเป็นเมืองรองของอยุธยา เรียกได้ว่าเป็นชนชั้นสูง แต่ไม่ถึงกับสูงศักดิ์ที่สุด เมื่อมาอยู่ที่พระนครศรีอยุธยาจึงทำผมตามชนชั้นสูงของอยุธยา โดยชุดออกงานจะใส่เวลามีงานบุญ หรือมีพิธีที่สำคัญต่างๆ ซึ่งแม่การะเกดจะนุ่งโจงกระเบน หรือนุ่งผ้าจีบหน้านางมีชายพก สวมเสื้อแขนกระบอกยาวจรดแขน ห่มสไบเฉียง สวมเข็มขัด และสวมสังวาลย์ สำหรับชุดอยู่บ้าน การแต่งกายโดยปกติของแม่หญิงสมัยนั้นจะเป็นการนุ่งผ้าจีบหน้านางมีชายพก ห่มสไบเฉียงธรรมดา สวมเข็มขัด สวมสังวาลย์ ไม่มีการสวมเสื้อแขนกระบอก และการสวมชุดนอนจะไม่แต่งองค์ทรงเครื่องเยอะ โดยจะห่มสไบแบบรัดอก นุ่งผ้าจีบหน้านาง หรือนุ่งโจงกระเบน พร้อมกับมีผ้าคลุมไหล่ 1 ผืน เท่านั้น

ภาพที่ 4.60 การแต่งกายของแม่หญิงการะเกดจากพิษณุโลกเมืองสองแคว

ภาพที่ 4.61 การแต่งกายของแม่หญิงชนชั้นสูงในสมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่ถึงกับสูงศักดิ์ที่สุด

ภาพที่ 4.62 การแต่งกายของแม่หญิงสมัยกรุงศรีอยุธยาใส่อยู่บ้านและสำหรับนอน

Ref. code: 25605907011471MIY

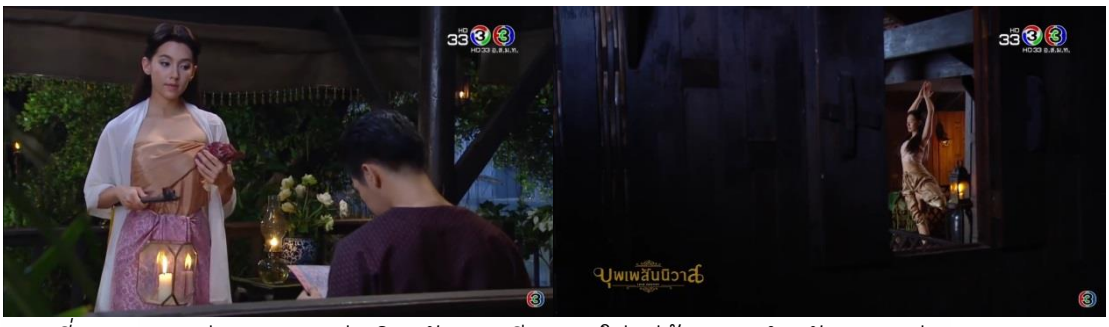

ภาพที่ 4.62 การแต่งกายของแม่หญิงสมัยกรุงศรีอยุธยาใส่อยู่บ้านและสำหรับนอน (ต่อ)

สำหรับแม่หญิงจันทร์วาด หากนับตามพระยศของพ่อแล้ว แม่การะเกดจะมียศต่ำกว่าแม่หญิงจันทร์วาดที่เป็นลูกของพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ซึ่งมีตัวตนจริงตามประวัติศาสตร์ และท่านยังเป็นเสมือนพี่น้องของพระนารายณ์ ที่กินนมจากเต้าเดียวกัน (แม่ของพระยาโกษาธิบดีเป็นแม่นมของพระนารายณ์) เป็นเพื่อนคู่คิด และรบเคียงบาเคียงไหล่กันมาตลอด แม่หญิงจันทร์วาดจึงแต่งกายเสมือนหญิงชนชั้นสูง (ไฮโซอยุธยา) อย่างเช่น เสื้อแขนกระบอกที่ใช้ผ้าคนละแบบ นุ่งห่มเสื้อผ้าสีม่วง (ผ้าสีม่วงสมัยก่อนเป็นของแพง ย้อมยาก คนที่มีใส่แสดงว่าต้องเป็นคนชนชั้นที่มีฐานะร่ำรวย) ไม่ค่อยนุ่งโจงกระเบน จะนุ่งซิ่นมีชายพก ทำผมทรง**“โซงโขดง”** ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยสุโขทัย ผู้หญิงนิยมนำผมยาวๆ มาเกล้ามวยใหญ่ไว้กลางศีรษะ ประดับตกแต่งด้วยรัดเกล้า หรือพวงมาลัยตามโอกาสและตามฐานะ หรือแม้กระทั่งการแต่งกายของพวกบ่าวไพร่ที่ใช้สีผ้าที่เป็นสีหาง่าย ย้อมได้เอง การแต่งกายแบบเรียบง่ายไม่มีเครื่องประดับใดๆ เนื่องจากบ่าวไพร่ในเรือนมูลนายจะไม่มีสิทธิ์มีเงินใช้เอง ต้องรับใช้มูลนายเท่านั้น เพราะบางคนพ่อแม่นำมาขายให้เป็นทาสรับใช้ บางคนเกิดมาก็เป็นบ่าวในเรือนแล้ว ไม่สามารถไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองได้

ภาพที่ 4.63 การแต่งกายของแม่หญิงชนชั้นสูงในสมัยกรุงศรีอยุธยา (แม่หญิงจันทร์วาด)

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.64 การแต่งกายของคุณหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา (ด้านซ้ายคุณหญิงจำปา ด้านขวาคุณหญิงนิ่ม)

ภาพที่ 4.65 การแต่งกายของแม่หญิงชนชั้นสูงในสมัยกรุงศรีอยุธยาแต่ไม่ถึงกับสูงศักดิ์ที่สุด (แม่มะลิ)

ภาพที่ 4.66 ภาพการแต่งกายของบ่าวไพร่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

นอกจากนั้นยังพบเครื่องแต่งกายที่ใช้ทำพิธีกรรม ในเรื่องคือ ทำพิธีสวดมนต์กฤษณะกาลี ที่ได้รับอิทธิพลจากพราหมณ์ อีกด้วย

ภาพที่ 4.67 ภาพการแต่งกายเพื่อทำพิธีกรรมสวดมนต์กฤษณะกาลี

Ref. code: 25605907011471MIY

ในขณะที่ ละครเรื่อง **พิษสวาท** มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละคร คล้ายกับ ละครเรื่อง บุพเพสันนิวาส เพียงแต่ ละครเรื่อง พิษสวาท มีการนำเสนอยุคสมัยโบราณที่ดั้งเดิมเสมือนชีวิตจริงมากกว่า

แม่หญิงในละครเรื่อง **พิษสวาท** มีการแต่งกายที่สวยงามไม่ว่าจะเป็นการแต่งหน้าทรงผม การห่มสไบเฉียง การนุ่งโจงกระเบน การนุ่งซิ่นมีชายพก และเครื่องประดับต่างๆ เน้นความเป็นชีวิตจริงมากกว่าละครบุพเพสันนิวาส เช่น การห่มสไบเฉียง จะมีลวดลายและสีสันที่เป็นสีในสมัยนั้นที่สามารถหาได้จริง เช่น สีเลือดหมู สีฟ้าคราม สีน้ำตาล สีโทนหม่นๆ เป็นต้น เป็นผ้าที่ดูเหมือนถักทอด้วยตนเองจริงๆ จะไม่นิยมใส่เครื่องประดับ เว้นแต่จะออกงาน เช่น คุณอุบล ในขณะอยู่บ้านจะแต่งกายเพียง ห่มสไบเฉียงชั้นเดียว หรือใช้ผ้าพันหน้าอก นุ่งซิ่นมีชายพก หรือหากต้องสอนรำจะนุ่งโจงกระเบน ไม่สวมเข็มขัด ไม่สวมสังวาลย์ ไม่สวมตุ้มหู ต่างจากแม่การะเกด ที่ห่มสไบเฉียงสองชั้น นุ่งโจงกระเบน หรือ นุ่งซิ่นมีชายพก สวมสังวาลย์ สวมเข็มขัด สวมกำไล สวมแหวน ใส่ตุ้มหู สีสันสดใสสวยงาม เหมือนสมัยนิยม โดยชุดออกงานทั่วไป จะห่มสไบเฉียง นุ่งซิ่นมีชายพก ทรงผมทรงมหาดไทยปล่อยยาว

ภาพที่ 4.68 การแต่งกายของคุณอุบลในขณะอยู่บ้าน

ภาพที่ 4.69 คุณอุบลซ้อมรำอยู่ที่บ้าน

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.70 การแต่งกายของคุณอุบลเมื่อออกงาน

โดยเฉพาะชุดนางรำหลวงที่ผู้ผลิตละคร มีการศึกษาค้นคว้ากันเป็นอย่างหนักในการสร้างสรรค์ชุดนางรำหลวงในสมัยกรุงศรีอยุธยาให้สวยงาม ทรงคุณค่าที่สุด ด้วยวัสดุจริงที่ผลิตขึ้นเองใหม่หมด บ่งบอกถึงทีมงานคุณภาพอีกทีมหนึ่งก็ว่าได้ ในเรื่องจะมีการนำเสนอทั้งหมด 2 ชุด ด้วยกัน คือ ชุดนางรำเปิดเรื่อง จะประกอบด้วยสไบสีแดงทำมาจากผ้าอัตลัด (จากอินเดีย) ปักลายดอกสีทอง นุ่งผ้าฝ้ายพิมพ์ลาย นุ่งจีบหน้านาง มีชายพก นุ่งแบบชักชายสะบัด สวมสิราภรณ์ รัดเกล้าเปลว มีกรรเจียก (จรหู) ใส่ตุ้มหูห่วงทอง ใส่กรองคอ ใส่ทับทรวง ใส่เล็บปลอมสีทองยาวเพิ่มความอ่อนช้อย สวมเข็มขัด (ปั้นเหน่ง) สวมแหวน 8 นิ้ว ใส่กำไล ส่วนอีกชุด คือ ชุดนางรำหลวงสีทอง จะประกอบด้วยสไบสีเหลืองทองทำมาจากผ้ายกหรือผ้าไหม (จากอินเดีย) ปักลายด้วยวัสดุโบราณ เช่น ปีกแมลงพับ เลื่อมโลหะสีทอง และลูกปัดเล็กๆ นุ่งผ้าฝ้ายพิมพ์ลาย นุ่งจีบหน้านาง มีชายพก นุ่งแบบชักชายสะบัด สวมสิราภรณ์ ใส่เกี้ยวยอด ใส่กระบังหน้ามีทับทิมสีเลือดอยู่ตรงกลาง ใส่กรรเจียก (จรหู) ใส่ตุ้มหูห่วงทอง ใส่กรองคอ ใส่ทับทรวง ใส่เล็บปลอมสีทองยาวเพิ่มความอ่อนช้อย สวมเข็มขัด (ปั้นเหน่ง) สวมแหวน 8 นิ้ว และใส่กำไล

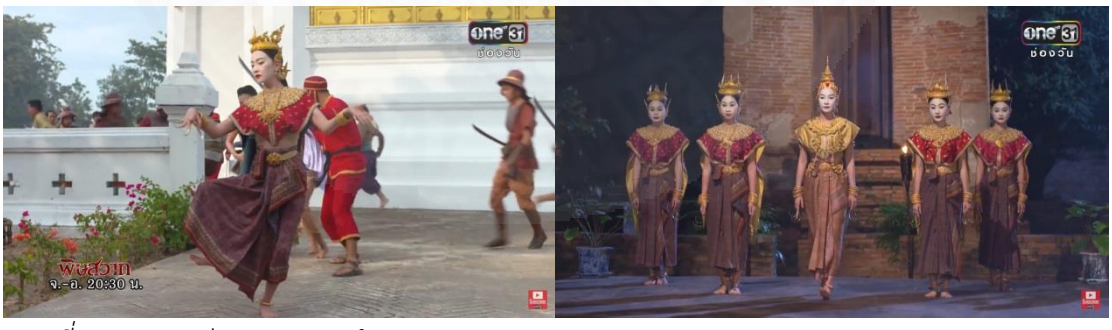

ภาพที่ 4.71 การแต่งกายชุดนางรำหลวง

ส่วนการแต่งกายของผู้ชายในสมัยอยุธยานั้น หากเป็นชุดขุนศึก จะสวมหมวกทรงประพาสสักหลาดสีดำขลิบทองยอดจุกเสื้อสักหลาดแขนยาวสีดำคอตั้ง สวมกางเกง นุ่งโจงกระเบน (ผ้าปูม) ทับกางเกงอีกครั้ง มีผ้าผูกเอวเรียกว่า ผ้าหนามขนุน เป็นเสมือนเครื่องยศ ได้รับอิทธิพลจากซามูไรและชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาอยู่ในสมัยก่อน ซึ่งสั่งตัดมาจากญี่ปุ่น สวมเกราะหนังบนไหล่ ลายเกราะเป็นลายจากประเทศจีน ชุดออกงานทั่วไป เนื่องจากพระอรรค เป็นขุนศึก (ทหาร) ชุดจะมีรูปแบบไป

Ref. code: 25605907011471MIY

ทางทหาร สวมเสื้อสักหลาดแขนยาวสีดำคอตั้งสวมกางเกง นุ่งโจงกระเบน (ผ้าปูม) ทับกางเกงอีกครั้ง มีผ้าผูกเอวเรียกว่า ผ้าหนามขนุน เป็นเสมือนเครื่องยศ มีดาบเป็นอาวุธ ชุดอยู่บ้าน จะนุ่งโจงกระเบน มีผ้าผูกเอว ไม่สวมเสื้อ

ภาพที่ 4.72 การแต่งกายชุดขุนศึกในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 4.73 การแต่งกายอยู่บ้านของพระอรรค

4.2.2 การนำเสนอภาษา

การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครเรื่อง **บุพเพสันนิวาส** พบว่า มีการใช้ภาษาโบราณ เช่น คำว่า **ออเจ้า เถิดหนา ดูทีฤ ก็ย่อมได้** เป็นต้น โดยคำว่า **“ออเจ้า”** เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 และ 3 ที่ใช้จริงในสมัยกรุงศรีอยุธยา จากบันทึกของ มองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม เรียกได้ว่าทางผู้ผลิตละครมีการค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาเป็นอย่างดี และกล้าที่จะนำเสนอผ่านละครเรื่องนี้เป็นเรื่องแรก ซึ่งไม่เคยมีละครพีเรียดเรื่องไหนใช้คำนี้มาก่อน รวมถึงคำลงท้ายของหมื่นสุนทรเทวาที่มักจะพูดกับแม่การะเกดอยู่เสมอว่า **“เถิดหนา”** อาทิเช่น

หมื่นสุนทรเทวา ฝนไพรเข้าไปให้เกศสุรางค์พร้อมกับพูดว่า “แม่การะเกดหากทุเลาแล้วเข้าไปกราบขออภัยคุณแม่ด้วยหนา ท่านเองก็คงเสียใจไม่น้อย หากท่านทำไปก็เพราะ หวังดีในตัวออเจ้า ของในถุงแดงนี่ข้าซื้อมาฝากออเจ้า เห็นหยิบวางๆอยู่หลายครา...หายเจ็บ**เถิดหนา**ออเจ้า”

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.74 หมื่นสุนทรเทวานำไพรมาให้แม่การะเกด

หมื่นสุนทรเทวา หรือขณะนี้ได้อวยยศเป็นขุนศรีวิสารวาจานั่งเฝ้าอาการข้างเตียงของเกศสุรางค์ ด้วยความกังวลใจเป็นที่สุด และพูดว่า“แม่การะเกด ตื่น**เถิดหนา**ออเจ้า ออเจ้าอย่าไปไหนเลย อยู่ที่นี่ อย่าจากไปไหน”

“กลับมาเถิดแม่การะเกดของพี่ อย่านอนนิ่งอย่างนี้เลย ใจพี่ราญรอนหนัก**หนา** กลับมา**เถิด**ออเจ้า อย่าไปอื่นไกลเลย” เมื่อเกศสุรางค์ฟื้นขึ้น ขุนศรีวิสารวาจาโผเข้าไปหาและพูดว่า “แม่การะเกด เหตุใดออเจ้าถึงจ้องหน้าข้าอย่างนี้ แม่การะเกด..” “ทำไมคุณพี่ดูโทรมจังเลยคะ” ขุนศรีวิสารวาจาดีใจดึงเธอมากอดแนบอก“วาจานี้มิผิด ออเจ้ากลับมาหาพี่แล้วแม่การะเกดของพี่” “ข้าต้องกลับสิเจ้าคะ เพราะว่าข้าหิวจนสามารถกินไก่ได้ทั้งตัวเลยเจ้าค่ะ” ขุนศรีวิสารวาจาหัวเราะ “ใจพี่ราญรอน เหมือนร่างกายไม่มีชีวิตจิตใจ ออเจ้าอย่าจากพี่ไปไหนอีกหนา”

ภาพที่ 4.75 หมื่นสุนทรเทวาเฝ้าแม่การะเกดหลังจากวิญญาณหลุดออกจากร่าง

Ref. code: 25605907011471MIY

คำลงท้ายว่า **“ดูทีฤ”** อาทิเช่น

“คุณพี่ดูสิคะพระจันทร์ดวงโต๊โต วันนี้พระจันทร์ขึ้นทางทิศนี้ ทำไมพระจันทร์ที่นี่ดวงโตจังคะ” หมื่นสุนทรเทวาตอบว่า “คนละดวงกระมัง” “พระจันทร์ของโลกมีได้แค่ดวงเดียวค่ะ” “ออเจ้าว่ากระไรนะ” “เปล่าค่ะ วันนี้คุณพี่ไม่มีนัดกับขุนเรืองเหรอคะ” “เหตุใดต้องนัดขุนเรือง หรือว่าออเจ้าอยากจะ..พบเขา” “นัดดื่มสุราไงคะ” “ไม่จำเป็นต้องเมาสุราทุกวันหรอก” เกศสุรางค์จึงเอ่ยบทกลอนในยุคปัจจุบันว่า “ไม่เมาเหล้าแต่เรายังเมารัก สุดจะหักห้ามจิตคิดไฉน ถึงเมาเหล้าเช้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกค่ำคืน” “ออเจ้ากล่าวกลอนนี้ด้วยเหตุใดฤ” “กล่าวให้ใครก็ไม่รู้ค่ะมีทั้งแม่หญิงจันทร์วาด ทั้งแม่มะลิ” “กระนั้นฤ ข้าว่าออเจ้าลืมอีกผู้หนึ่ง” “ผู้ใดคะ คุณพี่แอบไปมีสาวๆที่ไหนอีกหรอคะ” แล้วหมื่นสุนทรเทวาก็โน้มกายไปประจันหน้ากับเกศสุรางค์ อมยิ้ม และพูดว่า “ไปส่องคันฉ่อง**ดูทีฤ**” เกศสุรางค์ อมยิ้ม และพูดว่า “คันฉ่อง กระจก เห็นเงียบๆ ไม่เบาเลยนะ”

ภาพที่ 4.76 หมื่นสุนทรเทวาหยอดคำหวานให้แม่การะเกดในขณะชมพระจันทร์

หรือแม้กระทั้งคำที่คุณหญิงจำปาชอบพูดกับแม่การะเกดบ่อยๆเพื่อเป็นคำอนุญาตว่า **“ก็ย่อมได้”** อาทิเช่น

เกศสุรางค์ขออนุญาตตามคุณหญิงจำปาไปวัดด้วยเกศสุรางค์ถามคุณหญิงจำปาว่า “ปกติเราใส่บาตรแค่ 5 องค์หรือเจ้าคะ” “วันนี้ไม่ใช่วันพระ ใส่บาตรแค่ 5 องค์ ต่อถึงวันพระ เราก็จะไปวัดไปฟังเทศน์” “ขอไปด้วยได้ไหมเจ้าคะ อยากไปทำสังฆทานเจ้าค่ะ” “จะไป**ก็ย่อมได้** นังสองคนนี้ไม่ต้องไป อยู่เรือน เก็บกวาดห้องให้เจ้านายของเจ้า” “แล้ววันนี้ไม่ไปหรือเจ้าคะ” “อีกหลายวันถึงจะวันพระ” “ถ้าอย่างนั้นขอไปตลาดได้ไหมเจ้าคะ” “อยากไป**ก็ย่อมได้** แต่กิริยาเช่นนี้ เค้าเรียกว่าตีเสมอผู้ใหญ่ ใครที่พ่อแม่ไม่สั่งสอนถึงจะทำกัน น่ารังเกียจนัก”

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.77 คุณหญิงจำปาอนุญาตให้แม่การะเกดไปวัดและไปเที่ยวตลาด

นอกจากนี้ยังมีคำพูดที่แปลกใหม่เป็นกระแสอย่างมากของศิลปะการใช้ภาษาใน**การด่าเกศสุรางค์ของหมื่นสุนทรเทวา**เป็นภาษาแบบโบราณ อาทิเช่น

หมื่นสุนทรเทวาซักถามเกศสุรางค์ว่าเป็นใคร เป็นสัมภเวสีมาสิงร่างแม่การะเกดใช่หรือไม่ “ออเจ้าเป็นใคร มาจากไหน ทำไมมาอยู่ในร่างแม่การะเกด” “ทำไมคิดอย่างนั้นร่ะคะ” “ใช่ร่ะสิ เจ้าตายมานานกี่มากน้อยแล้ว ทำไมไม่ไปผุดไปเกิด” “หา..” “ตกใจที่ข้ารู้ใช่หรือไม่ เอาร่ะ เจ้าจะยอมออกไปดีๆ หรือจะให้หมอผีมาขับไล่” “โอ้ย..คุณหมื่น” “ไปเสียเถิด อย่ามีทรมาน แล้วไปเกิดเสีย ถ้าช้าไปกว่านี้ วิญญาณของเจ้าจะเร่ร่อน หาทางไปเกิดไม่พบไม่เจอ” “ไม่ใช่นะคะ คือว่า..” “ข้าไม่ถือโทษโกรธเจ้าหรอก ออกจะเห็นใจด้วยซ้ำ ที่เจ้าเป็นสัมภเวสี ไร้ญาติขาดมิตร จึงต้องหาที่พักพิง” “คุณหมื่นคิดว่าข้าเป็นผีหรอคะ” “ไม่ใช่รึ” “ข้าเป็นผีใครร่ะคะ คนตายคนไหนมาเข้าสิงคะ แล้วทำไมข้าถึงยังเป็นข้าอยู่ ไม่ใช่คนที่ตายคนนั้น คุณหมื่นคะ ข้าไม่ใช่ผี ข้าคือการะเกดค่ะ แต่เหตุเพราะมนต์กฤษณะกาลีทำให้ข้าเป็นคนพูดจากไม่รู้เรื่อง จำความไม่ได้ เรื่องนี้คุณหมื่นต้องรับผิดชอบเพราะว่าคุณหมื่นเป็นคนสวดมนตร์สาปแช่งข้า หาว่าข้าไม่ฆ่าคน ข้าไม่เกี่ยวเสียหน่อย กล่าวหาแล้วยังสาปแช่งข้าแถมตอนนี้ยังให้ข้าเป็นผีอีก ข้าไม่ฟ้องหมิ่นประมาทก็ดีเท่าไหร่แล้ว” หมื่นสุนทรเทวาโมโหหนัก “หยุดกล่าววาจาน่าเกลียดน่าชัง” “น่าเกลียดน่าชังตรงไหนคะ ข้าพูดความจริง” หมื่นสุนทรเทวาโมโห พร้อมชี้หน้าเกศสุรางค์ “ข้าบอกให้หยุด..**เจ้าเป็นคนกำเริบ ไม่รู้จักกาลเทศะ วาจาพิกลพิการฟังไม่รู้ความ จิตใจหยาบกระด้างไม่มีเมตตาข้าทาสบริวาร ไม่เอาการเอางาน ขี้ร้านตัวเป็นขนดีแต่แต่งตัวนั่งชม้อยชายตาหน้าขาว น่ารำคาญ..**”

ภาพที่ 4.78 หมื่นสุนทรเทวาด่าเกศสุรางค์

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.78 หมื่นสุนทรเทวาด่าเกศสุรางค์ (ต่อ)

การพูดกับบ่าวไพร่ของมูลนาย ที่มีระดับของการเรียกบ่าวตามอารมณ์ หากอารมณ์ดีจะเรียกบ่าวโดยจะมีคำว่า **“นัง”** หรือ **“ไอ้”** (นังปริก ไอ้จ้อย) นำหน้าชื่อบ่าว และมีคำว่า **“เอ็ง”** แทนชื่อบ่าว หรือ หากอารมณ์ไม่ดีจะเรียกบ่าวโดยจะมีคำว่า **“อี”** นำหน้าชื่อบ่าว (อีปริก) จะเรียก **“มึง”** แทนชื่อบ่าว และแทนตัวเองว่า **“ข้า”** หรือ **“กู”** อาทิเช่น

คุณหญิงจำปาพูดกับปริก “**เอ็ง**ไปดูแม่หญิงการะเกด ได้ไข้ขึ้นมาคงระบมเพราะพิษหวายนั่นแหละหนา” “โอ๊ย แม่นายท่านเจ้าขา จะห่วงแม่หญิงไยกันเจ้าคะ เดี๋ยวก็หายเจ้าค่ะ แม่หญิงร้ายกาจโรคภัยไข้เจ็บยังแพ้เจ้าค่ะ” หมื่นสุนทรเทวาได้ยินไม่พอใจอย่างมากเสียงเข้มใส่ปริก “**นัง**ปริก เอ็งได้ไข้เมื่อใดไม่ต้องกินยา เพราะโรคร้ายก็แพ้เอ็งพอกัน”

ภาพที่ 4.79 คุณหญิงจำปาพูดกับปริก

คุณหญิงจำปาพูดกับจวง “**เอ็ง**เตรียมของไว้กี่องค์” จวงตอบ “5 เจ้าค่ะ คุณหญิง” “เอ..วันนี้วันพระ ใช่ฤาไม่” จวงตอบว่า “ถ้าวันนี้วันพระ บ่าวก็เตรียมของ 10 แล้วสิเจ้าคะคุณหญิง” คุณหญิงจำปาหันมาทำตาเข้มใส่จวง “**นัง**จวง กำเริบร่ะ**มึง**”

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.80 ภาพคุณหญิงจำปาพูดกับจวง

ในขณะที่ ละครเรื่อง**พิษสวาท** ภาษาที่ใช้ในละครสำหรับเรื่องนี้เป็นภาษาที่ใช้ในละครพีเรียดทั่วไป ต่างจาก ละครเรื่อง บุพเพสันนิวาส ที่มีการนำเสนอบทละคร คำพูด แปลกใหม่ ซึ่งก็นับว่า ผู้ผลิตละครสร้างสรรค์ออกมาได้เป็นอย่างดี

4.2.3 การนำเสนออาหาร

การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครเรื่อง **บุพเพสันนิวาส** พบว่า การนำเสนออาหารโบราณที่ไม่เคยมีใครรู้จักมาก่อน เช่น **หมูสร่ง** ซึ่งน้อยคนนักที่จะรู้จัก ทางผู้ผลิตละครก็มีการค้นคว้าหาข้อมูลและนำเสนอออกมาได้อย่างประณีต สวยงาม สมกับเป็นละครพีเรียดที่มีภาพที่สวย น่าชม หรือ การนำเอาอาหารในยุคปัจจุบันมาสร้างความสนุกขบขัน สร้างสีสัน อรรถรส ให้กับละครเรื่องนี้ได้อย่างลงตัว เช่น **หลนเต้าเจี้ยว มะม่วงน้ำปลาหวาน กุ้งเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด หมูกระทะ** เป็นต้น ซึ่งในทุกๆ รายการอาหารมีการนำเสนอการจัดองค์ประกอบของสำรับออกมาได้อย่างสวยงาม มีการแกะสลักผักผลไม้ มีการใช้ภาชนะเครื่องชามเบญจรงค์ลายครามตาสัปปะรด จานเชิง เครื่องทองเหลือง และเครื่องปั้นดินเผา ใส่วัตถุดิบ และเครื่องปรุงต่างๆ ฯลฯ โดยใช้ใบตองพับจีบแบบเล็บครุฑลองวัตถุดิบหรืออาหารที่ก้นภาชนะอีกครั้งเพื่อเพิ่มความน่ารับประทานได้เป็นอย่างดี จนทำให้ผู้ประกอบอาหารดังกล่าวในประเทศไทยขายดีกันไปตามๆกัน อีกทั้งละครเรื่องนี้ยังนำบุคคลทางประวัติศาสตร์อย่าง แม่มะลิ (มารี กีมาร์) หรือ ท้าวทองกีบม้า ผู้คิดค้นขนมไทยในสมัยอยุธยา มานำเสนอในมุมมองที่น่าสนใจ นำเสนอให้เห็นถึงที่มาที่ไปของขนมไทยอย่าง ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ซึ่งน้อยคนนักที่จะรู้จักที่มาของขนมไทยเราและน้อยคนนักที่จะรู้จักท้าวทองกีบม้า

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.81 การทำหมูสร่ง

ภาพที่ 4.82 การทำหลนเต้าเจี้ยว

ภาพที่ 4.83 การทำมะม่วงน้ำปลาหวาน

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.83 การทำมะม่วงน้ำปลาหวาน (ต่อ)

ภาพที่ 4.84 การทำกุ้งเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด

ภาพที่ 4.85 การทำหมูกระทะ

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.86 การทำทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง

ในขณะที่ ละครเรื่อง**พิษสวาท** มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครเรื่องอาหาร พบว่า การนำเสนอภาพของคุณอุบลที่มีความตั้งใจทำอาหาร **“แกงชักส้ม”** ให้พระอรรคกิน มีการนำเสนอภาพออกมาอย่างสวยงาม มีความเป็นชีวิตจริงมากกว่าบุพเพสันนิวาส มีการจัดองค์ประกอบของสำรับออกมาได้อย่างสวยงาม มีการแกะสลักผักผลไม้ มีการใช้ภาชนะเครื่องชามเบญจรงค์ลายครามตาสัปปะรด จานเชิง เครื่องทองเหลือง และเครื่องปั้นดินเผา ใส่วัตถุดิบ และเครื่องปรุงต่างๆ ฯลฯ เพิ่มความน่ารับประทานได้เป็นอย่างดี

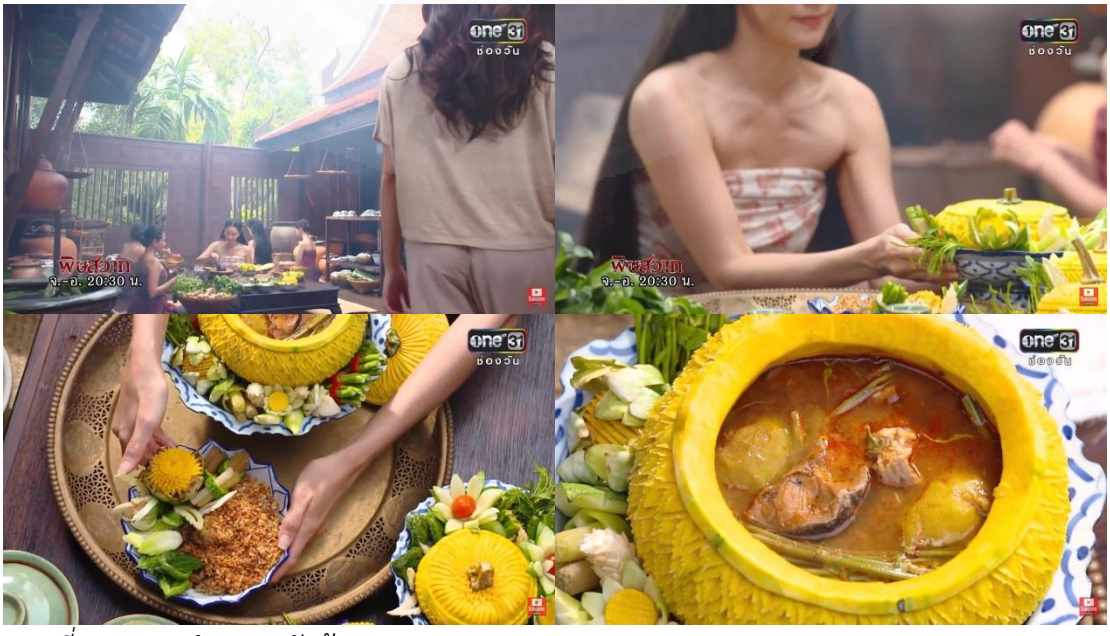

ภาพที่ 4.87 การทำ “แกงชักส้ม”

Ref. code: 25605907011471MIY

4.2.4 การนำเสนอกิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียมประเพณี)

การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครเรื่อง **บุพเพสันนิวาส** พบว่า การนำเสนอขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาที่เป็นคนภาคภูมิใจในชาติและรักขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเหนียวแน่น มีกิริยามารยาทอ่อนโยนสุภาพปฏิบัติต่อผู้ที่เหนือกว่าหรือระดับที่เท่ากันอย่างผู้มีความนอบน้อม มีจริตที่งดงาม สตรีกรุงศรีอยุธยามีความเหนียมอาย สงบเสงี่ยม มีกิริยาที่สง่างาม สำรวมกิริยา สำรวจวาจา เช่น การยืนจะเอามือประสานกันข้างหน้า การนั่งจะนั่งอย่างสำรวม ส่วนขุนนางผู้ชายกรุงศรีอยุธยาจะมีกิริยาที่สง่างามเช่นกัน เช่น การยืนจะเอามือไขว้หลัง บางคนจะถือไม้ตะพด การนั่งจะนั่งหลังตรง มือทั้งสองอยู่ตรงหน้าตัก บางคนจะถือไม้ตะพด เป็นต้น ผู้ชายกรุงศรีอยุธยาชอบมีภรรยาหลายคน ชาวกรุงศรีอยุธยาจะเป็นคนที่มีเมตตา ซ่อนความรู้สึก ไม่ชอบพูดมาก โดยเฉพาะแม่หญิงจะถูกอบรมสั่งสอนให้เชื่อฟังผู้ใหญ่และเชื่อฟังผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว มีความมัธยัสถ์ ไม่ชอบหรูหราฟุ่มเฟือย ไม่เห็นแก่ตัว มีความรู้จักพอ ไม่ติดใจอยากได้สมบัติสิ่งของต่างๆ เหมือนคนยุโรป แต่ของที่มีอยู่จะรักษาอย่างหวงแหน ชอบฝังสมบัติมากกว่าจะนำออกมาใช้ นับถืออาวุโส เคารพพ่อแม่ แสดงความเคารพโดยการไหว้ การทำโทษบางครั้งโหดเหี้ยมทารุณทำร้ายกันถึงตาย โดยเฉพาะวิธีประหารชีวิตแบบต่าง ๆ หรือการทำโทษบ่าวของมูลนายด้วยการเฆี่ยนตี การปฏิวัติที่มีบ่อย ๆ ทำให้คนมั่งมีหลายคนถูกริบทรัพย์จนหมดตัว คนกรุงศรีอยุธยามักยอมอ่อนน้อมต่อผู้อยู่เหนือกว่า แต่จะหยิ่งดูหมิ่นคนที่ต่ำกว่า เช่น พวกบ่าวไพร่และคนที่แสดงความยกย่องเขา บางคนช่างพูดอย่างมีเล่ห์เหลี่ยม เชื่อถือไสยศาสตร์ โชคลาง หมอดู เข้าทรงและคาถาอาคม เช่น การใช้มนต์กฤษณะกาลี หรือแม้กระทั่งการนำเสนอภาพสถานที่ทางประวัติศาสตร์เช่น วัดไชยวัฒนาราม ป้อมเพชร พระปรางค์สามยอด สถานที่ตามประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาอีกมากมาย ภาพที่นำเสนอก็มีความโอ่อ่า สวยงาม สมบูรณ์แบบ

ภาพที่ 4.88 ขนบธรรมเนียมประเพณีการนับถือความอาวุโส เคารพพ่อแม่

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.88 ขนบธรรมเนียมประเพณีการนับถือความอาวุโส เคารพพ่อแม่ (ต่อ)

ภาพที่ 4.89 กิริยาของสตรีในกรุงศรีอยุธยาที่มีต่อผู้ที่เหนือกว่าหรือมีระดับฐานะที่เท่ากัน

ภาพที่ 4. 90 กิริยาของขุนนางผู้ชายในกรุงศรีอยุธยาที่มีต่อผู้ที่เหนือกว่าหรือมีระดับฐานะที่เท่ากัน

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.91 การทำโทษอย่างทารุณด้วยการเฆี่ยน หรือ โบยด้วยหวาย

ภาพที่ 4.92 มูลนายกระทำต่อบ่าวไพร่ แสดงถึงการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.93 ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ (การใช้มนต์กฤษณะกาลี)

ภาพที่ 4.94 ชาวกรุงศรีอยุธยาไม่ชอบชาวยุโรป

ในขณะที่ ละครเรื่อง**พิษสวาท** พบว่า การนำเสนอขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยา สำหรับละครเรื่องนี้นำเสนอให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในชาติ หวงแหนแผ่นดิน และรักขนบธรรมเนียมอย่างเหนียวแน่น มีกิริยามารยาทอ่อนโยนสุภาพ มีเมตตา ซ่อนความรู้สึก ไม่ชอบพูดมาก มัธยัสถ์ ไม่ชอบหรูหราฟุ่มเฟือย ไม่เห็นแก่ตัว มีความรู้จักพอ ไม่ติดใจอยากได้สมบัติสิ่งของต่างๆ ยกเว้นผู้ที่คิดจะทำความชั่ว ทรยศต่อแผ่นดิน นับถืออาวุโส เคารพพ่อแม่ คนกรุงศรีอยุธยามัก

Ref. code: 25605907011471MIY

ยอมอ่อนน้อมต่อผู้อยู่เหนือกว่า แต่จะยิ่งดูหมิ่นคนที่ต่ำกว่า อย่างเช่น พวกบ่าวไพร่ และคนที่แสดงความยกย่องเขา บางคนช่างพูดอย่างมีเล่ห์เหลี่ยม เช่น พวกขุนนางฝ่ายไม่ดี

ภาพที่ 4.95 การแสดงความเคารพต่อผู้อาวุโส

ภาพที่ 4.96 การแสดงความเคารพต่อผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว

ภาพที่ 4.97 การแสดงการกระทำที่มีเล่ห์เหลี่ยม ดูหมิ่นบุคคลอื่น

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาพที่ 4.98 การกระทำต่อบ่าวไพร่

Ref. code: 25605907011471MIY

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์” ผู้วิจัยได้แบ่งการสรุปอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

2. เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ ด้าน**โครงเรื่อง (Plot)** ซึ่งหมายถึง โครงสร้างหลักของการกระทำที่ปรากฏอยู่ในละคร การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีเหตุผล มีจุดหมายปลายทาง โดยให้มีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง นั่นคือ มีจุดเริ่มต้น ตอนกลาง และจุดจบของเรื่อง เหตุการณ์ทุกตอนที่ประกอบเข้าด้วยกันจะต้องมีความสมเหตุสมผล ซึ่งเรื่องราวที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่ง จะต้องมีความสัมพันธ์ หรือสืบเนื่องมาจากฉากอื่น การวางโครงเรื่องเป็นการวางแผน หรือการกำหนดชะตาชีวิตของตัวละครแต่ละตัวให้มีเรื่องราว การกระทำ อุปสรรค ปัญหา และบทสรุปของชีวิต หรืออาจเป็นการจัดลำดับสารให้อยู่ในรูปของการแสดงที่มีความขัดแย้งระหว่าง**คุณลักษณะของตัวละครต่างๆ (Character)** ไม่ว่าจะเป็น ตัวละครเอก (Protagonist) ตัวละครฝ่ายร้าย (Antagonist) และตัวประกอบ (Related Characters) การจัดลำดับสารดังกล่าวสนับสนุนให้โครงเรื่องพัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง (Climax) และ**เชื่อมโยงให้เห็นสาระสำคัญของเรื่อง (Theme)** ในที่สุด การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ 2 เรื่อง คือ ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส บทประพันธ์โดย รอมแพง ออกอากาศทาง ไทยทีวีสีช่อง 3 เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2561 และ ละครเรื่องพิษสวาท บทประพันธ์โดย ทมยันตี ออกอากาศทาง สถานีโทรทัศน์ช่อง one เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ.2559 โดยผลการวิจัยจากการวิเคราะห์โครงเรื่อง (Plot) คุณลักษณะของตัวละครต่างๆ (Character) และ สาระสำคัญของเรื่อง (Theme) ดังตารางที่ 5.1 5.2 และ 5.3

Ref. code: 25605907011471MIY

ตารางที่ 5.1

ผลการศึกษาโครงเรื่อง (Plot)

บุพเพสันนิวาส	พิษสวาท
โครงเรื่องหลักมีการนำเสนอในทัศนะเชิงบวก โดยพิจารณาจาก 1) การเป็นละครรักที่อิงประวัติศาสตร์ช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เป็นยุคที่กรุงศรีอยุธยารุ่งเรืองที่สุด 2) เป็นละครที่โดดเด่นในเรื่องของความสนุกสนาน 3) เป็นละครรักข้ามภพที่ไม่เหมือนละครใด ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างยุค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรักแบบโรแมนติก ความเข้ากันของนักแสดง 4) อีกทั้งการได้เจอประวัติศาสตร์มีชีวิตผ่านการใช้ชีวิตกับบุคคลในประวัติศาสตร์ยุคนั้น	**โครงเรื่องหลักมีการนำเสนอในทัศนะเชิงลบ** โดยพิจารณาจาก 1) เป็นแนวลึกลับสยองขวัญ สืบสวน สอบสวน และดราม่า 2) เกิดขึ้นในยุคของการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 เป็นยุคที่กรุงศรีอยุธยากำลังจะล่มสลาย 3) เป็นเรื่องราวความรักข้ามภพของวิญญาณผู้เฝ้าสมบัติแผ่นดิน ผู้เปี่ยมด้วยความรักและหน้าที่ 4) ทำให้เกิดอาถรรพณ์ต่างๆ ตามมาด้วยแรงของกฎแห่งกรรม 5) ผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติ และแผ่นดิน

จากตารางที่ 5.1 การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์ **พบว่า โครงเรื่อง (Plot) ของละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีโครงเรื่องหลักเป็นทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจากการเป็นละครรักที่อิงประวัติศาสตร์ ช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เป็นยุคที่กรุงศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุขที่สุด เป็นละครที่ โดดเด่นในเรื่องของความสนุกสนาน เป็นละครรักข้ามภพที่ไม่เหมือนละครใด ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างยุค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรักแบบโรแมนติก ความเข้ากันของนักแสดง อีกทั้งการได้เจอประวัติศาสตร์มีชีวิต ผ่านการใช้ชีวิตกับบุคคลในประวัติศาสตร์ยุคนั้น

ละครเรื่อง พิษสวาท มีโครงเรื่องหลัก**เป็นทัศนะเชิงลบ** โดยพิจารณาจากการที่โครงเรื่องหลักเป็นแนวลึกลับสยองขวัญ สืบสวนสอบสวน และดราม่า เป็นเรื่องราวความรักข้ามภพของวิญญาณผู้เฝ้าสมบัติแผ่นดิน ผู้เปี่ยมด้วยความรักและหน้าที่ เกิดขึ้นในยุคของกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2303 หลังจากศึกอลองพญาสิ้นสุดลง และเกิดขึ้นในยุคของการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 เป็นยุคที่กรุงศรีอยุธยากำลังจะล่มสลาย ทำให้เกิดอาถรรพณ์ต่างๆ ตามมาด้วยแรงของกฎแห่งกรรม และผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติ และแผ่นดิน

Ref. code: 25605907011471MIY

ตารางที่ 5.2

ผลการศึกษาคุณลักษณะของตัวละคร (Character)

บุพเพสันนิวาส	พิษสวาท
มีการนำเสนอตัวละครในทัศนะเชิงบวก โดยพิจารณาจาก 1) การดำเนินเรื่องโดยนางเอก เกศสุรางค์ ในร่างการะเกด ที่มีความร่าเริงสดใส ทโมน ฉลาด เก่ง 2) เป็นคนที่มีจิตใจงดงาม 3) เป็นตัวดำเนินเรื่องและสร้างวีรกรรมไว้มากมาย	**มีการนำเสนอตัวละครในทัศนะเชิงลบ** โดยพิจารณาจาก 1) การดำเนินเรื่องโดยนางเอก “คุณอุบล” นางรำหลวงแห่งราชสำนัก 2) นำเสนอผ่านภาพความน่ากลัวของคุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ พร้อมทั้งมีเสียงลากโซ่ดังตลอดการเดิน เพื่อทำหน้าที่เฝ้าทรัพย์แผ่นดินและทวงความยุติธรรมคืน 3) บทละคร มีการนำเสนอภาพความน่ากลัวของความรักที่เปี่ยมไปด้วยความอาฆาตแค้น

จากตารางที่ 5.2 การกำหนดคุณลักษณะของตัวละครเรื่องบุพเพสันนิวาส เป็นทัศนะเชิงบวก โดยพิจารณาจากการดำเนินเรื่องโดยนางเอก เกศสุรางค์ ในร่างการะเกด ที่มีความสดใส ทโมน ฉลาด เก่ง และเป็นคนที่มีจิตใจงดงาม เป็นตัวดำเนินเรื่องและสร้างวีรกรรมไว้มากมาย เช่น เกศสุรางค์ช่วยโต้เถียงข้าราชการชาวกรีกเป็นภาษาฝรั่งเศส ต่อสู้กับชาวกุฎีจีนที่ตลาดชีกุนโดยใช้วิชาคาราเต้ เทควันโด ยูยิตสู และศิลปะป้องกันตัว จนเป็นที่เรื่องรือฮือฮาไปทั้งพระนคร กระทำหลายสิ่งหลายอย่างจนเป็นที่โจษจันในหมู่ชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการนำนวัตกรรมในยุคปัจจุบันมาประยุกต์ใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น เครื่องกรองน้ำ การซื้อมุ้งกันยุงให้บ่าวไพร่ จนบ่าวเรือนอื่นรักและอยากจะมาเป็นบ่าวในเรือนที่มีแม่การะเกดอยู่ การทำหมอนรูปทรงเหมือนอย่างในปัจจุบัน การทำอาหารในยุคปัจจุบัน เช่น มะม่วงน้ำปลาหวาน กุ้งแม่น้ำเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด หมูกระทะ หรือ วิธีทางการแพทย์ เช่น การทำ CPR (Cardiopulmonary Resuscitation) คือ การปฐมพยาบาลเพื่อช่วยเหลือผู้ที่หยุดหายใจหรือหัวใจหยุดเต้นให้กลับมาหายใจ เพื่อช่วยชีวิตหมื่นสุนทรเทวาที่จมน้ำหมดสติ ขณะเดียวกันเกศสุรางค์ยังได้พบกับบุคคลในประวัติศาสตร์อีกหลายท่านอาทิ ขุนหลวงนารายณ์ ออกพระเพทราชา หลวงสรศักดิ์ หลวงศรียศ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ออกพระวิสูตรสุนทร (ปาน) เจ้าพระยาวิชเยนทร์ (คอน สแตนติน ฟอลคอน) แม่มะลิ (มารี กีมาร์) เป็นต้น อีกทั้งเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาไม่ว่าจะเป็น การทำบุญตักบาตร การเข้าห้องน้ำ หรือสมัยนั้นเรียกว่า “เว็จ” การแปรงฟันด้วยไม้ข่อย ไม้โสน ไม้รากลำพู ไม้สะเดา ไม้คนทา ในเรื่องคือใช้ “ไม้ข่อย” มาทุบปลายให้เป็นพู่ หรือ

Ref. code: 25605907011471MIY

เรียกว่า “ไม้เจีย” ใช้เกลือขัดฟัน หรือ สีฟัน ซึ่งมีคุณสมบัติช่วยให้ฟันแข็งแรง ป้องกันฟันผุ ส่วนข่อย มีสาร ลินาโลออล (Linalool) โนนานาล (Nonanal) ดีคาลนาล (Decanal) วิตามินซี เปลือกข่อย มีสารแทนนิน ซึ่งสรรพคุณของกิ่งข่อยสดและ เปลือกต้น ช่วยทำให้ฟันแข็งแรง ป้องกันฟันผุ ลดอาการปวดฟัน หรือการที่แม่หญิงมีประจำเดือน หรือมีระดู จะต้อง “ขี่ม้า” คือการนำผ้ามาทำเป็นถุง แล้วใส่กากมะพร้าวทุบให้ละเอียดลงในถุง ใช้เชือกผ้ารัดรอบเอวอีกครั้งแทนผ้าอนามัยในปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งการเรียนรู้การแกะสลักผักผลไม้ การกรองมาลัย การเย็บปักถักร้อย หรืองานบ้านงานเรือนต่างๆ และพบกับสถานที่ทางประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยาที่มีความสวยงาม สมบูรณ์ อย่างที่เกศสุรางค์ได้เรียนมาในยุคปัจจุบัน แต่ไม่มีโอกาสได้พบสถานที่จริงๆพบแต่ซากปรักหักพังทางโบราณคดีเท่านั้น เช่น กำแพงเมือง หรือ วัดไชยวัฒนาราม ป้อมเพชร พระปรางค์สามยอด ประตูฉนวนและพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ พระที่นั่งสรรเพชญมหาปราสาท วัดพุทไธศวรรย์ ประตูคลองฉะไกรน้อย สถานที่ตามประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาอีกมากมาย อีกทั้งยังอยู่ในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เช่น ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การค้าขาย การได้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ขนมไทยกับ แม่มะลิ (มารี กีมาร์) เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เป็นต้น และเหตุการณ์ที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงโน้มกายรับพระราชสาสน์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 จากเชอวาเลียเดอ โชมองต์ ราชทูตฝรั่งเศส ณ พระที่นั่งสรรเพชญ์มหาปราสาท กรุงศรีอยุธยา ปี พ.ศ.2228 (ค.ศ.1685)

ละครเรื่อง พิษสวาท มีการกำหนดคุณลักษณะของตัวละคร **เป็นทัศนะเชิงลบ** โดยพิจารณาจากการดำเนินเรื่องโดยนางเอก “คุณอุบล” นางรำหลวงแห่งราชสำนัก นำเสนอผ่านภาพความน่ากลัวของคุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ พร้อมทั้งมีเสียงลากโซ่ดังตลอดการเดิน เพื่อทำหน้าที่เฝ้าทรัพย์แผ่นดินและทวงความยุติธรรมคืนให้กับ บทละคร มีการนำเสนอภาพความน่ากลัวของความรักที่เปี่ยมไปด้วยความอาฆาตพยาบาทของคุณอุบล ไม่ว่าจะเป็นฉากที่อัคนีนอนในโลงศพเพื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์ คุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ หมายจะเอาชีวิตอัคนีด้วยการปิดฝาโลงศพ โดยการนอนทับฝาโลงไว้ให้หายใจ ไม่ออกจนหมดลมหายใจ หรือฉากปกป้องจากผีสัมภเวสี สะท้อนให้เห็นถึงความอาฆาตแค้นแต่ยังแฝงไปด้วยความรัก เพียงแต่การแสดงออกมานั้น สะท้อนภาพของความพยาบาทอาฆาตจากการที่เธอถูกทรยศความรักความภักดีนั่นเอง หรือแม้กระทั้งการทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าทรัพย์สมบัติแห่งแผ่นดินของเธอต่อผู้ที่คิดทรยศต่อทรัพย์สินของแผ่นดินนำมาเป็นของตน คุณอุบลมีบทลงโทษสำหรับคนเหล่านั้นได้อย่างสาสมตามกฎของยมโลก เช่น คนที่ขโมยทรัพย์แผ่นดิน จะต้องได้รับบทลงโทษโดยการทำให้อวัยวะภายในสุกหมดจนตาย หรือผู้ที่แอบอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เบียดบังศาสนา พวกที่ขนสมบัติโบราณ จะต้องได้รับบทลงโทษโดยถูกผึ้งพิษต่อยจนตาย หรือแม้กระทั้งผู้ที่สัญญาว่าจะปกป้องหวงแหนสมบัติของชาติ แต่กระทำการทรยศคิดจะนำมาเป็นของตนเอง จะได้รับบทลงโทษโดยการมาเฝ้าทรัพย์แผ่นดินกับคุณอุบลไปจนชั่วกัปชั่วกัลป์ อีกทั้งภาพความน่ากลัวที่มาหลอกหลอนพวกที่ทำผิดคิดทำชั่วทรยศต่อแผ่นดิน เช่น คุณอุบลในชุด

Ref. code: 25605907011471MIY

นางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้าไว้ มีเสียงลากโซ่ดังตลอดการเดิน บ้างก็มาร่ายรำในเงามืด บ้างก็ลอยอยู่กลางอากาศ ใช้เท้าเหยียบคอผู้กระทำผิดคิดชั่ว บ้างก็แปลงกายให้หน้าขาวเหมือนการแต่งหน้านางรำในสมัยกรุงศรีอยุธยา บ้างก็หมุนศีรษะ 360 องศา บ้างก็เลือดไหลบริเวณที่ถูกบั่นคอ หรือแม้กระทั้งมาปรากฏในกระจกโดยไม่มีหัว

ตารางที่ 5.3

ผลการศึกษาสาระสำคัญของเรื่อง (Theme)

บุพเพสันนิวาส	พิษสวาท
มีการนำเสนอสาระสำคัญของเรื่อง ในทัศนะเชิงบวก โดยพิจารณาจาก 1) สังคมและวัฒนธรรมของกรุงศรีอยุธยาที่เป็นสังคมที่ “สงบสุข” บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง ไม่มีการคอรัปชั่น และไม่เห็นด้วยกับความคิดของฝรั่ง 2) ผ่านการสร้างภาพอยุธยาในอุดมคติ ทำให้เห็นภาพของกรุงศรีอยุธยาที่มีความเจริญรุ่งเรืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น	**มีการนำเสนอสาระสำคัญของเรื่อง ในทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจาก 1) มุ่งนำเสนอเรื่องราวของนรกสวรรค์ 2) กฎแห่งกรรม ผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว 3) ความโลภ การละกิเลส การเสียสละ การให้อภัย 4) การระลึกถึงคำสอนของ 5) ภาพนรกที่บทละครพยายามสอดแทรกโทษแห่งการสร้างกรรมชั่ว เกิดความรู้สึกหวาดกลัวและตระหนักในผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว จากการรับชมภาพดังกล่าว 6) ซึ่งการนำเสนอภาพดังกล่าวอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติ และแผ่นดิน จนสร้างความตื่นเต้น มีความซับซ้อน มีเงื่อนงำ

จากตารางที่ 5.3 ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโดยมุ่งเน้นการนำเสนอ**สาระสำคัญของเรื่อง (Theme) เป็นทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจากสังคมและวัฒนธรรมของกรุงศรีอยุธยาที่เป็นสังคมที่ “สงบสุข” บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง ไม่มีการคอรัปชั่น และไม่เห็นด้วยกับความคิดของฝรั่ง ผ่านการสร้างภาพอยุธยาในอุดมคติ ทำให้เห็นภาพ

Ref. code: 25605907011471MIY

ของกรุงศรีอยุธยาที่มีความเจริญรุ่งเรืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นสูตรสำเร็จของละคร และเป็นการนำเสนอประวัติศาสตร์ไทยผ่านละครแนวใหม่ ที่มีความเข้ากันของพระนางเป็นตัวชูโรง เกิดความรู้สึกสนุกในการรับชมละคร และสร้างความสนใจในประวัติศาสตร์ไทยให้คนรุ่นใหม่ได้หันกลับมามองมากขึ้น

ละครเรื่องพิษสวาท มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโดยมุ่งเน้นการนำเสนอ **สาระของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) เป็นทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจากบทละครที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวของนรกสวรรค์ กฎแห่งกรรม ผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความโลภ การละกิเลส การเสียสละ การให้อภัย การระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ คุณงามความดี “ความดีไม่เคยสูญหาย ความดีแม้จะไม่ปรากฏแก่สายตามนุษย์ หากย่อมปรากฏอยู่ในสายตาสวรรค์เสมอ...” หรือแม้กระทั้งภาพนรกที่บทละครพยายามสอดแทรกโทษแห่งการสร้างกรรมชั่ว เกิดความรู้สึกหวาดกลัวและตระหนักในผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว จากการรับชมภาพดังกล่าว ซึ่งการนำเสนอภาพดังกล่าวอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติ และแผ่นดิน จนสร้างความตื่นเต้น มีความซับซ้อน มีเงื่อนงำ ชวนให้ติดตาม

5.1.2 ผลการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ โดยพิจารณาจากประเภทของวัฒนธรรม กล่าวคือ **วัฒนธรรมทางวัตถุ** (เชิงรูปธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย คือ **การแต่งกาย การแต่งหน้า และอาหาร** และ**วัฒนธรรมทางจิตใจ** (เชิงนามธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คือ **ภาษา และ กิริยามารยาท** ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene) เหตุที่ยกเอาเรื่องของการดำเนินชีวิตมาวิเคราะห์ภาพการนำเสนอศิลปวัฒนธรรม เนื่องจาก การดำเนินชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาสามารถแสดงภาพของการรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทยได้อย่างชัดเจน ซึ่งปัจจุบันการสร้างสรรค์ละครดังกล่าวจะสร้างสรรค์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และจินตนาการ โดยผลการวิจัยจากการวิเคราะห์การแต่งกาย อาหาร ภาษา และ กิริยามารยาท ดังตารางที่ 5.4 – 5.7

การนำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านเครื่องแต่งกาย

งานวิจัยนี้วิเคราะห์เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง ซึ่งหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่นักแสดงหรือตัวละครสวมใส่แสดงถือเป็นเครื่องแต่งกาย (Costume) ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าที่สวมซ้อนกัน

Ref. code: 25605907011471MIY

อยู่หลายชั้น หรือไม่มีเสื้อผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว คำว่าเครื่องแต่งกายหรือ “Costume” ในทางเทคนิคหมายถึงเสื้อผ้าโดยทั่วไป ซึ่งจะรวมไปถึงเครื่องประดับต่างๆ รวมไปถึงเครื่องประดับศีรษะ การแต่งหน้า (Makeup) และอาจรวมไปถึงชุดชั้นในด้วยในบางครั้ง เครื่องแต่งกายในการแสดงจะเป็นสิ่งที่สามารถแยกแยะกลุ่มคน รสนิยมของบุคคลแต่ละคน รวมทั้งระดับชั้น (Class) ถิ่นฐานที่อยู่ ภูมิลำเนา หรือแม้แต่ยุคสมัย (Period) ได้ โดยผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เครื่องแต่งกาย ดังตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.4

ผลการศึกษาเครื่องแต่งกาย (Costume)

บุพเพสันนิวาส	พิษสวาท
1) เหมือนกับภาพวาดในจดหมายเหตุของราชอาณาจักรสยามต่างๆ เนื่องจากละครเรื่องนี้เป็นละครรักข้ามภพอิงประวัติศาสตร์ และโครงเรื่องส่วนใหญ่ก็มีการนำเสนอเหตุการณ์และศิลปวัฒนธรรมของไทยสมัยอยุธยา 2) เกิดปรากฏการณ์กระแส “บุพเพสันนิวาสฟีเว่อร์” ขึ้นในประเทศไทย ประชาชนต่างหลั่งไหลกันแต่งกายด้วยชุดไทยตาม “ออเจ้า” ซึ่งเป็นคำพูดที่ติดปากจนเป็นกระแสให้ประชาชนทั้งประเทศไทยต่างพร้อมใจกันใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย	1) มีการนำเสนอยุคสมัยโบราณที่ดั้งเดิมเสมือนชีวิตจริงมากกว่า

จากตารางที่ 5.4 การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวใน **ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส** พบว่า **การแต่งกาย**ของตัวละครทุกตัว ผู้ผลิตละครมีความใส่ใจในรายละเอียดให้เหมือนกับภาพวาดในจดหมายเหตุของราชอาณาจักรสยามต่างๆ เนื่องจากละครเรื่องนี้เป็นละครรักข้ามภพอิงประวัติศาสตร์ และ โครงเรื่องส่วนใหญ่ก็มีการนำเสนอเหตุการณ์และศิลปวัฒนธรรมของไทยสมัยอยุธยา การแต่งกายของละครเรื่องนี้ล้วนแล้วแต่รังสรรค์ผลงานการแต่งกายให้ออกมาตราตรึงใจคนดูได้อย่างเยี่ยมยอดที่สุด จนเกิดปรากฏการณ์กระแส “บุพเพสันนิวาสฟีเว่อร์” ขึ้นในประเทศไทย ประชาชนต่างหลั่งไหลกันแต่งกายด้วยชุดไทยตาม “ออเจ้า” ซึ่งเป็นคำพูดที่ติดปาก จนเป็นกระแสให้ประชาชนทั้งประเทศไทยต่างพร้อมใจกันใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย

ละครเรื่อง พิษสวาท มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละคร คล้ายกับ ละครเรื่อง บุพเพสันนิวาส เพียงแต่ ละครเรื่องพิษสวาท มีการนำเสนอยุคสมัยโบราณที่ดั้งเดิมเสมือนชีวิตจริงมากกว่า

Ref. code: 25605907011471MIY

การนำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านภาษา

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ภาษาในละคร ซึ่งหมายถึง คำพูดที่ใช้ในละคร ชื่อเรื่อง ชื่อตัวละคร และ บทสนทนา ภาษาในละครจะสื่อสารข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ไปยังผู้ชม บทสนทนาจะทำให้ตัวละครแสดงออกถึงความคิด และความรู้สึกออกมาเป็น “วัจนสาร” ซึ่งเป็นศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวหรือความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละคร หรือบทเจรจาโดยภาษาพูดเพื่อการแสดงให้ผู้ชมดูไม่ใช่สำหรับการอ่าน ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมสร้างอาการแสดง และช่วยในการพัฒนาตัวละคร โครงเรื่อง ตลอดจนสาระของเรื่องให้สมบูรณ์แบบตามบทประพันธ์ที่มีการใช้ศิลปะในการประพันธ์มาแล้วเป็นอย่างดี ศิลปะการใช้ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การเขียนบทละครที่ดี แม้ว่าจะมีโครงเรื่อง ตัวละคร และความคิดที่ดี หากไม่มีศิลปะในการใช้ภาษาก็ไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดสู่ผู้ชมได้อย่างชัดเจนและน่าฟัง บทสนทนาที่ดีต้องให้เหมาะสมกับประเภทของเนื้อหาในแต่ละเรื่อง บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละครที่จะพูด ความคิดความอ่าน อารมณ์ของผู้พูด ซึ่งสามารถแยกแยะกลุ่มคน รสนิยมของบุคคลแต่ละคน รวมทั้งระดับชั้น (Class) ถิ่นฐานที่อยู่ ภูมิลำเนา หรือแม้แต่ยุคสมัย (Period) ทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงตัวละครได้เป็นอย่างดี โดยผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ภาษาในละคร ดังตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.5

ผลการศึกษาการใช้ภาษา (Language)

บุพเพสันนิวาส	พิษสวาท
1) มีการใช้ภาษาโบราณเป็นส่วนใหญ่ อาทิ เช่น คำว่า **ออเจ้า เถิดหนา ดูทีฤ ก็ย่อมได้** เป็นต้น 2) มีคำพูดที่แปลกใหม่เป็นกระแสอย่างมาก ของศิลปะการใช้ภาษาใน**การด่าเกศสุรางค์ของหมื่นสุนทรเทวา**เป็นภาษาแบบโบราณ 3) ภาษายังบ่งบอกฐานะ ชนชั้น ระดับทางสังคม อาทิเช่น การพูดกับบ่าวไพร่ของมูลนายที่มีระดับของการเรียกบ่าวตามอารมณ์ หากอารมณ์ดีจะเรียกบ่าวโดยจะมีคำว่า **“นัง”** หรือ **“ไอ้”** (นังปริก ไอ้จ้อย) นำหน้าชื่อบ่าว และมีคำว่า **“เอ็ง”** แทน	1) ภาษาที่ใช้ในละครสำหรับเรื่องนี้เป็นภาษาที่ใช้ในละคร พีเรียดทั่วไป ต่างจาก ละครเรื่อง บุพเพสันนิวาส ที่มีการนำเสนอบทละคร คำพูด แปลกใหม่

Ref. code: 25605907011471MIY

ตารางที่ 5.5

ผลการศึกษาการใช้ภาษา (Language) (ต่อ)

บุพเพสันนิวาส	พิษสวาท
ชื่อบ่าว หรือ หากอารมณ์ไม่ดีจะเรียกบ่าวโดยจะมีคำว่า **“อี”** นำหน้าชื่อบ่าว (อีปริก) จะเรียก **“มึง”** แทนชื่อบ่าว และแทนตัวเองว่า **“ข้า”** หรือ **“กู”**	

จากตารางที่ 5.5 การใช้ภาษาของละครบุพเพสันนิวาส มีการใช้ภาษาโบราณเป็นส่วนใหญ่ อาทิเช่น คำว่า **ออเจ้า เถิดหนา ดูทีฤ ก็ย่อมได้** เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคำพูดที่แปลกใหม่เป็นกระแสอย่างมากของศิลปะการใช้ภาษาใน**การด่าเกศสุรางค์ของหมื่นสุนทรเทวา**เป็นภาษาแบบโบราณ นอกจากนี้ ภาษายังบ่งบอกฐานะ ชนชั้น ระดับทางสังคม อาทิเช่น การพูดกับบ่าวไพร่ของมูลนาย ที่มีระดับของการเรียกบ่าวตามอารมณ์ หากอารมณ์ดีจะเรียกบ่าวโดยจะมีคำว่า **“นัง”** หรือ **“ไอ้”** (นังปริก ไอ้จ้อย) นำหน้าชื่อบ่าว และมีคำว่า **“เอ็ง”** แทนชื่อบ่าว หรือ หากอารมณ์ไม่ดีจะเรียกบ่าวโดยจะมีคำว่า **“อี”** นำหน้าชื่อบ่าว (อีปริก) จะเรียก **“มึง”** แทนชื่อบ่าว และแทนตัวเองว่า **“ข้า”** หรือ **“กู”**

ละครเรื่องพิษสวาท ภาษาที่ใช้ในละครสำหรับเรื่องนี้เป็นภาษาที่ใช้ในละครพีเรียดทั่วไป ต่างจาก ละครเรื่อง บุพเพสันนิวาส ที่มีการนำเสนอบทละคร คำพูด แปลกใหม่ ซึ่งก็นับว่าผู้ผลิตละครสร้างสรรค์ออกมาได้เป็นอย่างดี

การนำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านอาหาร

งานวิจัยนี้วิเคราะห์อาหารในละคร ซึ่งหมายถึง องค์ประกอบในแต่ละฉากแต่ละตอน ทุกองค์ประกอบที่นำมาสร้างสรรค์ภาพอาหารในสมัยกรุงศรีอยุธยาให้ดูสมจริงและมีชีวิตชีวาที่สุด เช่น การใช้ภาชนะที่มีความวิจิตร งดงาม หรือ ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาแบบโบราณ การตกแต่งด้วยการแกะสลักผักผลไม้ การใช้ใบตองนำมาพับเพื่อสื่อถึงความพิถีพิถันในแต่ละรายการอาหาร มีเครื่องเคียงต่างๆ จัดวางไว้อย่างเหมาะสมและสวยงาม ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวช่วยให้นำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านสำรับอาหารออกมาได้อย่างสมจริงที่สุด โดยผลการวิจัยจากการวิเคราะห์อาหารในละคร ดังตารางที่ 5.6

Ref. code: 25605907011471MIY

ตารางที่ 5.6

ผลการศึกษาอาหาร (Food)

บุพเพสันนิวาส	พิษสวาท
1) อาหารโบราณที่ไม่เคยมีใครรู้จักมาก่อน **หมูสร่ง** 2) การนำเอาอาหารในยุคปัจจุบันมาสร้างความสนุก ขบขัน สร้างสีสัน อรรถรส ให้กับละครเรื่องนี้ได้อย่างลงตัว เช่น **หลนเต้าเจี้ยว มะม่วงน้ำปลาหวาน กุ้งเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด หมูกระทะ** เป็นต้น 3) มีการนำเสนอการจัดองค์ประกอบของสำรับออกมาได้อย่างสวยงาม 4) นำบุคคลทางประวัติศาสตร์อย่าง แม่มะลิ (มารี กีมาร์) หรือ ท้าวทองกีบม้า ผู้คิดค้นขนมไทยในสมัยอยุธยา มานำเสนอในมุมมองที่น่าสนใจ นำเสนอให้เห็นถึงที่มาที่ไปของขนมไทยอย่าง**ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง** ซึ่งน้อยคนนักที่จะรู้จักที่มาของขนมไทย	1) การนำเสนอภาพของคุณอุบลที่มีความตั้งใจทำอาหาร **“แกงชักส้ม”** ให้พระอรรคกินเพียงฉากเดียวที่มีการนำเสนอภาพออกมาอย่างสวยงาม 2) มีความเป็นชีวิตจริงมากกว่าบุพเพสันนิวาส 3) มีการจัดองค์ประกอบของสำรับออกมาได้อย่างสวยงาม

จากตารางที่ 5.6 การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่าน**อาหาร**ของเรื่อง **บุพเพสันนิวาส** พบว่า การนำเสนออาหารโบราณที่ไม่เคยมีใครรู้จักมาก่อน เช่น **หมูสร่ง** ซึ่งน้อยคนนักที่จะรู้จัก ทางผู้ผลิตละครก็มีการค้นคว้าหาข้อมูลและนำเสนอออกมาได้อย่างประณีต สวยงาม สมกับเป็นละครพีเรียดที่มีภาพที่สวย น่าชม หรือ การนำเอาอาหารในยุคปัจจุบันมาสร้างความสนุก ขบขัน สร้างสีสัน อรรถรส ให้กับละครเรื่องนี้ได้อย่างลงตัว เช่น **หลนเต้าเจี้ยว มะม่วงน้ำปลาหวาน กุ้งเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด หมูกระทะ** เป็นต้น ซึ่งในทุกๆ รายการอาหารมีการนำเสนอการจัดองค์ประกอบของสำรับออกมาได้อย่างสวยงาม มีการแกะสลักผักผลไม้ มีการใช้ภาชนะเครื่องชามเบญจรงค์ลายครามตาสัปปะรด จานเชิง เครื่องทองเหลือง และเครื่องปั้นดินเผา ใส่วัตถุดิบ และเครื่องปรุงต่างๆ ฯลฯ โดยใช้ใบตองพับจีบแบบเล็บครุฑลองวัตถุดิบหรืออาหารที่ก้นภาชนะอีกครั้งเพื่อเพิ่มความน่ารับประทานได้เป็นอย่างดี จนทำให้ผู้ประกอบอาหารดังกล่าวในประเทศไทยขายดีกันไปตามๆกัน อีกทั้งละครเรื่องนี้ยังนำบุคคลทางประวัติศาสตร์อย่าง แม่มะลิ (มารี กีมาร์) หรือ ท้าวทองกีบม้า ผู้คิดค้นขนมไทยในสมัยอยุธยา มานำเสนอในมุมมองที่น่าสนใจ นำเสนอให้เห็นถึงที่มาที่ไปของขนม

Ref. code: 25605907011471MIY

ไทยอย่าง ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ซึ่งน้อยคนนักที่จะรู้จักที่มาของขนมไทยเราและน้อยคนนักที่จะรู้จัก ท้าวทองกีบม้า

ละครเรื่องพิษสวาท มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครเรื่องอาหาร พบว่า การนำเสนอภาพของคุณอุบลที่มีความตั้งใจทำอาหาร **“แกงชักส้ม”** ให้พระอรรคกิน เพียงฉากเดียวที่มีการนำเสนอภาพออกมาอย่างสวยงาม มีความเป็นชีวิตจริงมากกว่าบุพเพสันนิวาส มีการจัดองค์ประกอบของสำรับออกมาได้อย่างสวยงาม มีการแกะสลักผักผลไม้ มีการใช้ภาชนะเครื่องชามเบญจรงค์ลายครามตาสัปปะรด จานเชิง เครื่องทองเหลือง และเครื่องปั้นดินเผา ใส่วัตถุดิบ และเครื่องปรุงต่างๆ ฯลฯ เพิ่มความน่ารับประทานได้เป็นอย่างดี

การนำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านกิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียมประเพณี)

งานวิจัยนี้วิเคราะห์กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในละคร ซึ่งหมายถึงการแสดงกิริยามารยาท หรือการทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้ กิริยามารยาท ก็สามารถแยกแยะกลุ่มคน รสนิยมของบุคคลแต่ละคน รวมทั้งระดับชั้น (Class) ถิ่นฐานที่อยู่ ภูมิลำเนา หรือแม้แต่ยุคสมัย (Period) ได้เช่นกัน โดยผลการวิจัยจากการวิเคราะห์กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี ในละคร ดังตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.7

ผลการศึกษากิริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี (manner &tradition)

บุพเพสันนิวาสและพิษสวาท
1) การภาคภูมิใจในชาติการหวงแหนชาติบ้านเมือง
2) รักขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเหนียวแน่น
3) มีกิริยามารยาทอ่อนโยนสุภาพ
4) ปฏิบัติต่อผู้ที่เหนือกว่าหรือระดับที่เท่ากันอย่างผู้มีความนอบน้อม
5) สตรีกรุงศรีอยุธยามีความเหนียมอาย สงบเสงี่ยม มีกิริยาที่สง่างาม สำรวมกิริยา สำรวจวาจา
6) ส่วนขุนนางผู้ชายกรุงศรีอยุธยาจะมีกิริยาที่สง่างาม
7) ไม่ชอบพูดมาก โดยเฉพาะแม่หญิงจะถูกอบรมสั่งสอนให้เชื่อฟังผู้ใหญ่และเชื่อฟังผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว
8) นับถืออาวุโส เคารพพ่อแม่
9) การทำโทษบางครั้งโหดเหี้ยมทารุณทำร้ายกันถึงตาย โดยเฉพาะวิธีประหารชีวิตแบบต่าง ๆ หรือการทำโทษบ่าวของมูลนายด้วยการเฆี่ยนตี
10) คนกรุงศรีอยุธยามักยอมอ่อนน้อมต่อผู้อยู่เหนือกว่า แต่จะหยิ่งดูหมิ่นคนที่ต่ำกว่า
11) เชื่อถือไสยศาสตร์ โชคลาง หมอดู เข้าทรงและคาถาอาคม

Ref. code: 25605907011471MIY

จากตารางที่ 5.7 การนำเสนอกิริยามารยาทขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยา **ในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส และ ละครเรื่องพิษสวาท** แสดงให้เห็นถึงการภาคภูมิใจในชาติการหวงแหนชาติบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการแทรกแซงของฝรั่งในสมัยพระนารายณ์ในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส หรือ การทรยศต่อชาติบ้านเมืองของขุนนางหรือนักการเมืองในละครเรื่องพิษสวาท รักขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเหนียวแน่น มีกิริยามารยาทอ่อนโยนสุภาพ ปฏิบัติต่อผู้ที่เหนือกว่าหรือระดับที่เท่ากันอย่างผู้มีความนอบน้อม มีจริตที่งดงาม สตรีกรุงศรีอยุธยามีความเหนียมอาย สงบเสงี่ยม มีกิริยาที่สง่างาม สำรวมกิริยา สำรวจวาจา เช่น การยืนจะเอามือประสานกันข้างหน้า การนั่งจะนั่งอย่างสำรวม ส่วนขุนนางผู้ชายกรุงศรีอยุธยาจะมีกิริยาที่สง่างามเช่นกัน เช่น การยืนจะเอามือไขว้หลัง บางคนจะถือไม้ตะพด การนั่งจะนั่งหลังตรง มือทั้งสองอยู่ตรงหน้าตัก บางคนจะถือไม้ตะพด เป็นต้น ผู้ชายกรุงศรีอยุธยาชอบมีภรรยาหลายคน ชาวกรุงศรีอยุธยาจะเป็นคนที่มีเมตตา ซ่อนความรู้สึก ไม่ชอบพูดมาก โดยเฉพาะแม่หญิงจะถูกอบรมสั่งสอนให้เชื่อฟังผู้ใหญ่และเชื่อฟังผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว มีความมัธยัสถ์ ไม่ชอบหรูหราฟุ่มเฟือย ไม่เห็นแก่ตัว มีความรู้จักพอ ไม่ติดใจอยากได้สมบัติสิ่งของต่างๆ เหมือนคนยุโรป แต่ของที่มีอยู่จะรักษาอย่างหวงแหน ชอบฝังสมบัติมากกว่าจะนำออกมาใช้ นับถืออาวุโส เคารพพ่อแม่ แสดงความเคารพโดยการไหว้ การทำโทษบางครั้งโหดเหี้ยมทารุณทำร้ายกันถึงตาย โดยเฉพาะวิธีประหารชีวิตแบบต่าง ๆ หรือการทำโทษบ่าวของมูลนายด้วยการเฆี่ยนตี การปฏิวัติที่มีบ่อย ๆ ทำให้คนมั่งมีหลายคนถูกริบทรัพย์จนหมดตัว คนกรุงศรีอยุธยามักยอมอ่อนน้อมต่อผู้อยู่เหนือกว่า แต่จะหยิ่งดูหมิ่นคนที่ต่ำกว่า เช่น พวกบ่าวไพร่และคนที่แสดงความยกย่องเขา บางคนช่างพูดอย่างมีเล่ห์เหลี่ยม เชื่อถือไสยศาสตร์ โชคลาง หมอดู เข้าทรงและคาถาอาคม เช่น การใช้มนต์กฤษณะกาลี

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

5.2.1 การวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

การนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านโครงเรื่อง (Plot) มีทัศนะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ อาจเป็นเพราะโครงเรื่องนั้น ถูกประพันธ์ขึ้นในช่วงกรุงศรีอยุธยายุคใด และมีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นแบบใด **ดังผลการวิจัยพบว่า ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีโครงเรื่องหลักในทัศนะเชิงบวก** โดยพิจารณาจากการเป็นละครรักที่อิงประวัติศาสตร์ ช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งเป็นยุคสมัยที่กรุงศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรือง มีการดำรงชีวิตที่ร่มเย็นและสงบสุขที่สุด ทำให้ละครเรื่องนี้นำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมออกมาได้สวยงาม น่าชม เป็นละครที่โดดเด่นในเรื่องของความ

Ref. code: 25605907011471MIY

สนุกสนาน เป็นละครรักข้ามภพที่ไม่เหมือนละครใด ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างยุค ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรักแบบโรแมนติก ความเข้ากันของนักแสดง อีกทั้งการได้เจอประวัติศาสตร์มีชีวิต ผ่านการใช้ชีวิตกับบุคคลในประวัติศาสตร์ยุคนั้น ในขณะที่ **ละครเรื่อง พิษสวาท** นำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านโครงเรื่องหลักใน**ทัศนะเชิงลบ** โดยพิจารณาจากการที่โครงเรื่องหลักเป็นแนวลึกลับสยองขวัญ สืบสวนสอบสวน และ ดราม่า เป็นเรื่องราวความรักข้ามภพของวิญญาณผู้เฝ้าสมบัติแผ่นดิน ผู้เปี่ยมด้วยความรักและหน้าที่ เกิดขึ้นในยุคของกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2303 หลังจากศึกอลองพญาสิ้นสุดลง และเกิดขึ้นในยุคของการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 เป็นยุคที่กรุงศรีอยุธยากำลังจะล่มสลาย ทำให้เกิดอาถรรพณ์ต่างๆ ตามมาด้วยแรงของกฎแห่งกรรม และผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งอยู่ในแกนของความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อชาติ และแผ่นดิน

โครงเรื่องละครและตัวละคร ดำเนินการผลิตตามบทประพันธ์ หากบทประพันธ์มีสาระสำคัญของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) ของศิลปวัฒนธรรมไทยไปในทิศทางไหน **ผู้ผลิตละครอาจจะไม่นำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยไปในทิศทางนั้นก็ได้ เช่น ละครเรื่องพิษสวาท มีสาระสำคัญของเรื่องหรือแนวคิดหลัก (Theme) เป็นทัศนะเชิงบวก คือการรักชาติรักแผ่นดิน แต่การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบฉากในแต่ละตอนเป็นภาพเชิงลบ** เช่น ภาพนรก ภาพการลงโทษคนชั่ว ภาพเงานางรำสลัวๆ ภาพนางรำหัวขาด เป็นต้น แม้ว่าภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยจะดูเป็นลบ น่ากลัว แต่ทัศนะของผู้ผลิตละครต้องการให้ผู้ชมตระหนักในผลลัพธ์ของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วนั่นเอง

อีกทั้งประเภทของละครก็มีส่วนทำให้การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันด้วย เช่น ละครประเภทรักโรแมนติกคอมเมอร์ดี้ จะทำให้การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมเป็นไปในทิศทางที่สนุกสนาน ละครประเภทดราม่าลึกลับสืบสวนสอบสวน จะทำให้การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมเป็นไปในทิศทางที่ตื่นเต้น ชวนให้ติดตาม

ในส่วนของคุณลักษณะของตัวละคร (Character) พบว่า มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านตัวละครหลัก คือ นางเอก ซึ่งเป็นผู้หญิง ทั้ง 2 เรื่อง ถือได้ว่าเป็นการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยออกมาได้ต่างกัน **เช่น แม่หญิงการะเกด ในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีคุณลักษณะนิสัย ร่าเริงแจ่มใส ทโมน ฉลาด เก่ง ในขณะที่ คุณอุบลถูกวางคุณลักษณะของตัวละครให้เป็นภาพความน่าเกรงขาม มีแรงอาฆาตแค้นอยู่ในใจ เป็นต้น** ซึ่งถูกนำเสนอในบริบทที่ต่างกันตามบทประพันธ์ ในขณะที่ตัวละครพระเอกกลับกลายเป็นตัวละครที่มีคุณลักษณะรองลงไป อีกทั้งความเข้ากันของตัวละครพระนางของละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีความลงตัว ทำให้ละครเรื่องนี้เป็นที่น่าสนใจมากขึ้น

นพมาส ศิริกายะ (2525) ได้ให้ความหมายของการแสดงไว้ว่า การแสดงหมายถึง การแสดงของนักแสดงในโลกสมมติของละครที่ได้รับการฝึกฝนทักษะต่างๆ เพื่อให้สามารถจำบทพูดสร้างบุคลิกของ

Ref. code: 25605907011471MIY

ตัวละครที่สอดคล้องกลมกลืนกับนักแสดงคนอื่นๆ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของตัวละครตามการกำกับการแสดงของผู้กำกับการแสดง อาทิเช่น แม่หญิงการะเกด ในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีคุณลักษณะนิสัยร่าเริงแจ่มใส ทโมน ฉลาด เก่ง รับบทโดย (เบลล่า) ราณี แคมเปน ต้องถ่ายทอดกิริยาท่าทางความร่าเริงแจ่มใส ทโมน ฉลาด เก่ง ถ่ายทอดออกมาให้คล้ายกับบทประพันธ์หรือตามผู้กำกับการแสดงต้องตีความการเป็นเกศสุรางค์ในร่างแม่หญิงการะเกดออกมาให้สมบูรณ์แบบที่สุด ในขณะที่ (นุ่น) วรนุช ภิรมย์ภักดี ผู้รับบทเป็นคุณอุบลนางรำหลวง จะต้องถ่ายทอดความเป็นนางรำหลวงให้สมบทบาทมากที่สุด ด้วยทุนเดิมที่จบจากวิทยาลัยนาฏศิลป ทำให้การถ่ายทอดบทบาทคุณลักษณะของคุณอุบลนางรำหลวงสมจริง มีความขลัง และมีความสมบูรณ์แบบ ซึ่งบทบาทของนางเอกในละครทั้งสองเรื่องนี้ มีการใช้ทักษะความสามารถทางการแสดงที่มีความสมจริง ทำให้คนดูเชื่อในบทบาทของตัวละครที่ได้รับ ทำให้การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยชัดเจนมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส และ ละครเรื่องพิษสวาท ผู้ประพันธ์มุ่งเน้นนำเสนอเรื่องของความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการหวงแหนแผ่นดิน ซึ่งละครทั้งสองเรื่องมีตัวละครตัวร้ายที่มีเป้าหมายทำลายชาติและแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น อาทิเช่น ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส ตัวร้ายที่มุ่งทำลายชาติ คือ เจ้าพระยาวิชเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน) ละครเรื่องพิษสวาท ตัวร้ายที่มุ่งทำลายชาติ คือ ขุนนางในสมัยกรุงศรีอยุธยา (นักการเมืองในปัจจุบัน) หากต่างกันตรงที่ ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส นำเสนอในมุมสนุกสนาน ความแปลกใหม่ของภาษา ความสามารถของผู้ประพันธ์ในการผสมผสานเรื่องราวระหว่างยุคอดีตกับปัจจุบันได้อย่างลงตัว สร้างความแปลกใหม่ สร้างความน่าสนใจต่อผู้ชมละคร และยังเป็นการสร้างสรรค์ภาพอยุธยาในอุดมคติที่เกินจริง ในขณะที่ ละครเรื่องพิษสวาท นำเสนอในมุมลึกลับสยองขวัญ สืบสวนสอบสวน และดราม่า จนสร้างความตื่นเต้น มีความซับซ้อน มีเงื่อนงำ ชวนให้ติดตาม และยังเป็นการสร้างสรรค์ภาพอยุธยาเสมือนชีวิตจริง

จะเห็นได้ว่า การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครทั้งสองเรื่องนี้มุ่งเน้นการนำเสนอสาระสำคัญของเรื่อง (Theme) ที่ต่างกัน ซึ่งละครบุพเพสันนิวาสนำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมไทยมากกว่าละครเรื่องพิษสวาท เนื่องจากเนื้อหาในช่วงย้อนยุคของละครบุพเพสันนิวาสมากกว่าละครเรื่องพิษสวาท ประมาณ 80% คือ มุ่งเน้นสังคมและวัฒนธรรมของ กรุงศรีอยุธยาที่เป็นสังคมที่ “สงบสุข” บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง ไม่มีการคอรัปชั่น และไม่เห็นด้วยกับความคิดของฝรั่งผ่านการสร้างภาพอยุธยาในอุดมคติ ทำให้เห็นภาพของกรุงศรีอยุธยาที่มีความเจริญรุ่งเรืองได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น การจำลองภาพจากเทคนิคคอมพิวเตอร์กราฟฟิก (Computer Graphics : CG) ฉากการค้าขายมีเรือสำเภาแสดงถึงภาวะเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรือง ฉากวัดวาอาราม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต่างๆ เป็นต้น ภาพในอุดมคติ หรือ **รัฐในอุดมคติ (อุตมรัฐ)** คือ สถานที่หรือดินแดนใน

Ref. code: 25605907011471MIY

อุดมคติ มีแต่ความสงบสุข หากเป็นวรรณกรรมจะมีรูปแบบของวรรณกรรมที่พรรณนาโลกในอุดมคติหรือในจินตนาการ ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาแล้ว

ภาพลักษณ์ของสังคมสมัยสุโขทัยถูกสะท้อนออกมาในแง่การเป็นเมืองที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ หรือที่มักเรียกกันติดปากว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” มีการปกครองที่ดี มีสังคมที่สงบสุข มีเศรษฐกิจเสรี และมีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา แม้แต่ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของสุโขทัยก็งดงามและมีเอกลักษณ์ ถือเป็นงานที่สอดคล้องกับทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งสะท้อนความสงบสมถะ

ประวัติศาสตร์สุโขทัยถือเป็นยุคสมัยแห่งความเป็นอุดมคติ คำที่แสดงความเป็นอุดมคติของจังหวัดสุโขทัยและประวัติศาสตร์สุโขทัยได้อย่างชัดเจนคือคำว่า “รุ่งอรุณแห่งความสุข” ซึ่งแปลมาจากชื่อสุโขทัยนั่นเอง เป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ไทยแบบมีราชธานีเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสร้างรัฐชาติ ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการอธิบายประวัติศาสตร์ไทยกระแสหลักและแสดงออกถึงความเป็นไทยอีกด้วย

ซึ่งละครเรื่องนี้เป็นเรื่องแรกที่นำเสนอภาพของกรุงศรีอยุธยาในมุมของความเจริญรุ่งเรือง โดยส่วนใหญ่ละครแนวย้อนยุค (period) ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะสร้างสรรค์งานละครจากวรรณกรรม หรือ ประวัติศาสตร์ นำเสนอภาพในมุมของความกล้าหาญ มีวีรบุรุษและวีรสตรี (Hero) เช่น เรื่องศึกบางระจันทร์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระศรีสุริโยทัย เป็นต้น หรือ นำเสนอภาพความล่มสลายของกรุงศรีอยุธยาในยุคสมัยสมเด็จ*พระเจ้าเอกทัศ* เช่น ละครเรื่องพิษสวาท สายโลหิต ฟ้าใหม่ อตีตา นิราศสองภพ เป็นต้น อีกทั้งละครเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนของการศึกษาไทย ซึ่งมีความคุ้นเคยและรู้จักกันดี

เหตุที่มีการนำเสนอภาพกรุงศรีอยุธยาในมุมของความกล้าหาญและความล้มสลายบ่อยๆ นั้น เป็นเพราะ ต้องการปลูกฝังให้คนในชาติตระหนักในการจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เกิดความหวงแหนแผ่นดิน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสรรค์งานเพลง หรืองานละครต่างๆ กล่าวคือ ในระหว่างที่หลวงวิจิตรวาทการดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มปลูกฝังลัทธิชาตินิยมให้ฟุ้งเฟื่องอยู่ในหมู่ประชาชน ด้วยการคิดคำนึงกันขึ้นในบรรดาผู้เป็นคนชั้นหัวหน้าปกครองว่าลัทธิชาตินิยมหรือลัทธิรักชาติลัทธิเดียว จะเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตรายที่จะบังเกิดแก่ชาติได้ทุกทาง และจะเป็นเครื่องมือสร้างชาติได้ดีกว่าเครื่องมืออย่างอื่น การจะปลูกฝังลัทธิชาตินิยมได้โดยสะดวกและเข้าถึงประชาชนได้ง่ายดีกว่าทางอื่นๆ คือ ปลูกฝังทางดนตรี และละคร ซึ่งเป็นงานที่กรมศิลปากรจะต้องทำตามหน้าที่ หลวงวิจิตรวาทการได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงาน “ปลูกต้นรักชาติ” ขึ้นในหัวใจประชาชน โดยการแต่งละครประวัติศาสตร์ และเพลงที่เป็นบทปลุกใจให้รักชาติขึ้นในระยะเวลาติดต่อกัน อาทิเช่น ละครอิงประวัติศาสตร์เรื่องน่านเจ้า เลือดสุพรรณ ราชมนู พระเจ้ากรุงธน อานุภาพแห่งความรัก ศึกถลาง เจ้าหญิงแสนหวี และอื่นๆ การปลูกต้นรักชาติ

Ref. code: 25605907011471MIY

ดังกล่าวนี้ หลวงวิจิตรวาทการปฏิบัติมาตั้งแต่ก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา จนกระทั่งเสร็จสงคราม และปฏิบัติมาจนใกล้สิ้นวาระสุดท้ายของชีวิต อีกทั้งคนไทยเกิดภาพจำจากการนำเสนอวรรณกรรมแนวนี้ซ้ำๆ เกิดการรับรู้สั่งสมมาตั้งแต่เด็ก ทำให้ผู้ประพันธ์หรือผู้สร้างสรรค์งานละคร ผลิตผลงานที่ง่ายต่อการเข้าถึงผู้อ่านหรือผู้ชม ส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงานได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

โดยสรุป การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์มีการผูกติดกับโครงเรื่องซึ่งโครงเรื่องอิงมาจากนวนิยายหรือวรรณกรรมจากบทประพันธ์ ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ละครมีทัศนะเป็นบวกหรือเป็นลบ ไม่ใช่การสร้างสรรค์งานละครทำให้ภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นบวกหรือเป็นลบ แต่อยู่ที่ว่าเราจะสร้างสรรค์งานละครให้ออกมาอย่างไร ซึ่งโครงเรื่อง (Plot) จะเป็นโครงสร้างของการกระทำที่ปรากฏอยู่ในละคร การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีเหตุผล และจุดหมายปลายทาง โดยให้มีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเอง นั่นคือ มีจุดเริ่มต้น ตอนกลาง และจุดจบของเรื่อง เหตุการณ์ทุกตอนที่ประกอบเข้าด้วยกันจะต้องมีความสมเหตุสมผล ซึ่งเรื่องราวที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่ง จะต้องมีความสัมพันธ์หรือสืบเนื่องมาจากฉากอื่น การวางโครงเรื่องเป็นการวางแผน หรือการกำหนดชะตาชีวิตของตัวละครแต่ละตัวให้มีเรื่องราว การกระทำ อุปสรรค ปัญหา และบทสรุปของชีวิต หรืออาจเป็นการจัดลำดับสารให้อยู่ในรูปของการแสดงที่มีความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอก (Protagonist) และตัวละครฝ่ายร้าย (Antagonist) การจัดลำดับสารดังกล่าวจะทำให้เชื่อมโยงเห็นสาระสำคัญของเรื่อง (Theme) ในที่สุด

5.2.2 การวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

โดยพิจารณาจากประเภทของวัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (เชิงรูปธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย คือ **การแต่งกาย** การแต่งหน้า และ**อาหาร** และวัฒนธรรมทางจิตใจ (เชิงนามธรรม) ในงานวิจัยนี้คือศึกษาวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะความเป็นไทยหรืออิงประวัติศาสตร์ไทย ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คือ **ภาษา** และ **กิริยามารยาท** ผ่านองค์ประกอบของละคร คือ ภาพ (Spectacle) หรือ ฉากในละคร (Scene) เหตุที่ยกเอาเรื่องของการดำเนินชีวิตมาวิเคราะห์ภาพการนำเสนอศิลปวัฒนธรรม เนื่องจาก การดำเนินชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาสามารถแสดงภาพของการรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทยได้อย่างชัดเจน ซึ่งปัจจุบันการสร้างสรรค์ละครดังกล่าว จะสร้างสรรค์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และจินตนาการ

การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส และ ละครเรื่องพิษสวาท อภิปรายได้ว่า

Ref. code: 25605907011471MIY

การแต่งกาย ของตัวละครทุกตัวในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส และละครเรื่องพิษสวาท ทำให้ผู้ที่ชมละครได้เรียนรู้ถึงระดับชั้นวรรณะในสมัยกรุงศรีอยุธยา เพียงแต่ว่าการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาจากละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มากกว่า เนื่องจากนำเสนอเนื้อหาในช่วงย้อนยุคของละครประมาณ 80% ในขณะที่ละครเรื่องพิษสวาท มีข้อจำกัดในส่วนของโครงเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับปัจจุบันมากกว่าอดีต นอกจากนั้นยังพบเครื่องแต่งกายที่ใช้ทำพิธีกรรม ในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส คือ ทำพิธีสวดมนต์กฤษณะกาลี ที่ได้รับอิทธิพลจากพราหมณ์ และ ยังพบการแต่งกายแบบขุนศึก และนางรำหลวง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา จากละครเรื่องพิษสวาท อีกด้วย

ภาษาและกิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียมประเพณี)

ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส และ ละครเรื่องพิษสวาท มีการใช้ภาษาโบราณ ซึ่งมีความยากต่อนักแสดงมาก เนื่องจากไม่ใช่ภาษาที่ใช้ในปัจจุบัน นักแสดงไม่ชินต่อบทละคร ทำให้การสื่อสารถ่ายทอดอารมณ์คุณลักษณะตัวละครออกมาแข็ง ไม่เป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะละครเรื่องบุพเพสันนิวาส ที่มีภาษาที่แปลกใหม่ อีกทั้ง ความสามารถทางการแสดง ที่ต้องสื่อสารอิริยาบถกิริยามารยาทของคนในสมัยกรุงศรีอยุธยาให้เป็นธรรมชาติที่สุด เสมือนคนกรุงศรีอยุธยาแต่กำเนิด ก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากขัดกับกิริยามารยาทของนักแสดงในยุคปัจจุบัน อีกทั้งหากละครเรื่องใดต้องใช้ทักษะความสามารถเฉพาะทาง เช่น ละครเรื่องพิษสวาท ที่นางเอกรับบทเป็นนางรำหลวง ต้องรำเป็น หากผู้สร้างสรรค์ละครเลือกนักแสดงที่ไม่มีความสามารถหรือไม่มีทักษะทางด้านนี้ ก็จะทำให้การสื่อสารคุณลักษณะตัวละครตัวนี้ออกมาได้ไม่สมจริง ไม่เป็นธรรมชาติ ทำให้การรับชมรับละครไม่ถูกใจผู้ชม อีกทั้ง ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีการนำเสนอฉากการใช้ภาษาและกิริยามารยาทและขนมธรรมเนียมประเพณี ซ้ำๆ สร้างการเรียนรู้และการจดจำภาพศิลปวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี

อาหาร

ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส และ ละครเรื่องพิษสวาท มีการนำเสนออาหารโบราณที่ไม่เคยมีใครรู้จักมาก่อน ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส นำเสนออาหารโบราณ คือ หมูสร่ง ละครเรื่องพิษสวาท นำเสนออาหารโบราณ คือ แกงชักส้ม ซึ่งทั้งสองรายการน้อยคนนักที่จะรู้จัก ทางผู้ผลิตละครมีการค้นคว้าหาข้อมูลและนำเสนอออกมาได้อย่างประณีต สวยงาม สมกับเป็นละครพีเรียดที่มีภาพที่สวย น่าชม หรือ การนำเอาอาหารในยุคปัจจุบันมาสร้างความสนุก ขบขัน สร้างสีสัน อรรถรสในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส เช่น หลนเต้าเจี้ยว มะม่วงน้ำปลาหวาน กุ้งเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด หมูกระทะ เป็นต้น ทำให้เพิ่มความน่าสนใจในบทละครมากขึ้น

ซึ่งในทุกๆ รายการอาหารของละครทั้งสองเรื่อง มีการนำเสนอการจัดองค์ประกอบของสำรับออกมาได้อย่างสวยงาม มีการแกะสลักผักผลไม้ มีการใช้ภาชนะเครื่องชามเบญจรงค์ลายครามตาสัปปะรด จานเชิง เครื่องทองเหลือง และเครื่องปั้นดินเผา ใส่วัตถุดิบ และเครื่องปรุงต่างๆ ฯลฯ

Ref. code: 25605907011471MIY

มีการใช้ใบตองพับจีบแบบเล็บครุฑลองวัตถุดิบหรืออาหารที่ก้นภาชนะอีกครั้งเพิ่มความน่ารับประทานได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นภาพของการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของไทยได้อย่างน่าชื่นชม แต่เป็นการนำเสนอที่เกินความจริง ในยุคสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น ผู้คนจะใช้ชีวิตกันแบบเรียบง่าย อาทิเช่น คนกรุงศรีอยุธยาจะไม่มีตั่งสำหรับนั่งแทนโต๊ะหรือเก้าอี้ จะนิยมนั่งพื้น กินอาหารที่หาได้จากความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน เป็นต้น อีกทั้ง ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีการนำเสนอฉากการทำอาหาร ซ้ำๆ หลายตอน สร้างการเรียนรู้และการจดจำภาพศิลปวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี

ดังกล่าวข้างต้นนี้ การหยิบยกบทประพันธ์มาทำละครเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งผลต่อการผลิตละคร ซึ่งละครถูกนำเสนอออกมาตามบทประพันธ์ทั้งสิ้น ถ้าหากนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมเพียงส่วนหนึ่งไม่ได้นำเสนอในส่วนใหญ่ อาจทำให้กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยไม่ชัดเจน เนื่องจากภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นเพียงส่วนประกอบที่ทำให้ละครสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น เช่น ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นเรื่องหลัก ภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยจึงออกมาชัดเจน ในขณะที่ ละครเรื่องพิษสวาท มีการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นเพียงส่วนหนึ่งของละครเท่านั้น ไม่ใช่เนื้อเรื่องหลัก และการประกอบสร้างความจริงสามารถเกิดขึ้นได้จากการผลิตละคร โดยใช้องค์ประกอบของละคร และการผลิตซ้ำจนเกิดการเรียนรู้ ทำให้ละครบุพเพสันนิวาสเกิดเป็นกระแสทางสังคม เช่น การแต่งกายด้วยชุดไทย การนำภาษาในละครมาพูด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การประกอบสร้างความจริงในละครโทรทัศน์อาจตีความขึ้นใหม่ จากคนรุ่นใหม่ โดยงานวิจัยของ ปฏิพัฒน์ ชื่นใจ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การออกแบบเครื่องแต่งกายตัวละครหลักในละครโทรทัศน์ เรื่อง “พิษสวาท” ของบริษัทแอ็กแซ็กท์ จำกัด มหาชน ผลการศึกษาพบว่าในงานละครองค์ประกอบด้านภาพ หรือทัศนองค์ประกอบของภาพบางครั้งจำเป็นมากพอกับถ้อยคำในบท หรืออาจจะมีความสำคัญมากกว่าด้วย จนกล่าวได้ว่าองค์ประกอบที่เป็นเครื่องแต่งกายของนักแสดงนั้น บางครั้งสามารถให้สารต่างๆ ในละครซึ่งบางครั้งถ้อยคำไม่สามารถสื่อข้อมูลเหล่านั้นได้ หรือแม้แต่สามารถสร้างสรรค์เอฟเฟ็คบางอย่างให้ละครได้มากเกินกว่าบทในละครหรือถ้อยคำจะสร้างสรรค์ออกมาได้ สีสันและรูปแบบของเครื่องแต่งกายจะสามารถสร้างความตื่นเต้น ความตระการตาให้แก่ผู้ชมการแสดง ไม่ว่าจะเป็นชุดของของบรรดาคนในราชสำนักที่อลังการ หรือสีสันสดใสของเครื่องแต่งกายสำหรับตัวตลกก็ตาม ซึ่งถือว่าเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงเป็นองค์ประกอบศิลป์ด้านหนึ่งที่มีความสำคัญในงานละคร กล่าวคือ เครื่องแต่งกายช่วยให้นักแสดงสวมบทบาทให้สมบทบาทมากยิ่งขึ้นและเครื่องแต่งกายสามารถสื่อให้ท่านผู้ชมรับสารได้เป็นอย่างดี อาทิเช่น การแต่งกายเป็นขุนศึก การแต่งกายเป็นนางรำหลวง ในละครเรื่อง พิษสวาท การแต่งกายเป็นราชทูต การแต่งกายเป็นแม่หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในละครเรื่อง บุพเพสันนิวาส เป็นต้น

Ref. code: 25605907011471MIY

อีกทั้ง การตีความศิลปวัฒนธรรมไทยใหม่ และนำมาเสนอประกอบสร้างความจริงตามการตีความของคนรุ่นใหม่ที่ทำให้เข้ากับยุคสมัยได้ดี เช่น การนำอาหารในยุคปัจจุบันมานำเสนอให้อยู่ในยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น การทำมะม่วงน้ำปลาหวาน การทำหมูกระทะ การทำกุ้งเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด ซึ่งนำเสนอออกมาได้ดี เกิดเป็นกระแสในสังคมไทย กระตุ้นยอดขายให้กับผู้ที่ค้าขายอาหารตามละคร เรื่องนี้ได้อย่างถล่มทลาย การจัดสำรับเครื่องคาวหวานต่างๆ มีการใช้ภาชนะที่เป็นภาพจำจากสื่อประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เช่น จานเชิงเบญจรงค์ลายครามตาสัปปะรด การตกแต่งสำรับด้วยการแกะสลักผักผลไม้และใบตอง ซึ่งในความเป็นจริงนั้นอาจจะไม่ตกแต่งสำรับด้วยการแกะสลักผักผลไม้ให้ดูสวยงามเท่ากับในละคร การใช้จานเชิงเบญจรงค์ลายครามในยุคสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นก็ยังไม่มีลายตาสัปปะรด การตั้งชื่อขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ก็ถูกนำเสนอให้เห็นถึงที่มาที่ไปของชื่อขนม ซึ่งในความเป็นจริงนั้น อาจจะไม่ได้ตั้งชื่อด้วยวิธีการที่นำเสนอในละครก็เป็นได้ หรือแม้กระทั่งการต่อล้อต่อเถียงของผู้หญิงสมัยอยุธยา หรือ ของบ่าว ก็ถูกนำเสนอตามการตีความของคนรุ่นใหม่ ซึ่งในความเป็นจริง ผู้หญิงหรือบ่าวในสมัยอยุธยาไม่มีสิทธิ์ต่อล้อต่อเถียงมูลนายอย่างในละคร เป็นต้น

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ญาณิศา บุญประสิทธิ์ (2557) พบว่า นาฏศิลป์จัดเป็นสื่อที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมอย่างยิ่ง สำหรับการใช้เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมไปสู่นานาประเทศ ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะตัว และความสุนทรียะที่สอดแทรกอยู่ในการแสดง อีกทั้งมีกระบวนการส่งผ่านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น บริบทเหล่านี้ยิ่งส่งผลทำให้คนในสังคมให้คุณค่ากับวัฒนธรรม ประเพณีที่ได้รับการสืบทอดต่อๆกันมา ซึ่งในกระบวนการส่งผ่านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านชุดการแสดงนาฏศิลป์ ถ่ายทอดได้ทั้งการอนุรักษ์สืบทอดแบบดั้งเดิม การดัดแปลงให้มีความงดงาม และมีแบบแผนในการแสดงออก และการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ โดยในกระบวนการสร้างสรรค์ชุดการแสดงขึ้นมาใหม่นี้ต้องผ่านกระบวนการออกแบบและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญาณิศา บุญประสิทธิ์ อภิปรายได้ว่า

วัฒนธรรม ประเพณี เป็นสิ่งที่ถูกประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ได้เรื่อยๆ หาใช่จะหยุดนิ่งแล้วถูกบันทึกสืบทอดต่อๆกันมาเพียงอย่างเดียว ซึ่งกระบวนการคิดและสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่นี้ทำขึ้นเพื่อให้นาฏศิลป์ มีความสร้างสรรค์ แปลกใหม่ และน่าสนใจสำหรับผู้ดูผู้ชมในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ เรื่อง พิษสวาท ก็มีการนำเสนอการรำไทย ชุดนางรำหลวงในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้อย่างวิจิตร งดงาม ถือเป็นการอนุรักษ์ตามงานวิจัยของ ญาณิศา บุญประสิทธิ์ ซึ่งบอกว่า เป็นการอนุรักษ์สืบทอด ชุดการแสดงแบบดั้งเดิมที่นำเสนอรูปแบบการแสดงชั้นสูง มีความวิจิตรงดงามแบบราชสำนัก

หรือแม้กระทั่ง การแต่งกายในละคร บุพเพสันนิวาส ถือเป็นการดัดแปลงให้มีความงดงาม ตามงานวิจัยของ ญาณิศา บุญประสิทธิ์ ซึ่งตีความได้ว่า วัฒนธรรมสามารถดัดแปลงได้ โดยมี

Ref. code: 25605907011471MIY

กระบวนการเลือกสรร เช่น การแต่งกายของชาวกรุงศรีอยุธยาในแบบต่างๆ ที่มีความนิยม มีเอกลักษณ์ และนำมาดัดแปลงยกระดับให้มีความงดงาม และมีแบบแผนในการแสดงออกมากขึ้น

แต่ด้วยความที่ประเทศไทยจัดเป็นกลุ่มประเทศที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรม และมีกระบวนการส่งผ่านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น บริบทเหล่านี้ยิ่งส่งผลทำให้คนในสังคมให้คุณค่ากับวัฒนธรรมประเพณีที่ได้รับการสืบทอดต่อๆกันมา เพราะฉะนั้น ผู้สร้างสรรค์ละครควรศึกษาข้อมูลให้มีความพร้อมในการทำละครที่อิงประวัติศาสตร์ให้มาก เพื่อนำเสนอให้ถูกต้องตามประวัติศาสตร์ นำเสนอซ้ำๆ ก่อให้เกิดกระบวนการจดจำและการเรียนรู้ได้ดี เช่น กระบวนการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยที่เป็นละครย้อนยุคอย่างแท้จริงมีกระบวนการทำซ้ำให้เห็นคุณลักษณะตัวละคร เห็นการประกอบสร้างฉากต่างๆ เกิดการเรียนรู้ได้มากกว่า แต่ก็ไม่หลุดกรอบขององค์ประกอบในการสร้างสรรค์ละครที่ต้องมีตัวละครดี ตัวละครร้าย เพื่อสร้างสีสันให้กับละครน่าชมมากยิ่งขึ้น โดยในโลกทางกายภาพจะมีข้อเท็จจริงอยู่หรือไม่ก็ตาม แต่เราสามารถสร้างความเป็นจริงให้เกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกับ กาญจนา แก้วเทพ (2544, น. 238) กล่าวว่า ความเป็นจริงทางสังคม (social reality) ในโลกนี้เกิดจากการทำงานของสถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ที่ทำงาน รัฐ และสื่อมวลชน อย่างในกรณีการนำเสนอเนื้อหาและภาพด้านศิลปวัฒนธรรมในละครโทรทัศน์ก็เช่นกัน ในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นอย่างไรนั้นไม่สำคัญเท่ากับว่ามันถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร และมีกลวิธีในการประกอบสร้างความเป็นจริงได้ด้วยวิธีใด เหมือนที่ ลาสเวลล์ (Lasswell, 1948, 1960 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น.213) ได้กล่าวว่าหนึ่งในหน้าที่ของสื่อมวลชนคือ สืบทอดวัฒนธรรมของสังคมให้กับสมาชิกจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งสืบต่อไป เป็นการถ่ายทอดมรดกทางสังคมและวัฒนธรรม (cultural transmission) ให้กับสมาชิกรุ่นหลัง ต่อมา ไรท์ (Wright, 1959,อ้างในพีระ จิรโสภณ, 2551, น.140) ได้เพิ่มหน้าที่อันสำคัญที่สื่อมวลชนมีต่อสังคม คือ การให้ความบันเทิงจรรโลงใจ เป็นการสร้างสุนทรี ความบันเทิงเริงใจ ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลนั่นเอง

ในประเด็นนี้ **ผู้วิจัยพบว่า** ผู้ผลิตละครสร้างภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่าน “ตัวแทน” ในที่นี้คือ นักแสดงนำฝ่ายหญิง ฝ่ายชาย และตัวประกอบ ที่มีการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก สีหน้าแววตา ได้เป็นอย่างดี ส่งผลต่อมุมมองที่สังคมหรือเยาวชนมีต่อศิลปวัฒนธรรมของไทยเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็น ทัศนะด้านการแต่งกาย หรือ การหันมาให้ความสนใจในประวัติศาสตร์ชาติไทยมากขึ้น เกิดภาพจำต่อศิลปวัฒนธรรมของไทยในทางที่ดี หรือ "การเหมารวม” ซึ่งเป็นการเชื่อว่าผู้ประกอบอาชีพหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม มีลักษณะแบบเดียวกับที่ปรากฏอยู่ในละครโทรทัศน์ ทำให้ภาพแทนของผู้ประกอบอาชีพหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในลักษณะดังกล่าวถูกมองแบบเดียวกันกับในละคร (Overgeneralization) เช่น คุณอุบลในชุดนางรำหลวง มีโซ่ล่ามข้อเท้ามาพร้อมกับเสียงโซ่ลากในระหว่างกำลังเดิน หรือมีเสียงดนตรีไทย การขับร้องไทย ดังขึ้น ก็จะเหมารวมว่า ผู้ประกอบอาชีพหรือมีความเกี่ยวข้องกับวงการนาฏศิลป์จะมีความขลังและน่ากลัว เป็นต้น

Ref. code: 25605907011471MIY

ซึ่งสื่อมวลชนเปรียบเสมือนช่องทางหนึ่งที่นำเอาภาพแทนความจริง (representation) มานำเสนอให้ทุกคนในสังคมได้เข้าถึง ดังนั้น สถาบันที่มีบทบาทในการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของมนุษย์นั้น ก็คือ “สถาบันสื่อมวลชน” ดังที่ Walter Lippman (อ้างใน พรพรรณ สมบูรณ์บัติ, 2549,น.41) ที่กล่าวไว้ในหนังสือ Public Opinion ในปี 1992 ว่าสื่อมวลชนนั้นได้ก่อให้เกิดภาพในหัวของมนุษย์ (The Picture in Our Head) ซึ่งเป็นภาพที่เกี่ยวกับโลกแห่งความจริงภายนอก เพราะเนื่องจากโลกนี้มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถที่จะเข้าไปมีประสบการณ์ หรือสัมผัสกับความจริงที่เกิดขึ้นได้ทุกเหตุการณ์

จากการศึกษาข้างต้นเห็นได้ว่า กระบวนการสร้างภาพตัวแทนของสื่อมวลชนนั้น คือทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏบนสื่อมวลชนเป็นโลกที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ที่เรามีความต้องการที่จะสื่อความหมายกับผู้อื่นภายใต้สังคม ดังนั้น การรับรู้ และการอ่านความหมายของมนุษย์ก็ไม่จำเป็นต้องเข้าสัมผัสโลกความเป็นจริงโดยตรงแต่สามารถรับรู้ความหมายจากประสบการณ์ผ่านสื่อมวลชน ซึ่งเป็นทัศนะบริบทเดียวกันกับเรื่องการสร้าง “ภาพตัวแทน” (Representation) เพื่อใช้สื่อความหมายโดยลักษณะของตัวแทนนั้น ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สื่อ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะนำไปพิจารณาถึงความสำคัญในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของไทยเพื่อสร้างภาพลักษณ์ประเทศผ่านสื่อต่างๆ ต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประพันธ์ ผู้เขียนบทละคร ผู้ผลิตละคร ควรสร้างสรรค์งานละครให้มีอรรถรสในการรับชม เช่น การนำเอาอาหารในยุคปัจจุบันมาสร้างความสนุก ขบขัน สร้างสีสัน ในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส เช่น หลนเต้าเจี้ยว มะม่วงน้ำปลาหวาน กุ้งเผาน้ำจิ้มซีฟู้ด หมูกระทะ เป็นต้น ทำให้เพิ่มความน่าสนใจในบทละครมากขึ้น สร้างกระแสความเป็นศิลปวัฒนธรรมไทยและทำให้เรตติ้งการรับชมละครเรื่องนี้สูงมาก ส่งผลให้การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยเข้าถึงคนดูมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

แม้กระทั่งการนำเสนอผ่านตัวละครสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างใน ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส ที่มีการนำเสนอผ่านตัวละครสำคัญมากกว่าละครเรื่องพิษสวาท ทำให้คนดูเกิดความสนใจใคร่รู้ในประวัติของบุคคลสำคัญนั้น เกิดการค้นคว้าเรียนรู้ประวัติศาสตร์และซึมซับศิลปวัฒนธรรมไทยไปในตัว

อีกทั้งการสร้างสรรค์องค์ประกอบฉากในแต่ละตอนของทั้งสองเรื่อง แสดงให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านวิถีชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะ ละครเรื่อง

Ref. code: 25605907011471MIY

บุพเพสันนิวาส ที่มีการสร้างสรรค์องค์ประกอบในแต่ละฉากแต่ละตอน เช่น ฉากการค้าขายแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของเศรษฐกิจในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ฉากวัดวาอารามที่ประกอบไปด้วยทองฉากการทำอาหาร ฉากการวิถีชีวิตในเรือนไทย เป็นต้น ล้วนแล้วแต่จำลองภาพอยุธยาในอุดมคติที่สวยงามออกมาได้อย่างน่าชม ทำให้เห็นภาพศิลปวัฒนธรรมไทยชัดเจนมากขึ้นตามไปด้วย

2. การนำเสนอภาพศิลปวัฒนธรรมไทยก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ เช่น ในละครเรื่องบุพเพสันนิวาส มีการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เช่น เรื่องราวของการถวายพระราชสาสน์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ต่อสมเด็จพระนารายณ์ หนังสือจินดามณี บุคคลในประวัติศาสตร์ที่มีอยู่จริงผ่านการนักแสดงที่ถ่ายทอดบทบาทได้อย่างสมจริง การทำอาหารที่ได้เห็นรูปแบบวิถีชีวิตการทำอาหารของชาวกรุงศรีอยุธยาได้อย่างชัดเจน หรือแม้กระทั้ง การเข้าห้องน้ำ หรือ “เว็จ” เป็นต้น ทำให้เกิดภาพจำและเกิดการเรียนรู้ได้ดี

3. ละครทั้งสองเรื่องนี้ เมื่อเริ่มออกอากาศก็เป็นกระแสที่สังคมสนใจตั้งแต่วันแรก ซึ่งละครบุพเพสันนิวาส เป็นกระแสในเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การหันมาสนใจในประวัติศาสตร์ไทยมากขึ้น ผ่านการไปสถานที่ต่างๆตามรอยละคร เช่น วัดไชยวัฒนาราม การแต่งกายเป็นแม่การะเกด เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมอาชีพของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และคำโฆษณาของผู้ประกอบการต่างๆ ส่วนละครเรื่องพิษสวาท เป็นกระแสในเรื่องการหวงแหนชาติบ้านเมือง การรักชาติ ผ่านการนำเสนอภาพการตัดคอที่สมจริง ทำให้ผู้ชมติดตาม เรียกเรตติ้งให้กับทางช่องอย่างมากมาย มุ่งนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมที่สร้างความตระหนักในผลลัพท์ของการทำความดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วไปยังผู้ชมได้อย่างได้ผลดีเยี่ยม

4. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สื่อ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงศึกษาธิการ

สื่อ ได้เรียนรู้การผลิตละครเพื่อสร้างภาพลักษณ์ประเทศว่าควรผลิตไปในทิศทางใด

กระทรวงวัฒนธรรม มีส่วนช่วยส่งเสริมและผลักดันศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อที่จะสามารถสร้างภาพลักษณ์ของประเทศให้ไปสู่สายตาของนานาชาติได้ อีกทั้งเป็นหน่วยงานหลักในการบูรณะ ฟื้นฟู สืบทอด และรณรงค์ให้อนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยของประเทศให้คงอยู่สืบไปชั่วลูกชั่วหลาน

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของประเทศไทยผ่าน Presenter จากละครที่เป็นกระแส เช่น ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส เพื่อเชิญชวนให้ต่างชาติมาเที่ยวประเทศไทยและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศไทยต่อสายตานานาชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ มีส่วนปลูกฝังให้เยาวชน อนุรักษ์ และหันมาสนใจประวัติสาสตร์ไทย เช่น จากกระแสละครเรื่องบุพเพสันนิวาส ที่มีการนำเสนอสมุดไทยเล่มแรก “จินดามณี” ก็มีการตีพิมพ์หนังสือจินดามณีเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชน หรือ ตีพิมพ์บันทึกทางประวัติศาสตร์ของ

Ref. code: 25605907011471MIY

ชาวฝรั่งเศส เช่น หนังสือจดหมายเหตุ*ลาลูแบร์* เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนและคนไทยได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมจากบันทึกจริงมากขึ้น

5. ละครเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนในสังคม เกิดความเข้าใจ และความรักความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับวิธีการต่างๆ ว่าเป็นการสืบทอดในลักษณะการอนุรักษ์แบบดั้งเดิม การดัดแปลงให้มีความงดงาม หรือการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ละครเรื่องบุพเพสันนิวาส สร้างกระแสทางสังคมได้อย่างมาก เพราะมีการนำเสนอดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัย ดังนั้น การให้คนในรุ่นนั้นมีส่วนร่วมในการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยทำให้เกิดความสนใจ และสอดคล้องกับความต้องการของคนรุ่นนั้นๆ ได้

6. การประกอบสร้างภาพศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ผู้ประพันธ์หรือผู้สร้างสรรค์งานละคร ควรนำเสนอมุมมองที่สะท้อนศิลปวัฒนธรรมไทยในทัศนะเชิงบวก ซึ่งจะทำให้สื่อมีบทบาทต่อการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ควรศึกษาค้นคว้าข้อมูลบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานละครให้มีความสมจริงและถูกต้องมากขึ้น เพื่อส่งเสริม สร้างภาพลักษณ์ เผยแพร่วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้ประจักษ์ในระดับนานาชาติ

5.4 ข้อเสนอแนะการศึกษาในอนาคต

ในเรื่องของการศึกษาการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์ กล่าวคือ การแต่งกาย อาหาร การใช้ภาษา และขนบธรรมเนียมกิริยามารยาท นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรม ยังวิธีการดำเนินชีวิตอีกหลายประเด็นที่สามารถนำมาวิเคราะห์ เพื่อทำให้การวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้มีความสมบูรณ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น สถานที่ อาคาร บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งมีประเด็นในเรื่องของการประกอบสร้างความจริง การสร้างภาพจำ และขนบธรรมเนียมประเพณีของการดำเนินชีวิตที่น่าสนใจอีกหลายมุมมอง ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อผู้ผลิตละครและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น สื่อ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะนำไปพิจารณาถึงความสำคัญในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของไทยผ่านสื่อต่างๆ ต่อไป

Ref. code: 25605907011471MIY

รายการอ้างอิง

หนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ.(2543).*สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา.*คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาลาแดง.

กาญจนา แก้วเทพ.(2544).*ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา.*กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.

ตาชาร์ด, กวีย์, สันต์ ท. โกมลบุตร, แปล. (2555).*จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาดหลวงตาชาร์ด*. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

นพมาส แววหงส์,สดใส พันธุมโกมล.(2550).*ปริทัศน์ศิลปะการละคร.*กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรัดเลย์, บีช แดน. (2549). *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเลย์*. กรุงเทพฯ : โฆษิต.

ฟรังซัวส์ อังรี ตุรแปง.(2522).*ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาฉบับตุรแปง*,ศรีปัญญา.

มงเซเญอร์ ปาลเลกัวซ์.(2522).*เล่าเรื่องกรุงสยาม*,ศรีปัญญา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*.(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ลาลูแบร์,ซีมอง เดอ, สันต์ ท. โกมลบุตร, แปล.(2548).*จดหมายเหตุ ลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม*, ศรีปัญญา.

วริศรา ตั้งค้าวานิช .(2557).*ประวัติศาสตร์ “สุโขทัย” ที่เพิ่งสร้าง*.สำนักพิมพ์มติชน.

วิมลศรี อุปรมัย.(2555).*นาฏกรรมและการละคร.*(พิมพ์ครั้งที่ 2).กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิตต์ วงษ์เทศ .(2531).แคว้นสุโขทัย : รัฐในอุดมคติ.(พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มติชน กรุงเทพฯ.

วิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระ

เพิ่มพร ณ นคร,ณัฏฐ์วัฒน์ ธนพรรณสิน.(2560).*การใช้ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของสื่อกับสื่อมวลชน.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).คณะการสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชนาวี ดลรุ้ง,สุจริต เพียรชอบ,อัจฉรา ภาณุรัตน์,เบญจวรรณ วงษาวดี.(2560).*การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมบุญสงกรานต์เพื่อพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Ref. code: 25605907011471MIY

ญาณิศา บุญประสิทธิ์ (2557) .*นาฏศิลป์ สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในเวทีประชาคมอาเซียน.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดุษฎี พิทักษ์ชัชวาล.(2547).*ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับชมละคร โทรทัศน์เกาหลีของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).

นฤบดี วรรธนาคม.(2543).*ผลทางสังคมของภาพยนตร์จีนชุดทางโทรทัศน์เรื่อง "เปาบุ้นจิ้น" ต่อผู้ชมในกรุงเทพมหานคร*.(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). ภาควิชาการประชาสัมพันธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายภาณุพงศ์ เลี้ยงประเสริฐ,พรจิต สมบัติพานิช.(2556).*พฤติกรรมการเปิดรับ ความพึงพอใจ และการใช้ประโยชน์ ของประชาชนกลุ่มทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ต่อละครโทรทัศน์ประเภทพีเรียดที่ผลิตโดย บริษัท เอ็กแซ็กท์ จำกัด ในปี พ.ศ. 2556*.(การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต).วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปฏิพัฒน์ ชื่นใจ.(2558).*ออกแบบเครื่องแต่งกายตัวละครหลักในละครโทรทัศน์ เรื่อง "พิษสวาท" ของบริษัทแอ็กแซ็กท์ (มหาชน) จำกัด.*(รายงานปฏิบัติงานสหกิจศึกษา).การสื่อสารการแสดง, มหาวิทยาลัยสยาม.

ปรวัน แพทยานนท์.(2556).*ตัวละครและสไตล์การแสดงในบริบทและวัฒนธรรมไทย : กรณีศึกษาภาพยนตร์ไทยที่ได้รับรางวัลแห่งชาติสุพรรณหงส์.*(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประภาภรณ์ รัตโน,หยกขาว สมหวัง.(2560).*อุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมและการสื่อสารในยุคดิจิทัลกรณีศึกษาอุตสาหกรรมการสร้างวัฒนธรรมไทยในจีน*.(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต),มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ปุรินทร์ นาคสิงห์,ธาตรี ใต้ฟ้าพูล.(2556).*การประกอบสร้างตัวตนเกย์ในภาพยนตร์ไทย.*(วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), โครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ, วิทยาลัยสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรทิพย์ เย็นจะบก.(2558).*การเรียนรู้วัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ไทยของนักศึกษาจีน : กรณีศึกษานักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยในเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).สาขาวิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พลอยพรรณ มาคะผล.(2558).*ละครรีเมกกับการถ่ายโยงเนื้อหาในละครโทรทัศน์ไทย.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Ref. code: 25605907011471MIY

พัลลภา วิชิตะกุล.(2546).*ผลกระทบทางวัฒนธรรมของละครไต้หวัน ทางโทรทัศน์ เรื่อง "รักใสใสหัวใจ 4 ดวง" ที่มีต่อวัยรุ่นไทย.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัฐกานต์ สุขสว่าง.(2538).*ความคิดเห็นของนายกเทศมนตรีและปลัดเทศบาลต่อการจัดการขยะมูลฝอยภายในเขตเทศบาล*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วราพร ตราชู.(2560).*การวิเคราะห์การนาเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้พ้นโทษของหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วริศา จันทร์ขำ,ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์.(2560).*การเปรียบเทียบความหมายผีในรายการโทรทัศน์ "คนอวดผี" กับความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทย*.(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). คณะการสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วัฒนาพร นนลือชา,อุมารินทร์ ตุลารักษ์.(2557).*อุดมการณ์ในละครโทรทัศน์แนวผีของไทย.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สิงฮาล์ และโรเจอร์ (อ้างใน:สมฤทัย กล่อมน้อย,2547,น.19-20).*รายการละครโทรทัศน์สามารถทำหน้าที่และมีศักยภาพสูงสุดในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชม และวิเคราะห์คุณลักษณะละครโทรทัศน์ที่สามารถกระตุ้นใจผู้ชมได้.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิริวัฒน์ มาเทศ.(2553). *อิสตรีที่มีความพยาบาทในละครโทรทัศน์ไทย.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).สาขาวิชาสื่อสารมวลชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อลิสา วิทวัสกุล.(2549).*การประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีผ่านละครโทรทัศน์ แดจังกึม จอมนางแห่งวังหลวง.*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารอื่นๆ

Alfred Schulz .(1992).ความหมายการสร้างความเป็นจริงทางสังคม.

Barbara & Cletus Anderson.(1984).จิตวิทยาเครื่องแต่งกาย.

David Garfield.(1980).ความหมายการแสดง.

Geraldine Brain Siks.(1983).องค์ประกอบของละคร.

Ref. code: 25605907011471MIY

Janis (1943), Holsti (1969),Krippendorff (2004).จำแนกการวิเคราะห์เนื้อหา.

Michael Holt.(1993).เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง.

Oscar G. Brockett.(1964).การเลียนแบบ.

Richard Hornby.(1995).ความสามารถถ่ายทอดศิลปะการแสดง.

เกษม ศิริสัมพันธ์.(2507).ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis).

เจมส์ ลาเวอร์.(2545).จิตวิทยาเครื่องแต่งกาย.

เลสลี ไวท์.(2492).วิทยาศาสตร์แห่งวัฒนธรรม (Science Of Culture).

เฮนรี่ มัวร์ Henry Moore.(1989).ความหมายของศิลปะ.

เฮอเบิร์ต รีด Herbert Read.(1893).ความหมายของศิลปะ.

แฮโรลด์ ดี ลาสเวล.แบบจำลองการสื่อสารของ (Harold D. Lasswel,1953).

กาญจนา แก้วเทพ.(2541).การสร้างความหมายทางสังคมให้แก่ความเป็นจริง.

ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์.(2551).วงจรทางวัฒนธรรม.

คลิพเพ็นดอร์ฟ Krippenndorff.(2004).ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis).

จิตวิทยาเครื่องแต่งกาย การแสดงและการออกแบบ.(2545).

ชนาวี ดลรุ้ง,สุจริต เพียรชอบ,อัจฉรา ภาณุรัตน์,เบญจวรรณ วงษาวดี.(2560).การสืบทอดมรดกทาง วัฒนธรรมบุญสงกรานต์เพื่อพัฒนาการศึกษาตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา.

ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน.(2556).ความหมายการสืบทอดทางวัฒนธรรม.

ธาม เชื้อสถาปนศิริ.(2550).อคติและภาพตัวแทนในละครซิทคอม.

นพมาส ศิริกายะ,แปล.(2525).ความหมายการแสดง.

นฤมล ปราชญ์โยธิน.(2525).การแต่งกายสมัยกรุงศรีอยุธยา.

บงกช เศวตร์.(2533).ทัศนะการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม.

ประเวศ วะสี.(2548).ความหมายของวัฒนธรรม.

ประภาวดี สืบสนธิ์.(2530).วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา.

ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี.(2557).รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล.

ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี.(2557).รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล.

พรทิพย์ ดีสมโชค.(2547).การกำหนดนิยามกลุ่มประเภทหรือกลุ่มเนื้อหา.

พรพรรณ สมบูรณ์บัติ.(2549).การประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของมนุษย์.

พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ.(2545).เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง.

พวงผกา คุโรวาท.(2535).ภาพเขียนเลียนแบบเครื่องแต่งกายสมัยกรุงศรีอยุธยา.

พันธ์ชนะ สุนทรพิพิธ.(2545).เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง.

พีระ จิรโสภณ.(2551).หน้าที่อันสำคัญที่สื่อมวลชนมีต่อสังคม.

Ref. code: 25605907011471MIY

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี.(2560-2579).

ศิลป พีระศรี (C. Feroei).(2435-2505).ความหมายของศิลปะ.

สจ๊วร์ต ฮอลล์ (Hall,1997).ทัศนะการประกอบสร้าง.

สดใส พันธุมโกมล.(2524).ความหมายของนักแสดง.

สมภพ จันทรประภา.(2526).การแต่งกายสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.1893 ถึง พ.ศ.2310).

อฎวี คอทอง.(2552).ภาพตัวแทน.

อภิโชค แซ่โค้ว.(2542).การแต่งกายสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.1893 ถึง พ.ศ.2310).

อรนุช เลิศจรรยารักษ์.(2544).ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis).

อัลเฟรด ครูเบอร์ และไคลด์ คลักคอห์น.(2495).ความหมายของวัฒนธรรม.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Dek-d.*สรุปละครหลังข่าวช่อง 3 ปี พ.ศ.2560*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://www.dek-d.com/board/view/3716533/

Dek-d.*สรุปละครหลังข่าวช่อง 7 ปี พ.ศ.2560*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://www.dek-d.com/board/view/3716785/

Kaoded. *เสวนาวิชาการ หัวข้อ "ไขรหัสลับ ละครบุพเพสันนิวาส"ถอดบทเรียนละครน้ำดีสร้างสรรค์สังคมไทย*, โดยวีระ โรจน์พจนรัตน์, จัดโดยคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ร่วมกับ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และกระทรวงวัฒนธรรม, 2561, กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2561.จาก https://77kaoded.com/ไขรหัสลับ-ละครบุพเพสันน/

Maanow .*สรุปละครหลังข่าวช่อง 3 ปี พ.ศ.2560*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://maanow.com/ละคร-ภาพยนตร์/331-ละครช่อง-3-ปี -2560.html

Maanow .*สรุปละครหลังข่าวช่อง 7 ปี พ.ศ.2561*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://maanow.com/ละคร-ภาพยนตร์/610-ละครช่อง-7-ปี.html

Mthai .*สรุปละครหลังข่าวช่อง one ปี พ.ศ.2561*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://gossipstar.mthai.com/tv/drama/chone?page=3

Pantip .*การวัดเรตติ้งละคร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://pantip.com/topic/32349455

Pantip .*การวัดเรตติ้งละคร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://pantip.com/topic/32486673

Ref. code: 25605907011471MIY

Pantip .*สรุปละครหลังข่าวช่อง 3 ปี พ.ศ.2559*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://pantip.com/topic/34410224

Pantip .*สรุปละครหลังข่าวช่อง 7 ปี พ.ศ.2559*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://pantip.com/topic/34563869

Pantip .*สรุปละครหลังข่าวช่อง one ปี พ.ศ.2560*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก https://pantip.com/topic/35966760

Wikipedia .*รายชื่อละครโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ช่องทรูโฟร์ยู.* สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก *https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อละครโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ช่องทรูโฟร์ยู#ปี_2559*

Wikipedia .*อาณาจักรอยุธยา.* สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2561.จาก https://th.wikipedia.org/wiki/อาณาจักรอยุธยา

Youtube.*เปิดประวัติศาสตร์สมเด็จพระนารายณ์ในละครบุพเพสันนิวาส โดย ดร.วิษณุ เครืองาม*, ในสัมภาษณ์ของ ธีรวัฒน์ ช้วนตั้น, 2561, กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2561.จาก https://www.youtube.com/watch?v=RUETYHKUO-0&t=2s

Youtube.*เสวนาบุพเพสันนิวาส : เรียนรู้สู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์*,จัดโดยคณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561, กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2561.จาก https://www.youtube.com/watch?v=BLRy_QBjvK4

Youtube.*เสวนาบุพเพสันนิวาส สุขใจ ประทับจิต เจรจาพาที ส่องคันฉ่องมองบุพเพสันนิวาสปรากฏการณ์แห่งสยามประเทศ*, โดย ดร.วิษณุ เครืองาม,จัดโดยสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, 2561, กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2561.จาก https://www.youtube.com/watch?v=OYqlHGvWm5Y

Youtube.*สยามวิถีและความศิวิไลซ์ในสมัยพระนารายณ์,การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์กับบทบาทการตามรอยละคร*, ในงานเสวนา บุพเพฯเสวนาปรากฏการณ์ออเจ้ากับเรื่องเล่าประวัติศาสตร์, โดย ดร.วิษณุ เครืองาม, วีระศักดิ์ โควสุรัตน์,จัดโดยหนังสือพิมพ์มติชน, 2561,กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2561.จาก https://www.youtube.com/watch?v=2RP15fPZYGc

ภัททิกานันท์.*การแสดงทัศนะ.* สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2561.จาก https://pattikanan.wordpress.com/2014/09/05/

Ref. code: 25605907011471MIY

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.*ลักษณะและความสัมพันธ์ของประเพณีหลวงกับประเพณีราษฎร์.* สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2561.จาก http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=18&chap=2&page=t18-2-infodetail01.html

สุดสัปดาห์.*สรุปละครหลังข่าวช่อง 3 ปี พ.ศ.2561*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561.จาก http://sudsapda.com/top-lists/82908.html

สัมภาษณ์

ประสาท ทองอร่าม. ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรมไทย. สำนักการสังคีต, กรมศิลปากร, กระทรวงวัฒนธรรม. (12 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์.

สมชาย ฟ้อนรำดี. ครูชำนาญการพิเศษ. วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี. (12 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์.

สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ. ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พุทธศักราช 2557. (9 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. ราชบัณฑิต. (9 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์.

สุรัตน์ จงดา. ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. กระทรวงวัฒนธรรม. (12 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์.

Ref. code: 25605907011471MIY

ภาคผนวก

Ref. code: 25605907011471MIY

เครื่องมือการวิจัย
ตารางลงรหัส (Coding Sheet)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : เพื่อวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

องค์ประกอบของละคร

- Plot (โครงเรื่องหลัก)
- Theme (สาระสำคัญ/แนวคิดหลักของเรื่อง)
- Character (คุณลักษณะตัวละคร)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

องค์ประกอบของละคร Scene (ภาพ)

- การแต่งกาย
- อาหาร
- ภาษา (บทพูด)
- กิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียม)

Ref. code: 25605907011471MIY

ตารางลงรหัส (Coding Sheet)

ละครเรื่อง.....ออกอากาศทาง.....เมื่อวันที่.....

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : เพื่อวิเคราะห์ทัศนะการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านองค์ประกอบของละครโทรทัศน์

องค์ประกอบของละคร	ทัศนะเชิงบวก	ทัศนะเชิงลบ
Plot (โครงเรื่องหลัก)		
Theme (สาระสำคัญ/แนวคิดหลักของเรื่อง)		
Character (คุณลักษณะตัวละคร)		
- ตัวพระเอก		
- ตัวนางเอก		
- บ่าว		
- อื่นๆ (ตัวประกอบอื่นๆ)		

Ref. code: 25605907011471MIY

ตารางลงรหัส (Coding Sheet)

ละครเรื่อง.....ออกอากาศทาง.....เมื่อวันที่.....

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นเรื่องราวในละครโทรทัศน์

องค์ประกอบของละคร Scene (ภาพ)			
การแต่งกาย	**อาหาร**	**ภาษา (บทพูด)**	**กิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียม)**
ตัวพระเอก	**อาหารคาว**	**เจ้าขุนมูลนายพูดกับเจ้าขุนมูลนาย**	**กิริยากระทำต่อบุคคลในระดับเดียวกัน**
			การนั่ง
			การแสดงความเคารพ
ตัวนางเอก			การเดิน/ยืน/อื่นๆ
		เจ้าขุนมูลนายพูดกับผู้ที่เหนือกว่า	**กิริยากระทำต่อบุคคลในระดับเหนือกว่า**
			การนั่ง
บ่าว	**อาหารหวาน**		การแสดงความเคารพ
			การเดิน/ยืน/อื่นๆ
		เจ้าขุนมูลนายพูดกับผู้ที่ต่ำกว่า	**กิริยากระทำต่อบุคคลในระดับต่ำกว่า**
อื่นๆ (ตัวประกอบอื่นๆ)			การนั่ง
			การแสดงความเคารพ
			การเดิน/ยืน/อื่นๆ

Ref. code: 25605907011471MIY

ตารางลงรหัส เรื่อง การแต่งกาย

องค์ประกอบของละคร Scene (ภาพ)		
การแต่งกาย	การนำเสนอภาพในละคร	ตัวอย่างภาพ
ตัวพระเอก		
ตัวนางเอก		
บ่าว		
อื่นๆ (ตัวประกอบอื่นๆ)		

ตารางลงรหัส เรื่อง อาหาร

องค์ประกอบของละคร Scene (ภาพ)		
อาหาร	การนำเสนอภาพในละคร	ตัวอย่างภาพ
อาหารคาว		
อาหารหวาน		

Ref. code: 25605907011471MIY

ตารางลงรหัส เรื่อง ภาษา (บทพูด)

องค์ประกอบของละคร Scene (ภาพ)		
ภาษา (บทพูด)	**การนำเสนอภาพในละคร**	**ตัวอย่างภาพ**
เจ้าขุนมูลนายพูดกับเจ้าขุนมูลนาย		
คุณหญิง		
แม่หญิง/แม่นาย		
ออกญาโหราธิบดี		
หมื่นสุนทรเทวา /ขุนศรีวิสารวาจา		
เจ้าขุนมูลนายพูดกับผู้ที่เหนือกว่า		
คุณหญิง		
แม่หญิง/แม่นาย		
ออกญาโหราธิบดี		
หมื่นสุนทรเทวา /ขุนศรีวิสารวาจา		
เจ้าขุนมูลนายพูดกับผู้ที่ต่ำกว่า		
คุณหญิง		
แม่หญิง/แม่นาย		
ออกญาโหราธิบดี		
หมื่นสุนทรเทวา /ขุนศรีวิสารวาจา		

Ref. code: 256059070114711MY

ตารางลงรหัส เรื่อง กิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียม)

องค์ประกอบของละคร Scene (ภาพ)		
กิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียม)	**การนำเสนอภาพในละคร**	**ตัวอย่างภาพ**
เจ้าขุนมูลนายพูดกับเจ้าขุนมูลนาย		
คุณหญิง การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
แม่หญิง/แม่นาย การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
ออกญาโหราธิบดี การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
หมื่นสุนทรเทวา /ขุนศรีวิสารวาจา การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
เจ้าขุนมูลนายพูดกับผู้ที่เหนือกว่า		
คุณหญิง การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
แม่หญิง/แม่นาย การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		

Ref. code: 256059070114711MY

องค์ประกอบของละคร Scene (ภาพ)		
กิริยามารยาท (ขนบธรรมเนียม)	**การนำเสนอภาพในละคร**	**ตัวอย่างภาพ**
ออกญาโหราธิบดี การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
หมื่นสุนทรเทวา /ขุนศรีวิสารวาจา การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
เจ้าขุนมูลนายพูดกับผู้ที่ต่ำกว่า		
คุณหญิง การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
แม่หญิง/แม่นาย การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
ออกญาโหราธิบดี การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		
หมื่นสุนทรเทวา /ขุนศรีวิสารวาจา การนั่ง/การแสดงความเคารพ/การเดิน-ยืน/อื่นๆ		

Ref. code: 25605907011471MY

บทสัมภาษณ์

ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พุทธศักราช ๒๕๕๗

(ถาม) การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในมิติของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ควรเป็นแบบใด เพราะเหตุใด

ยกตัวอย่างละครเรื่องบุพเพสันนิวาส ผมชมคนเขียน เขาไม่ได้ตั้งใจจะเขียนภาพลักษณ์ประเทศ แต่เขาตั้งใจจะเขียนให้คนดูเข้าใจประวัติศาสตร์ได้ง่ายๆ แล้วเขาก็ตั้งพล็อตเรื่องเอาไว้ เขามีความรู้ทางนี้เป็นพื้นฐานอยู่แล้วเค้าก็ตั้งพล็อตเรื่องขึ้นมาให้มีตัวละครตัวหนึ่งดำเนินเรื่องเพื่อจะแนะนำประวัติศาสตร์ในยุคสมัยสมเด็จพระนารายณ์ช่วงหนึ่งของตอนนั้นว่าเหตุการณ์จะเป็นอย่างไรก็เลยสมมติตัวละครขึ้นมาเป็นตัวดำเนินเรื่อง แล้วเขาก็เล่าเรื่องด้วยความรู้ เขาใช้สมมุติฐานในการที่เขาให้ตัวละครตัวนั้นเป็นนักศึกษาด้านโบราณคดี แล้วก็สร้างให้เกิดเป็นการแสดงขึ้นมา พอเป็นการแสดงขึ้นมาแล้ว หากมันตรงกับฉากที่อาจารย์สอนหรือที่เคยเรียนไว้เขาก็ถ่ายภาพมาให้เห็น แล้วคนดูก็จะอินไป เออใช่ มันจริง พอถึงภาพตรงไหนที่มันเกี่ยวกับเรื่องของด้านศิลปวัฒนธรรมเขาก็แทรกเข้ามาเพื่อให้เห็นวิถีชีวิตชาวบ้านว่าเขามีงานวัดงานวา เขามีการแสดงมหรสพ มีอะไรต่ออะไร ก็มีให้เห็น เขาให้เห็นวิถีชีวิตของชาวอยุธยาที่สมัยก่อนใช้การคมนาคมโดยทางเรือ เขาให้เห็นการทำกับข้าวกับปลาที่มีกรรมวิธีที่เป็นเหตุการณ์ในสมัยก่อนเดิมอยู่แล้ว เขาก็ทำให้เห็น เขาทำให้เห็นว่าเด็กกับผู้ใหญ่ในสมัยก่อน กับเด็กและผู้ใหญ่ในสมัยนี้ มันมีความต่าง มันเลยทำให้เป็นสิ่งที่คนดูรู้สึกว่า มันง่ายดีนี่ทำไมเรียนประวัติศาสตร์มาไม่เคยได้รู้เรื่องอะไรขนาดนี้ ดูละครแป๊บเดียวรู้และเข้าใจมากขึ้น คนก็มองหลายมุมแต่เขาโชคดีอยู่อย่างหนึ่งก็คือ คนไม่ได้สนใจเรียนประวัติศาสตร์ ไม่รู้จักเลยด้วยซ้ำว่าวัดชัยวัฒนารามคือวัดอะไร มีความสำคัญอย่างไร อยู่ที่ไหนของอยุธยา แล้วมีอย่างนี้ด้วยหรือ เลยเห่อไปเที่ยวตามรอบออเจ้ากัน วังนารายณ์เป็นแบบนี้หรอ ครูไปอยู่ลพบุรีมา 7 ปี ยังไม่เคยเห็นคนที่จะสนใจวังนารายณ์ขนาดนี้มาก่อนเลย เรื่องของเจ้าพระยาวิชเยนทร์ เรื่องของการส่งพระราชสาส์นถวายพระนารายณ์ อะไรต่ออะไรต่างๆเหล่านี้ สมัยก่อนเราเรียน แต่สมัยนี้ถ้าจะได้ระดับประเทศก็คือว่าได้คนในระดับปัจจุบันตั้งแต่เด็กที่กำลังเรียนอยู่ นิสิต นักศึกษา หรือชาวบ้านรู้จักประวัติศาสตร์ด้วยอัตโนมัติแล้วเขาผูกเรื่องไม่มีอะไรที่น่ากลัวสยดสยอง ถึงแม้จะถูกเขี่ยนถูกตี มันเป็นเรื่องธรรมดาก็รู้อยู่แล้วว่าสมัยก่อนเป็นการทำโทษแบบนี้ แต่เขาก็ไม่ได้ให้บทอะไรที่มันรุนแรงมาก เขาก็ให้บทสนุกๆ มีบทที่เอาศัพท์สมัยปัจจุบันไปใส่กับศัพท์ในสมัยก่อน หรือ ให้ภาพออกมาว่าพูดอะไรไม่รู้เรื่องสมัยก่อนเขาไม่ได้พูดแบบนี้ มันก็เป็นการถ่ายทอดที่ดี 1 จังหวะในการเสนอบทละครเรื่องนี้ก็ดี คนไทยกำลังโหยหาอยากจะรู้เรื่องเก่าๆ อยู่แล้ว 2 วิธีการนำเสนอเขาดี 3 ผู้กำกับกับคนเขียนบทละครเขาคงจะคุยกันดี

Ref. code: 25605907011471MIY

มาก แล้วก็เข้าใจกัน 4 ตัวละครดี สามารถเล่นได้กับบทบาทนี้โดยที่ นักแสดงอาจจะไม่รู้เรื่องก็ได้แต่ว่าถ่ายทอดการแสดงออกมาได้ดี ก็เลยทำให้คนติด ต่อไปในเรื่องของการแต่งกายก็อินเทรนด์อยู่แล้ว ตั้งแต่งานพระเจ้าอยู่หัวที่งานอุ่นไอรักในการแต่งกายแบบไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 อยู่แล้ว พอละเรื่องบุพเพสันนิวาสเกิดขึ้นมา เกิดปรากฏการณ์การแต่งกายแบบไทยขึ้น แล้วมีคำว่าออเจ้าขึ้นมาอีก มันก็เป็นจังหวะที่ดี แล้วก็มีกระแสที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในประเทศไทย แล้วในเรื่องเข้าทำดี เขาแต่งกายแบบไทยๆ ทั้งเรื่อง ขนาดอยู่ในป่ายังแต่งกายแบบไทยเลย ก็คือ จะไม่นำเสนอแนวโป๊ จะแต่งตัวไทยๆ แบบนี้ตลอดทั้งเรื่อง คนดูก็อินทั้งเรื่อง เพราะว่า ที่มามาจากชอบดูหนังเกาหลี ซึ่งแนวการนำเสนอใกล้เคียงกันในเรื่องของการแต่งกายและอีกอย่างหนึ่งเพลงประกอบละคร เมื่อเพลงประกอบขึ้นมา จะรู้ทันทีว่านี่คือเพลงดวงเดือนนี่ แล้วเขาก็แปลงเพลงออกไป มันไปได้ ครูชมเลยว่าไปได้แล้วก็จบสุดท้ายก็ทิ้งลงแบบท่อนท้ายของลาวดวงเดือน ตรงกลางๆ ให้เขาไปแปลงนี่แหละคือวิธีของการต่อยอดเพลงไทยที่จะทำแล้วก็ต้องทำให้มันออกมาเป็นอะไรที่เรียกได้ว่าน่าสนใจ อย่างนี้ชมเชยว่าเขานำเสนอได้ดี เขาจึงมีการติดตลาด ไม่ว่าจะเป็นเนื้อเรื่อง พล็อตเรื่อง คนเขียนเก่ง คนจัดเข้าใจตัวแสดงถ่ายทอดดี เครื่องแต่งกายดี เพลงประกอบละครดี การถ่ายทำดี การตัดต่อดี โอเคทุกอย่าง มันเรียกได้ว่าต้องยอมรับว่าเพอร์เฟคแล้วมันเข้ากันได้ดี ในความผิดครูคือจังหวะดีมาก จังหวะนี่สำคัญมากเลย คนเราจะขายของหรือทำอะไรก็แล้วแต่ถ้าจังหวะนั้นไม่ดี มันก็จบ อย่างงานในเขตพระราชฐานที่ทรงให้มีการแต่งไทยนั้น หากไม่มีตรงนี้มาก่อน ละครเรื่องนี้ก็อาจจะไม่อะไรเท่าไหร่ก็ได้ เพราะคนไทยไม่เห็น ในขณะเดียวกันตอนนี้ ร้านค้าแฮปปี้มาก เพราะว่า ขายดีมาก ทั้งๆที่ไม่เคยขายได้เลยของพวกนี้ และในที่สุดมันกลายเป็นระดับประเทศขึ้นมาโดยอัตโนมัติว่าคนไทยสามารถที่จะสร้างหนังแบบนี้ได้ สร้างละครแบบนี้ได้ แต่ว่าทั้งหมดนั้นต้องชมว่าตั้งแต่ต้นเรื่อง การคิดการทำของเขามันเข้ากันพอดี ตอบคำถามได้ว่าในระดับประเทศควรเป็นอย่างไร ในระดับประเทศหรือกระทรวงวัฒนธรรมก็เลยมีผลพวง อย่างกรมศิลปากรขายดีมากตอนนี้ ทั้งๆที่โบราณสถาณแต่ก่อนไม่เคยมีใครไปดูเลย แต่ปัจจุบันนี้เขาไปดูกันอย่างล้นหลาม ได้รับความน่าสนใจอย่างสูง สมัยครูอยู่ที่ลพบุรี วังนารายณ์ล้างเชียว แต่เดี๋ยวนี้ ไปดูสิ โอ้โห คนแห่กันไปชื่นชม ไปดู ไปศึกษาประวัติศาสตร์กันมากขึ้น มันก็เป็นผลพวงมาจากคนอินมากับละคร แล้วก็ทำให้โบราณสถานตื่นขึ้น ฟื้นขึ้น ตอนนี้หลายๆที่ก็จะดีขึ้นมากด้วย เป็นต้น มันจะแสดงให้ได้ว่า มันเกิดขึ้นได้โดยที่ผลลัพธ์ที่ออกมาแล้วมันเป็นระดับประเทศหรือระดับจิตใจของคนที่ดูละครแบบนี้ แล้วเราจะห่างจากละครเกาหลีไปอีกเยอะ แต่ถ้าไม่มีละครแบบนี้ เราก็จะกลับไปดูละครเกาหลี เพราะว่าละครเกาหลีเขาแต่งเกาหลีทั้งเรื่อง อันนี้ก็แต่งไทยทั้งเรื่อง แต่แต่งไทยแบบคนไทยคิดเก่ง นางเอกไม่ว่าจะเป็นอะไร ตัวนางรองลงมา ตัวภรรยาฟอลคอน (แม่มะลิ) เขาดีไซน์เครื่องแต่งกายแตกต่าง แบ่งเป็นระดับชนชั้นต่างๆ แล้วขณะนี้ที่ดีที่สุดเลยก็คือ เซเว่น-อีเลฟเว่น โฆษณาเต็มที่เลย ดีคือเกิดธุรกิจขึ้นแล้วโดยที่คนที่คิดได้ในทางธุรกิจคนที่คว้าได้ก่อน คนที่เสียเงินจ้างค่าตัวแพงๆกว่านี้ แต่ว่าผลตอบรับได้ดีเกินคาด มันเป็นผลพวง ทีนี้ถ้าเรา

Ref. code: 25605907011471MIY

จะวิเคราะห์เรื่องของเราว่าเรื่องของเรามันให้คุณให้โทษอย่างไรบ้าง เราตอบโจทย์ได้ว่า มันต้องเป็นแบบใด เครื่องแต่งกายควรทำอย่างไร แล้วจะไปได้ประโยชน์กับใคร

(ถาม) ถ้าการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมในแนว dark หรือ มี Theme เรื่องเป็นแนวอึมครึม น่ากลัว มีความขลัง ควรจะนำเสนอหรือไม่

อย่างเช่นละครเรื่องพิษสวาท คนทำอาจจะมีความคิดหรือคนแต่งมีแนวคิดว่าอยากจะทำละครให้มันเกิดความน่ากลัว เพื่อที่จะให้เห็นความน่ากลัวที่จะเกิดจากผลลัพธ์ที่เราทำไป อย่างเช่น ความชั่ว ถ้าทำความชั่วแล้วจะต้องเกิดอะไรขึ้น ก็คือนำเสนอในภาพตรงนั้นตรงๆ ไปเลย แล้วก็จะส่งผลถึงการสร้างความดี แต่วิธีการนำเสนอก็ดี หรือตัวเรื่องก็ดี ในการจัดการแสดงต่างๆหรือเพลงประกอบต่างๆ มันหนักไปในเชิงไปเอาฝรั่งเข้ามาเยอะ แนวฝรั่งเค้าเป็นละครแบบน่ากลัว แบบ dark เค้าต้องมีเพลงประกอบละครให้มันดูใจหายใจคว่ำ ดูตื่นเต้น ให้มันดูตกใจ ซึ่งมันไม่ใช่นิสัยคนไทย มันจะตรงกันข้ามกันเลยนะ พิษสวาท กับละครบุพเพสันนิวาส มันตรงกันข้ามกันเลย มาจากคนละ concept กันเลย ค่อนข้างเสนอทำให้ตื่นเต้นให้คนตกใจกลัว ถึงแม้จะไปจบสุดท้ายที่ว่าความดีต้องชนะความชั่ว ถามว่า ดูรามเกียรติ์ เข้าใจเรื่องความดีชนะความชั่วไหม แต่ถ้าดูลึกๆ แล้วจะเข้าใจได้ดีกว่าเยอะ แล้วหนักไหม หนักใช่ไหม หนักในการที่ดูแล้วดูน่ากลัวไหม หรือมันสนุก ยกตัวอย่างวรรณคดี แต่พิษสวาท เป็นวรรณกรรมน่ากลัว คือ เป็นความชั่วตลอด อย่างเช่นหนังอินเดีย ตอนนี้ก็ที่ฉายอยู่คือพระมหากาลี จะเป็นเรื่องของมหาเทพต่างๆ เขาแสดงให้เห็นถึงความชั่วแล้วก็ความดีอย่างไรเขาจะชนะได้ แต่เขาจะไม่น่ากลัวรุนแรงอะไรมากมาย แต่เขาทำให้ดูสมัยใหม่มีการตกแต่งกราฟฟิค CG เข้ามาแต่คนไทย เล่นจริง เล่นได้น่ากลัวมากๆ โทรทัศน์จะบอกว่าต่ำกว่า 13 หรือต่ำกว่า 17 ต้องมีคนดูอยู่ด้วย ถามว่าสิ่งที่ให้ดูมันต้องการให้คนส่วนหนึ่งได้ดูเท่านั้น แต่อีกคนส่วนหนึ่งเมื่อดูแล้วอาจจะปิดนี้เลยก็ได้ หรือดูแล้วปฏิเสธเลยว่าละครแบบนี้จะไม่ดูอีกแล้ว มันรู้สึกไม่สร้างสรรค์ อันนี้คือการสร้างพล็อตเรื่องขึ้นมา ทีนี้เวลานำเสนอ การถ่ายทำ กับผู้แสดง Theme ของการถ่ายก็จะทำให้ดูน่ากลัว ผู้แสดงก็ต้องเล่นให้สุดความสามารถ ให้ดูแล้วสยองขวัญเป็นเรื่องที่เป็นความต้องการเป็นแบบในแนวนั้น มันเป็นไปในแนวเดียว มันไม่มีการที่เล่นสยองขวัญไปแล้วมาย้อนให้ดูว่าการสยองขวัญนั้นมีที่มาอย่างไร ควรมีตัวละครสักตัวหนึ่งให้เห็นว่าเค้ากำลังเล่าเรื่องนี้อยู่ ถ้าเขามีตัวเล่าเรื่องอย่างบุพเพสันนิวาสมันจะไม่น่ากลัวมาก คนดูก็ดูแล้ว อ๋อ นี่เขากำลังหลอกเราแต่สุดท้ายแล้วเขาจะเป็นคนบอกได้ว่ามันไม่ดีนะในสิ่งที่ทำแล้วต่อไปสิ่งที่ไม่ดีนั้นมันจะเข้าตัวคนดูเค้าก็จะเกิดพลังใหม่ขึ้นมาว่า เออ เข้าใจ และอย่างนี้ ถ้าเป็นความรู้สึกของครูถ้าสร้างไปในแนวนี้จะได้รับความนิยมมากกว่าคนดูก็จะดูมากกว่าแล้วคนอื่นๆในระดับที่เป็นเด็กๆ ก็จะสามารถดูได้ว่าอันนี้น่ากลัวไม่ทำพิษสวาท นี้ไม่ใช่ทั้งเรื่องมันดูน่ากลัวหมด แล้วจะมาจบผลสุดท้ายหักมุมที่ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีและสุดท้ายจะแพ้ภัยในสิ่งที่ดี ถามว่ามันใช่ไหม เพลงล่ะ เพลงมีอะไรที่น่าจดจำเหมือนบุพเพสันนิวาสไหม ก็คือมีเป็นอย่างนี้ไหม ไม่มีมีอะไรไปโฆษณาไหมก็ไม่มีแล้วไม่อะไรที่คนจะจดจำไปแล้วไปต่อยอดหรือไป

Ref. code: 25605907011471MIY

สร้างประโยชน์ได้ไหมไม่มีมันเป็นไปในทางลบแต่ในเชิงการทำภาพยนตร์เขาก็ถือว่าบุคคลกลุ่มอย่างนี้เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำภาพยนตร์ในระดับโลกซึ่งคนไทยชอบบอกว่าอินเตอร์นี่แหละทำแบบสยองขวัญ แบบหนังฝรั่งแบบนี้จะดูอินเตอร์ ถามว่า แล้วมันจะคงทนหรือ มีอะไรที่คนจะย้อนกลับไปดูแล้วจะอยากดูไหม ไม่มี มันจะเป็นภาพที่ลบ เพราะฉะนั้นเรื่องที่เธอทำสองเรื่องนี้มันจะเป็นตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิงเลย แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง บุพเพสันนิวาสมีการต่อยอดให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมแต่พิษสวาทต่อยอดทางสังคมได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผมยกตัวอย่าง คนไทยบอกว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว แต่ถามว่ามันเกิดเมื่อไหร่จะรอให้ภาพอย่างนี้มันเกิดขึ้นหรือ มันถึงจะรู้ว่าความดีความชั่วคืออะไร แต่ถ้าดูอย่างบุพเพสันนิวาสนี้ก็รู้เลยว่าทำดีแล้วจะได้อะไร ทำไม่ดีแล้วจะได้อะไร แต่ว่าขณะที่ดูไปหัวเราะไปสนุกไป แต่อันนี้ดูไปเครียดไป ถ้าเกิดคนเป็นโรคหัวใจดูแล้วอาจจะเกิดอะไรขึ้นก็ได้ดีหรือไม่ดี ภาพนี้เธอก็ต้องลองไปวิเคราะห์ดูถามว่าตัวแสดงเก่งไหม เก่ง แต่เขาต้องรับบทแบบนั้น เขาต้องอินกับบทแบบนั้น แต่สิ่งที่เราเห็นว่าการคิดพล็อตเรื่อง การเอาเนื้อเรื่องแบบนี้ทำไมไม่หาตัวเดินเรื่องให้มันเบาลงแต่อาจจะไม่ถูกจุดประสงค์เค้าก็ได้เค้าอาจจะอยากทำแบบนี้ก็ได้ ไม่อย่างนั้นอาจจะไม่ดึงใจคนดูให้ดูตื่นเต้นก็ได้ แต่เราคิดว่ามันน่าจะมีตัวเดินเรื่อง พี่ซอฟท์กว่านี้แล้วก็อ้างให้เห็นว่ามันไม่ดีนะ อันนี้กำลังทำไม่ดีนะ มันจะดีกว่าไหม แล้วเพลงหรือว่าการถ่ายทำไม่ให้มันถึงขนาดต้องช็อคขนาดนี้ก็ได้ หรือเพลงอาจจะไม่ต้องรุนแรง หรือดูน่ากลัวขนาดนี้ก็ได้เพราะว่า concept และ Theme เป็นแนวน่ากลัวทุกอย่างมันก็ต้องเป็นไปแนวเดียวกันให้หมด

(ถาม) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะบทประพันธ์ ที่มีเรื่องราวคนละยุคคนละสมัยด้วยใช่ไหม

ใช่ เหมือนอย่างพิศวาสเค้าเป็นยุคของความล่มสลาย ส่วนบุพเพสันนิวาสจะเป็นยุคของความเจริญรุ่งเรือง คือจะเป็นยุคไหนก็แล้วแต่ ถามว่าเขาได้ประโยชน์ไหมในการที่จะแสดงยุคนั้นแล้วคนไทยจะจำยุคนั้น หรือยุคไหน หรือไม่ถ้าเล่นเด็กยุคนี้แล้วจะเกิดความดีไหม อย่างเช่นยุคอยุธยาเสียกรุง อยุธยาไฟไหม้ พม่าเผาเมือง เล่นแล้วเกิดประโยชน์ไหม 1เกิดประโยชน์ต่อคนไทยเราไหม ในจิตใจ 2 เกิดประโยชน์ต่อประเทศเพื่อนบ้านหรือไม่ เขาสามารถเปิดโทรทัศน์ของไทยดูแล้วไม่เบื่อเขาไหม แล้วถ้าเกิดเราสร้างหนังแบบนี้จะเกิดประโยชน์ต่อเราไหม เขาก็จะคิดว่า อ๋อ สุดท้ายแล้วบ้านเมืองเราเป็นอย่างนี้ แล้วมันจะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีไหม ทำไมไม่เอาสิ่งที่เป็นเรื่องราวดีๆ มาสร้างหรือเอาสิ่งที่ไม่ดีก็เลยมาสร้าง แต่สร้างในแนวการเล่าให้ดูดี อย่างยกตัวอย่างเช่น หลังจากละครบุพเพสันนิวาสจบแล้วก็ยังมีละครต่อเนื่องก็คือเรื่องหนึ่งดาวฟ้าเดียว ถึงแม้เรื่องจะสู้กันไม่ได้แต่ก็ยังมีส่วนที่เราบอกว่ามีส่วนที่ดีและต่อมาก็มีส่วนที่ไม่ดี ก็คือเสียกรุง แล้วต่อมาก็กลับมากู้ชาติได้ มันก็ยังมีเรื่องดีๆ ก็สามารถอยู่ต่อไปได้อีก แต่คนเขียนเรื่องมือไม่ถึงกัน คนสร้างยังไม่ได้เอาตรงนั้นมาผนวกกันให้ได้ดี เรื่องหนึ่งด้าวฟ้าเดียวมันไม่มีตัวกลางเป็นตัวเชื่อม มันมีตัวกลางเป็นพระเอกที่เป็นคนละประเทศซึ่งออกมาแล้วจะอินไหม ส่วนใหญ่คนไทยจะไม่อิน เพราะว่าไม่ใช่คนไทย มิหนำซ้ำอาจจะกลับนึกในใจว่าคนต่างประเทศเขายังจะดีกว่าคนไทยอีก เขาก็สามารถคิดไปในมุมนี้ได้ แต่สุดท้ายแล้ว

Ref. code: 25605907011471MIY

ก็มาจบลงที่พระยาตาก สามารถกอบกู้ชาติกลับมาได้ ก็โอเค แต่เรื่องตอนนั้นมันไม่ค่อยสนุก มันไม่อินเท่าไหร่ แต่ว่าถ้ามาเทียบกับพิษสวาท ตรงนี้เป็นภาพลบมาก หนึ่งด้าวฟ้าเดียว ยังบวกบ้าง มันไม่ถึงกับลบแต่ว่ามือเขียนมันไม่ถึงกัน แล้วถามว่าสุดท้ายแล้วที่เธอจะสังเคราะห์ออกมาว่า ประโยชน์ต่อสังคม การทำละครแบบไหนจะได้ประโยชน์ต่อสังคมไทยมากกว่ากัน ประโยชน์ต่อการศึกษา ประโยชน์ต่อนักเรียน ประโยชน์ต่อสังคมวัยรุ่น หรือประโยชน์ต่อกลุ่มคนที่มีอายุแล้วที่ดูโทรทัศน์อยู่ตอนนี้ อะไรได้ประโยชน์มากกว่ากัน ในการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยเราควรจะสร้างสิ่งที่เป็นศิลปวัฒนธรรมในเชิงแบบใดที่น่าจะเหมาะสม

Ref. code: 25605907011471MIY

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์
ราชบัณฑิต สาขานาฏยศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญา

(ถาม) การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในมิติของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ควรเป็นแบบใด เพราะเหตุใด

ละครโดยธรรมชาติมันเป็นการจำลองชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ จะย้อนยุคหรือไปข้างหน้าหรือปัจจุบันสมัยอะไรก็แล้วแต่ วัตถุดิบที่ใช้ก็เป็นวัตถุดิบของสังคมนั้นๆ เพราะว่าถ้าไม่ใช้วัตถุดิบอย่างนั้น คนดูก็จะไม่สามารถเข้าใจ และจะไม่เข้าถึง ต่อให้เอาของนอกมาก็ต้องแปลให้สื่อได้ อันนี้ก็เป็นเรื่องปกติของทฤษฎีการสื่อสาร อันที่สองเลยก็คือว่า เวลาเราจะเลือกบุคคลหรือเหตุการณ์เข้ามาสอดใส่ในท้องเรื่อง มันต้องเป็นบุคคลหรือเหตุการณ์ที่มีลักษณะพิเศษน่าจดจำ เป็นบทเรียนเป็นตัวอย่าง เกณฑ์ต้องเลือกมาจากตรงนั้น แล้วการจำลองเหตุการณ์ มันมีสูตรสำคัญอยู่ก็คือว่าถ้าเป็นประวัติศาสตร์อะไรก็แล้วแต่ที่เป็นประวัติศาสตร์ เมื่อวานนี้มันก็เป็นประวัติศาสตร์แล้ว เพราะฉะนั้น คำว่าประวัติศาสตร์จริงๆ มันเป็นเหตุการณ์จริง แต่ว่าจริงไม่หมด เพราะคนที่จดจดตามภูมิหลังของตัวเอง ชนะก็จดอีกอย่าง แพ้ก็จดอีกอย่าง หรือไปเห็นมา ไปได้ยินมา ก็จดอีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น ประวัติศาสตร์ก็จะมีจุดที่ต้องพิจารณาเรื่องความเที่ยงตรงหรืออะไรก็แล้วแต่ แต่เมื่อเอาประวัติศาสตร์หรือข้อมูลประวัติศาสตร์มาใช้ หลักการใหญ่ๆ ก็คือ Logic คือ ตรรกะ ถ้าตรรกะมันสมควร ก็ส่งเสริมตรรกะอันนั้นให้ขึ้นมาให้มันชัดขึ้นมา ในการที่จะสร้างให้มันชัดขึ้นมา มันก็คือดราม่า เพราะฉะนั้นดราม่า ก็คือ Magic ดังนั้น มันก็จะมี Logic กับ Magic สองตัวนี้ต้องสมดุลย์กัน ถ้าดราม่ามากไปมันก็ดูไม่ค่อยมีเหตุผลเท่าไหร่และดูไม่ค่อยน่าเชื่อถือ คนดูดูแล้วก็จะถอยเพราะไม่สามารถทำให้ดูสมจริงได้ แต่ถ้าเป็นประวัติศาสตร์มากเกินไปมันก็น่าเบื่อ เมนูมันจืด เพราะฉะนั้นสองอย่างนี้ Logic เป็นต้น Magic เป็นปลาย แต่สองอย่างนี้ต้องระวังเรื่องนี้ให้ดีๆ เหมือนอย่างที่จะเห็นได้ว่าเนื้อเรื่องก็ไม่มีอะไรมาก ทุกคนมีตัวตนหมดแต่ว่าเอามาปรุงเป็นเมนูพิเศษ แต่ในความเป็นเมนูพิเศษนั้น มันก็เหมือนอาหารไทย คุณจะกินแต่กุ้งแต่ปลาอย่างเดียวไม่ได้ มันจะต้องมีผักมีเครื่องเคียงมีรสชาติอะไรต่างๆ มันก็จะต้องมีองค์ประกอบในการเขียน ตีความ มีระบำเข้ามา แล้ว scene แต่ละ scene จะต้องตัดกันให้เด็ดขาดว่าแต่ละฉากมันพัฒนาไปสู่ฉากถัดไปอย่างไร เพราะฉะนั้นใน Theme ใหญ่ของเรื่องก็คือ รักชาติ ปรองดอง เพื่อชาติแล้วก็เสียสละเพื่อชาติหรืออะไรก็แล้วแต่ เพื่อความสถาพรอะไรก็แล้วแต่ ในขณะเดียวกันแต่ละฉากเป็นอนุภาค ในแต่ละอนุภาคก็จะต้องมีประโยคเด็ดๆ ของตัวละครทิ้งท้าย เพราะฉะนั้นในแต่ละ scene มันก็จะมี message ของมัน

(ถาม) ถ้าการนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมในแนว dark หรือ มี Theme เรื่องเป็นแนว อึมครึม น่ากลัว มีความขลัง ควรจะนำเสนอหรือไม่

Ref. code: 25605907011471MIY

มันได้ทั้งนั้น ละครดราม่ามันอยู่ที่รสนิยมในการนำเสนอ ให้นึกถึงจินตนาการของผู้ดูเป็นสำคัญด้วย ไอเรื่องของประเด็นความน่ากลัวที่เขาทำขึ้นมามันก็ต้องมีเหตุผล ไม่ใช่น่ากลัวทั้งหมด มันไม่มีอะไรที่เป็นความน่ากลัวทั้งหมดในมนุษย์ เพราะฉะนั้น การทำละครถ้า Logic ของโซเชียลของสังคม มันก็มีเหตุผลที่บอกว่า ทำไมถึงมีประเด็น เพราะฉะนั้น ปรัชญาสำคัญในการสร้างละครก็คือว่าประเด็นมันอยู่ตรงไหน คุณจะได้เอามาทำ อย่างเรื่องบุพเพสันนิวาสตัวดำเนินเรื่องเป็นนักโบราณคดี เป็นละครย้อนยุค แล้วก็เป็นการประทะสัมพันธ์ระหว่าง Logic กับ Magic ตัวนางเอก เขาเป็นนักโบราณคดี นักศึกษาประวัติศาสตร์ถูกชุบตัวด้วยวิญญาณ Magic เข้าไปอยู่ในโลกของย้อนยุค เพราะฉะนั้นสิ่งที่ตามมาก็คือ ความอยากรู้อยากเห็นของคนสมัยใหม่ ซึ่งเสมือนคนดูเดินย้อนกลับไปในยุคอยุธยาเอง เหมือนมีไกด์คอยพาเราไปดูความจริง ไปดูนุ่นดูนี่ แล้วเป็นไกด์ที่เก่งน่ารัก แล้วเดี๋ยวนี้ผู้กำกับเค้าก็หยอดมุก หยอดตัวประกอบเข้าไป ทำให้รู้สึกมีสีสัน ไม่ใช่มีแต่ตัวเอกพูดอยู่คนเดียวแล้วตัวประกอบยืนเป็นตุ๊กตาหิน มันไม่เวิร์ค เพราะฉะนั้น การกำกับของบุพเพสันนิวาส ผู้กำกับเขาถึงได้มีตัวประกอบอย่าง อีปริก จ้อย ผิน แย้ม แพรวพราวไปหมด แล้วคนที่เขียนบทโทรทัศน์ เขาก็เพิ่มประเด็นจากละครไทยโบราณ ไม่มีประเด็นเพิ่มขึ้นมา บุพเพสันนิวาสก็มีเหมือนกันเช่นตอนเจ้าพระยาวิชเยนทร์ ตอนพระปีย์ การประทะกันระหว่างพระนารายณ์กับพระเพทราชา เพราะฉะนั้นแต่ละตอนของแต่ละ scene มันจะมีเรื่องให้ชวนติดตาม ซึ่งไม่ได้อยู่ที่แม่การะเกดคนเดียว มันไปอยู่ที่ตัวละครต่างๆ เค้าจ่ายบทละครไปยังตัวละครต่างๆ ให้ความสำคัญลงไปที่ทุกตัวละคร เพราะฉะนั้นคนที่ติดละครเรื่องนี้ เป็นเพราะเขารู้สึกว่าเราเดินไปด้วยกันกับการะเกด อย่างเรื่องอื่นๆเราเพียงแต่เป็นคนดูว่าละครมันจะดำเนินเรื่องไปเป็นอย่างไร แต่เรื่องบุพเพสันนิวาส เหมือนมีการะเกดลากเราเข้าไปด้วยเหมือนเป็นตัวแทนเราไปในตัว แล้วก็มีการนำเอาเรื่องราวของสมัยใหม่ เข้าไปผนวกกับสมัยเก่าเช่น มีเครื่องกรองน้ำ มีการทำอาหาร มีกระทะสำหรับย่างหมู มันก็เลยดูน่าเอ็นดู มีการใช้ความร่วมสมัยเข้าไปช่วย มันก็เลยดูดี ลักษณะของเนเจอร์ของละครมันเป็นเรื่องของการจำลองชีวิต เพราะฉะนั้นถ้าจำลองได้ดีมีรสนิยม มีจังหวะที่จะสอดแทรกให้คนดูซึมซับได้ ที่เค้าเรียกว่า Immediately Happiness เหมือนจะโดน แต่ถ้าต้องตีความมากเกินไป มันจะไม่โอเค

(ถาม) อย่างหนังเรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระศรีสุริโยทัย ที่ครูทำ การนำเสนอออกแนวอิงประวัติศาสตร์มากๆเลยใช่ไหม

มากๆ เพราะว่าข้อมูลมาก แต่ถ้ามีเศษเสี้ยวของประวัติศาสตร์น้อย เราก็อาจจะต้องปรุงเยอะหน่อย

(ถาม) การปรุงเรามีสิทธิ์จะปรุงได้แค่ไหน

มันยากที่จะตอบ ถ้าถือว่า Logic มันได้ Magic มันได้ ก็โอเค แต่ถ้าปรุงมากไปเกินประวัติศาสตร์อีกมันก็ไม่ได้ เพราะว่าประวัติศาสตร์มันบันทึกเอาไว้แล้ว ถ้าคุณไปปรุงมากมันก็จะเกิดความโต้แย้งกันขึ้นมาได้ อย่างเช่น เป็นพระมหากษัตริย์ หรือ เป็นคนที่เคารพนับถือ คุณจะไปป้ายสี

Ref. code: 25605907011471MIY

เสริมนุ่นเสริมนี่มันทำไม่ได้ หรือว่ามันขึ้นอยู่กับถ้าเป็นละครสมัยใหม่แนว contemporary ก็จะมีการตีความแล้วก็ต้องยอมรับว่า อาร์ติส ตีความหมายว่าอย่างไร

(ถาม) แล้วการทำ computer graphics : cg จำลองภาพเหตุการณ์บ้านเมืองต่างๆ เหมาะหรือไม่

อันนี้คนดูเข้าใจ ต่อให้จะมีข้อสงสัยหรือคำถามว่าอาจจะดูไม่สมจริงเท่าไหร่ หรือ ไม่ถูกสเกล อาจจะเป็นเพราะว่างบประมาณในการสร้างด้วย ซึ่งวิธีการสื่อสารที่ดีมันก็จะเป็นประโยชน์ต่อทุกองค์กร ก็แล้วแต่คุณจะซึมซับ เหมือนอย่างเช่น คนจีน ก็แปลบุพเพสันนิวาสไปทั้งเรื่องอยู่แล้วมันก็แล้วแต่

Ref. code: 25605907011471MIY

นายประสาท ทองอร่าม
ผู้เชี่ยวชาญศิลปวัฒนธรรมไทย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

(ถาม) การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในมิติของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ควรเป็นแบบใด เพราะเหตุใด

ย้อนคิดไปถึงอดีตซึ่งจริงๆ การทำละครที่ย้อนยุคแบบนี้ไม่ใช่เพิ่งถามมาในสมัยนี้ เขาทำมาตั้งแต่อดีตแล้ว ซึ่งจริงๆแล้วทั้งผู้คิดและผู้ทำละครแบบนี้เขาไม่ได้คิดไม่ได้มุ่งหวังที่จะได้ผลอะไรตอบแทนมากมาย เขาทำด้วยใจมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่โบราณกาลมาเลย ตั้งแต่สมัยละครยังมีการพากย์เป็น ละครเวที ละครเล่นสด อะไรต่างๆ ซึ่งมีเรื่องของการย้อนยุคเข้ามาทั้งนั้น ตั้งแต่สมัยละครช่องสี่บางขุนพรหม ซึ่งครูผู้ใหญ่บางท่านก็เสียชีวิตกันไปหมดแล้ว บางท่านก็ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งถ้าหากว่าปัจจุบันนี้เอากลับมาเล่นใหม่คนก็ยังให้ความสนใจ เพราะว่าเค้าต้องทำให้คนยุคใหม่ดู เพราะฉะนั้นผู้แต่งบทละครโทรทัศน์ที่เป็นบทเดิมอยู่แล้ว เขาจะต้องปรับให้มันเข้ากันเพื่อให้คนยุคใหม่ดู และเพื่อย้อนระลึกไปถึง ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การแต่งกาย หรือแม้กระทั่งความรักต่างๆ เขาจะย้อนให้ดูให้เห็น ซึ่งเขาทำเขาตั้งใจให้ออกมาในทางที่ดีที่สุดเป็นการนำเอาศิลปวัฒนธรรมไทยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะทัศนศิลป์ หรือนาฏศิลป์ หรือดนตรีไทย เข้ามาสู่ในละครเพื่อที่จะนำเสนอออกไป

(ถาม) การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในการนำศิลปวัฒนธรรมไทยมาอยู่ในละครโทรทัศน์ส่งผลถึงคนไทยให้มีความรู้สึกว่า ละครมีส่วนช่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมได้อย่างไร

ในขณะที่มีละครบุพเพสันนิวาสเกิดขึ้นมานั้น ตรงกับที่พระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงนิยมไทยอยู่พอดี ทรงนิยมให้แต่งไทย ให้นิยมใช้ของไทย ซึ่งละครเรื่องบุพเพสันนิวาส เขาก็ทำดี เขาอ้างอิงไปถึงยุคประวัติศาสตร์ในยุคของกรุงศรีอยุธยาที่กำลังเดือดร้อนมีต่างชาติเข้ามาเผยแผ่ลัทธิต่างๆ ซึ่งคนไทยก็มีความหลงใหลและอินไปกับบทละคร ซึ่งภาพที่เราเห็นจากละครเรื่องนี้เป็นเป็นภาพไทยๆ เยอะ ละครแนวนี้ประเทศไทยของเราก็ได้ทำมาหลายเรื่องมากมายแล้ว อย่างเช่น ละครเรื่องสี่แผ่นดิน ก็มีการย้อนยุคมาหมด ซึ่งสอดแทรกความรักชาติอะไรต่างๆเอาไว้ว่า พระนเรศวร พระศรีสุริโยทัย ก็เช่นกัน ซึ่งการจะดำเนินเนื้อเรื่องต่างๆนี้ จะต้องมีคนสนับสนุน อย่างเช่น ภาพยนตร์เรื่อง โหมโรง ตอนแรกก็ไม่ดังเท่าไหร่แต่พอมีกระแสก็มีความโด่งดังและได้รับความนิยมขึ้น มาปัจจุบันนี้ภาพยนตร์โหมโรงก็นำมาทำเป็นละครเวที นำมานำเสนอในหลายหลายรูปแบบมากมายมากขึ้น คนก็ได้รู้จักดนตรีไทยมากขึ้น เพราะเขาตั้งใจที่จะทำให้คนทั่วไปได้ดู โดยเฉพาะภาครัฐ เป็นองค์กรที่ควรจะสนับสนุนองค์กรสื่อ เพื่อที่จะผลักดันให้เกิดภาพของศิลปวัฒนธรรมให้ชัดเจนขึ้น ให้คนเห็นแล้วเข้าใจ ไม่ใช่อ่านแล้วไม่ไม่รู้เรื่อง เพราะเมื่อคนเห็นภาพแล้วเขาจะเกิดการจดจำได้ง่ายกว่าการอ่าน ซึ่งตอนนี้ครูก็ต้องทำการบ้านในการที่จะซักซ้อมอ่านทำนอง

Ref. code: 25605907011471MIY

สวดในบทจินดามณี ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนพอมีละครบุพเพสันนิวาสที่มีการทำหนังสือจินดามณีมานำเสนอ ก็เริ่มที่จะปลูกฝังบทเรียนตรงนี้ไปยังเยาวชน แล้วก็มีการแข่งขันการประกวดการอ่านบทสวดในจินดามณี นี่ก็คือปลูกฝังให้ในระดับเยาวชนลงไปอีก การทำงานแบบนี้ คือเราไม่ได้หวังผลตอบแทนอะไรมากมาย เราทำด้วยใจจริงๆ เราหวังผลแค่ว่าคุณได้ซึมซับศิลปวัฒนธรรมไปมากมายแค่ไหน ซึ่งละครเรื่องนี้ก็เป็นตัวอย่างที่ดีในการที่จะทำให้คนหันมาสนใจในประวัติศาสตร์มากขึ้น สนใจในความเป็นไทยมากขึ้น ทั้งอาหารไทย ขนมไทย ความเป็นอยู่การแต่งกายแบบไทย จริงๆแล้วนั้นมันอยู่ในสายเลือดคนไทยอยู่แล้ว แต่มันไม่ได้นำออกมาใช้เท่านั้นเอง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านก็มีพระเมตตาให้จัดงานอุ่นไอรักขึ้นมา เพื่อที่จะนิยมไทยตรงนี้ ซึ่งก็ได้รับกระแสดีอย่างต่อเนื่อง มีคนให้ความสนใจในการแต่งชุดไทย ในยุคของรัชสมัยรัชการที่ 5 ซึ่งก็ได้รับผลตอบรับอย่างดีต่อเนื่องไปจนถึงละครเรื่องบุพเพสันนิวาส ก็เลยทำให้กระแสตรงนี้มันปลุกระดมมากขึ้นเรื่อยๆ

(ถาม) หากจะนำเสนอภาพของศิลปวัฒนธรรมไทยในแนว dark หรือ มี Theme เรื่องเป็นแนวอึมครึม น่ากลัว มีความขลัง ควรจะนำเสนอหรือไม่

อย่างภาพยนตร์ที่ท่านมุ้ย (ม.จ.ชาตรีเฉลิม ยุคล) ท่านทำเนี่ย อย่างภาพยนตร์เรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เรื่องนี้ก็ดัง แต่ดังในเชิงของการอิงประวัติศาสตร์ การรักชาติ คนก็สนใจ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการนำเสนอผ่านภาพยนตร์ โอกาสที่คุณจะได้ดูอ่ะน้อยกว่าการนำเสนอผ่านละครโทรทัศน์ อีกทั้งการประชาสัมพันธ์เราก็ต้องทำแบบจริงๆจังๆ ผู้ประพันธ์นั้น หากจะทำแนวนี้เราต้องศึกษาอย่างละเอียดหน่อย อย่างเช่นละครบุพเพสันนิวาส ในช่วงของการนำเสนอประวัติศาสตร์ เช่น เจ้าพระยาวิชเยนทร์ เขาก็ต้องทำการบ้าน เขาก็ต้องศึกษาข้อมูลว่าความเป็นจริงแล้วนั้นเป็นอย่างไรและจะนำออกมาเสนอให้ผู้ชมเข้าใจได้อย่างไร หรือการสมมติตัวละครขึ้นมา อย่างเช่น แม่การะเกดนำมาเป็นตัวดำเนินเรื่องเพื่อที่จะเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ให้ผู้ชมได้ชม เป็นเสมือนตัวแทนย้อนยุคให้เราเห็นแทนตัวเรานั่นเอง การเขียนบทโทรทัศน์ซึ่งไทยเรามีประวัติศาสตร์อยู่แล้วจะบิดพลิ้วไปยังไงก็แล้วแต่ พอมาทำเป็นละคร บทประพันธ์ก็ต้องนำมาทำเป็นบทโทรทัศน์ ซึ่งบทโทรทัศน์ก็ต้องอิงกับกระแสสังคมปัจจุบัน ความเป็นจริง แล้วก็ให้สมควรให้เข้ากันกับยุคสมัย เช่นแต่เดิมละครแม่นาคพระขโนง ก็คือนำเสนอออกมาในแนวน่ากลัว แต่พอคนรุ่นใหม่มาปรับเปลี่ยนมุมมองการนำเสนอละครเรื่องแม่นาคพระโขนงขึ้นใหม่ เป็นอาภาพยนตร์พี่มากพระโขนง ก็มีกระแสตอบรับที่ดีมาก เนื่องจากว่าเป็นการนำเสนอในอีกแง่มุมหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะว่าส่วนใหญ่เลยเราต้องเล่นให้คนยุคสมัยใหม่ดู เพราะฉะนั้นถ้าเราทำแบบเก่าๆมากๆคนสมัยใหม่เค้าก็เบื่อ

เช่นการทำโขนละครก็เหมือนกัน เราเล่นให้คนยุคใหม่ดู หนึ่งเราต้องมีการเผยแพร่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยจารีตประเพณีเดิมอยู่แล้ว แต่เราสามารถจะเสริมอะไรเข้าไปให้มันสนุกให้มันน่าดู เสริมมุกตลก หรืออะไร คือเราสามารถทำได้ในกรอบของความเหมาะสมเพื่อทำให้อรรถรสของการชมละครได้รับผลตอบรับที่ดีและสนุกกับการทำละครครั้งนี้ รวมไปถึงหากผู้ชมเค้าสนุกเค้าจะ

Ref. code: 25605907011471MIY

เข้าใจในสิ่งที่เรากำลังนำเสนอ หรือสิ่งที่เรากำลังสอดแทรกให้เขาได้รับรู้ว่าสิ่งที่เรากำลังนำเสนอคืออะไร

(ถาม) ถ้าสมมุติว่า ละครของไทยเราได้ไปเผยแพร่ยังต่างประเทศ ควรมีการนำเสนอแบบใด

ก็มีหลายเรื่องนะแนวบู๊ หรือแนวศิลปวัฒนธรรมไทยของเราก็มีหลายเรื่องที่ไปโด่งดังที่ต่างประเทศ หรือเป็นละครไทยๆ หรือพื้นบ้าน ในไทยก็สามารถส่งออกไปยังต่างประเทศเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยได้เช่นกัน ซึ่งเราก็ต้องทำให้ดีให้มีประโยชน์ต่อคนต่างชาติ คุณจะต้องรู้ว่าคุณจะดึงดูดใจชาวต่างประเทศได้อย่างไร ด้วยอะไร เพื่อที่จะให้เขาได้เรียนรู้ ได้รู้จัก ได้ซึมซับ ได้ชื่นชมศิลปวัฒนธรรมไทยของเราได้อย่างไร

Ref. code: 25605907011471MIY

ดร.สุรัตน์ จงดา
ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

(ถาม) การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในมิติของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ควรเป็นแบบใด เพราะเหตุใด

การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในด้านศิลปวัฒนธรรมไทยของแต่ละประเทศ สามารถทำได้อยู่แล้ว เนื่องจากแต่ละประเทศก็สร้างประวัติศาสตร์ของตัวเองอยู่แล้ว ในทุกๆประเทศสร้างภาพลักษณ์ของตัวเองผ่านละคร ละครมันมีสองอย่าง คือ 1. บริโภคภายในประเทศเอง 2. การส่งต่อต่างประเทศ ถ้าพูดถึงการบริโภคภายในประเทศเอง ก็อาศัยบริบทความชอบสังคมเข้ามาใช้ แต่ทีนี้มันจะมีสองถึงสามกรณีที่เราชอบสร้างภาพลักษณ์ คือ ประวัติศาสตร์ของเรามักสร้างภาพลักษณ์ในเรื่องของการรักชาติ มันถูกปลูกฝังในเรื่องของรักชาติมา สังเกตดูว่าละครส่วนใหญ่ ถ้าเป็นละครย้อนยุคมาปุ๊บจะเป็นเรื่องของอยุธยา จะเป็นเรื่องของรบกับพม่ ามันจะสร้างลักษณะของบทประพันธ์หลายอย่างที่ถูกสร้างขึ้นมาในเรื่องของรักชาติ ในสมัยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 มาจนถึงรัชกาลที่ 6 มาจนถึงจอมพลป. มาจนถึงละครของหลวงวิจิตรวาทาการ จนแพร่เข้ามาสู่นักประพันธ์รุ่นใหม่ จนเข้าไปสู่วรรณกรรม จนเข้าไปสู่วงการละครทีวี ลองสังเกตดูว่าร้อยละ 70 ของละคร period หรือละครย้อนยุค ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องของความรักชาติ หรือรัฐชาติของไทยหรือชาตินิยมมาก ส่วนใหญ่ก็จะเป็นอาวุธยุทโธปกรณ์เป็นละครย้อนยุค หลักๆอยุธยามุ่งเน้นอะไรส่วนใหญ่ก็จะรบ บางระจัน รบ เสียกรุง พระนเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสินมหาราช ร้อยละ 90 เน้นไปทางนี้ สองถ้าละครอยู่ในกรุงรัตนโกสินทร์ก็จะเน้นไปที่เรื่องของการ ก่อตั้งเมืองใหม่ อย่างเช่น ละครเรื่องฟ้าใหม่ ก็คือเรื่องของรักชาติ เรื่องพระเจ้าตากสิน ก็เรื่องรักชาติ เรื่องทวิภพก็เรื่องรักชาติโดยตรงเลย เรื่องของการล่าอาณานิคมโดยตรง แต่เรื่องของสถาบัน เช่น สี่แผ่นดิน ส่วนใหญ่ก็จะมุ่งเน้นเรื่องของการปกครอง เป็นเรื่องของภาพในฝันของละครย้อนอดีต ภาพในฝันของบ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 มันดูสวยงามจริงๆ คือภาพในฝันแต่มันก็มีปัญหาสังคมเหมือนกันทุกอัน แต่ว่าภาพที่เป็นมุมมองของผู้ประพันธ์มันนำไปสู่เรื่องของสถาบันพระมหากษัตริย์ เรื่องของความสวยงาม การอุดมสมบูรณ์จริงๆแต่ซ่อนปัญหาไว้เบื้องหลัง ภาพที่สื่อออกมาเป็นความสวยงามซะส่วนใหญ่ในเรื่องของรักชาติ รักชาติในสมัยรัตนโกสินทร์ไม่ได้เป็นเรื่องของรบหรือการเสียกรุงอย่างอยุธยา แต่เป็นรักชาติในลักษณะของสถาบันตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 มาแล้ว อันนี้ก็จะมุ่งเน้นในเรื่องของการบริโภคภายในประเทศ

สองสื่อที่นำเสนอออกไปค่อนข้างจะเน้นเรื่องของรักชาติเกินไปซึ่งถ้าหากเราจะผลิตละครในแนวนี้ออกไปสู่สายตาของชาวต่างประเทศ มันก็จะไม่ประสบความสำเร็จสักเท่าไหร่ เช่น หนังพระนเรศวร หรือ สุริโยทัย มันไม่ไปถึง เพราะ ต่างประเทศเค้าไม่ได้มีความรู้สึกหรืออินไปกับประวัติศาสตร์ไทยกับความเป็นชาติไทยอย่างที่คนไทยรู้สึก ลองสังเกตหนังจีนหนังญี่ปุ่นหนังเกาหลี

Ref. code: 25605907011471MIY

ถึงเป็นหนังย้อนอดีต หนังที่นำเสนอวัฒนธรรมจีน เกาหลี ญี่ปุ่น จริงอยู่ว่ามันเป็นเรื่องของการต่อสู้กันจริง แต่บางทีมันเป็นจังหวะสมมติเป็นเรื่องราวสมมติที่เกิดขึ้น บางทีก็อิงสมัยราชวงศ์หมิง หรือราชวงศ์ชิง ก็เป็นเรื่องสนุกสนานเป็นนิยายที่แต่งขึ้นเพื่อความสนุกสนานมากกว่าเหมือนกัน เพราะเขาก็มีรักชาติเหมือนกัน เพราะว่าเขาก็มีการนำเสนอในเรื่องของการรบกับญี่ปุ่นกับฝรั่ง ส่วนญี่ปุ่นก็จะมีเรื่องของซามูไร เกาหลีก็จะมีการรบกันเองระหว่างแคว้นโน้นแคว้นนี้ ซึ่งเราไม่ได้อินกับเรื่องของรักชาติเกาหลี แต่เราอินกับดราม่าหรือเรื่องราวที่ถูกประพันธ์ขึ้นมากกว่า นี่เป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญถ้าหากเราเปรียบเทียบได้

คือละครทีวีไทยนั้น ปัญหาสำคัญเลยก็คือ ในละคร period หรือละครย้อนอดีตส่วนใหญ่จะขาดการประพันธ์หรือนักประพันธ์รุ่นใหม่ๆ ที่จะผูกเรื่องราวให้สนุกสนาน โดยอิงกับประวัติศาสตร์หรือไม่อิงก็ได้ แต่เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้น แต่จุดอ่อนอีกอันหนึ่งที่คนไทยค่อนข้างที่จะดราม่า คือ อันไหนที่ทำออกมาแล้วมันไม่เหมือนกับประวัติศาสตร์ที่เขาว่าไว้หรือประวัติศาสตร์ที่ตัวเองเรียน จะมีการตอบโต้คัดค้านซึ่งไม่เปิดใจ นี้ก็จะเป็นจุดอ่อน ประการที่สอง จุดอ่อนอีกอันหนึ่งที่เราทำละคร period หรือละครย้อนยุคขาดการศึกษาการลงในรายละเอียด ตั้งแต่เรื่องราวการแสดงแอ็คติ้งของตัวละคร ถ้าตัวละครรุ่นใหม่ไม่สามารถนำเสนอรายละเอียดได้ สามเพราะอุปกรณ์ต่างๆไม่ตรงกับยุคสมัย สี่กิริยามารยาท ไม่ตรงกับยุคสมัย ห้าการศึกษาของฝ่ายพร้อบ ฝ่ายฉาก ฝ่ายบทต่างๆ มันมีข้อจำกัด คือ ไม่ได้ลงลึก ไม่ได้ค้นหาค้นพบกันอย่างจริงจัง หรือขาดผู้รู้ที่จะมาแนะนำให้ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น สำรับกับข้าวก็จะต้องนำเสนอออกมาเหมือนในโปสเตอร์ของ ททท. ซึ่งเป็นโปสเตอร์ที่เผยแพร่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อาวุธยุทโธปกรณ์ก็เช่ามายืม ยืมมา งบประมาณก็จะมีส่วนที่ทำให้เป็นข้อจำกัด หรือเป็นเรื่องของความเข้าใจซะส่วนใหญ่ มีงบอยู่เท่านี้ทำได้อยู่แค่นี้มันไม่อินลงไปจนถึงความถูกต้องที่แท้จริง ถ้าหากเป็นฝรั่งเขาก็จะทำให้เหมือนจริงที่สุด ยุคสมัยนี้เป็นยุคไหน ยุคศตวรรษที่ 18 ยุคศตวรรษที่ 17 ยุคศตวรรษที่ 16 แต่งกายอย่างไร หรือจะผนวกแฟนซีเข้าไปหน่อยไหม หรือจะเอาแฟนซีมากแฟนซีน้อย เขาก็จะมีมุมมองออกไป แบบนี้คือคนภายนอกไม่รู้ แต่เขาจะทำอย่างไรให้มันสามารถดูและบอกยุคสมัยของเขาได้ อย่างเช่น ยุคพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ก็ต้องมีอะไรที่เป็นสัญลักษณ์บอกได้บ้างว่านี่คือยุคของสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เป็นต้น

ของเรานั้น ขาดการศึกษาอย่างจริงจัง พอครูไปทำละครมาสามสี่เรื่อง เราก็จะพบเลยว่าหากจะทำให้สมบูรณ์ที่สุดจะต้องทำการศึกษาให้เยอะที่สุด เหมือนละครย้อนยุคที่จะต้องแต่งกายแบบไทย อย่างเช่น ห่มสไบ ก็ไปซื้อผ้าที่พาหุรัดมาแต่งกัน มันก็เหมือนกันไปหมด แต่จริงๆแล้วในเนื้อผ้าของจริงนั้น เราก็ต้องทำการรีเสิร์ชหรือศึกษาข้อมูลว่าแท้จริงแล้วเค้าใช้ผ้าแบบไหนผ้าจากประเทศอะไรลงลึกเข้าไปอีก กระบวนผ้าลายนี้อยู่ในสมัยยุคนี้ผ้าแบบนี้อยู่ในยุคนี้สีจะต้องเป็นแบบไหน แพทเทิร์นเสื้อก็เหมือนกัน มันมาเหมือนเหมือนกันเลียนแบบกันมันก็ไม่ใช่แล้ว เหมือนเอาแพตเทิร์นเสื้อของฝรั่งมาตัดใส่ให้อยู่ในยุคอยุธยา มันก็ไม่ใช่แล้ว มันก็ผิดแล้ว มันมีรายละเอียดลงไปอีก ผ้าก็

Ref. code: 25605907011471MIY

ไม่ใช่ วิธีพูดก็ไม่ใช่ อุปกรณ์ที่ถือเครื่องเรือนก็ไม่ใช่ ใช้จานสีคราม ลายสับปะรดเหมือนร้านอาหารทั่วไป นี่ก็ไม่ใช่ คือ การขาดศึกษาอย่างจริงจัง เป็นต้น

(ถาม) ควรจะนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยในละครโทรทัศน์ในรูปแบบใด

คือ สิ่งที่ควรจะนำเสนอในละครเลยก็คือควรที่จะเป็นเรื่องราวที่หลากหลาย ไม่เป็นเรื่องราวที่ซ้ำๆกัน ส่วนใหญ่ก็จะมีแต่สงครามไทยรบกับพม่า พม่ารบไทย มันไม่มีความหลากหลาย มันพูดแต่เรื่องของความรักชาติซ้ำซากดูจนซ้ำซาก อยากให้มีความหลากหลาย ยกกรณีของเรื่องบุพเพสันนิวาสที่มันดังเพราะว่ามันเกิดปรากฏการณ์ใหม่ในการเขียนบทละคร ที่ไม่มีการรบระหว่างไทยกับพม่า พม่ารบกับไทย มันมีเรื่องของพระนารายณ์ซึ่งในยุคของพระนารายณ์เป็นยุคในอุดมคติยุคหนึ่งที่เราเรียนผ่านมา แต่ไม่เคยมีใครนำยุคของพระนารายณ์มาทำละครเลย มีแต่นำยุคของพระนเรศวรมหาราช หรือ พระศรีสุริโยทัย เสียกรุงครั้งที่สอง บางระจัน ขุนดองปลัดชู พระเจ้าตากสินมหาราช มานำเสนอ จะวนเวียนๆ อยู่แบบนี้ แต่เราไม่ได้เห็นภาพของความสวยงามความอุดมสมบูรณ์ความสนุกสนานของอยุธยาเลย ละครเรื่องบุพเพสันนิวาสทำให้คนเกิดความสนใจเพราะเบื่อหนังละครซ้ำซากอย่างเก่า ซึ่งควรนำเสนอละครแบบใหม่ เนื้อเรื่องเอายุคไหนก็ได้ จะเอาสุโขทัย อยุธยาต้น อยุธยากลาง อยุธยาปลาย ทวารวดี ศรีวิชัย เอามาเขียนละครให้มันสวยงามหน่อย นี่คือสิ่งที่หนึ่งสองศึกษาข้อมูลดีไซน์ให้มันเข้ากับยุคเข้ากับสมัย ให้มันดูงดงาม

(ถาม) องค์ใดบ้างที่จะได้รับประโยนช์จากการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยผ่านละครโทรทัศน์ด้วยวิธีนี้

ใครจะได้ประโยชน์ ก็คนไทยทั้งหมด อุตสาหกรรม เช่นอุตสาหกรรมทีวี อุตสาหกรรมภาพยนตร์ อุตสาหกรรมการบริโภค อุตสาหกรรมศิลปวัฒนธรรม ได้ประโยชน์ทั้งหมด ในช่วงเวลาสั้นๆเป็นกระแสที่ผู้คนตื่นตัว ทำให้คนหลุดออกจากโลกความเป็นจริงไปสู่โลกของความฝัน อย่างละครทวิภพ เหมือนกันเลยกับบุพเพสันนิวาส ก็คือ เอาตัวคนปัจจุบัน ไปย้อนอดีต ไปเล่าอดีต มันมีหลายเรื่องที่คนย้อนอดีต หนังฝรั่งก็มี แต่ที่เรื่องทวิภพดูเรียบง่ายไปอาจเป็นเพราะ ว่าบทประพันธ์เขาประพันธ์มาแบบนี้ แล้วบทโทรทัศน์เค้าก็ไม่ได้จะฉีกออกจากบทประพันธ์ แต่ละยุคแต่ละสมัยของบทประพันธ์ด้วย มันแล้วแต่บทประพันธ์ ว่าบทประพันธ์จะอยู่ในช่วงไหน เค้าพยายามจะเอาคนปัจจุบันไปเล่าอดีต ไปแก้ปัญหาอดีต เพื่อจะเล่าอดีต แต่ของไทยจริงๆแล้ว เราขาดคนที่เป็นคนประพันธ์กับคนเขียนบทโทรทัศน์ หนังไทยจะชอบเป็นอย่างนั้น ชอบเอาคนปัจจุบันไปย้อนอดีตไปเล่าเรื่องของอดีต

Ref. code: 25605907011471MIY

ดร.สมชาย ฟ้อนรำดี
ครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี

(ถาม) การสร้างภาพลักษณ์ประเทศในมิติของศิลปวัฒนธรรมผ่านละครโทรทัศน์ควรเป็นแบบใด เพราะเหตุใด

ยกตัวอย่างละครเรื่องบุพเพสันนิวาส เขากระเทาะวัฒนธรรมออกมาอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมของการเข้าเจ้านาย วัฒนธรรมการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของวิถีชีวิตของกลุ่มคน ณ เวลานั้น ที่แบ่งเป็นเจ้าขุนมูลนาย แล้วก็แบ่งเป็นข้าทาสบริวาร นี่คือ วัฒนธรรมที่มันไม่ได้ถูกปลูกฝังให้ออกมาเป็นจารีต แต่วัฒนธรรมที่เป็นเจ้าขุนมูลนาย ถูกเลิกทาสไปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่วัฒนธรรมการกินยังมีอยู่ แต่ ณ สมัยเวลานั้น ถ้ายกตัวอย่างละครเช่นเรื่องบุพเพสันนิวาส การกิน ณ เวลานั้น ยังใช้มือเปิบอยู่ แต่พอวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาวัฒนธรรมที่อยู่ในทีวีนั้นแสดงออกมาได้แตกต่างกันเลยโดยสิ้นเชิง จะมีวัฒนธรรมการกินโดยใช้ช้อนใช้เครื่องจานชาม ภาพลักษณ์ตรงนี้มันต้องสะท้อนให้เห็นก่อนว่า วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของไทยเรานั้นเกิดขึ้นมาจากอะไร เพราะเมื่อก่อนวัฒนธรรมไทยเรานั้นเกิดขึ้นมาจาก วัด วัง บ้าน ถ้า วัง จะเป็นอีกอย่างหนึ่ง วัด จะเป็นอีกอย่างหนึ่ง บ้าน จะเป็นอีกอย่างหนึ่ง วังจะมีเรื่องจารีตประเพณี วัดจะมีองค์ความรู้เพราะคนสอนจะอยู่ในวัด พระจะเป็นผู้สอน เพราะฉะนั้น เรื่องของวัฒนธรรมที่พูดถึงว่าด้วยเรื่องของละครนั้น ผู้จัดในแต่ละเรื่องจะใช้วัฒนธรรม ณ ยุคไหนเวลาไหน วัฒนธรรมในเรื่องบุพเพสันนิวาส เขาจะมีวัฒนธรรมในช่วงของสมเด็จพระนารายณ์ เหมือนเรื่องพิษสวาทก็จะไปอีกยุคหนึ่ง ในยุครอยต่อ วัฒนธรรมจะแตกต่างกัน แต่วัฒนธรรมที่มีความผิดเพี้ยนเนื่องจากว่าผู้จัดเขาต้องการให้มีอรรถรสในการรับชม สมมติเรื่องของการแต่งกายถ้าเป็นอยุธยาผู้หญิงจะเปิดไหล่หรือมีกระโจมอก เปิดไหล่ก็จะเป็นพวกชนชั้นคุณหนูคุณนาย เกาะอกก็จะเป็นพวกข้าทาสบริวาร ในขณะเดียวกัน ณ เวลานั้น สิ่งที่มันแปลกแยกออกมา คือ เขาใส่เสื้อให้กับพวกนางต้นห้องข้าทาสบริวาร ครูว่ามันไม่ได้บิดแต่เค้าทำภาพออกมาไม่ให้เกิดความน่าเกลียด ถ้าเกิดแต่งให้มันโป๊มากตามประวัติศาสตร์ได้บอกไว้ มันจะเป็นการตรงข้ามกับวัฒนธรรมไทยเรา แต่เสื้อก็ยังอาศัยร่องรอยของวัฒนธรรม ณ ยุคนั้น ณ เวลานั้นที่มันยังมีอยู่ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และยังไม่ได้ดับไป ที่เกิดขึ้นเพราะอะไร เพราะห่มสไบจากอยุธยามาจนถึงทุกวันนี้ก็ยังห่มสไบ ก็ยังตั้งอยู่จนถึงสมัยนี้ เช่น ในช่วงงานอุ่นไอรัก จะเห็นได้เลยว่าไม่ใช่วัฒนธรรมยุคอยุธยาแต่เป็นยุคในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็น Theme ใหญ่ ดังนั้นคนที่เข้ามาจะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม เพราะฉะนั้น สื่อที่ออกมาครูว่าเค้าคิดเค้าวิเคราะห์ออกมาแล้ว เพียงแต่ว่าทรัพยากรหาไม่ได้ เมื่อทรัพยากรหาไม่ได้ เขาก็ต้องทำให้คล้ายที่สุด ให้เหมือนมากที่สุด

Ref. code: 25605907011471MIY

(ถาม) มันมีความเกี่ยวข้องระหว่างคนยุคเก่าที่เข้ามาทำละครยุคใหม่ไหม

ต้องอยู่ที่ Theme เรื่อง ถ้าเกิด Theme เรื่องมันว่าในเรื่องของยุคนั้นอย่างเดียว อย่างบุพเพสันนิวาสเราจะเห็นเลยว่าเขาเข้ามาในยุค เมื่อ 300 กว่าปี ซึ่งจะไม่มีภาพปัจจุบันให้เห็นเท่าที่ควร ถามว่าพอไม่ยกภาพปัจจุบันมา ละครเรื่องนี้มันออกมาแล้วต่างยุค ต่างสมัย ต่างเวลา ครูว่าลงตัว เขานำเสนออย่างลงตัว เพราะเขาอยากให้กลิ่นไอของวัฒนธรรมในยุคนั้นมันเกิดขึ้นบวกกับประวัติศาสตร์ ซึ่งประวัติศาสตร์บางทีเราเกิดไม่ทัน เราก็ค้นคว้าหาได้จากแหล่งข้อมูลที่ได้จากการอ่านแล้วเขาก็ครอบคลุม เอาประวัติศาสตร์มา เขาไม่บิดประวัติศาสตร์ แต่เขาบิดการดำเนินเรื่องหรือวิธีการนำเสนอเรื่องมันถึงสมูท เรื่องมันถึงเดินไปแล้วดูแล้วมีความสุขแล้วสิ่งที่มันเกิดขึ้นในละครเรื่องนี้ที่สื่อออกมาเราจะเห็นได้ว่ามันแตกต่างจากละครยุคปัจจุบัน ยุคปัจจุบัน จะเป็นเรื่องของผัวเมียจะเป็นเรื่องของชิงรักหักสวาท เป็นเรื่องของด่าทอ แต่ในนั้นทะเลาะก็ทะเลาะแบบน่ารักจะว่ากันก็ว่ากันแบบน่ารัก ผู้ใหญ่ว่าเด็ก เช่น อีปริกก็ว่าแบบน่ารัก เพราะฉะนั้น ถ้ายกเรื่องบุพเพสันนิวาสเป็นกรณีตัวอย่าง ครูว่าเรื่องนี้ฉายร่องรอยของวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งการกิน การแต่งตัว การอยู่ร่วมกันของชุมชน

(ถาม) อาจจะเป็นเพราะว่าบทประพันธ์เขานำเสนอส่วน period เยอะกว่าเรื่องอื่นๆ หรือหรือไม่ ถาพของศิลปะวัฒนธรรมไทยถึงชัดเจนขึ้น

อันนี้ครูมองไปไม่ถึง ครูกำลังมองว่า เขาทำเรื่องประวัติศาสตร์จากเรื่องหนักให้เป็นเรื่องเบาๆได้ ช่วงรอยต่อระหว่างสมเด็จพระนารายณ์กับประเพทราชาเป็นเรื่องเครียดของคนในยุคนั้น บางแหล่งข้อมูลบอกว่าประเพทราชามาปฏิวัติ แต่ในหนังนี่ไม่ใช่ ในหนังฉายภาพประเพทราชาที่เป็นพระมหากษัตริย์ที่ ถ้าไม่แก้สถานการณ์ตรงนั้น ชาติก็จะหาข้อสรุปไม่ได้ ประวัติศาสตร์บอกว่าพระเพทราชาปฏิวัติยึดอำนาจสมเด็จพระนารายณ์ แต่ในหนังเขาทำให้เห็นว่าการยึดอำนาจแบบอ่อนแบบไม่เสียเลือดเสียเนื้อ แต่ในขณะเดียวกันประวัติศาสตร์ก็ได้บอกว่าสมเด็จพระนารายณ์รู้ว่าจะมีการยึดอำนาจ ก็บอกให้ข้าทาสบริวารออกบวชทั้งหมด ซึ่งในสมัยก่อนเมื่อออกบวชแล้ว ก็จะไม่มีการจับพระออกมาทำร้ายหรือประหารชีวิต ในขณะเดียวกันข้าทาสบริวารที่ไม่ได้ออกบวช พระเพทราชาก็ส่งจับเหมือนกัน มันเป็นเรื่องที่เค้าทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ครูว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ผ่องถ่ายวัฒนธรรมได้อย่างนุ่มนวลละเมียดละไม

ในเรื่องอื่นๆอย่างเช่นเรื่องที่มีการสู้รบกันระหว่างไทยกับพม่า หรือการนำเสนอแนวรักชาติ เขานำเสนอแบบไม่หนีประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์คือความจริงที่หลายคนก็เชื่อวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสู้รบ เค้าปลูกฝังเรื่องความรักชาติ อันนี้ก็เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง แต่ว่าไม่ได้เป็นการปลุกระดมนะ เขาเรียกว่า ปลูกฝังให้เกิดค่านิยม ค่านิยมให้รักชาติ และความรักชาตินี้มันก็จะโยงไปถึงสามสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราจะเห็นเลยว่า การที่พระเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองในปัจจุบัน กับพระสมัยก่อนยุ่งเกี่ยวกับการเมืองก็จริงแต่ยุ่งเกี่ยวในลักษณะที่กอบกู้ชาติ แล้ว

Ref. code: 25605907011471MIY

ก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของบรรดาบรรพบุรุษที่ออกรบทัพจับศึก และก็ต้องพึ่งพระ ฉะนั้นสามสถาบันหลักคือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่นำประเด็นในเรื่องออกมาใช้มันจะเป็นเรื่องของการสู้รบ เพราะเขาดำเนินเรื่องตามประวัติศาสตร์นั้นเอง เขาไม่เหมือนบุพเพสันนิวาส บุพเพสันนิวาสเป็นนวนิยาย เพราะฉะนั้น นวนิยายมันก็จะมีจินตนาการ มันคือจินตนาการที่สร้างภาพออกมาให้คนได้เห็น อย่างเช่น หนังสุริโยทัย หรือพระนเรศวร อันนั้นก็อิงประวัติศาสตร์จ๋าเลย ถึงแม้ว่าจะมีจินตนาการก็ตาม แต่เขาก็จะไม่หนีประวัติศาสตร์ อาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการสร้างชุด หรือการสร้างเครื่องแต่งกายหรือวัฒนธรรม ณ เวลานั้น จะเป็นเรื่องของการสู้รบกันการโจมตีกัน แต่ว่าเขาก็ไม่ได้ฉายภาพว่า สงครามที่เกิดขึ้นมันโหดร้ายซะจนที่เรียกว่าอยู่ไม่ได้ คือสงครามสมัยก่อนดีกว่าสงครามสมัยปัจจุบันสงครามสมัยปัจจุบัน มันทั้งฆ่า โหดร้าย แต่สมัยก่อน รบเช้า ค่ำก็เลิกแล้ว มันมีจารีตของมันอยู่ แต่สมัยสงครามแบบกองโจรสงครามแบบโจมตี ทำลายล้างด้วยเด็กคนหรืออะไรต่างๆด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ แต่สมัยก่อนฆ่าฟัน แทง หนังเหนียวก็ไม่ตาย ตายยาก ถูกทุบถูกอะไร มันดูเหมือนจะเป็นความโหด แต่เขาก็ให้มองเห็นว่า ในสมัยโบราณนั้น ความเชื่อและความศรัทธาเป็นอย่างนี้อยู่ ในความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องคงกระพันต่างๆ

(ถาม) คิดว่าละครไทยควรนำเสนอศิลปวัฒนธรรมไทยแบบไหน แนวไหน อย่างไร

ควรจะนำเสนอศิลปวัฒนธรรมให้หลากรูปแบบ การนำเสนอศิลปวัฒนธรรมให้มองดูกระทรวงวัฒนธรรมเป็นไกด์ แต่ไม่ใช่เป็นหลัก ว่าวันนี้กระทรวงวัฒนธรรมเขาเดินอย่างไร มันตอบโจทย์ของการบริหารประเทศอย่างไร เมื่อตอบโจทย์ศิลปวัฒนธรรมในระดับประเทศอย่างไรแล้วนั้น กระทรวงวัฒนธรรมจะช่วยเสนอและผลักดัน ถึงแม้ว่าเราไม่ใช่ผู้บริหารแต่เราก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีส่วนเผยแพร่และสื่อสารประชาสัมพันธ์ด้านการบริหารประเทศทางด้านศิลปวัฒนธรรมด้วย ดูว่าทั้งกระทรวงวัฒนธรรมเค้าเดินอย่างไร แต่ไม่ต้องถึงขั้นทำตามกระทรวงวัฒนธรรมทั้งหมด เพราะการสร้างหนัง ละคร มันเป็นเรื่องของจินตนาการ เพื่อความบันเทิง แต่ในความบันเทิงมันก็ต้องแฝงความคงอยู่ของสังคมด้วยเอาศิลปวัฒนธรรมมาสร้างให้สังคมเกิดความเป็นอยู่ เช่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยช่วงหนึ่งมันเป็นเรื่องของการเมือง มีความขัดแย้งกัน ต้องถูกวัฒนธรรมมานำหน้า ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงามที่สุด คือ การปลูกฝังให้คนที่มีคุณธรรมจริยธรรมครองบ้านครองเมือง งานที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นงานนำสังคม

(ถาม) คิดว่าถ้าละคร นำเสนอภาพเหล่านี้ไปจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรใดบ้าง

ทั้งหมดเลย ทั้งกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งกระทรวงการท่องเที่ยว ทั้งของกระทรวงวัฒนธรรมเอง ทำไม แดจังกึม ถึงโด่งดังระดับโลก เพราะเค้าดึงเรื่องวัฒนธรรมการกินของเค้าออกมา การแต่งตัวออกมา ใครไปเกาหลีก็ต้องเป็นแดจังกึม เช่นเดียวกัน ทุกวันนี้คนมาประเทศไทยก็ต้องเป็นออเจ้า ฝรั่งไปลพบุรีก็ต้องแต่งตัวเป็นชุดไทย หรือไปงานที่ผ่านมาคือ งานอุ่นไอรัก ใครไปงานนี้ก็

Ref. code: 25605907011471MIY

จะต้องแต่งตัวเป็นชุดไทยแต่ Theme งานนี้ก็คือ สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นงานที่ในหลวงทรงดำริให้จัดงานลักษณะนี้ มันเป็นช่วงคาบเกี่ยวเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมลงตัวและชัดเจนมาก ณ เวลานั้น

Ref. code: 25605907011471MIY

แคว้นสุโขทัย : รัฐในอุดมคติ

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2531)

ภาพในอุดมคติ หรือ รัฐในอุดมคติ (**อุตมรัฐ)** คือ สถานที่หรือดินแดนในอุดมคติ ซึ่งมีแต่ความสงบสุข หากเป็นวรรณกรรม จะมีรูปแบบของวรรณกรรมที่พรรณนาโลกในอุดมคติ หรือในจินตนาการ ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย เมื่อกล่าวถึง “สุโขทัย” นอกจากจะทำให้นึกถึงจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณภาคกลางตอนบนของประเทศไทยแล้ว สุโขทัยยังเป็นยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เป็นราชธานีแห่งแรกของไทยก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 – 20 มีกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงเป็นผู้ปกครอง มีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นปฐมกษัตริย์ มีกษัตริย์พระองค์สำคัญคือ พ่อขุนรามคำแหง ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ประดิษฐ์ลายสือไทย ทั้งยังเป็นผู้สร้างศิลาจารึกหลักที่ ๑ หลักฐานสำคัญชิ้นหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย ทั้งยังเป็นหัวข้อที่ทำให้เกิดการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางทั้งในและนอกวงวิชาการว่าจารึกหลักนี้สามารถใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยสุโขทัยได้หรือไม่

ภาพลักษณ์ของสังคมสมัยสุโขทัยถูกสะท้อนออกมาในแง่การเป็นเมืองที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ หรือที่มักเรียกกันติดปากว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” มีการปกครองที่ดี มีสังคมที่สงบสุข มีเศรษฐกิจเสรี และมีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา แม้แต่ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของสุโขทัยก็งดงามและมีเอกลักษณ์ ถือเป็นงานที่สอดคล้องกับทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งสะท้อนความสงบสมถะ

ประวัติศาสตร์สุโขทัยถือเป็นยุคสมัยแห่งความเป็นอุดมคติ คำที่แสดงความเป็นอุดมคติของจังหวัดสุโขทัยและประวัติศาสตร์สุโขทัยได้อย่างชัดเจนคือคำว่า “รุ่งอรุณแห่งความสุข” ซึ่งแปลมาจากชื่อสุโขทัยนั่นเอง

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ภาพความเป็นสุโขทัยดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการสร้างมาเป็นระยะเวลานาน ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงจะกล่าวถึง**การสร้างประวัติศาสตร์สุโขทัยโดยกระบวนการของรัฐให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง และเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ไทยแบบมีราชธานีเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสร้างรัฐชาติ ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการอธิบายประวัติศาสตร์ไทย กระแสหลักและแสดงออกถึงความเป็นไทยอีกด้วย**

หากยึดถือหลักเกณฑ์การเกิด **“รัฐชาติ” (nation state)** ตามกรอบความคิดทางรัฐศาสตร์ซึ่งเป็นไปตามลักษณะ 4 ประการนี้คือ รัฐชาติจะต้องมีประชากร ดินแดนที่แน่นอน รัฐบาลและอำนาจอธิปไตย อาจกล่าวได้ว่ารัฐชาติสยามได้เริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๓๕ ราชสำนักสยามพยายามรวบอำนาจเข้าสู่

Ref. code: 25605907011471MIY

ศูนย์กลาง อีกทั้งเริ่มมีการทำแผนที่ขึ้นในรัชกาลนี้ ซึ่งเป็นสัญญาณว่าชนชั้นนำได้เริ่มตระหนักถึงการมี “ดินแดนที่แน่นอน” ของสยาม

อย่างไรก็ตาม มีกรอบความคิดเรื่องชาติที่กำหนดโดยชนชั้นนำสยามเช่นกัน โดยในพ.ศ. 2442 – 2443 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระนิพนธ์เรื่อง “พงศาวดารสยาม” โดยทรงกล่าวถึงเรื่องกำหนดแดนชาติ ภูมิลำเนา (ของประชากร) อำนาจแห่งการปกครอง ศาสนา และพงศาวดาร อาจกล่าวได้ว่าคล้ายคลึงกับหลักเกณฑ์การเกิดรัฐชาติในทางรัฐศาสตร์ที่ได้กล่าวมาแล้ว ตัวอย่างเช่นมีการอธิบายขอบเขตดินแดนไว้อย่างน่าสนใจ คือ

“แผ่นดินสยามซึ่งเป็นที่เกิดของเราและบุพการีของเรานี้ ตั้งอยู่เหนือขึ้นกึ่งพิภพ ยื่นขึ้นไปในระหว่าง 4 องศา ขึ้นไปหา 24 องศา ตะวันออกแห่งเมืองกรีนิช ขวางออกไปในระหว่าง 78 องศา ออกไปหา 105 องศา ในทิศเหนือต่อกับปลายแดนจีน ในทิศตะวันออกเฉียงเหนือต่อกับแดนตังเกี๋ย ในทิศตะวันออกต่อกับแดนญวน ในทิศตะวันออกเฉียงใต้ต่อกับแดนเขมร ในทิศใต้มีปากอ่าวสยามเป็นที่กำหนด ในทิศตะวันตกเฉียงใต้ต่อกับแดนมลายู ในทิศตะวันตกต่อกับแดนมอญ ในทิศตะวันตกเฉียงเหนือต่อกับแดนพม่า มีพื้นที่ประมาณ 4,474 เหลี่ยมโยชน์...”

ในลำดับต่อมายังได้กล่าวถึงที่มาลักษณะเชื้อชาติและภาษาของประชากร ชื่อสยามมาจากภาษาสันสกฤตคือ “ศยามะ” แปลว่าพวกคนมีผิวคล้ำ เมื่ออนุมานตามภูมิประเทศและภาษาที่พูดแล้วสันนิษฐานว่าชาวสยามมีเชื้อสายสืบมาแต่จีนและชาวอริยกะจากประเทศอินเดีย กล่าวถึงการแบ่ง “ชนชาติสยาม” ออกเป็น 2 จำพวกใหญ่ คือไทย และลาว พวกไทยแบ่งออกไปเป็นไทยเหนือไทยใต้ ส่วนลาวก็คือพวกลาวเฉียง (ในดินแดนล้านนา) กับพวกลาวกาว (ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในปัจจุบันตลอดจนถึงเมืองจำปาศักดิ์) นอกจากนี้ยังมีพวกชนกลุ่มน้อยซึ่งพูดภาษาเดียวกันให้นับว่าเป็นชนชาติสยาม ส่วนพวกที่พูดต่างภาษากันควรนับว่าเป็นต่างชาติ มีหลายจำพวก เช่น กะเหรี่ยง ข่า ละว้า และเงี้ยว เป็นต้น

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงอธิบาย “อำนาจแห่งการปกครอง” ได้อย่างน่าสนใจ คือ กล่าวถึงพวก “ไทยเหนือ” และ “ไทยใต้” ว่าไม่ได้มีอำนาจพร้อมกันในคราวเดียว ไทยเหนือมีอำนาจขึ้นก่อน และได้ตั้งพระนครหลวงอยู่ที่เมืองสวรรคโลกหรือศรีสัชนาลัย หรือเมืองสุโขทัย มีอำนาจแผ่ลงไปปกครองพวกไทยใต้ แต่เมื่อ “เลื่อนเมืองหลวงลงมาตั้งในทางใต้โดยลำดับ” ที่กรุงเทพทวารวดีและกรุงรัตนโกสินทร์ พวกไทยใต้ก็มีอำนาจขึ้นแทน

อีกประการหนึ่งที่น่าสังเกตคือ พระองค์ทรงกล่าวถึงการเขียนพงศาวดารสยามว่าควรพูดถึง “พวกไทย” เป็นหลัก เพราะว่ามีอำนาจตั้งเมือง มีกษัตริย์ และ “...รักษาอำนาจของตัวได้ยั่งยืนกว่าพวกอื่นๆ ซึ่งเป็นชาติเดียวกัน จึงได้เป็นหัวหน้าของชาติ ในการรจนาพงศาวดารสยาม จะต้องกล่าวความเป็นไปของพวกไทยเป็นที่ตั้ง” **การเขียนพงศาวดารสยามโดยให้กล่าวถึงพวกไทยเป็นหลักเป็นความคิดที่แฝงเรื่องการสร้างสำนึกความเป็นไทยเพื่อครอบงำคนพวกอื่น**

Ref. code: 25605907011471MIY

อาจจะกล่าวได้ว่าสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ส่งให้คำจำกัดความว่า “สยาม” เป็นชาติ ประเทศ ดินแดน ส่วน “ไทย” เป็นกลุ่มคน เชื้อชาติ แม้ว่าความคิดและคำจำกัดความดังกล่าวอาจจะยังไม่สามารถแบ่งแยกได้ชัดเจนเท่าใดนักอีกทั้งยังสังเกตได้ว่าเรื่องที่กล่าวมาข้างต้นได้รับอิทธิพลความคิดจากตะวันตกมาไม่น้อย เนื่องด้วยสำนึกความเป็นรัฐชาตินี้เกิดขึ้นในยุโรปก่อน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ส่งอธิบายก็ทำให้เห็นความคิดของพระองค์ได้ว่ามีปัจจัยอย่างเช่น เขตแดน ประชากร อำนาจการปกครอง และพงศาวดารความเป็นมาร่วมกันที่สามารถประกอบขึ้นมาเป็น “ชาติสยาม” ได้

เมื่อเกิดรัฐชาติที่ได้พยายามรวบอำนาจ รวมดินแดนต่างๆ ซึ่งมีผู้คนหลากหลายเชื้อสายเผ่าพันธุ์และต่างภาษาให้เข้ามาอยู่ในอาณาเขตรัฐหรือสยามไทยแล้ว **สิ่งสำคัญที่จะหล่อหลอมให้คนเหล่านี้มีความคิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคือ การสร้างสำนึกหรือความทรงจำร่วมของชาติ** รวมไปถึงการสร้างความชอบธรรมในการมี “ตัวตน” ของชาติ มีพื้นที่มีเขตที่แดนที่ชัดเจน และการอ้างอำนาจอธิปไตยของกลุ่มผู้ปกครองรัฐ

การสร้างประวัติศาสตร์ชาติ จึงเป็นคำตอบของเรื่องนี้ โดยรัฐชาติสมัยใหม่นั้นมักต้องการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะอย่างน้อย 3 ประการ คือ มีเอกภาพ มีความต่อเนื่องและมีความยาวนาน

การสร้างประวัติศาสตร์ของ “ชาติไทย” นั้นจึงต้องมีความเป็นหนึ่งเดียว เป็นสายต่อเนื่องลงมาอย่างไม่ขาดตอน และมีความเป็นมาอันยาวนานสืบย้อนกลับไปได้ไกลที่สุด ลักษณะทั้งหมดนี้สามารถอธิบายความเป็นมาของประชากร ดินแดน รัฐบาลและอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็น “สิ่งที่เพิ่งสร้าง” ได้อย่างเหมาะเจาะและดู จะเป็นไปอย่างชอบธรรมที่สุด

การนำเรื่องราวสุโขทัยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ ทำให้กลายเป็นราชธานีแห่งแรกของคนไทยและตั้งอยู่ในขอบเขตดินแดนไทย มีอำนาจของกษัตริย์ปกครองเมืองอย่างผาสุกร่มเย็น จึงเป็นการอธิบายประวัติศาสตร์ชาติจากจุดเริ่มต้นได้ดียิ่ง ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง “ราชธานี” เห็นการ “แตกหัก” ของยุคสมัยจากสุโขทัยมาเป็นอยุธยา ธนบุรี จนถึงรัตนโกสินทร์ แต่การอธิบายประวัติศาสตร์อย่างนี้ก็ยังสามารถทำให้เรื่องเป็นสายเดียวต่อเนื่อง และนำมาต่อเข้ากับยุคสมัยขิงการสร้างรัฐชาติได้อย่างแนบสนิทกระทั่งถึงปัจจุบัน เรื่องเล่าแบบนี้เป็นเครื่องมือสร้างสำนึกความเป็นพวกเดียวกันหรือสำนึก “ความเป็นไทย”

สิ่งที่เรียกว่าความเป็นไทย ถูกอธิบายว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ไม่เหมือนใครในโลก ทั้งยังกลายเป็นเครื่องมือที่จะตัดสินแบ่งแยกว่าสิ่งใดเป็นไทยหรือไม่เป็นไทย ยิ่งเมื่อเชื่อมโยงกับการอธิบายทางประวัติศาสตร์ที่ต้องการเอกภาพ ความต่อเนื่อง และความยาวนานด้วยแล้วก็ยิ่งถูกทำให้เห็นว่า “ความเป็นไทย” นั่นเป็นสิ่งที่มีมาแต่ดั้งเดิม มีความจริงแท้ มีความเป็นอุดมคติ คือมีลักษณะที่ดีงามสูงส่ง และบริสุทธิ์ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ประวัติศาสตร์สุโขทัยซึ่งถือเป็นราชธานีแห่งแรกจึงเป็น

Ref. code: 25605907011471MIY

จุดกำเนิดของ “ความเป็นไทย” แท้ๆ แต่ดั้งเดิมและเป็นอุดมคติ โดยมีการปกครองเป็นธรรม ผู้นำและประชาชนมั่นคงในพระพุทธศาสนา เศรษฐกิจรุ่งเรืองค้าขายอย่างเสรี สามารถประดิษฐ์อักษรภาษาขึ้นใช้ และเต็มไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่งดงาม

เมื่อประวัติศาสตร์ฉบับราชธานี แต่ละยุคและสำนึกความเป็นไทยที่มีมายาวนานเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยค้ำยันประวัติศาสตร์ชาติไว้ รัฐและชนชั้นนำสยามหรือไทย ในยุคแรกๆจึงประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ในการวางโครงเรื่องและสร้างเรื่องเล่าแบบเป็นสายต่อเนื่องยาวนานจนกลายเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลัก และไม่มีใครสามารถล้มล้างได้ แม้จะผ่านช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แต่โครงเรื่องและเรื่องเล่าแบบเดิมก็ยังคงอยู่ ในเมื่อไม่ถูกล้มล้างไปอย่างถอดรากถอนโคน พลังอำนาจของประวัติศาสตร์กระแสหลักในสังคมไทยจึงยังมีสูงและยิ่งแข็งแกร่งขึ้นเรื่อยๆ ประวัติศาสตร์สุโขทัยกระแสหลักก็ข้ามไม่พ้นโครงเรื่องแบบนี้เช่นกัน

ความสนใจเรื่องอดีตของสุโขทัยที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาก่อนเพิ่งเกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนหนึ่งนั้นมาจากความเปลี่ยนแปลงในแง่โลกทรรศน์จากทางธรรมสู่ทางโลก ทำให้เกิดความสนใจศึกษา “อดีต” มากเพิ่มขึ้น อาจกล่าวได้ว่าหลักฐานที่ชี้ให้เห็นความสนใจชนชั้นนำไทยเกี่ยวกับเรื่องสุโขทัยอาจจะเกิดขึ้นตั้งแต่ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ก็เป็นได้ จากการรวบรวมตำนานท้องถิ่น การประพันธ์ และการแปลวรรณกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาได้ปรากฏเรื่องราวของสุโขทัยในยุคจารีตซึ่งแสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการ “ค้นพบ” ศิลาจารึกหลักที่ 1 โดยวชิรญาณภิกขุ

เมื่อชนชั้นนำไทยมีความคิดเกี่ยวกับ “ชาติ” และสำนึกทางประวัติศาสตร์ได้เติบโตขึ้นมา สุโขทัยได้กลายเป็นยุคหรือราชธานีหนึ่งของประวัติศาสตร์ เห็นได้ชัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีหลักฐานจากความสนพระราชหฤทัย และผลงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์เอง นอกจากนี้ บุคคลสำคัญอย่างสมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ก็เป็นพระองค์หนึ่งที่มีบทบาทต่อการสร้าง “สุโขทัย” ในเชิงการเขียนประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เรื่องราวของสุโขทัยก็ได้นำมารับใช้กลุ่มผู้ปกครองกลุ่มใหม่อีกครั้งด้วยโครงเรื่องและเนื้อหาแบบเดิม เพียงแต่การตีความทางประวัติศาสตร์อาจจะมีความแตกต่างกันบ้าง โดยนักประวัติศาสตร์ชาตินิยมคนสำคัญคือ หลวงวิจิตรวาทการ ในระหว่างช่วงเวลานี้เองที่ประวัติศาสตร์สุโขทัยได้ถูก “สร้าง” ขึ้นอย่างมั่นคงและกลายเป็นฐานความคิดอันสำคัญที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อมาโดยนักวิชาการและนักประวัติศาสตร์สายอนุรักษนิยมจนกลายเป็นประวัติศาสตร์ไทยกระแสหลัก

ในช่วงเวลาตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490 เป็นต้นมาก็เริ่มมีประวัติศาสตร์กระแสรองที่แสดงความคิดเห็นโต้แย้งมาเรื่อย จนกระทั่งในช่วงกลางทศวรรษที่ 2510 ถึง 2520 เป็นช่วงที่ประวัติศาสตร์ทางเลือกหลายแบบ ทั้งประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์แนวสังคมนิยมกำลังมีบทบาทในวงวิชา การทำให้เกิดการตั้งคำถามโต้แย้งถกเถียงต่อข้อสรุปเดิมของประวัติศาสตร์สุโขทัย

Ref. code: 25605907011471MIY

อย่างจริงจังขึ้นมา เรื่องเหล่านี้จึงได้กลายเป็น วิวาทะระดับชาติ โดยเฉพาะเรื่องศิลาจารึกหลักที่ 1 เพราะได้สั่นสะเทือนความเป็นอุดมคติของประวัติศาสตร์สุโขทัยอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ในทศวรรษที่ 2490 เป็นต้นมา มีการเข้าไปบูรณะฟื้นฟูเมืองเก่าสุโขทัยโดยกรมศิลปากร นอกจากเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานที่สำคัญของชาติแล้ว ยังมีการพัฒนาให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ส่งผลต่อการพัฒนาจังหวัดสุโขทัย จนกระทั่งเกิดการจัดการให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชรได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกแห่งแรกของไทย เมื่อ พ.ศ. 2534 ซึ่งผู้เขียนถือว่าเป็นจุดสูงสุดของการ “สร้าง” ประวัติศาสตร์สุโขทัยในทางประวัติศาสตร์นิพนธ์และในทางสร้างสรรค์จำลองสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์นั้นๆ จนสามารถผลักดันให้สุโขทัยก้าวสู่ระดับโลก และยังเสมือนเป็นตัวแทนความเป็นไทย ณ ช่วงเวลานั้นได้

การสร้างความเป็น “สุโขทัย” ในทางประวัติศาสตร์ซึ่งสัมพันธ์กับการสร้างประวัติศาสตร์ชาติอย่างยิ่ง โดยเริ่มต้นระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 – 2534 กล่าวคือ ปีที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร หรือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เสด็จประพาสเมืองแถบภาคเหนือตอนล่า (กำแพงเพชร สุโขทัย สวรรคโลก พิษณุโลก และอุตรดิตถ์) เมื่อ พ.ศ. 2450 และทรงพระราชนิพนธ์หนังสือ เที่ยวเมืองพระร่วง (ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2451) ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสนใจ

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกแห่งแรกของไทย

Ref. code: 25605907011471MIY

เมื่อ พ.ศ. 2534 ถือเป็นจุดสูงสุดของการ “สร้าง” ประวัติศาสตร์สุโขทัยให้เป็นตัวเป็นตนเด่นชัด ศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัยอย่างจริงจัง และมีการสร้างให้สุโขทัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติในฐานะราชธานีแห่งแรกของไทย อันเนื่องมาจากความคิดเรื่องรัฐชาติที่ต้องการสร้างความชอบธรรมให้ตัวเอง รวมไปถึงสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ให้กับประชาชนจนถึง พ.ศ. 2534 เมื่ออุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกซึ่งถือเป็นความสำเร็จในการสร้าง “ความเป็นสุโขทัย” ให้เป็นตัวเป็นตนเด่นชัด

โครงสร้างทางเวลาระหว่าง พ.ศ. 2450 – 2534 นี้ จะมีจุดแบ่งเป็น 2 ยุค คือช่วง พ.ศ. 2450 -2495 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดการสร้างให้สุโขทัยมาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ สร้างความเป็นไทย ความเป็นอุดมคติหรือยุคทอง โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ เช่น ชนชั้นนำและนักประวัติศาสตร์สามัญชน ประวัติศาสตร์สุโขทัยที่สร้างในช่วงนี้ได้กลายมาเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักในสังคมไทย ส่วนในยุคตั้งแต่ พ.ศ. 2496 – 2534 เป็นช่วงที่มีการสืบทอดประวัติศาสตร์กระแสหลัก ในขณะเดียวกันก็มีประวัติศาสตร์กระแสรองขึ้นมาโต้แย้ง อีกทั้งยังเป็นช่วงที่เริ่มมีการเข้าไปจัดการบูรณะฟื้นฟูเมืองเก่าสุโขทัย จัดตั้งให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ และสร้างสถานที่ประเพณีประดิษฐ์ต่างๆ ขึ้นมารองรับแนวคิดกระแสหลัก สืบต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นยุคแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรมต่างๆ ก่อนจะมีการเสียกรุง

Ref. code: 25605907011471MIY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวนันทินี สันติธรรม
วันเดือนปีเกิด	11 กุมภาพันธ์ 2532
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2555 : เทคโนโลยีบัณฑิต (เทคโนโลยีการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปีการศึกษา 2555 : นิติศาสตร์บัณฑิต (นิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ประสบการณ์ทำงาน	2556 - 2558 : นักวิชาการยุติธรรม งานสื่อสารองค์กร สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 2559 - 2561 : นักวิชาการเผยแพร่ปฏิบัติการ ฝ่ายสื่อสารองค์กร งานประชาสัมพันธ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

Ref. code: 25605907011471MIY